การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด

ดาเรศ สุเพียร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ.2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด

.....

นางสาวดาเรศ สุเพียร

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์,

DBA. (Management),

Ph.D. (Organizational Leadership and Ethics)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....

อาจารย์อำนาจ ยอดทอง,

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน,

Ph.D. (ภาษาศาสตร์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิคส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒินันท์ กันทะเตียน,

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)

วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2558

.....

นางสาวดาเรศ สุเพียร

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์,

DBA. (Management),

Ph.D. (Organizational Leadership and Ethics)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กังวล คัชชิมา,

ศศ.ด. (ภาษาเขมร)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

อาจารย์อำนาจ ยอดทอง,

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน,

Ph.D. (ภาษาศาสตร์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิคส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์วริยา ชินวรรโณ,

Ph.D.

คณบดี

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบนอบน้อมพระรัตนตรัยซึ่งเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก อันสูงสุด
ขอบูชาพระคุณบิดามารดาและพระคุณครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพสูงสุด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากทีมงาน บริษัทฯ และบุคคลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ผศ. ดร. สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คือ ดร. อำนาจ ยอดทอง ผศ. ดร.กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน พร้อมประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์คือ ผศ. ดร. กังวล คัชชิมา ตลอดจนเจ้าหน้าที่เพื่อนพี่น้องสาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ และเพื่อนพี่น้องมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายาทุกท่าน

2. คุณดนัย จันทร์เจ้าฉาย ม.ร.ว. ชฎาทิพย์ ชยางกูร คุณภูริชญ์ กิตติรัตน์ และผู้บริหารตลอดจนพนักงานบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด ทุกท่าน

3. คุณพ่อสมจิตต์-คุณแม่วงศ์ศิล สุเพียร คุณตาเล็ก-คุณยายจวน ศรีโคตร คุณชูชัย เจียมทับทักษิณ คุณประไพศรี สุขชู คุณอริสรา แซ่เลี่ยว คุณกัลยาณี สุเพียร คุณเนตราภา ขัวญเนตร ตลอดจนเพื่อนพี่น้องภาคศุภมงคลและเครือ บริษัท เอ ไอ เอ ทุก ๆ ท่าน ที่เป็นกำลังใจและคอยเติมเต็มพลังชีวิตให้กับผู้วิจัยด้วยดีมาตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและขอขอบคุณทุกท่านที่กล่าวมาทั้งหมดไว้ ณ ที่นี้

หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะพึงมีคุณค่าในส่วนใดส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชาและขอมอบความดีในทุก ๆ ส่วน แด่ทุกท่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อบกพร่องประการใดประการหนึ่งผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว เพื่อการเรียนรู้และเพื่อการพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นต่อไปในอนาคต

ดาเรศ สุเพียร

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด

AN APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN BUSINESS ORGANIZATIONAL MANAGEMENT: A CASE STUDY OF DC CONSULTANTS AND MARKETING COMMUNICATIONS LTD.

ดาเรศ สุเพียร 5436230 SHCR/M

ศศ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์, DBA., Ph.D., กังวล คัชชิมา,ศศ.ด., อำนาจ ยอดทอง,พธ.ด., กรัณสุภมาส เอ่งฉ้วน, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1.ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ 2.ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ โดยอาศัยการศึกษาเอกสาร ได้แก่ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมทางพุทธศาสนาต่าง ๆ และศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่าน

ผลการศึกษางานวิจัยพบว่าผู้บริหารองค์กรมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้นอกจากนี้ผลการศึกษางานวิจัยยังพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจประกอบด้วย 1)ทศพิธราชธรรม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจย่อมทำให้ผู้บริหารองค์กรเป็นผู้ปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ ตลอดจนไม่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา และไม่เห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา 2) พรหมวิหาร 4 เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ย่อมทำให้องค์กรมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน นอกจากนี้ยังสามารถสร้างบรรยากาศในองค์กรให้มีแต่ความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล 3) ศีล 5 เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรจะเป็นเกราะช่วยป้องกันสิ่งไม่ดี จะก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีและการประโยชน์ระหว่างพนักงานในองค์กร 4) มรรคมีองค์ 8 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กร ซึ่งจะช่วยให้พนักงานยึดมั่นในทางปฏิบัติที่ถูกต้อง มีสติ และมีจิตที่ผ่องใส สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) อิทธิบาท 4 เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะสามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กร ทำให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร 6) สังคหวัตถุ 4 เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจย่อมทำให้บรรยากาศในการทำงานเต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน ตลอดจนทำให้พนักงานในองค์กรเป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 7) อคติ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อเป็นการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กร นอกจากนี้ยังสามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อเป็นเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน)อย่างยุติธรรม ไม่มีอคติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ1.ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาประโยชน์ในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรมโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการวิจัย 2.ควรมีการนำผลงานวิจัยที่แล้วเสร็จมาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ตระหนักและให้ความสำคัญในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กร 3.ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กับพนักงานเพื่อให้สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ความคิดเห็น/หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา/การประยุกต์ใช้/การจัดการองค์กรธุรกิจ

314 หน้า

AN APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN BUSINESS ORGANIZATIONAL MANAGEMENT: A CASE STUDY OF DC CONSULTANTS AND MARKETING COMMUNICATIONS LTD.

DARES SUPEIN 5436230 SHCR/M

M.A. (COMPARATIVE RELIGION)

THESIS ADVISORY COMMITTEE :SUKHUMPONG CHANNUWONG, DBA.,Ph.D., KANGVOL KHATSHIMA, Ph.D., AMNAT YODTHONG, Ph.D., KARANSUPAMAS ENGCHUAN, Ph.D

ABSTRACT

The objectives of this study are 1) to study the opinions of the application of Buddhist Principles in business organizational management and 2) to study the Buddhist Principles to apply to business organizational management. This research is qualitative research using interviews with10 women executives and 6 men excutives of DC Consultants and Marketing Communications Ltd. Moreover, this research uses documents, such as Buddhist scripture, exegesis (Buddhist principles) and Buddhist literature.From the results of this research, all executives agree that the application of Buddhist principles in business organizational management is one of the most important factors to push organizations to be successful. Moreover, it shows the Buddhist principles are used in business organizational management as follows : 1) The virtues of the king (Rajadhamma) are applied by the executives in the organizations, to make the good executives and have good morals, do not use the power to abuse the people and are not selfish; 2)The four principles of virtuous existence (Brahamavihara) are applied in the organizations to make people happy because they are harmonious, love, generous to help the person in the bad condition and to glad with the success their friends and to be right in every condition; 3)The five preceps (Panca-sila) are applied in organizations to protect people from bad habits and to create love, harmony and advantage among people in organizations; 4) The Noble Eightfold Path (Atthangika-magga) are applied in organizations to make the people aware and efficient; 5) The four basis of success(Iddhipada)are applied in the organizations to make people love their work and to be a part of the organizational development as the target of the organizations; 6)The four bases of social solidarity (Sangahavatthu) are applied in organizations to make people have love, harmony , generous happiness, good social relationships and to give joyful help to their colleagues; 7) The four prejudices (Agati) are applied in organizations to decrease the conflict among people in organizations. Moreover, they are applied to make the rules standard in moral compensations.

The suggestions of this research are that there should be more research, publications and training, regarding using Buddhist Principles in organizational management.

KEY WORDS: OPINIONS/BUDDHIST PRINCIPLES/APPLICATION/BUSINESS ORGANIZATIONAL MANAGEMENT

314 pages

สารบัญ

		หน้า
กิตติกรรมประกาศ		**ค**
บทคัดย่อภาษาไทย		**ง**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		**จ**
คำอธิบายอักษรย่อชื่อคัมภีร์		**ซ**
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
	1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
	1.3.1 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ	4
	1.3.2 ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ	4
	1.4 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	4
	1.4.1 การจัดการ (Management)	4
	1.4.2 ธุรกิจที่ปรึกษาธุรกิจ (Consultant Business)	4
	1.4.3 องค์กรธุรกิจ (Business Organization)	4
	1.4.4 การจัดการองค์กรธุรกิจ (Business Management)	4
	1.4.5 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา	4
	1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
	1.5.1 ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ	5
	1.5.2 ทำให้ทราบถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรธุรกิจ	5

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
	1.5.3 ผลการวิจัยนี้อาจจะใช้เป็นข้อมูลสนับสนุน ส่งเสริม ดำเนินงานด้านการบริหารในองค์กรธุรกิจต่างๆ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา	5
	1.5.4 ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการทำวิจัยต่อไป	5
บทที่ 2	**การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง**	**6**
	2.1 เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนพระพุทธศาสนา	6
	2.1.1 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรม	6
	2.1.2 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดพรหมวิหาร 4	31
	2.1.3 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5	50
	2.1.4 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดมรรคมีองค์ 8	58
	2.1.5 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4	75
	2.1.6 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดสังคหวัตถุ 4	80
	2.1.7 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอคติ 4	85
	2.2 เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทั่วไป	90
	2.3 เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์กรธุรกิจเอกชน	106
	2.4 ความหมายของการจัดการ	117
บทที่ 3	**ระเบียบวิธีวิจัย**	**119**
	3.1 ขอบเขตของการวิจัย	120
	3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย	120
	3.2.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)	120
	3.2.2 การวิจัยโดยการสัมภาษณ์ (Interview)	120
	3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	120
	3.4 การรวบรวมข้อมูล	123
	3.4.1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Research)	123

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
	3.4.2 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview)	123
	3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	123
	3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร	123
	3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	123
	3.6 จริยธรรมในการวิจัย	124
บทที่ 4	**ผลการวิจัย**	**125**
	ส่วนที่ 1 ความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในการจัดการองค์กรธุรกิจ	125
	ส่วนที่ 2 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ	131
	1. ทศพิธราชธรรม	131
	2. พรหมวิหาร 4	139
	3. ศีล 5	148
	4. มรรคมีองค์ 8	153
	5. อิทธิบาท 4	162
	6. สังคหวัตถุ 4	169
	7. อคติ 4	176
บทที่ 5	**สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**	**184**
	5.1 สรุปผลการวิจัย	184
	5.2 อภิปรายผลจากการวิจัย	191
	5.3 ข้อเสนอแนะ	199
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย		**200**
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ		**219**
บรรณานุกรม		**232**

สารบัญ (ต่อ)

			หน้า
ภาคผนวก			**240**
	ภาคผนวก ก		241
		ส่วนที่ 1 เอกสารที่ใช้ในการสัมภาษณ์ (แบบสัมภาษณ์)	241
		ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ	243
		ส่วนที่ 3 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ	249
	ภาคผนวก ข	ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบงานวิจัย	294
		ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์	294
		ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชิมา	299
		ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน	300
		อาจารย์ ดร. อำนาจ ยอดทอง	301
	ภาคผนวก ค	การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน	304
	ภาคผนวก ง	หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูล ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2556	310
	ภาคผนวก จ	หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอเก็บข้อมูล ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2556	311
ประวัติผู้วิจัย			**312**

คำอธิบายอักษรย่อชื่อคัมภีร์

ในงานวิจัยครั้งนี้ใช้การอ้างอิงจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา / เล่ม / ข้อ / หน้า / ตามลำดับเช่น ขุ.เถร. (ไทย) 26/612/445 หมายถึง พระสุตตันตปิฎก พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 26 ข้อที่ 612 หน้าที่ 445

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ติกนิบาตร ชาดก	(ภาษาไทย)
ที.ม	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
สำ.ส	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
สำ.ม	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
องฺ.จตุกฺก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.ปญฺจก	(ไทย)	=	สุตตัตตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระวินัยปิฎก

วิ.ป.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมประเทศไทยในปัจจุบัน ทำให้องค์กรธุรกิจได้เปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมาก โดยลักษณะสำคัญขององค์กรธุรกิจในปัจจุบันคือการย่อโลกทั้งโลกให้เล็กลง มีการติดต่อเชื่อมโยงกันทั่วทั้งโลกอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสั้นๆ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ (Innovation) ตลอดจนเกิดการกระจายอำนาจและเกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารองค์กรธุรกิจ ซึ่งการดำเนินธุรกิจเพื่อมุ่งหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียวดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาไม่สามารถทำให้ธุรกิจเจริญเติบโตและมั่นคงอย่างต่อเนื่อง การบริหารงานโดยมีความรับผิดชอบต่อสังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ กฎหมาย และจริยธรรม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน (จินตนา บุญบงการ, 2552:2-4) แม้จะทำให้องค์กรธุรกิจมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น แต่การสร้างภาพลักษณ์ โดยการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมจะส่งผลดีในทุกๆ ด้าน เช่น ทำให้พนักงานทำงานร่วมกันในองค์กรธุรกิจอย่างมีความสุขและความหวัง ทำให้ลูกค้าเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรธุรกิจและผลิตภัณฑ์ขององค์กรฯ ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อยอดขายและผลกำไรในท้ายที่สุด โดยในปัจจุบันการตัดสินใจและการกระทำต่างๆ ทางด้านการจัดการได้เพิ่มการพิจารณาทางด้านสังคมเข้าไปด้วย ซึ่งหลักการนี้สามารถจัดแบ่งความรับผิดชอบที่ผู้บริหารควรจะมีต่อสังคมคือ (จินตนา บุญบงการ, 2554: 44-47) ความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ (economic responsibility) เพื่อผลิตสินค้าและบริการตามที่ประชาชนต้องการและนำมาขายเพื่อให้เกิดกำไรแก่เจ้าของกิจการ ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (legal responsibility) เพื่อดำเนินกิจการไปตามครรลองของกฎหมายและกฎข้อบังคับต่างๆ ความรับผิดชอบทางจริยธรรม (ethical responsibility) ซึ่งกิจกรรมบางอย่างไม่ใช่สิ่งที่กฎหมายบังคับ หากองค์กรฯไม่ทำก็ไม่ผิดกฎหมาย แต่องค์กรธุรกิจเลือกที่จะทำเพราะเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อความรับผิดชอบทางจริยธรรม และความรับผิดชอบในการใช้ดุลพินิจ (discretionary responsibility) เพื่อดำเนินการตามความรับผิดชอบที่คำนึงถึงความรับผิดชอบทางจริยธรรม โดยเลือกทำแต่สิ่งที่ได้ผลประโยชน์ ได้กำไร แต่ต้องไม่ผิดกฎหมาย และไม่ผิดหลักจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจตุพร ร่วมใจ (2544) ที่พบว่า “พุทธธรรม” มีอิทธิผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักธุรกิจ ซึ่งส่งผลต่อการมีจริยธรรมในการ

ดำเนินธุรกิจซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2554: 349-355) ที่พบว่านอกจากพุทธธรรมจะมีคำสอนหรือแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สามารถนำไปใช้ในด้านต่างๆ ได้แล้ว นักธุรกิจจำนวนมากได้นำพุทธธรรมไปใช้จริงในการดำเนินการธุรกิจของตนซึ่งทำให้เกิดผลดีต่อธุรกิจของตนแทบทุกคน และแนวคิดในการนำพุทธธรรมไปใช้จริงในการดำเนินการธุรกิจของนักธุรกิจเหล่านี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงแล้วก็มีประเด็นที่น่าสนใจและผู้อื่นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน ในสังคมทุนนิยมปัจจุบันแม้จะมีความเห็นแก่ตัว การแข่งขันและการเอารัดเอาเปรียบกันอยู่มาก แต่พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจด้านต่างๆ ยังสามารถนำมาใช้ได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมคือโดยการปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ ซึ่งนอกจากจะไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ธุรกิจที่นำพุทธธรรมมาใช้แล้ว ยังกลับทำให้เกิดผลดีต่อธุรกิจเหล่านั้นอีกด้วย เพราะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งบางครั้งดูจะมากกว่าการไม่นำพุทธธรรมมาใช้เสียอีก แม้จะไม่ได้เน้นกำไร แต่กลับได้กำไรมาก เพราะการดำเนินธุรกิจบนฐานของพุทธธรรมทำให้พนักงานพร้อมใจกันทำงานอย่างทุ่มเท และพนักงานมีความรักและความซื่อสัตย์ต่อบริษัท อีกทั้งภาพลักษณ์ของบริษัทในสายตาของประชาชนผู้บริโภคก็เป็นภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือและน่าสนับสนุนส่งผลให้มีผู้เข้ามาเป็นลูกค้ามากขึ้น การนำพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยมจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และควรแก่การสนับสนุนอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้งแนวคิด หลักการและวิธีการบริหารงานตามแนวพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาประเทศชาติ โดยงานวิจัยนี้จะศึกษาผ่านกรณีศึกษาของบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด ซึ่งประธานเจ้าหน้าที่บริหารคือคุณดนัย จันทร์เจ้าฉายผู้ซึ่งนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ปฏิบัติทั้งในชีวิตประจำวัน และการบริหารงานในองค์กรธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัย (ธนิษฐา รัตนะ, 2553: 25-29) ที่พบว่าฆราวาสผู้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดคือคุณดนัย จันทร์เจ้าฉาย ซึ่งคุณดนัยได้เริ่มต้นชวนคนไปปฏิบัติธรรมที่บ้านและมีการนิมนต์พระอาจารย์มาสอนธรรมะภาคปฏิบัติมานานมากกว่า 10 ปี โดยเมื่อคุณดนัยปฏิบัติธรรมแล้วเห็นผล จึงขยายกิจกรรมไปในวงกว้างมากขึ้น ตลอดจนเกิดความคิดทำกิจกรรมและนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในบริษัทฯ ทำให้ชมรมคนรู้ใจและชมรมเรือนธรรมได้ถือกำเนิดขึ้น ปัจจุบันชมรมคนรู้ใจจัดทุกวันอังคาร และชมรมเรือนธรรมจัดทุกวันพุธ ซึ่งกิจกรรมชมรมเรือนธรรมถือเป็นกิจกรรมวิถีพุทธโดยแท้ เน้นการปฏิบัติตามหลักธรรม เหมาะสำหรับผู้ที่มีพื้นฐานการปฏิบัติมาบ้างแล้ว ส่วนชมรมคนรู้ใจเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้สนใจที่อาจยังไม่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามากนัก มา

ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่อง “ใจ” เป็นจุดเริ่มต้น ในอดีตชมรมคนรู้ใจมีหลากหลายศาสตร์ เช่น ศาสตร์ที่ดูแลตัวเอง ดูแลสุขภาพ นวดกดจุด ฟังเพลงเพื่อให้กายผ่อนคลาย ฯลฯ แต่ในปัจจุบันนี้ ชมรมคนรู้ใจและชมรมเรือนธรรมอยู่ในสถานะเดียวกันคือเพื่อทุกคนที่ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง โดยที่ชมรมคนรู้ใจเป็นการศึกษาเน้นทางด้านปริยัติ มีการศึกษาธรรมะจากพระอาจารย์ครึ่งหนึ่ง และเน้นการปฏิบัติครึ่งหนึ่ง ส่วนชมรมเรือนธรรมเน้นการปฏิบัติเป็นหลักโดยจะต้องมีการทำวัตรเย็นและมีการเจริญกรรมฐานก่อนแสดงธรรมทุกครั้ง

บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด (ดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2553:175-177) หรือเรียกในภาษาอังกฤษคือ “DC Consultants” ย่อมาจาก Dharma Communications ดำเนินธุรกิจที่ปรึกษาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ โดยประธานเจ้าหน้าที่บริหารบริษัทคือคุณดนัย จันทร์เจ้าฉาย การดำเนินกิจการของบริษัทฯ เพื่อให้การบริการพัฒนากลยุทธ์และกิจกรรมด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ครอบคลุมทุกสายงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของลูกค้าตั้งแต่การสร้างแบรนด์องค์กร สื่อมวลชนสัมพันธ์ นักลงทุนสัมพันธ์ ไปจนถึงการสื่อสารในช่วงเวลาวิกฤติโดยทำงานร่วมกับลูกค้าในการกำหนดแนวทางหรือแผนการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละราย โดยมีทั้งการให้บริการอย่างครบวงจรหรือเจาะจงเฉพาะบางบริการได้ตามความต้องการ อีกทั้งประสานงานอย่างใกล้ชิดและสนับสนุนการทำงานของทีมงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ในองค์กรของลูกค้า รวมถึงจัดอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการสื่อสารองค์กรโดยบริษัทฯ รับให้คำปรึกษาทั้งในหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนทั่วไป แต่จะไม่รับเป็นที่ปรึกษาให้กับสินค้าในกลุ่มอบายมุขตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น กลุ่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ ฯลฯ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการองค์กรธุรกิจโดยใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ศึกษากรณีบริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจคือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4

1.2วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

2. ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3.1 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

1.3.2 ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1.4.1 การจัดการ (Management) หมายถึง การสั่งงาน การควบคุมงาน และการดำเนินงาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 298) โดยคำว่า "การจัดการ" นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหาผลกำไร (profits) หรือผลกำไรสูงสุด (maximum profits)

1.4.2 ธุรกิจที่ปรึกษาธุรกิจ (Consultant Business) หมายถึงธุรกิจที่ให้ปรึกษาด้านความรู้ หรือสินค้าที่จับต้องไม่ได้ โดยมีรูปแบบการคิดค่าบริการตามที่ตกลงทำสัญญากันไว้ในเบื้องต้น โดยการคิดค่าบริการโดยทั่วไปจะคิดค่าบริการ 2 แบบ คือ 1. แบบรายเดือน 2. แบบตามมูลค่างาน ซึ่งในปัจจุบันธุรกิจที่นิยมแพร่หลายคือ ธุรกิจที่ปรึกษาด้านการเงิน ธุรกิจที่ปรึกษาด้านการตลาด ธุรกิจที่ปรึกษาด้านการประชาสัมพันธ์ และธุรกิจที่ปรึกษาด้านการวางแผนธุรกิจ

1.4.3 องค์กรธุรกิจ (Business Organization) หมายถึง วิสาหกิจเอกชน (Private Enterprise) ที่หวังผลกำไรซึ่งแบ่งออกเป็นองค์กรที่เป็นนิติบุคคลและองค์กรที่ไม่เป็นนิติบุคคล องค์กรธุรกิจที่เป็นนิติบุคคล จะประกอบด้วย ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชน จำกัด และองค์กรธุรกิจจัดตั้งขึ้นหรือจดทะเบียนตามกฎหมายเฉพาะ และองค์กรธุรกิจที่ไม่เป็นนิติบุคคล จะประกอบด้วย ธุรกิจมีเจ้าของรายเดียว และห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน

1.4.4 การจัดการองค์กรธุรกิจ (Business Management) หมายถึง การะประสมประสานทรัพยากรต่างๆ ที่ทำให้การดำเนินงานเป็นไปเพื่อบรรลุผลสำเร็จและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรธุรกิจที่ได้กำหนดไว้แล้วอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.4.5 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา หมายถึง บทแห่งธรรมทางพระพุทธศาสนา, ข้อธรรมทางพระพุทธศาสนา, คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งประกอบด้วยคำสอนแสดงหลักความจริงและคำสอนแนะนำ กำกับ ควบคุมทางกาย ทางวาจา ทางใจ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

1.5.2 ทำให้ทราบถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรธุรกิจ

1.5.3 ผลการวิจัยนี้อาจจะใช้เป็นข้อมูลสนับสนุน ส่งเสริม ดำเนินงานด้านการบริหารในองค์กรธุรกิจต่างๆ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

1.5.4 ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการทำวิจัยต่อไป

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2.1.1 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรม

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา (2539: 52-53) กล่าวว่าทศพิธราชธรรมนั้นเป็นธรรมที่มีมาก่อนพุทธกาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาการเมืองของโลกตะวันออกที่วางกรอบปฏิบัติของผู้มีอำนาจปกครอง นักปราชญ์ทางพุทธศาสนาได้รับเข้าไว้เป็นธรรมในศาสนาของตน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องทศพิธราชธรรมในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ความตอนหนึ่งมีว่า

“พระมหากษัตริย์ไทยต้องยึดถือหลักปฏิบัติ ที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม หรือธรรม 10 ประการของพระมหากษัตริย์ เป็นไปตามหลักพุทธศาสนา ดังภาษาบาลีว่า

ทานำ สีลำ ปริจฺจาคำ อาชฺชวำ มทฺทวำ ตปำ
อกฺโกธำ อวิหึสญฺจ ขนฺติญฺจ อวิโรธนำ
อิจฺเจเต กุสเล ธมฺเม ฐิเต ปสฺสาหิ อตฺตนิ
ตโต เต ชายเต ปีติ โสมนสฺสญฺจนปฺปกำ

แปลความว่า ขอพระองค์ผู้เป็นบรมกษัตราธิราช จงทรงพระปรีชาสามารถพิจารณาเห็นธรรมที่เป็นกุศลส่วนชอบ 10 ประการ ให้ดำรงในพระราชสันดานเป็นนิตย์ดังนี้ ทานำ การให้ 1 สีลำ การตั้งสังวรรักษากาย วาจาให้สะอาด ปราศจากโทษ 1 ปริจฺจาคำ การบริจาค สละ 1 อาชฺชวำ ความซื่อตรง 1 มทฺทวำ ความอ่อนโยน 1 ตปำ การขจัดความเกียจคร้านและความชั่ว 1 อกฺโกธำ การไม่โกรธ 1 อวิหึสญฺจ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์ให้ได้ความทุกข์ยาก 1 ขนฺติ ความอดทนต่อสิ่งควรอดทนเป็นเบื้องหน้า 1 อวิโรธนำ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ตรง และดำรงอาการคงที่ไม่ให้วิการด้วยอำนาจยินดียินร้าย 1 บรรจบเป็นกุศลส่วนชอบ 10 ประการ ลำดับนั้น พระปีติและพระโสมนัสไม่น้อยจักเกิดมีแด่พระองค์ เพราะได้ทรงพิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้มีในพระองค์เป็นนิตย์”

คุณหญิงพรพรรณ ธารานุมาศ (2542: 73-83) ได้กล่าวถึงวรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเรื่องเสือโคคำฉันท์หรือคาวีพลวิชัยที่พระมหาราชครูซึ่งเป็นครูผู้ประเสริฐของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้แต่งไว้เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยวรรณคดีคำฉันท์เรื่องแรกของพระมหาราชครูนี้ได้กล่าวถึงหลักธรรมเรื่องทศพิธราชธรรมไว้ในตอนท้ายของวรรณคดี ซึ่งได้บรรยายถึงพระราชาคาวีได้เป็นกษัตริย์แทนท้าวยศภูมิที่ต้องสิ้นชีวิตลงเพราะละโมบในกาม และบ้านเมืองสงบสุขเพราะพระราชาคาวีปกครองด้วยทศพิธราชธรรม บำเพ็ญทานบารมีอยู่เนืองนิตย์ ดังคำฉันท์ที่ว่า

ตั้งอยู่ในทศพิธ	ราชธรรมโอฬาร
แจกจ่ายจำหน่ายทาน	ทรัพย์วาระหกแสน
อวยแก่ทลิททก	แลยาจกอันเคืองแคลน
ภูบาลบหวงแหน	ก็บันโดยนุอิจฉา
ภักษโภชนาหาร	พัสดุแลพัสตรา
เงินทองธปองปรา	รภเพื่อตยาคิน
บพิตรผดุงเผดียง	นรชนอาจิณ
ใจจิตรเจตรถวิล	สัตยศีลธรรมา

กมล ฉายาวัฒนะ (2554: 45-49) กล่าวว่าทศพิธราชธรรมเป็นธรรมปฏิบัติ 10 ประการของผู้ที่จะเป็นพระราชาที่ดี ตามแนวการบริหารในปัจจุบัน โดยอาจจะนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์สำหรับการเป็นผู้นำหรือผู้บริหารที่ดี ทศพิธราชธรรมเป็นสิ่งจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข สันติภาพ ความเป็นผู้มีอิสระเหนือความทุกข์และเหนือปัญหาทุกประการโดยธรรมปฏิบัติ 10 ประการได้แก่

1. ทานังคือการให้ทาน หมายถึงให้วัตถุภายนอก เป็นสิ่งของต่าง ๆ โดยต้องมีผู้รับโดยตรง จึงจะเป็นการให้ที่เรียกว่า ทานัง คือทาน ซึ่งให้แล้วมีผลเป็นความผูกพัน เป็นการสร้างสรรค์ความสงบสุข

2. สีลังคือภาวะปกติ สีละแปลว่าปกติ ภาวะปกติไม่มีอะไรวุ่นวาย รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะเช่นนั้นด้วย

3. ปะริจจาคังคือบริจาค เป็นการให้ แต่เป็นการให้ภายในทางจิตใจ ไม่ต้องมีผู้รับก็ได้ จึงแตกต่างจากทานัง เป็นการบริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน อะไรที่ไม่ควรมีอยู่ในตน บริจาคออกไปเป็นการบริจาคที่เรียกว่า สละสิ่งที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ซ้ำกับคำว่าทาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทานเป็นการให้วัตถุภายนอกซึ่งมีผู้รับบริจาค ปะริจจาคัง คือให้สิ่งซึ่งไม่ควรมีอยู่ในตัว ไม่ต้องมีผู้รับ

4. อาชชะวัง คือ ความซื่อตรง ความปิดเผย ไม่เกิดโทษภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ เป็นที่ไว้ใจได้ ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวข้องโดยสรุปคือ ความซื่อตรงต่อหน้าที่ที่จะต้องทำ ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ซื่อตรงให้เพียงพอ ให้เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์

5. มัททะวัง คือ ความอ่อนโยน ความอ่อนโยนภายนอกคือ อ่อนโยนต่อบุคคลซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเป็นการสร้างสรรค์ซึ่งความรัก ความสามัคคี ส่วนความอ่อนโยนภายในคือ ความอ่อนโยนของจิตใจ จิตที่อบรมไว้ดีแล้วมีความถูกต้องเหมาะสมอ่อนโยน พร้อมที่จะใช้ทำหน้าที่ใดๆ ก็ได้ เหมือนขี้ผึ้งที่อ่อนดีแล้ว จะปั้นเป็นอะไรก็ได้ จิตใจที่อ่อนโยนแล้ว เหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรมอันสูงขึ้นไปได้ทุกอย่างทุกประการจนสำเร็จประโยชน์

6. ตะปัง ตะปะ ตะบะ โดยปกติหมายถึงวิริยะ ความพากเพียร ความบากบั่น ความก้าวหน้า ความไม่ถอยหลัง ความไม่หยุดอยู่กับที่ มีคุณสมบัติเผาผลาญกิเลสและความชั่วทั้งปวง ในที่นี้จะระบุไปยังอิทธิบาท 4 ก็ได้ เป็นตบะเผาผลาญกิเลส

7. อักโกธัง คือ ไม่โกรธ หรือ ไม่กำเริบ ไม่มีความกำเริบภายใน คือ กลุ้มอยู่ในใจ ไม่มีความกำเริบภายนอกอันจะทำให้ประทุษร้ายคนอื่น ไม่กำเริบทั้งภายใน ไม่กำเริบทั้งภายนอก เรียกว่าอักโกธัง

8. อะวิหิงสา คือ ไม่เบียดเบียน ไม่มีการกระทำอันเบียดเบียนอันกระทบกระทั่งตนเองหรือผู้อื่น การเบียดเบียนตนเอง คือการทำตนเองให้ลำบาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำ ไม่จำเป็นต้องทำให้ตนเองลำบาก เหมือนที่ทำกันเกินกว่าเหตุ ทำแต่พอดีก็ไม่ต้องมีความลำบาก ถึงจะมีความลำบากก็ใช่ว่าเป็นความลำบากที่เหลือจะทนทานหรือจะกระทำได้

9. ขันติ คือ อดทน รอได้ คอยได้ คำนี้บางทีก็แปลว่า ความสมควร เพราะอดทนได้คอยได้ก็สมควรแก่ความเป็นผู้ที่จะทำอะไรได้สำเร็จ ถ้าไม่อดทน รอไม่ได้ คอยไม่ได้ ก็เป็นบ้าตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ใหญ่เท่าไรยิ่งต้องอดทนเท่านั้น อย่าเข้าใจว่าจะต้องเอาความอดทนหรือการจำต้องอดทนนั้นไปไว้แก่ฝ่ายผู้น้อย เพราะไม่ถูก ยิ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ยิ่งต้องอดทนต่อความโง่ของผู้น้อย เพราะผู้น้อยมักจะเป็นคนโง่ เป็นคนโง่ที่ไม่สมประกอบหรือไม่สามารถใด ๆ ทำให้เกิดปัญหาขึ้น ฝ่ายผู้ใหญ่ต้องอดทน ดังนั้นความอดทนจึงเป็นเรื่องของฝ่ายผู้ใหญ่ ไม่ใช่ฝ่ายผู้น้อย ยิ่งเป็นผู้ใหญ่มากเท่าไร ยิ่งจะต้องอดทนมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งมีผู้อยู่ในบังคับบัญชามากเท่าไรยิ่งจะต้องมีความอดทนมากขึ้นเท่านั้น มิฉะนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จ

10. อวิโรธะนะ อวิโรธะนัง คือ ความไม่มีอะไรพิรุธ คือผิดไปจากทางที่ควรจะเป็นคำว่าไม่มีอะไรพิรุธนี้อาจขยายความออกไปได้เป็นความถูกต้อง 10 ประการ ได้แก่ อริยมรรค ซึ่งมีองค์ 8 คือ ถูกต้องในความคิดความเห็นถูกต้องในความปรารถนา ถูกต้องในการพูดจา ถูกต้องในการ

ทำงาน ถูกต้องในการดำรงชีพ ถูกต้องในการพากเพียร ถูกต้องในการมีสติควบคุมตัว ถูกต้องในความมีสมาธิ คือจิตอันมั่นคง และในที่สุดก็มีความถูกต้องในเรื่องของความรู้ขั้นสุดท้ายและถูกต้องในผลคือความหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างถูกต้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551: 240-241) ให้ความหมายของราชธรรม 10 หรือ ทศพิธราชธรรมว่าหมายถึงธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปกครอง ซึ่งแบ่งเป็น 10 ประการคือ

1. ทานหรือการให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

2. ศีลหรือความประพฤติที่ดีงาม คือ สำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษากิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

3. ปริจจาคะหรือการบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

4. อาชชวะหรือความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไร้มายา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

5. มัททวะหรือความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุมละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มิขาดความยำเกรง

6. ตปะหรือความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิต ระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

7. อักโกธะหรือความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองขุ่นวินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

8. อวิหิงสาหรือความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใดเพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

9. ขันติหรือความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

10. อวิโรธนะหรือความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ดีร้าย ลาภสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

พุทธทาสภิกขุ (2529: 22-39) ได้กล่าวว่าทศพิธราชธรรมมีชื่อเรียก “ธรรมสำหรับพระราชา” แต่ประชาชนพสกนิกรทั้งหลายก็สามารถนำมาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติได้ เมื่อประพฤติตามนั่นแหละจะเกิดโอกาสมากมาย ทศพิธราชธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองบ้านเมือง ป้องกันบ้านเมือง พัฒนาบ้านเมือง ในฐานะที่เป็นธรรมะที่จะช่วยได้จริงทศพิธราชธรรมนั้นกล่าวไว้เป็นหลัก 10 ประการ คือ:

ข้อที่ 1 “ทานัง” ทาน การให้ในที่นี้หมายถึงให้วัตถุภายนอกเป็นสิ่งของอะไรต่าง ๆ โดยต้องมีผู้รับโดยตรง เป็นการให้ปันปัจจัยแห่งชีวิต อะไรเป็นปัจจัยของการดำรงอยู่แห่งชีวิต ก็ให้ปัจจัยเหล่านั้น ทั้งในรูปธรรม และทั้งในทางนามธรรม ที่เป็นรูปธรรมก็หมายถึง วัตถุ สิ่งของ ที่เป็นนามธรรมก็หมายถึงความรู้ ความฉลาด ความสามารถ โดยชนิดของทานแบ่งเป็น 3 ประการ ได้แก่

วัตถุทาน คือ การให้วัตถุ เป็นการให้วัตถุปัจจัย ให้เครื่องมือ ให้ทุนรอน ให้ความสะดวก ให้โอกาสในสิ่งที่เป็นปัจจัยแก่ชีวิต

ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ ให้ความรู้ ให้ความสามารถประพฤติปฏิบัติหน้าที่เอาตัวรอดได้ ถ้าไม่มีความสามารถก็จะช่วยให้มีความสามารถ และก็ให้ธรรมะเป็นการปฏิสันถาร ถ้าใครไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงให้ธรรมะเป็นการปฏิสันถาร

อภัยทาน คือ การให้อภัย ข้อนี้รวมถึงการมีเมตตากรุณารวมอยู่ด้วย อภัยโทษ ถ้าขอโทษก็อภัยโทษ จงถือหลักอย่างนี้ด้วยกันทุก ๆ คนเถิด จะอยู่ในโลกนี้อย่างปกติสุขที่สุด อย่าผูกความโกรธไว้ มีผู้มาลุแก่โทษจงอภัยโทษ เป็นการให้อภัยทาน อย่ามีจิตที่จะคิดเบียดเบียนใคร ๆ หรือผู้ใด หรือสิ่งใด ก็เป็นอภัยทานอยู่ตลอดเวลา

ขอสรุปความในที่สุดนี้ว่า ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ดำเนินตามรอยพระยุคลบาทแห่งสมเด็จบรมบพิธพระราชสภาแห่งประเทศไทย ในข้อที่มีชื่อว่า “ทาน” ให้สังคมเต็มไปด้วยการให้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเกิดผลสูงสุดถึงกับว่า นายทุนจะเปลี่ยนเป็นเศรษฐีใจบุญ ชนกรรมาชีพก็จะเปลี่ยนเป็นลูกหลานที่ร่วมมือ นายทุนขูดรีด นายทุนกระดาษซับทั้งหลายที่มีอยู่ในโลก ก็จะเปลี่ยนตัวเป็นเศรษฐีใจบุญอย่างครั้งพุทธกาลแล้วไม่มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ชนกรรมาชีพอันโหดร้ายต้องการจะพังทลายนายทุน ก็ไม่รู้จะพังทลายใคร มันก็ต้องสูญสลายไปในตัวมันเอง เหลือแต่ลูกหลานที่ร่วมมือกับผู้ที่มีความคิด กำลังสติปัญญา ทุนทรัพย์อะไร ร่วมมือกันได้ก็ร่วมมือกันได้ผลมาแบ่งสรรกันพอดีแล้ว ก็เอาส่วนที่เหลือจากนั้นมาบำเพ็ญทาน มาตั้งโรงทาน ในความหมาย

ที่ถูกต้อง เป็นที่พึ่งแก่คนยากจน เป็นที่พึ่งแก่นักบวช เป็นที่พึ่งแม้แต่แก่สัตว์เดรัจฉาน นี่ก็จะเกิดระบบที่อาตมาขอเรียกว่า “ธรรมมิกสังคมนิยม” ขึ้นมาเต็มโลกเลย

ข้อที่ 2 ศีล- สีลำ โดยอรรถะ หรือโดยความหมายจะได้เห็นลึกลงไปว่า: ระเบียบปฏิบัติทั้งหลายที่มีอยู่นี้ชื่อว่า “ศีละ” โดย ปริยัติคือวิชาความรู้ การรักษาระเบียบนั้น ๆ ไว้ให้ได้ชื่อว่า “ศีละ” โดยการปฏิบัติ ประพฤติ-กระทำ ทีนี้ความสงบปกติที่เกิดขึ้นนี้ชื่อว่า “ศีละ” โดยปฏิเวธ คือผลแห่งการกระทำ

“ศีละ” หรือ “สีละ” หรือ “สีลัง” แปลว่า ภาวะปกติและเหตุปัจจัยหรือการจัดการที่ทำให้เกิดภาวะปกติ อุปมาเหมือนว่า ก้อนหิน ก้อนศิลา มีความเป็นปกติ ความหมายนี้มาใช้ได้กันกับคำว่า สีละ หรือ ศีล ที่รักษา สมาทานกันอยู่ เหตุทำให้เกิดความปกติ แล้วก็เกิดความปกติ แล้วก็มีผลของความปกติ อยู่กันอย่างสงบสุข นอกจากนี้แล้วยังทำให้เกิดความรัก เกิดความเชื่อฟัง เกิดความไว้ใจ เกิดความเคารพ เกิดความร่วมมือแก่กันและกันทุก ๆ ฝ่าย เหตุเพราะความมีศีลของคนทุกคนในโลก ศีลมีหิริโอตตัปปะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง คือมีความรู้สึกที่ละอายต่อบาป เกลียดกลัวต่อบาปเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงศีลให้งอกงาม เหมือนกับว่าเป็นปุ๋ยที่ดีของศีล และศีลมีสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องประคับประคอง ซึ่ง “ประคับประคอง” ก็มีความหมายชัดอยู่แล้ว ว่าถ้ามีสติสัมปชัญญะก็สามารถจะประคับประคองให้ศีลนี้ดำรงอยู่ได้ ป้องกันก็ได้ แก้ไขก็ได้ ส่งเสริมยิ่งขึ้นไปก็ได้ มีสติสัมปชัญญะให้เพียงพอแล้ว ศีลก็จะรับการประคับประคองที่เพียงพอ ศีลนี้มีสัมมาทิฏฐิเป็นเครื่องชักนำ นี่เป็นคำสำคัญที่สุดกุศลธรรมทั้งหลายมีสัมมาทิฏฐิเป็นเครื่องชักนำ ต้องมีสัมมาทิฏฐิเป็นเครื่องชักนำ ศีลจึงจะเกิดขึ้นและดำเนินไปถูกต้อง

ข้อที่ 3 “ปะริจจาคัง” คือบริจาค คือการให้แต่เป็นการให้ในภายในทางจิตใจ ไม่ต้องมีผู้รับก็ได้ มันต่างจากทานัง : ทานังให้อย่างมีผู้รับ ปริจจาคังให้อย่างไม่ต้องมีผู้รับ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน อะไรที่ไม่ควรมีอยู่ในตนบริจาคออกไป นี่เรียกว่าสละสิ่งที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ซ้ำกับคำว่า “ทาน” ซึ่งทานจะผูกพันกันในภายนอก หวังผลว่าจะได้ความเป็นมิตรไมตรี จะได้บุญ ได้มีรูปสวยรวยทรัพย์ จะได้เกิดในสวรรค์ ฯลฯ อย่างนี้ก็เป็นทาน แต่ถ้าเป็นการบริจาคก็คือบริจาคกิเลสออกไป

ข้อที่ 4 อาชชะวัง หรือ อาชฺชวำ ตามตัวหนังสือก็แปลว่า “ความตรง” ซึ่งในภาษาบาลีคือความตรงที่มนุษย์จะต้องมีต่อกันและกัน ในฐานะเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย มันต้องตรงต่อกันมันจึงจะเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันได้ จึงจะเป็นสังคมที่มีความสงบสุข หากลองสังเกตดูให้ดี ๆ ในโลกปุถุชนเรานี้ หรือว่าในบ้านเรือนเรานี้ ยังมีเสียงร้องอยู่บ่อย ๆ ว่า “ เผลอไม่ได้ ๆ “ พอเผลอแล้วก็เป็นถูกขโมย ถูกโกง ถูกเอาเปรียบ เพราะไม่มีความตรง ดังคำว่า “ต่อหน้ามะพลับ ลับหลังตะโก” คือต่อหน้าพูดอย่าง พอลับหลังก็ทำอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้เดือดร้อนมามากแล้ว และอีกรูปแบบหนึ่งที่พบในการทำงานของผู้ที่เป็นลูกจ้าง หรือเป็นราชการ โดยมีคำกล่าวกันว่า “มาอย่าง

ไทย ไปอย่างฝรั่ง" คือมาทำงานโอ้เอ้ ไม่เป็นเวลา พอถึงเลิกงานแล้วก็ตรงเผง นี่เขาพูดกันอย่างล้อ ๆ ว่า "มาอย่างไทย ไปอย่างฝรั่ง" ยังมีคำที่ได้ยินอยู่บ่อย ๆ ในหนังสือว่า "แข็งดั่งเหล็ก เงินง้าง อ่อนได้ดังใจ..." อย่างนี้เป็นต้น มันแข็งโกก ท่าทางมันเข้มแข็ง พอเอาเงินเข้าหว่านล้อม มัน ก็อ่อนเป็นขี้ผึ้งไปเลย จะดัดเป็นอะไรก็ได้ นี่เป็นเพราะอะไร ? เพราะมันไม่มีความตรง เราจะต้องมีความตรงอย่างบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นการตรงต่อการทำงานอย่างแท้จริง

ความตรงประการต่อมาคือความตรงต่อวาจา วาจาที่พูดออกมากับตนเอง ก็ต้องเป็นวาจาที่ตรงกับใจ อย่าให้เป็นวาจาอย่างใจอย่าง และวาจาที่พูดออกไป คือพูดกับผู้อื่น ก็ต้องไม่คิดหลอกลวงใคร ตรงตามวาจาที่พูดเสมอไป อย่างนี้เรียกว่าตรงต่อวาจา

ทีนี้ก็มาถึงความตรงต่อผู้อื่นในทิศทั้งหก เมื่อเป็นบุคคลที่สองออกไปจากเราแล้ว ก็เรียกว่าผู้อื่น หรือเรียกว่าสังคม ทิศทั้งหกนี่เป็นหลักที่ดีที่ควรจะใช้ความระมัดระวัง รักษาไว้ซึ่งความตรงต่อหน้าที่ของแต่ละทิศ แต่ละกลุ่ม อย่าให้มีความผิดพลาด โดยพระภาวนาวิริยคุณ (2537: 48-51) ได้กล่าวถึงทิศทั้งหกหรือกลุ่มคนทั้ง 6 ไว้ว่า:

กลุ่มที่ 1 คือมารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า เพราะอุปการะผู้นั้นมาก่อน ซึ่งหน้าที่ของมารดาบิดาต่อบุตร คือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หาภรรยาหรือสามีที่สมควรให้ และมอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร และในทางกลับกันหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดาคือ ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำการงานของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูลประพฤติตนให้สมควรเป็นผู้รับมรดก และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศให้ท่าน

กลุ่มที่ 2 คือ ครูอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา เพราะควรแก่การบูชา ซึ่งหน้าที่ของครูอาจารย์ต่อศิษย์คือ แนะนำดี ให้เรียนดี บอกศิษย์ด้วยดีในศิลปะวิทยาทั้งหมด ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง และทำการป้องกันในทิศทั้งหลาย ส่วนในหน้าที่ของศิษย์ที่มีต่อครูอาจารย์คือลุกขึ้นยืนรับ เข้าไปคอยรับใช้ใกล้ชิด เชื่อฟัง ปรนนิบัติรับใช้ เรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ

กลุ่มที่ 3 คือ ภรรยาหรือสามีเป็นทิศเบื้องหลัง เพราะสามารถติดตามอย่างใกล้ชิด โดยหน้าที่ของสามีต่อภรรยาคือให้เกียรติยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ไม่ประพฤตินอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้ให้เครื่องแต่งตัว ส่วนหน้าที่ของภรรยาต่อสามีคือ จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ไม่ประพฤตินอกใจ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ และขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

กลุ่มที่ 4 คือ มิตรและผู้ร่วมงานเป็นทิศเบื้องซ้าย เพราะช่วยให้ข้ามพ้นภัยได้ ซึ่งหน้าที่ของเราต่อมิตรคือ การแบ่งปันสิ่งของให้ กล่าววาจาเป็นที่รัก ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ วางตนสม่ำเสมอ และไม่พูดจาหลอกลวงกัน ส่วนหน้าที่มิตรที่มีต่อเราคือป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้วป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว เมื่อมีภัยก็เป็นที่พึ่งพำนักได้ ไม่ละทิ้งในยามอันตราย นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร

กลุ่มที่ 5 คือ ลูกน้องและบริวารเป็นทิศเบื้องล่าง เพราะช่วยทำงานในกิจการทั้งปวง โดยหน้าที่ของหัวหน้าต่อลูกน้องคือ สามารถจัดการงานให้สมควรแก่กำลัง ให้อาหารและรางวัล ดูแลรักษายามเจ็บป่วย แจกของแปลก ๆ พิเศษให้กิน และให้หยุดตามโอกาส ในทางตรงกันข้าม หน้าที่ของลูกน้องต่อหัวหน้าคือเริ่มทำงานก่อนหัวหน้า เลิกทำงานหลังหัวหน้า ถือเอาแต่ของที่หัวหน้าให้ ทำงานให้ดีขึ้น และนำเกียรติคุณของหัวหน้าไปสรรเสริญ

กลุ่มที่ 6 คือ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน เพราะชี้นำให้ตั้งอยู่ในของสูงคือศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งหน้าที่ของสมณะ (พระสงฆ์) ต่อคฤหัสถ์คือห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม ให้ได้ฟัง (ธรรม) สิ่งที่ยังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และบอกทางสวรรค์ให้ ส่วนหน้าที่ของคฤหัสถ์ต่อสมณะ (พระสงฆ์) คือ จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา ต้อนรับด้วยความเต็มใจ และอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

สำหรับ “ความตรง” ในทศพิธราชธรรมในหัวข้อที่ 4 อาชชวะ ที่จะกล่าวต่อไปคือการตรงต่อเวลา คือเวลาที่สมควรจะทำอะไรก็ตรงต่อเวลาที่ทำงานอันนั้น ตามที่เรากำหนดไว้เพื่อเราเองก็ได้ตามที่กำหนดไว้กับใคร ๆ ก็ได้ เป็นเวลาที่เหมาะสม สำหรับจะทำอะไรกะใครแล้วก็ไม่ผิดเพี้ยน ไม่บิดพลิ้ว ไม่ต้องแก้ตัว นี้เรียกว่า “ตรงต่อเวลา”

ประการถัดมาคือ “ตรงต่อตัวเอง” หมายถึงความตรงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง ตรงต่ออุดมคติของความเป็นมนุษย์ตรงต่อสถานะของตน เหมาะสมแก่สถานะของตนว่าจะเป็นอย่างไร ตรงต่อธรรมะ คือกฎความจริงที่เป็นไปในตน ชีวิตที่จะรอดได้อย่างสงบเย็นก็เพราะมีความถูกต้องของตนเอง ซึ่งตนได้กระทำไว้อย่างถูกตรง ตรงต่อตนเอง ตรงต่อความเป็นมนุษย์ของตน คือเป็นอย่างนี้

ความตรงประการสุดท้ายคือ “ความตรงต่อความตรง” คือตรงต่อความเที่ยงธรรมที่มีอยู่อย่างไร ตรงต่อความยุติธรรมที่มีอยู่อย่างไร ถูกตรงตามความจริงที่ควรจะเป็นอย่างไร ตรงต่อความเป็นไท ซึ่งถ้าไม่มุ่งหมายตรงต่อความเป็นไท ความเป็นไทไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จะไทไปอย่างไรได้ถ้ามันไม่ตรง มันก็คดงอ วกวน อ้อมค้อม ลดเลี้ยว เพราะฉะนั้นความตรงเท่านั้นจึงจะรักษาความเป็นไทไว้ได้ ตรงต่ออุดมคติของความเป็นไท ตรงต่อคุณค่าของความเป็นไทที่จะทำให้อยู่เหนือปัญหาทั้งปวงที่จะทำให้ออกมาเสียจากปัญหาทั้งปวง และความตรงนี้เลยไปถึงตรงต่อพระรัตนตรัยอันเป็นที่ยึดถือสูงสุด แล้วก็ตรงต่อโลกุตตระ คือว่าไม่อยากจะจมอยู่ในโลก จะขึ้นอยู่เหนือปัญหาของโลกโดยประการทั้งปวง ที่เรียกว่าตรงต่อความตรงเป็นประการสุดท้าย

ข้อที่ 5 ของทศพิธราชธรรม มีชื่อว่า มัททะวะ หรือมทฺทวํ ในภาษาบาลี โดยภาษาไทยก็คือ ความอ่อนโยน ซึ่งหมายถึงความอ่อนโยนต่อบุคคลอื่นในสังคม เป็นมรรยาทอันบุคคลในสังคมจะพึงประพฤติต่อกัน เพื่อผลดีทางสังคม

แต่เมื่อกล่าวโดยทางภาษาธรรมแล้ว “มัททวะ” มีความหมายที่กว้างขวางมาก หมายถึงความสามารถอ่อนตาม ผ่อนตามหรือน้อมไปได้เป็นอย่างดี คือให้เกิดการผสมผสานกันอย่างดี ทั้งในทางวัตถุก็เปลี่ยนไปอย่างดี ทางกายก็อย่างดี ทางวาจาก็อย่างดี ทางจิตก็อย่างดี แม้ทางสติปัญญาก็อย่างดี เป็นการอ่อนโยนคือน้อมไปได้ในทางแห่งความดี ในทางการงานและต่อบุคคลแก่บุคคลทุกระดับ ไม่มีระดับใดที่ควรกระด้าง ซึ่งธรรมะนี้ อยู่ในรูปของเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาที่แท้จริงจะเป็นเหมือนกับน้ำดับไฟในทางวิญญาณ คือความอ่อนโยนที่ดับความโกรธ ความกระด้างของผู้อื่นปราศจากการขัดแย้งใด ๆ

ความอ่อนโยนนี้ เป็นลักษณะแห่งความสูง เพราะถ้าไม่สูงมันก็อ่อนไม่ได้ มันต้องสูงพอ จึงจะอ่อนได้ จึงเป็นลักษณะแห่งความสูง มีความสูงอยู่ในตัว มันอ่อนได้อยู่ในตัว จึงจัดว่าเป็นลักษณะแห่งความสูง อย่าเห็นความอ่อนโยนเป็นความต่ำต้อยหรือพ่ายแพ้ใด ๆ เลย ซึ่งคนที่จองหองนั้น เพราะมันไร้ความสูง มันไม่มีทางจะสูงอย่างอื่น มันก็หาทางออกด้วยความจองหอง ซึ่งกลายเป็นการอ่อนโยนไม่เป็น นอกจากนี้แล้ว “มัทวะ” ความอ่อนโยน มีสัญลักษณ์และเป็นปัจจัยแห่งมิตรภาพที่มีอิทธิพลสูงกว่าความกระด้าง การกรรโชก การข่มขี่ เป็นปัจจัยคือเป็นเหตุให้เกิดขึ้น และเป็นเครื่องรักษาไว้ ซึ่งมิตรภาพอย่างที่มีน้ำหนักมาก แต่อย่างไรก็ดี ความอ่อนโยนที่เป็นอุบายหลอกลวง หรือความอ่อนโยนด้วยอำนาจของกิเลส ไม่ใช่ความอ่อนโยด้วยความบริสุทธิ์ใจ และหากจะพิจารณากันให้ลึกลงไป โดยภาษาธรรมก็จะไปถึงความอ่อนโยนในทางจิตใจ ข้อนี้เป็นสิ่งที่ควรทราบแก่พุทธบริษัททั้งหลาย กระทั่งนักจิตวิทยาดังที่ปรากฏอยู่ในพระบาลีว่า เมื่อบรรลุจตุตถฌาน คือกระทำสมาธิจนบรรลุจตุตถฌาน หรือรูปฌานที่สี่แล้วจิตมีลักษณะอ่อนโยน นิ่มนวล ควรแก่การงาน ซึ่ง มุทุ = อ่อนโยน กัมมนีโย = ควรแก่การงาน หลังจากบรรลุจตุตถฌาน จิตมีลักษณะอย่างนี้ คือนิ่มนวล อ่อนโยน ควรแก่การงานที่จะน้อมไปได้อย่างไร น้อมไปเพื่อญาณอันสูงขึ้นไป คือวิปัสสนาญาณอย่างไรก็ได้ ดังที่กล่าวว่า มีจิตอ่อนโยน นิ่มนวล ควรแก่การงานแล้ว ภิกษุนั้นก็น้อมจิตไปเพื่อ ปุฬเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ เป็นลำดับ กระทั่งถึงอาสวักขยญาณ จิตต้องอ่อนโยน นิ่มนวล ควรแก่การงาน เป็นกัมมนียะแล้ว จึงจะสามารถน้อมไปได้ เป็นลักษณะจิตภายหลังการบรรลุจตุตถฌานไม่ใช่เป็นจิตที่แข็งทื่อตามที่มักเข้าใจกัน ซึ่ง “จิตที่เป็นสมาธิ” นั่นแหละ เป็นจิตที่อ่อนโยนที่สุด นิ่มนวลที่สุด ควรแก่การงานที่สุด

ผลแห่งการมี “มัททวะ” หรือ “ความอ่อนโยน” จะทำให้มีได้ทั้งทางวัตถุ ทางกาย ทางวาจา ทางจิต ทางสติปัญญา แล้วจะไม่มีอะไรที่เป็นอุปสรรคกีดกั้นขัดขวางความสำเร็จในหน้าที่การงาน และการสมัครสมานสามัคคี ผูกพันกันเป็นสังคมแห่งเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย

ข้อที่ 6 ของทศพิธราชธรรม คือ “ตบะ” หรือ “ตะปะ” หรือ “ตบะ” ซึ่งโดยพยัญชนะ “ตบะ” แปลว่า “เผา” เหมือนกับไฟที่ต้องการเผาไหม้ให้สูญหายไป ถ้าเป็นไฟภายนอกก็เผาวัตถุ ถ้าเป็นไฟภายในก็เผากิเลส ซึ่งคำว่าตบะนั้นมีใช้กันทั้งภาษาโลกและภาษาธรรม แต่ความหมายแตกต่างกันมาก ภาษาโลก ภาษาชาวบ้านคำว่า ตบะหมายถึงอำนาจ น่าเกรงขาม แต่ภาษาธรรมหมายถึงธรรมะที่เผากิเลส โดยภาษาชาวบ้านคำว่า “ตบะ” หมายความว่าความน่ากลัว ความมีอำนาจ และเป็นเหตุให้ใช้กับคนภายนอกจนเกิดบุคคลที่เรียกกันวาทุรราช แต่ถ้าในภาษาธรรมก็เป็นคุณธรรมเครื่องเผากิเลสใช้ในภายใน เผาสิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ในจิตใจ ทำให้เกิดพระราชาที่เรียกว่า “ธัมมิกราช” ซึ่งมีคำกลอนกล่าวไว้ว่า “ตบะกัมมัฏฐานเปรียบปานไฟ เผากิเลสน้อยใหญ่มิให้เหลือ”

บาลีกล่าวไว้ว่า “ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา” หมายถึง “ขันตี เป็นตบะเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง”

บาลีกล่าวว่า “ขนฺตี พลํ ว ยตีนำ” หมายถึง “ขันตี เป็นกำลังของผู้บำเพ็ญหน้าที่” หรือ “บำเพ็ญพรต”

“ตบะ” คือหลักธรรมที่จะต้องมีในหน้าที่การงาน เพื่อทำให้งานสำเร็จ จะต้องมีเพื่อเกิดการรอด ถ้าไม่มีตบะมันมีแต่กิเลส มันก็จะเหลวไหลหมด บังคับตนเองไม่ได้ นอกจากนี้แล้วตบะยังเป็นเครื่องเผาผลาญความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นศัตรูเลวร้ายที่สุดประการหนึ่งของมนุษย์เรา เป็นเหตุให้ทำผิดทุกอย่างทุกประการ ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ซึ่งถ้ามีตบะแล้ว มันก็เผาผลาญความเห็นแก่ตัว บังคับตัวเองได้ ดังเช่น:

> ชาวนา ชาวสวน ก็บังคับความเหลวไหลโลเล ความขี้เกียจ ความผัดเพี้ยน ความบิดพลิ้วในหน้าที่ได้
> พ่อค้า ก็กำจัดอันตรายของการค้าขายได้
> ข้าราชการ ก็บำบัดการฉ้อราษฎร์บังหลวงอะไรได้
> ศิลปิน ก็บังคับจิตให้ทำงานประณีตลึกซึ้งถึงที่สุดได้
> กรรมกร ก็บังคับให้เกิดความอดกลั้น อดทนจนสนุกสนานในการงาน อาบเหงื่อต่างน้ำก็ยังเหมือนกับอาบน้ำมนต์เพราะบังคับจิตได้
> ขอทาน ก็บังคับให้ยอมรับสภาพของตน ว่ามันมีเหตุปัจจัยให้เป็นอย่างนี้ ก็ทำการงานคือขอทานอย่างถูกต้อง อย่างสงบเยือกเย็น เป็นที่น่าเอ็นดูของผู้ที่พบเห็น

ทีนี้ถ้าระบุชื่อธรรมะ ชื่อธรรมะที่เรียกกันว่าตบะ ๆ นี้แล้ว ข้อแรกที่สุดก็คือ ขันติ ๆ นี้ แปลว่าความอดกลั้นอดทนก็จริง แต่ความหมายลึกซึ้งของมันแปลว่า “ความควร” ความสมควรที่จะบรรลุมรรคผล ก็เรียกว่า “ขันติ” ด้วยเหมือนกัน แม้แต่ธรรมะอื่น ๆ ที่มันกำจัดกิเลสได้ ก็เรียกว่าตบะได้ทั้งนั้น สมาธิก็ได้ ปัญญาก็ได้ ความเพียรก็ได้ เป็นตบะได้ทั้งนั้น แม้ในที่สุดแต่ความรัก ความเมตตา ซึ่งเรามีอยู่อย่างถูกต้องแท้จริงก็เป็นตบะที่ทำให้เกิดความเกรงขามและทำให้เกิดอำนาจในการที่จะชนะน้ำใจผู้อื่นได้ นอกจากนี้แล้วความเพียร หรืออิทธิบาทอินทรีย์ พละ เหล่านี้แม้จะชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นก็สามารถนำมาเรียกในฐานะที่เป็นตบะได้ เพราะว่าเป็นสิ่งที่สามารถเผาผลาญกิเลสด้วยกันทั้งนั้น โดยขอยกตัวอย่างวรรณกรรมที่รวบรวมหลักธรรมะในหัวข้อ “ตบะ” ที่โดดเด่นที่สุดเรื่องหนึ่งคือมหาชาติคำหลวงตอนพระเวสสันดร ซึ่งในหนังสือมหาชาติคำหลวงเป็นวรรณคดีชิ้นเอกชิ้นหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น และเป็นวรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยแท้ โดยในมหาชาติคำหลวงนี้ เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เวสสันดรว่าทรงบำเพ็ญบารมีได้ครบถ้วนทั้งสิบประการและทรงบำเพ็ญได้ถึงชั้นสูงสุด ซึ่งเรียกว่า ปรมัตถบารมี คือ:

1. ทรงบำเพ็ญทานบารมี โดยการบริจาคช้างทรง ม้าทรง ราชรถ พระกุมารทั้งสอง และพระนางมัทรี เป็นต้น

2. ทรงบำเพ็ญศีลบารมี โดยทรงรักษาศีลอย่างเคร่งครัดอยู่ที่เขาวงกต ระหว่างที่ทรงถูกเนรเทศออกจากเมือไป

3. ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี โดยการครองเพศบรรพชิตอยู่ที่เขาวงกต

4. ทรงบำเพ็ญปัญญาบารมี โดยการทรงบำเพ็ญภาวนามยปัญญา

5. ทรงบำเพ็ญวิริยบารมี คือทรงมีความพากเพียรในการปฏิบัติธรรม มิได้ย่อหย่อนเลยแม้แต่น้อย

6. ทรงบำเพ็ญสัจจบารมี คือทรงลั่นพระวาจาแก่ชูชกว่า จะพระราชทานสองกุมาร แม้เมื่อพระกุมารหลบหนีไป พระองค์ก็ทรงสามารถเรียกหาพระกุมารมาได้ โดยพระปัญญาธิคุณ

7. ทรงบำเพ็ญขันติบารมี แม้จะได้ทรงลำบากพระทัยมากมายขณะที่ประทับอยู่ในป่าก็มิได้ทรงย่นย่อในการบำเพ็ญภาวนา และเมื่อชูชกเฒ่ยนตีพระกุมารเฉพาะพระพักตร์ แม้จะทรงโศกเศร้าพระทัย แต่ก็ทรงข่มไว้ได้ด้วยขันติบารมี ดังได้บรรยายไว้ในมหาชาติคำหลวงว่า

> “.....ธ ก็บมิอาจที่จะทรงพระองค์อยู่ได้ โสดเลอย...ธ ก็มีพระเนตรทั้งสอง อนนนองด้วยน้ำตา ถ่งงลงมาบมิขาดเลย...ธ ก็เสด็จเข้าในบรรณศาลฟายน้ำตาห้อยถึงลูกน้อยทั้งสอง อนนพราหมณ์จำนำจำนองเอาไป อาลยราชนักหนา โสดแลฯ....”

1) ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมี เมื่อทรงทราบว่า ชูชกมีความลำบากยากเข็ญอยากได้สองกุมารไปช่วยเหลือ ก็ทรงบริจาคสองกุมารให้ด้วยความเต็มพระทัย

2) ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี เมื่อทรงเห็นสองกุมารได้รับทุกข์ทรมานที่ถูกชูชกเฆี่ยนตี ก็ทรงวางอุเบกขา เพราะสองกุมารมิได้เป็นสิทธิ์ของพระองค์เนื่องจากทรงยกให้ชูชกไปแล้ว

3) ทรงบำเพ็ญอยู่ในอธิษฐานบารมี คือการตั้งใจมั่นที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อสำเร็จพระโพธิญาณในเบื้องหน้า ถึงแม้จะมีอุปสรรคประการใดก็มิไทรงย่อท้อเลย ดังจะเห็นได้ทุกตอนในมหาชาติคำหลวง

ท้ายที่สุดนี้ ความเห็นแก่ตัวจะหมดไปก็เพราะสิ่งสำคัญที่สุด คือ ตบะ เพราะ ตบะ คือ กำลังใจอันเข้มแข็ง ประกอบไปด้วยคุณธรรมอันถูกต้อง มีขันติเป็นใหญ่เป็นประธาน แล้วก็เผาผลาญความเห็นแก่ตัวไม่ให้เกิดขึ้นมา หรือถ้ามีอยู่ก็ไม่ให้มันแสดงบทบาท กด บีบบังคับไว้ ไม่ให้มาแสดงบทบาทใด ๆ ด้วยความเห็นแก่ตัว ดังนั้น ตบะ จึงเป็นธรรมะที่จะเผาความชั่ว ความเลวร้ายทุกอย่างทุกประการ ในหมู่บ้าน ในบ้านเมือง ในประเทศ ในโลก และตลอดสากลจักรวาลให้อยู่ในความถูกต้องเหมือนกับว่า ไฟเผาทอง หลอมทอง ไล่สิ่งสกปรกออกไปแล้ว เหลือแต่เนื้อทองที่บริสุทธิ์ ฉันใดก็ฉันนั้น

ข้อที่ 7 ของทศพิธราชธรรม คือ “อโกธะ” ตามตัวหนังสือแปลว่า ความไม่โกรธ หรือความที่ใคร ๆ ทำให้โกรธไม่ได้ ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ ไม่โกรธ เพราะใคร ๆ ทำให้โกรธไม่ได้ นี่โดยตัวหนังสือ ถ้าโดยเนื้อความก็คือ ผู้ที่มีจิตไม่กำเริบเพราะอนิฏฐารมณ์ใด ๆ ก็ตาม ซึ่งอนิฏฐารมณ์คือสิ่งที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความพอใจมาแล้วก็ทำให้จิตกำเริบ ซึ่งเดี๋ยวนี้ไม่กำเริบแล้ว ไม่กำเริบภายในทำให้ตนลำบาก ไม่กำเริบภายนอกทำให้ผู้อื่นลำบกเหตุเพราะมีสติสัมปชัญญะรู้สึกตัวทั่วพร้อมบังคับจิตได้ ไม่ให้กำเริบหวั่นไหว ข้อนี้จะเป็นโดยสันดานก็มีส่วนหนึ่ง เป็นโดยการอบรมให้ยิ่งขึ้นไปก็มีอยู่ส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นโดยสันดาน จะเห็นได้ว่าบางคนโกรธยาก โกรธน้อย โกรธไม่ค่อยจะเป็น ทีนี้การอบรมศึกษาเข้าใจ เห็นโทษของความโกรธ เกลียดกลัวความโกรธ แล้วมันก็ไม่โกรธนี้เป็นเพราะการอบรม ก็เรียกเหมือนกันว่า “ความไม่โกรธ”

เสถียรพงษ์ วรรณปก (2552:258) ได้อ้างถึงพระบาลีในในธรรมบทว่า

โย เว อุปฺปติตํ โกธ	รถ ภนฺตว ธารเย
ตมห สารถึ พฺรูมิ	รสฺมิคฺคาโห อิตโร ชโน

ผู้ใดยับยั้งความโกรธที่เกิดขึ้นได้ทันที	เหมือนสารถีหยุดรถที่กำลังแล่นไว้ได้
ผู้นั้นไซร้เราเรียกว่า “สารถี”	ส่วนคนนอกนี้ได้ชื่อเพียง “ผู้ถือเชือก”

ความไม่โกรธนี้ เป็นพรหมวิหาร คือวิหารธรรมของบุคคลผู้เป็นพรหม หรือว่าผู้ใดมีธรรมะนี้เป็นวิหาร ผู้นั้นก็เป็นพรหม ซึ่งหากกล่าวถึงเหตุที่ทำให้ไม่โกรธจะมาจาก 3 ประการคือ:

1.ไม่โกรธเพราะมีศีล เหตุเพราะรักศีล กลัวศีลจะขาด รักความสงบเย็นเป็นปกตินั่นแหละมากกว่า เพราะ สีละ แปลว่าปกติ พอโกรธขึ้นมามันไม่ปกติ

2.ไม่โกรธเพราะมีสมาธิ นี้คือการบังคับจิตได้ รักษาความมั่นคงแห่งจิตไว้ได้ ซึ่งความปกติแห่งจิตนั่นไม่ใช่ความโกรธ รักษาความมั่นคงอันนี้ไว้ได้ก็เลยไม่โกรธ

3.ไม่โกรธเพราะมีปัญญา การมีปัญญาเห็นการณ์ไกล เห็นทุกสิ่งที่เนื่องอยู่ด้วยกัน ไม่เห็นแก่สั้น แต่เห็นแก่ยาว คือผลอันสูงใหญ่กว้างขวาง ข้อนี้มีประจักษ์พยานว่า สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารแห่งเราทั้งหลาย ทรงมีคุณธรรมข้อนี้ปรากฏแก่นิกรชน หรือว่าจะมีปัญญาเห็นนำไกลลึกไปถึง เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็นความเป็นเช่นนั้นเอง ในโลกนี้ ก็มีจิตไม่เปลี่ยนแปลง ไม่หวั่นไหว เพราะการเห็น อันนี้ก็ไม่อาจจะโกรธ จึงไม่โกรธเพราะอำนาจของปัญญา

ดังนั้น การมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา แม้จะต่างระดับกัน ก็ล้วนแต่ทำให้เกิดความไม่โกรธได้ด้วยกันทั้งนั้น

ทีนี้มาดูกันถึงสิ่งตรงกันข้าม คือ ความไม่โกรธกันบ้าง ความโกรธก็คือจิตกำเริบไปตามอนิฏฐารมณ์ ซึ่ง อนิฏฐารมณ์ คือ อารมณ์ไม่ถูกใจ พอมาถึงกันเข้าจิตก็เปลี่ยนแปลง หวั่นไหวไปตามอนิฏฐารมณ์ เป็นสิ่งที่มีได้แม้ใต้สำนึก แม้แต่ฝันไปก็ยังมี เพราะความโกรธนั้นทำให้เกิดความผิดปกติ ตามอนิฏฐารมณ์ที่เข้ามากระทบ เป็นลักษณะสามัญของคนธรรมดา มีอนิฏฐารมณ์แล้วก็โกรธ มีความกำเริบแห่งจิตไปตามอนิฏฐารมณ์นั้น โดยอุปมาไว้ว่าความโกรธนั้นหวานที่โคน แต่ว่าจืดหรือเปรี้ยวที่ปลาย หมายความว่า จะทำให้เกิดความเสียใจทีหลัง ส่วนความไม่โกรธนั้นตรงกันข้าม เป็นเครื่องเปรียบเทียบว่า ที่โคนมันจืด แต่ที่ปลายมันหวาน คือไม่ต้องเสียใจทีหลัง แต่ว่าชื่นอกชื่นใจทีหลัง เคารพตัวเองได้ ยกมือไหว้ตัวเองได้เพราะเหตุนั้น ซึ่งมูลเหตุที่ทำให้โกรธโดยทั่ว ๆ ไปคือ

1. การไม่ได้สิ่งที่ถูกใจ แม้ว่าจะเป็นเพราะว่าตัวเองมันโง่ หาไม่เป็น ทำไม่เป็น ไม่ได้สิ่งที่ถูกใจก็ยังโกรธอยู่นั่นแหละ ยิ่งคนอื่นมาทำให้ด้วยแล้วก็ยิ่งโกรธใหญ่

2. การได้ในสิ่งที่ไม่ถูกใจก็โกรธ พอโกรธก็เกิดความรู้สึก “แผ่นดินมันแคบ” หันไปทางไหนก็ไม่รู้ว่าจะไปคบหาสมาคมกับใคร โลกนี้แคบไปถนัดสำหรับคนโกรธ คล้ายกับว่าโลกมันแคบจนไม่มีที่จะหมุนตัว มันทำเอาเอง ให้โลกนี้มันแคบไป ทั้งที่โลกนี้ก็อยู่เท่าเดิม

3. การคาดหวังมากเกินไป คาดหวังมากเกินไปกว่าที่จะทำไหว เกินกว่าที่สามารถจะทำได้ ทำไม่ได้ก็โกรธ น้อยใจ แค้นใจ และกลายเป็นทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ ไม่ควรทำ ไม่จำเป็นจะต้องทำก็ทำ ไม่ยอมรับในผลที่ได้ตามเหตุที่ทำจึงเป็นสาเหตุในการโกรธ

4. การมีมานะ สำคัญตัวไว้ในฐานะที่สูงกว่าคนอื่น ถือตัว ยกตัว ไม่ได้ตามที่ตนเองต้องการแล้วก็โกรธ

5. การโกรธเพราะถูกขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้งมีศัพท์ที่แปลความหมายเดียวกันคือ “อุปัททวะ” หรือ “อุบาทว์” กล่าวได้ว่าเกิดความขัดแย้งที่ไหนมันก็มีสิ่งที่เรียกว่าอุบาทว์ที่นั่น และนี่คือสาเหตุของความโกรธอีกประการหนึ่งคือความโกรธตั้งอยู่ด้วยความขัดแย้งหรือสิ่งที่เรียกว่าอุบาทว์

6.การเป็นคนหูเบา ใจน้อย ทำให้โกรธง่ายกว่าธรรมดาเป็นอันมาก ถูกปั่นให้โกรธ ถูกยั่วให้โกรธ ถูกหลอกให้โกรธก็โกรธง่ายกว่าปกติธรรมดา

สำหรับชนิดของความโกรธ ความโกรธมีทั้งชนิดที่แสดงออกมาไม่ได้ เพราะมันมีสิ่งที่มีอำนาจเหนือบังคับอยู่ และความโกรธที่แสดงออกมาได้ ซึ่งจะแสดงออกมาทางกาย ทางวาจา ทางสีหน้า ทางลูกตา ทางภาษามือ ซึ่งอาการเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากบังคับจิตใจไม่ได้ จึงแสดงออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ ตลอดจนยังมีความโกรธส่วนที่เก็บไว้เป็นความเคยชินเป็นปฏิฆานุสัย คือ นิสัยที่จะโกรธง่ายในภายหลังคอยจะออกมาเมื่อมีโอกาสไหลกลับออกมาเป็นชนิดอาสวะ คือความโกรธที่แสดงออกมาในภายหลัง ซึ่งความโกรธนี้พระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่านละไปตามลำดับ คือละไฟมืด ไฟมืดคือโมหะ แล้วละไฟเปียกคือราคะ สุดท้ายละไฟแห้งคือความโกรธ ขยายความคือในลำดับแห่งการละสังโยชน์นั้น จะต้องละโมหะกันก่อน สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพัตตปรามาสเหล่านี้ มันก็เป็นโมหะ แล้วจึงถึงละกามราคะคือไฟเปียก แล้วจึงละปฏิฆะคือความโกรธ มันอยู่ลึก ไม่ใช่ละกันได้ง่าย ๆ ต้องเข้าใจ ฝึกฝน แล้วก็ไม่หลงใหลในสิ่งกำหนัดย้อมใจ จึงจะละความโกรธได้

สำหรับ “โทษของความโกรธ” พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “ถ้าโกรธก็ไม่ใช่คนของตถาคต” คือตรัสว่า แม้จะมีใครจับตัวเอามามัดเข้าไว้ แล้วก็เอาเลื่อยเลื่อยเลื่อยหนังขาดเข้าไป เลื่อยเนื้อขาดเข้าไป ถึงกระดูก เลื่อยกระดูกขาดเข้าไป เลื่อยถึงเยื่อกระดูก เยื่อกระดูกขาด ถ้าภิกษุใดมีความโกรธแม้แต่นิดหนึ่ง ในขณะใดก็ตาม ภิกษุนั้นไม่ใช่คนของตถาคต นี่ดูความโกรธที่ทรงกำหนดหรือบัญญัติค่าหรือความหมายไว้ ซึ่งโทษของความโกรธทำให้จิตใจมืด ซึ่งพอความมืดเข้าครอบงำแล้วก็ทำสิ่งที่ไม่ควรทำและทำได้ทุกอย่างทุกประการ

ในทางกลับกัน อานิสงส์ของความไม่โกรธถ้าไม่โกรธก็เป็นพรหมกันที่นี่และเดี๋ยวนี้ พรหมแปลว่าสัตว์ที่ประเสริฐ มี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ได้โดยง่าย ซึ่งความไม่โกรธ ทำให้โลกนี้กว้างขวาง ไม่คับแคบ จะนอนหลับสนิท แม้แต่จะกินอาหารก็เอร็ดอร่อย โกรธขึ้นแล้วมันก็กินไม่ลง ขอให้ระลึกถึงความเป็นมนุษย์ คือมีจิตใจสูง มนะ = ใจ อุษยะ = สูง มนุษย์ก็แปลว่าจิตใจสูง ถ้ามันสูงก็ควรจะอยู่เหนือความรักและความโกรธ ซึ่งเป็นของธรรมดาสามัญในโลกในระดับพื้นฐานทั่วไป มีจิตใจสูงขึ้นอยู่เหนือความรัก เหนือความโกรธ เสร็จแล้วมันก็จะเหนือไปทุก

อย่าง จนมีความสงบร่มเย็น ขอสรุปความว่า อย่ามีความโกรธ ก็จะมีความปกติ ไม่ผิดปกติ เป็นคุณธรรมที่ทำให้โลกนี้เยือกเย็นกว้างขวาง ยิ้มรับให้แก่กันและกันได้ในทุกที่ทุกหนแห่ง

ข้อที่ 8 ของทศพิธราชธรรมคือ “อวิหิงสา” หรือ “อหิงสา” หมายถึง “ความไม่เบียดเบียน” กล่าวเป็นหัวข้อสั้น ๆ ได้ว่า ภายนอกก็ไม่เบียดเบียนใคร ภายในก็ไม่เบียดเบียนตนเอง ซึ่งการเบียดเบียนกันและกันในภายนอกนั้น รู้จักกันทั่วไป โดยอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2553: 112) ได้กล่าวว่า “อหิงสา” หมายถึง จิตใจที่ไม่มีความโกรธ ไม่มีความโมโห ไม่มีการคิดร้ายต่อผู้อื่น หมายถึง คำพูดที่ไม่ดุร้าย ไม่กล่าวร้าย ไม่นินทาในทางที่ไม่ดีเกี่ยวกับผู้อื่นและหมายถึงการกระทำที่ไม่มีการทำร้ายผู้อื่น ไม่มีการทำอะไรที่เสี่ยหายต่อผู้อื่น หรือไม่ใช้กำลังในการโต้ตอบเมื่อผู้อื่นมาทำร้ายเรา ซึ่งการเบียดเบียนภายในคือเบียดเบียนตนเองนั้น ได้แก่อวิชชาความไม่รู้ ทำให้ตัวเองลำบากโดยที่ไม่ต้องทำ ไม่ควรทำ ไม่จำเป็นต้องทำก็ทำตนเองให้ลำบาก การเบียดเบียนตนเอง โดยส่วนใหญ่ก็คือเรื่องของกิเลส พอเกิดกิเลสขึ้นมาในตนก็เบียดเบียนตน ราคะก็เบียดเบียนไปอย่าง โลภะก็เบียดเบียนไปอย่าง โทสะก็เบียดเบียนไปอย่าง โกธะก็เบียดเบียนไปอย่าง โมหะก็เบียดเบียนไปอย่าง แม้แต่ทิฏฐิมานะก็เบียดเบียนไปอย่าง ตามหน้าที่ของมันแต่ละอย่าง ๆ

สำหรับความไม่เบียดเบียนนี้ ท่านตีค่าไว้สูงมากในบาลีคัมภีร์ชาดกมีข้อความว่า

อปิ เจ ปตฺตมาทาย : แม้ว่าจะถือกระเบื้อง (ถือบาตร) เที่ยวขอทาน
อนาคารํ ปริพฺพเช : ไม่มีเหย้าเรือน เที่ยวไปโดยทั่ว ๆ ไป
อญฺญ อหิงฺสยํ โลเก : ไม่เบียดเบียนผู้ใดในโลก
อปิ รชฺเชน ตํ วรํ : ข้อนี้ประเสริฐกว่าการครองบ้านครองเมือง

ตีค่าความไม่เบียดเบียนมากถึงอย่างนี้ คิดดูก็พอจะเห็นได้ แต่ว่าถ้าการครองบ้านครองเมืองไม่มีการเบียดเบียนก็ยิ่งมีความประเสริฐสูงสุด นี่คล้าย ๆ กับว่าการครองบ้านครองเมืองจะต้องมีการเบียดเบียน ก็เลยสู้บุคคลที่มีแต่บาตรใบเดียวเที่ยวขอทาน แล้วไม่เบียดเบียนไม่ได้ดังนี้ ค่าของความไม่เบียดเบียนท่านวางไว้ในลักษณะอย่างนี้ เพราะความไม่เบียดเบียนนำมาซึ่งความสุข ในขั้นแรก อัพยาปัชฌัง สุขัง โลเก – ความไม่เบียดเบียนเป็นสุขในโลก ไม่เบียดเบียนใคร ๆ ในโลก นี้เป็นการไม่เบียดเบียนในภายนอก เป็นการไม่เบียดเบียนพื้นฐาน เรียกว่าเป็นการไม่เบียดเบียนที่เป็นความสุขในโลก และมีคำกล่าวสำหรับการไม่เบียดเบียนภายในเป็นภาษาบาลีคือ สุขา วิราคะตา โลเก – การคลายราคะเสียได้ เป็นสุข นี้เป็นการไม่เบียดเบียนภายใน เป็นการไม่เบียดเบียนตนเองด้วยราคะ

หากจะพิจารณากันถึงคำว่า การเบียดเบียนให้ละเอียดลออลึกยิ่งขึ้นไปอีก จะพูดว่าความเป็นทาสของกิเลสนั่นแหละ มันเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย ซึ่งความเป็นทาสของกิเลส คือการถูกกิเลสบังคับ ผลักไสไปตามความต้องการของกิเลส เบียดเบียนตัวเองให้ชอกช้ำในภายในก่อน แล้วก็

ไปเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน จึงเป็นการเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย เรียกว่าความเห็นแก่ตัวนั้นจะเบียดเบียนทั้งสองฝ่าย กล่าวโดยสรุปคือ ผู้เบียดเบียนคือกิเลส ผู้ถูกเบียดเบียนคือมนุษย์ กิเลสมีสำหรับเบียดเบียนมนุษย์ มนุษย์มีสำหรับกิเลสเบียดเบียน ถ้ามนุษย์เลิกเป็นเจ้าของกิเลสเสีย แล้วกิเลสมันจะเบียดเบียนใคร มันจะเบียดเบียนได้อย่างไร ดังนั้นเลิกเป็นเจ้าของกิเลสกันเสียเถิด

ถ้ามองให้ลึกลงไปอีก ความยินดี – ยินร้าย นั่นแหละ เบียดเบียนทั้งสองอย่าง “ดีใจ” เกินไป หรือ “เสียใจ” เกินไป สิ่งที่เป็นคู่ ๆ นี่แหละเบียดเบียน ความเป็นบวกก็ให้เกิดปัญหาทางบวก ให้ยึดมั่นถือมั่น ให้หลงใหลเพลิดเพลิน “ลบ” ก็ทำให้หดหู่ ให้เหี่ยวแห้ง ให้เป็นไปตามแบบของความเป็นลบ ซึ่งถ้าไม่มีความรู้สึกเป็นคู่บวก คู่ลบ แล้วก็ไม่มีการเบียดเบียน เพราะวัฏฏสงสารนั่นแหละ คือการเบียดเบียนรอบด้าน วัฏฏสงสารในภาษาคน ก็คือ ตายแล้วเกิดอีก ๆ มันจึงมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา วัฏฏสงสารในภาษาธรรม ก็คือมีความอยาก แล้วก็มีการกระทำไปตามความอยาก แล้วก็ได้ผลมาตามการกระทำ แล้วก็ยังส่งเสริมความอยากต่อไปอีก เพราะมันมี “สิ่งล่อ” ให้น่าอยาก หรือชวนให้อยากอยู่ไม่รู้จักสิ้นสุด อวิชชา คือ ความไม่รู้ ทำให้เกิดการเบียดเบียนโดยไม่เจตนา อวิชชาไม่รู้จักตัวเอง และไม่รู้จักอะไร ๆ อีกหลายอย่าง หรือไม่รู้จักทั้งหมด มันก็ทำไปในลักษณะที่เป็นการเบียดเบียนตนเองโดยไม่เจตนาก็ยังได้

การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ถูกต้อง แม้จะเป็นการทำความลำบากให้แก่ผู้นั้นก็ไม่ใช่การเบียดเบียน เราจึงเห็นได้อย่างหนึ่งว่า การเบียดเบียนกระทำไปด้วยกิเลส ส่วนการไม่เบียดเบียนทำด้วยสติปัญญา ดังเช่นช่างปั้นหม้อตีหม้อ ตีหม้อไม่ใช่ตีให้แตก แต่ตีให้เข้ารูป ตีให้เนื้อแน่น ตีให้มีผลดี นี่ตีหม้อกลายเป็นตีเพื่อให้ดี ไม่ใช่ตีเพื่อให้แตก ซึ่งอานิสงส์ของความไม่เบียดเบียนหรืออหิงสา กล่าวไว้แต่ดึกดำบรรพ์ก่อนพุทธกาลว่า อหิงสา ปะระโม ธัมโม – อหิงสา ความไม่เบียดเบียนนั้นเป็น บรมธรรม โดยในพระพุทธศาสนาสอนเรื่องความไม่มีอัตตาในขันธ์ทั้งห้าก็คือในชีวิตทั้งหมด มันก็ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว จึงเป็นการง่ายที่พุทธบริษัททั้งหลายจะไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นการไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัวแล้ว ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตนเองก็ไม่ถูกทรมานด้วยความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวก็ไม่ถูกใช้ไปในการที่จะเบียดเบียนผู้อื่น ความไม่เห็นแก่ตัวจึงมีอานิสงส์สูงสุดอย่างนี้ และถ้าโลกเรานี้มีความไม่เห็นแก่ตัวอย่างเดียวเท่านั้น วิกฤติการณ์อันถาวรทั้งหลายก็จะยุติลงไปโดยหมดสิ้นอย่างหมดสิ้น ซึ่งถอนความเห็นแก่ตัวเสียได้เมื่อไร ความเบียดเบียนก็ไม่มี และเมื่อละเว้นซึ่งการเบียดเบียนแล้วย่อมมีความเป็นอยู่อย่างสุขสวัสดีทุกทิพาราตรีกาล

ข้อที่ 9 ของทศพิธราชธรรมคือ “ขันตี” เมื่อกล่าวโดยพยัญชนะหรือโดยตัวหนังสือ ขันตี หรือ ขันติ หมายถึง ความอดทน หรือ ขันตี คือความสมควรหรือพร้อมแล้วที่จะได้รับผล ซึ่งความอดทนที่มีสติปัญญา เป็นความอดทนที่มีความถูกต้องในทางที่ควรอดทน และแถมจะเป็นสุข

เพราะรู้จักค่าของความอดทน ยินดีในความอดทน ซึ่งโดยทั่วไปที่เล่าเรียนกันอยู่ ก็มีพูดแต่เพียงว่า อดทนต่อความยากลำบากด้วยโรคภัยไข้เจ็บ ในการเป็นคนธรรมดา อดทนต่อความตรากตรำเหน็ดเหนื่อยในการทำงาน ในการประกอบอาชีพ อดทนต่อความเจ็บใจเพราะถูกสบประมาท นินทา ด่าทอ ในการที่จะเป็นอยู่ในสังคมโลกปัจจุบันของปุถุชน ตามปกติมักจะสอนกันเพียงสามอย่างนี้เท่านั้น แท้ที่จริงยังมีมากกว่านั้น และสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันคือความอดทนสูงสุดต่อการบีบคั้นของกิเลส โดยเฉพาะการดำรงชีพและการตั้งจิตมั่นที่จะอดกลั้นได้ต่อการอดทน ต่อการบีบคั้นของกิเลส เพื่อควบคุมกิเลส เพื่อเอาชนะกิเลสให้ได้ นี้เป็นการอดทนสูงสุด ถ้าอดทนการบีบคั้นของกิเลสได้แล้ว ก็จะอดทนได้ไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างและก็จะพบกับความสุขในที่สุด ดังพุทธวจนะในธรรมบทที่ว่า

สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ จิตเห็นได้ยาก ละเอียดยิ่งนัก
ยตฺถกามนิปาตินํ มักใฝ่ในอารมณ์ตามที่ใคร่
จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี ผู้มีปัญญาจึงควรควบคุมจิตไว้ให้ดี
จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ เพราะจิตที่ควบคุมได้แล้ว นำสุขมาให้

ความอดทน อดกลั้นด้วยสติสัมปชัญญะนี่เป็นความอดทนโดยทั่วไป เป็นหลักโดยทั่วไป รอได้คอยได้ด้วยสัมมาทิฏฐิว่ามันต้องคอย มันต้องรอให้ถูกต้องตามเวลาของมันสำหรับสิ่งที่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา ซึ่งในโลกนี้มีสิ่งเป็นอันมากที่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา ต้องอดทนรอได้ คอยได้ตามสมควรแก่เวลา โดยไม่ขาด ไม่เกิน ไม่หย่อน ไม่ตึง ไม่มีความสุดโต่ง เรียกว่าอยู่บนพื้นฐานของมัชฌิมาปฏิปทาและบนพื้นฐานของการรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณอันถูกต้อง และรู้จักเวลาอันสมควร

สำหรับอานิสงส์ของความอดทนนั้นก็มีผลเป็นบารมี สำหรับความสมบูรณ์สมตามความปรารถนาของสิ่งที่ประสงค์ บารมีทำให้เต็มแห่งความประสงค์ เพราะความอดทนทำไปได้จนตลอด ดังในพระบาลีกล่าวว่า

ขนฺติ ธีรสฺส ลงฺกาโร : ขันติเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์
ขนฺติ ตโป ตปสฺสิโน : ขันติเป็นตบะของผู้พากเพียร
ขนฺติ พลํ ว ยตีนํ : ขันติเป็นกำลังของนักพรต
ขนฺติ หิตสุขาวหา : ขันตินำประโยชน์สุขมาให้

บาลีข้างต้นเป็นการประกาศยืนยันสัจธรรมของพระมณีพิชัยซึ่งเป็นตัวละครเอกในบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่อง “มณีพิชัย” โดยพระมณีพิชัยเป็นตัวอย่างของชายผู้ซื่อสัตย์ต่อพระชายาคือนางยอพระกลิ่น เพราะถึงแม้พระมณีพิชัยจะถูกทดสอบโดยการถูกยั่วยวนเพียงไร ก็ทรงไว้ซึ่งขันติธรรมอย่างมั่นคง สมดังพระนิพนธ์ภาษิตที่ว่า

“ความอดทน ห้ามไว้ได้ซึ่งความผลุนผลัน” และท่านพุทธทาสภิกขุได้ขยายความบทพระบาลีเกี่ยวกับขันติว่า

ขันติ ธีรัสสะ ลังกาโร – ความมีขันติเป็นความงาม ความงามยิ่งกว่ารูปธรรมที่เป็นความงามอย่างศิลปวัตถุ หรือว่าความงามจากการประดับประดาตบแต่ง ขันติจึงเป็นความอดทนได้แก้ปัญหาได้ มีความสมควรที่จะบรรลุมรรคผล นี้เป็นความงามในทางจิตใจ งดงามยิ่งกว่าความงามในรูปธรรม

ขันตี ปะระมัง ตะโป ตีติกขา – ขันตีคือความอดกลั้นซึ่งเป็นความเผาได้อย่างดียิ่ง โดยเผาความชั่ว เผากิเลส เผาสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ควรจะมีอยู่ในใจให้หมดออกไปจากใจ

ขันตี พะลัง วะ ยะตีนัง – ขันตีเป็นกำลังของผู้บำเพ็ญพรต ซึ่งพรตคือหน้าที่ที่จะต้องทำตามหน้าที่ของแต่ละบุคคล แต่ละประเภท พลังอันสำคัญก็คือความอดทน อย่างที่กล่าวแล้วว่า แม้กำลังปัญญาจะมี ถ้าความอดทนไม่มี ไม่มีกำลังอดทน ปัญญาก็ล้มละลายเสียก่อนที่จะถึงความสำเร็จ โดยในการบำเพ็ญพรตหรือนักบวชแล้ว ยิ่งต้องการความอดทนอย่างยิ่ง อดทนต่อการบีบคั้นของกิเลสซึ่งมันเป็นเหตุให้อยากจะทำอย่างที่บรรพชิตไม่ควรจะทำ แม้แต่เรื่องอดอาหารเย็นไม่ได้ ทนต่อความยั่วยวนทางกามไม่ได้ มันก็ต้องล้มละลาย นี้มีผลอย่างยิ่ง คือเป็นกำลังของบำเพ็ญพรต

ขันตี หิตสุขาวหา – ขันตินำประโยชน์สุขมาให้ โดยขอสรุปความในที่สุดว่า ขันตีนี้จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง ถ้าคนทั้งโลกมีความอดทนอดกลั้นต่อการบังคับของกิเลสแล้ว ก็จะเข้มแข็งจะละกิเลสได้ จะไม่เห็นแก่ตัว จะไม่เกิดราคะ โทสะ โมหะ จะไม่เบียดเบียนตนเอง จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น จะเกิดความก้าวหน้าไปตามลำดับ จนถึงธรรมะระดับสูงสุดก็ด้วยความอดทนความอดกลั้น

ข้อที่ 10 ของทศพิธราชธรรมคือ “อะวิโรธะนะ” ซึ่งเป็นข้อสุดท้าย อะวิโรธะนะ หมายถึงความไม่พิรุธ ไม่วิปริต โดยขยายความออกไปถึงความไม่บกพร่อง ความไม่เกินขอบขีด ความไม่แหวกแนว ความไม่ผิดไปจากทำนองคลองธรรม ซึ่งข้อความเหล่านี้ เป็นที่รวมของคำบาลีว่า “สัมมา” ซึ่งแปลว่า ถูกต้อง หรือ “สัมมัตตะ” ซึ่งแปลว่า “ความถูกต้อง” เช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นความถูกต้องซึ่งมีสัมมาทิฐินำหน้า โดยอวิโรธนะนี้ เป็นปัญญาสิกขา คือ ความรอบรู้จนไม่ทำให้เกิดสิ่งพิรุธหรือวิปริต มันต้องเป็นความรอบรู้ที่สมบูรณ์ ทศพิธราชธรรมข้อนี้จึงเป็นปัญญาสิกขาเพื่อทำให้กลุ่มทศพิธราชธรรมทั้งหมดนั้นสมบูรณ์ไปด้วยไตรสิกขา บางข้อเป็นศีลสิกข บางข้อเป็นจิตตสิกขา ข้อสุดท้ายนี้เป็นปัญญาสิกขา ทำให้ทศพิธราชธรรมนี้สมบูรณ์ไปด้วยไตรสิกขา เหมือนกับอัฏฐังคิกมรรคมีองค์แปด แล้วยังจะงอกเงยออกไปอีกสององค์ คือสัมมาญาณะกับสัมมาวิมุตติเป็นสิบ ซึ่งเรียกว่าสัมมัตตะ สัมมัตตะสิบนี่คือไม่พิรุธ ไม่วิปริตทั้งอย่างที่เป็นเหตุและส่วนที่เป็นผล ความไม่มีอะไรพิรุธนี้มันเป็นลักษณะแห่งปัญญา หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สัมมาทิฐิ”

พระสารีบุตรเถระ (2528: 1-2) ได้กล่าวถึงปัญญาในธรรมคือสัมมาทิฐิว่า สัมมาทิฐิคือความเห็นชอบ เป็นความเห็นตรง สัมมาทิฐินี้เป็นข้อสำคัญ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสไว้เป็นข้อแรกในมรรคมีองค์ 8 คือเป็นองค์แรกของมรรคมีองค์ 8 นั้น เพราะฉะนั้น การทำสมาธิดั่งที่กล่าวว่าทำสมาธิในการฟัง ก็เพื่อให้ได้ปัญญาในธรรมอันเป็นสัมมาทิฐินี้เอง ถ้าหากว่าไม่ได้ปัญญาในธรรมอันเป็นสัมมาทิฐินี้ ก็มิบรรลุถึงข้อที่ปฏิบัติและผลแห่งข้อที่ปฏิบัติ อันเป็นที่มุ่งทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเฮอร์เบิร์ต วี. กุนเธอร์ (2517: 74) ได้กล่าวสนับสนุนว่า “สัมมาทิฐิ” ไม่ใช่แค่การยอมรับคำสอนที่ตั้งอยู่บนสมมติฐาน หากแต่เป็นทิฐิที่ได้มาจากการใคร่ครวญพิจารณาอย่างต่อเนื่องและการมีประสบการณ์ตรง และพระมหาสมบูรณ์ พรรณนา (2544: 1) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาชีวิตตามทางสายกลางว่า ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการพัฒนาชีวิตตามหลักทางสายกลาง พุทธศาสนาจึงเน้นให้มีการสร้างสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นก่อน โดยใช้ปัจจัย 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่การคบหากัลยาณมิตรและได้รับคำแนะนำสั่งสอนที่ดีงาม ฯลฯ และปัจจัยภายใน ได้แก่ การคิดอย่างถูกวิธี หรือคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยสัมมาทิฐิจะมีบทบาทเป็นตัวชี้นำ ขับเคลื่อน และกำกับทิศทางการพัฒนาชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบ โดยในจุดเริ่มต้นของการพัฒนา สัมมาทิฐิจะเป็นศูนย์รวมของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการแก้ปัญหาชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 จากนั้นก็ขับเคลื่อนชีวิตเข้าสู่กระบวนการพัฒนาพัฒนาตามแนวทางในอริยสัจข้อสุดท้าย คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ในขณะที่อยู่ระหว่างการฝึกฝนอบรมสัมมาทิฐิ จะแสดงบทบาทเป็นตัวกำกับกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือ ตั้งแต่ขั้นความเชื่อในกฎแห่งกรรมจนถึงขั้นบรรลุอริยผล นอกจากนั้น ยังแสดงบทบาทประสานสัมพันธ์กับองค์มรรคอื่น ๆ ในลักษณะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ทุก ๆ มิติของชีวิต ทั้งทางด้านสังคม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันในลักษณะที่มีดุลยภาพและเป็นองค์รวมในขั้นสุดท้ายของการพัฒนา สัมมาทิฐิที่ได้รับการพัฒนาจนแหลมคม จะแสดงบทบาทเป็นตัวตัดกิเลสสังโยชน์ให้หมดไปแล้วทำให้เข้าถึงความหลุดพ้นในที่สุด

ดังนั้น ถ้าไม่มีเหตุผลเป็นอย่างอื่นในการบัญญัติหมวดธรรมนั้น จะจัดปัญญาไว้ท้ายสุดหมวดเสมอ ทศพิธราชธรรมก็เช่นกันมีปัญญาเป็นข้อสุดท้าย อยู่รั้งท้ายเหมือนกับหางเสือ ซึ่งควบคุมเรือทั้งลำให้เดินไปอย่างถูกต้อง และทศพิธราชธรรมนั้นสมบูรณ์ไปด้วยไตรสิกขา และมีธรรมะชื่ออวิโรธนะเป็นปัญญาซึ่งอยู่รั้งท้าย

ความผิดไปจากทำนองคลองธรรมหรือความวิปริตสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วนคือในส่วนแนวลึกที่กล่าวถึงภายในของแต่ละบุคคลและส่วนแนวกว้างที่กล่าวถึงภาพรวมภายนอกเช่นเดียวกัน การจำแนกโลกออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นฝ่ายวัตถุเรียกว่ารูปอย่างหนึ่ง และส่วนที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ฝ่ายที่เป็นจิตใจเรียกว่า “นามธรรม” อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการจะศึกษาเกี่ยวกับโลก ก็หมายถึงการที่จะศึกษาสัตว์โลกมากกว่าอย่างอื่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ “คน” ซึ่งมีองค์ประกอบ

คือ “กาย” และ “จิต” โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงรูปว่า “รูป” (Corporeality) ได้แก่ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติการณ์ต่าง ๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น ซึ่งในทางสังคมวิทยา ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2550: 4-18) ได้ให้ความหมายว่า คน หรือ มนุษย์ (Man) หมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล และจากทฤษฎีของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) นักธรรมชาติวิทยาชาวอังกฤษได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างซากดึกดำบรรพ์ของมนุษย์และของวานร (Ape) โดยชัชพล เกียรติขจรธาดากล่าวว่า (2554: 23) ในช่วงที่ ชาร์ลส์ ดาร์วินพยายามหาคำอธิบายว่าอะไรคือกลไกที่ทำให้สัตว์มีการเปลี่ยนแปลง เขาได้มีโอกาสอ่านหนังสือของมัลธัสและจากข้อมูลในหนังสือเล่มนั้น ทำให้ชาร์ลส์ ดาร์วิน สามารถเชื่อมต่อทฤษฎีของเขาให้เป็นภาพใหญ่ที่ชัดเจน โดยหนังสือของมัลธัสทำให้ดาร์วินเข้าใจว่าอะไรเป็นแรงผลักให้มี “สิ่งมีชีวิตสปีชีส์ใหม่” เกิดขึ้น ทั้งหมดเริ่มจากความจริงที่ว่า โลกเรามีทรัพยากรที่จำกัด มีที่อยู่อาศัยและอาหารในปริมาณอันจำกัด สิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะเหมาะกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าจะมีโอกาสหาอาหารได้ดีกว่า ดำรงชีวิตได้ดีกว่า มีโอกาสสืบพันธ์มากกว่า และมีลูกหลานมากกว่า ทำให้ลักษณะดังกล่าวถูกคัดเลือกให้ดำรงอยู่ต่อไปในธรรมชาติ ส่วนสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมนั้นก็จะน้อยลงจนอาจสูญพันธุ์ไปในที่สุด ชาร์ลส์ ดาร์วินได้เขียนหนังสือชื่อเรื่อง “ On the Origin of Species” แล้วเสนอความคิดว่า ในอดีตมนุษย์และวานรน่าจะมีบรรพบุรุษร่วมกัน

จากการศึกษาด้านกายวิภาคศาสตร์ และซากดึกดำบรรพ์ นักมานุษยวิทยาได้จัดให้มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตจำพวกไพรเมต (Primate) ซึ่งเป็นสัตว์เลือดอุ่นและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม นอกจากนี้แล้ว นักมานุษย์วิทยาได้แบ่งมนุษย์ตามเผ่าพันธุ์ซึ่งจะแบ่งตามลักษณะของเส้นผม เหตุเนื่องมาจากเส้นผมจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมในขณะที่สีผิว รูปร่าง ภาษา มักจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม โดยแบ่งเป็น 4 เผ่า คือ:

1. ชนพวกนิโกร (Negriform) หรือ นีกรอยด์ (Negroids) มีผมหยิกขอด
2. ชนพวกมองโกล (Mongoliform) หรือ มองโกลอยด์ (Mongoloids) มีผมเหยียดตรง
3. ชนพวกยุโรป (Europiform) หรือ คอเคซอยด์ (Caucasoids) มีผมหยิกสลวย
4. ชนพวกออสเตรเลียและหมู่เกาะใกล้เคียง (Australiform) หรือออสเตรลอยด์ (Australoids) มีผมหยิกหยักศกคล้ายพวกคอเคซอยด์

ในการแบ่งลักษณะที่สำคัญของมนุษย์ในปัจจุบัน ตามศาสตร์แห่งมานุษย์วิทยา ได้แบ่งลักษณะที่สำคัญของร่างกายมนุษย์ในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เคลื่อนที่ด้วยสองขา เมื่อยืนจะยืนตัวตรง
2. ช่วงขายาวกว่าแขน

3. หัวแม่มือ หัวแม่เท้าสั้น โดยนิ้วหัวแม่มือพับงอเข้าหาอุ้งมือได้ อุ้งมือและนิ้วทั้งสิ่งอได้

4. กระดูกสันหลังตั้งตรง โค้งเป็นรูปตัวเอส (S)

5. ร่างกายไม่ค่อยมีขน

6. สมองมีขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดร่างกาย

7. หน้าสั้นและแบน หน้าผากค่อนข้างตั้งตรง

8. ขากรรไกรสั้น และแนวฟันตามเพดานปากโค้งเกือบเป็นรูปครึ่งวงกลม

พระครูประกาศธรรมคุณ สัตย์สมนึก (2556: 55-57) ได้กล่าวถึงร่างกายของมนุษย์ว่า ในทัศนะศาสนาพุทธนิกายเถรวาทมองเห็นสิ่งทั้งหลายในรูปของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มาประชุมกันเข้าเป็นร่างกายของมนุษย์เรา ตัวตนแท้ ๆ ของสิ่งทั้งหลายนั้นไม่มี โลกและชีวิตในสังสารวัฏเป็นสังขตธรรม เพราะเกิดจากการรวมตัวกันขององค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการที่เรียกว่าขันธ์ 5 หรือเบญจขันธ์ เพราะอาศัยขันธ์ 5 นี้เองจึงบัญญัติเรียกว่า “สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา” ถือได้ว่าขันธ์ 5 เป็นโครงสร้างและองค์ประกอบของชีวิตนี้ มีชื่อเรียกไปตามหน้าที่ ๆ แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดย”รูป” (Corporeality) เป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นปัจเจกบุคคลและการดำรงอยู่อย่างแยกตัวออกมาและจัดแจงประสบการณ์ออกเป็นทั้งอัตวิสัยและภววิสัย บัดนี้มีตัวตนแต่เดิมที่ใช้รับรู้โลกภายนอก ทันทีที่การรับรู้นี้บังเกิดขึ้นก็จะบังเกิดปฏิกิริยาตอบโต้อันเป็นขันธ์ที่สองเรียกว่า “เวทนา” (Feeling) ซึ่งเวทนาเป็นอารมณ์ที่ยังไม่อิ่มตัวเต็มที่ เป็นเพียงความรู้สึกรักชอบ หรือไม่แบ่งเขาแบ่งเราตามสัญชาตญาณนั้น ๆ แต่แล้วมันจะเริ่มซับซ้อนขึ้น เมื่อเจ้าตัวตนนี้เริ่มประเมินตนเอง โดยการเปลี่ยนสถานภาพจากผู้รับรู้เป็นผู้ลงมือกระทำ อันเป็นสถานะขันธ์ที่สาม นามว่า “สัญญา” (Perception) หรือการจำได้ เป็นความรู้สึกอันเต็มเปี่ยม เมื่อเจ้าตัวตนได้ตระหนักถึงแรงกระตุ้นและทำการตอบโต้โดยพลันต่อสิ่งต่าง ๆ องค์ประกอบที่สี่ได้แก่ “สังขาร” (Mental Formations) หรือการปรุงแต่ง อันจะครอบคลุมกิจการทางอารมณ์และกิจกรรมทางปัญญาที่เฝ้าแปลความหมายที่ตามติดการรับรู้ องค์ประกอบนี้จะผูกองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันและเริ่มสร้างบุคลิกลักษณะและกรรม ขั้นสุดท้ายจะเป็น “วิญญาณ” (Consciousness) ที่ได้ผสมรวมทุกสัมผัสรับรู้ และจิตใจเข้าด้วยกัน บัดนี้เจ้าตัวตนได้กลายเป็นสากลจักรวาล ซึ่งแทนที่มันจะรับรู้โลกดังที่เป็นอย่างมันกลับก่อจินตนาการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ในส่วนของพระพุทธศาสนานิกายวัชรยานได้ตีความของขันธ์ 5 ออกเป็น 3 ขั้น คือ อย่างหยาบ อย่างละเอียด และละเอียดที่สุด ขันธ์ 5 นั้น จะแบ่งออกเป็น 2 หมวดใหญ่ คือ รูป (แบ่งเป็นรูปอย่างหยาบ รูปอย่างละเอียด รูปอย่างละเอียดยิ่ง) และนาม (แบ่งเป็นปฐมจิต และเจตสิก)

พระอเนก พรหมคาต (2556: 14) กล่าวถึงส่วนของจิตว่าเป็นคำที่แสดงความในเชิงนามธรรม ตามทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จิตมาจากธาตุ “จิต” (cit) แปลว่า คิดดังนั้นคำว่า

“จิต” จึงมีความหมายว่า ความคิด สภาพที่นึกคิด ใจ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์หรือวิญญาณซึ่งจิตจะรับอารมณ์ทั้งภายนอกและภายในอยู่เสมอ จึงเรียกว่ารู้อารมณ์ โดยสภาพเช่นนี้จิตจึงเป็นผู้รู้ หรือตัวรับรู้ ดังบาลีว่า

“จินฺเตตีติ จิตฺตํ อารมฺมณํ วิชานาตีติ อตฺโถ”

“ธรรมชาติที่ชื่อว่าจิต เพราะคิดหรือรู้อารมณ์”

(สงฺคห. 63)

สนอง วรอุไร (2554: 7-17) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จิต” คือ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ ซึ่งธรรมชาติที่รู้อารมณ์ คือ สภาพนึกคิดหรือความคิด โดยจิตมีหน้าที่ 3 อย่างคือ

1. รับสิ่งกระทบเข้าปรุงเป็นอารมณ์ สิ่งกระทบจะเข้าทาง หู ตา จมูก ลิ้น กายและสัญญาเก่าที่เกิดขึ้นกับใจ เมื่อใดที่หูได้ยินเสียงไม่ดี จิตจะรับสิ่งกระทบไม่ดีเข้าปรุงแต่งอารมณ์ไม่ดีเกิดขึ้น ซึ่งกฎการทำงานของจิตเป็นกฎธรรมชาติ เป็นกฎสากลที่ไม่เฉพาะกับคนที่นับถือพุทธศาสนาเท่านั้น จะเป็นคนสีผิวใด นับถือศาสนาใดก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันหมด

2. จิตสั่งร่างกายให้แสดงออกเป็นพฤติกรรมสั่งตามอารมณ์ที่เกิดอยู่ในปัจจุบัน สั่งสมองให้คิด เมื่อสมองคิดแล้วส่งข้อมูลผ่านระบบประสาทไปสู่อวัยวะตาง ๆ แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรม โดยพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการพูดสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทหู พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการกระทำสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาททางตา และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการคิดสามารถรับรู้ได้ด้วยพลังงานจิตที่พัฒนาให้เกิดธาตุรู้ที่เรียกว่า เจโตปริยญาณ ซึ่งเป็นปัญญาสูงสุด (อภิญญา) ตัวหนึ่งในทางโลกิยะ

3. จิตสั่งสมผลของการกระทำ เมื่อใดที่พฤติกรรมได้เกิดขึ้นแล้ว เช่น คิดแล้ว พูดแล้ว ทำแล้ว จิตจะเก็บผลของกรรม (พฤติกรรม) นั้นไว้ในดวงจิต เมื่อใดที่คิดไม่ดี พูดไม่ดี ทำไม่ดี จิตจะเก็บสั่งสมผลของอกุศลกรรมนั้นไวในดวงจิตมีอานิสงส์เป็นบาป ตรงกันข้ามหากคิดดี พูดดี ทำดีแล้ว จิตจะเก็บสั่งสมผลของกุศลกรรมนั้นไว้ในดวงจิตมีอานิสงส์เป็นบุญ การที่จิตมีหน้าที่เก็บสั่งสมผลกรรมนั้นไม่เป็นโมฆะทั้งดีและไม่ดีเก็บสั่งสมไว้หมด

ในความหมายของคำว่า วิปริต ในหลักธรรมข้อที่ 10 อะวิโรธะนะ จัดแบ่งความหมายของคำว่าวิปริตออกเป็นแนวลึก ส่วนบุคคล ได้ 4 ประการคือ วัตถุวิปริต กายวิปริต จิตตวิปริตร และสติปัญญาวิปริต และความหมายในแนวกว้าง เป็นภาพรวม แบ่งได้ 3 ประการคือ บุคคลวิปริต สังคมวิปริต ธรรมชาติวิปริต โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ความหมายของวิปริตในแนวลึก 4 ประการ คือ

1. วัตถุวิปริต เครื่องใช้ไม้สอย ปัจจัยทั้งสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้สอย หยูกยา ไม่ถูกต้อง วิปริตผิดปกติ ไม่สะดวก ไม่ปลอดภัย ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

2. กายวิปริต คำว่า “กายะ” หรือ “กาย” แปลว่า “หมู่” เช่น “พหลพลกาย” คือ “กองทัพนี่มันเป็นหมู่” แต่ว่าเป็นหมู่ที่ประกอบอยู่ด้วยของหลายอย่าง เท่าที่จำเป็นจะต้องมี ไม่มีอะไรวิปริตมีครบถ้วนบริบูรณ์ดี ก็ดีไป ถ้ามันวิปริตรมันก็ไม่สำเร็จประโยชน์ โดยทางกายของคนเรานี้ต้องมีความปกติถูกต้องตั้งแต่เนื้อหนังร่างกายที่เป็นส่วน ๆ กระทั่งว่าระบบประสาทที่พลอยอาศัยอยู่ด้วย ถ้าบริบูรณ์ดี ถูกต้องดี ครบถ้วนดีก็เรียกว่าไม่วิปริต ยกตัวอย่างเช่น คนเราเป็นออมนิวอร์ (Omnivore) หมายความว่าเรากินสิ่งมีชีวิตทุกอย่างที่ไม่ทำให้ป่วยหรือตาย คนเราถูกสร้างมาให้ต้องกินทั้งพืช สัตว์ และผลไม้ คำถามคือ รู้ได้อย่างไรว่าคนเราเป็นออมนิวอร์ คำตอบคือร่างกายของคนเราจะบอกเล่าเรื่องราวและบันทึกตลอดจนแสดงสิ่งผิดปกติออกทางร่างกายของคนเรา ดังเช่น น้ำลายของคนเรามีเอนไซม์อะไมเลส (Amylase) ช่วยย่อยอาหารพวกแป้ง คาร์โบไฮเดรต เหมือนสัตว์กินพืชอื่น ๆ ในขณะเดียวกันกระเพาะอาหารของเราเหมือนสัตว์กินเนื้อซึ่งจะมีกรดในกระเพาะที่มีความเป็นกรดสูงมาก ๆ เพื่อช่วยสลายโปรตีนในเนื้อและยังช่วยฆ่าแบคทีเรียที่มากับเนื้อสัตว์ที่กินเข้าไป การที่คนเรามีกระเพาะเดียวและลำไส้ที่ยาวไม่มาก บ่งบอกว่าคนเราไม่ได้พึ่งพาแค่พืชเป็นอาหาร เราไม่จำเป็นต้องสกัดเอาโปรตีนออกจากหญ้าหรือใบไม้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อลำไส้คนเราสั้นลงทำให้ท้องของเราเล็กกว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เมื่อลำไส้มีปริมาณน้อยท้องของคนเราก็เบาลง การลุกขึ้นเดินสองขาก็ยิ่งทำได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องใช้สี่ขาช่วยรับน้ำหนักท้อง เป็นต้น

3. จิตตวิปริต หมายถึงความผิดปกติทางจิต เช่น ความคิดวิปริต ความจำวิปริต ความรู้สึกวิปริต เสื่อมโทรม เชื่องช้า น้อยเกินไป มากเกินไป สติไม่สมบูรณ์ เช่นนี้เรียกว่าจิตวิปริต จิตพิรุธ

4. สติปัญญาวิปริต ซึ่งไม่ได้หมายถึงจิต แต่หมายถึงคุณสมบัติของจิต คือ “สติปัญญา” ในภาษาบาลีมีคำว่า วีปะริตะทัสสะโน-มีทัศนะวิปริต อะวีปะริตะทัสสะโน-มีทัศนะไม่วิปริต มีคำว่าทัสสนะ ทัศนะเข้ามาแทนที่ นี่คือความหมายเล็งถึงสติปัญญา ซึ่งวิปริตของสติปัญญา มีได้ โดยที่จิตมิได้วิปริต เพราะมันเรียนผิด ศึกษาผิด เชื่อผิด ความฉลาดก็วิปริตได้ เหมือนดังคำกล่าวที่ว่า ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด เหตุเพราะวิปริตทางสติปัญญา

สำหรับความหมายของวิปริตในแนวกว้าง แบ่งออกเป็น 3 ประการคือ

1) วิปริตบุคคล คือไม่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สักแต่ว่าเกิดมาในรูปมีร่างกาย แต่ไม่มีมนุษยธรรม ไม่ทำหน้าที่อย่างมนุษย์ ไม่มีความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์

2) สังคมวิปริต คือคนที่ไม่มีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์รวมกันมาก ๆ เข้าเป็นสังคม ทำให้เกิดความไร้ศีลธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

3) ธรรมชาติวิปริต เมื่อคนที่เห็นแก่ตัว ไม่รับผิดชอบต่อส่วนรวมก็จะส่งผลกระทบถึงธรรมชาติด้วย เพราะเมื่อคนหรือประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการทำลาย

ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์นานาชนิด กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ หลาย ๆ กิจกรรมส่งผลให้มีการสะสมของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในโลก เป็นผลให้โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น ทำให้สภาพของชั้นโอโซนบางลงและเกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก ซึ่งการทำลายชั้นโอโซนมักเกิดจากการประกอบอุตสาหกรรมของประเทศร่ำรวย ส่วนประเทศยกจนพลเมืองจะมีการทำลายป่าไม้กันมาก ส่งผลให้เกิดสภาพดินเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดการวิปริตทางธรรมชาติด้วยกันทั้งสิ้น

ดังนั้น หากไม่มีอะไรพิรุธ ไม่มีอะไรวิปริต ก็จะไม่มีปัญหา ทุกสิ่งที่ประกอบกันเป็นชีวิตก็ไม่วิปริต ความมุ่งหมายของชีวิตก็ไม่วิปริต การกระทำของชีวิตก็ไม่วิปริต ผลที่ได้จากการกระทำก็ไม่วิปริต และชีวิตทุกชีวิตก็สามารถดำเนินไปอย่างถูกต้องเหตุเพราะทศพิธราชธรรมข้อที่สิบที่ชื่อ “อวิโรธนะ” นั่นเอง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(2524:140-143) ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท และได้ทรงสรุปแนวความคิดเรื่องทศพิธราชธรรมว่า

1.ทานในทศพิธราชธรรมกินความถึง การให้สิ่งของ ให้กำลังกาย ช่วยทำกิจการต่าง ๆ ให้วาจา เช่น ช่วยพูดกิจการ ให้กำลังความคิด เช่น ช่วยคิด แนะนำในกิจการ ให้กำลังปัญญา ให้ความรู้ แบ่งกว้าง ๆ ได้ว่า จำแนกทานออกได้เป็นสองประการ คือ วัตถุทาน การให้พัสดุสิ่งของ และธรรมทาน การให้ธรรม คือ ชี้แจงแสดงโอวาท หรือคำสั่งสอนแนะนำ ข้อที่น่าสังเกตคือ ทานในบารมี เน้นหนักในด้านวัตถุทาน ขั้นต่ำให้สิ่งของนอกกาย ขั้นกลางให้อวัยวะ ส่วนขั้นสองสุดคือให้ชีวิต ลักษณะของทานทั้งสองแนวนี้ จะบ่งให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างผู้ที่จะปฏิบัติธรรมทั้งสองหมวด คือ ผู้ที่ปฏิบัติราชธรรมนั้น จะต้องอยู่ในสังคมในฐานะผู้ปกครอง นอกจากจะต้องเอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อยู่ใต้ปกครองแล้ว การให้ความรู้ ความคิด ก็เป็นสิ่งสำคัญ เหมือนอย่างบิดาปกครองบุตร จำเป็นต้องอบรมสั่งสอน เพื่อให้บุตรมีความสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้อง แต่ผู้ที่มุ่งกระทำทานบารมีนั้น เพราะต้องการจะตัดความเกี่ยวข้องกับโลก ตัดความยึดถือเป็นตัวเราของเราได้

2. ศีล คือ เจตนาที่จะรักษากายกรรม วจีกรรม ให้ตั้งเป็นปกติ เว้นจากการประพฤติชั่วทุจริต ทศพิธราชธรรม เป็นศีลในด้านการปกครอง คือจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายจารีตประเพณีของบ้านเมือง และหมายรวมศีล 5 ในทางพุทธศาสนา ถือว่าผู้ปกครองที่ตั้งอยู่ในศีล ย่อมทำให้ผู้อยู่ในปกครองอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน ศีลจึงจำเป็นสำหรับคนผู้อยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ สำหรับในด้านศีลบารมีนั้น เห็นได้ว่ามุ่งให้ผู้บำเพ็ญรักษา กาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นปกติ เพื่อมิให้ใจกระเพื่อมไปในทางบาปอกุศล เพื่อก่อให้เกิดสมาธิ อันยังให้เกิดปัญญารู้แจ้งในพระโพธิญาณได้

3. ขันติ ในทศพิธราชธรรม หมายความถึงกริยาที่อดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่แสดงกริยาวาจาอันชั่วร้ายตามอำนาจ โลภะ โทสะ โมหะ และอดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวชั่วไม่เป็นที่ชอบใจ พระมหากษัตริย์จะต้องมีพระราชหฤทัยกล้าหาญ สามารถรักษาพระราชหฤทัยและพระอาการทางกาย วาจา ให้สงบเรียบร้อย จึงจะปกครองอาณาประชาราษฎรให้อยู่เป็นสุขได้

4. บริจาค คล้ายกับทาน คือ ทานหมายถึงการให้ เป็นการมุ่งให้ผู้รับได้ประโยชน์ ส่วนบริจาค หรือถึงการเสียสละ เช่นเสียสละประโยชน์หรือความสุขส่วนตน ฯลฯ พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองควรจะมีธรรมะในการประพฤติปฏิบัติกิจทั้งปวง เพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มาก ฉะนั้นจะต้องสละความยึดถือประโยชน์ส่วนตน

5. อาชชวะ คือความเป็นผู้มีอัธยาศัยซื่อตรง ไม่ประพฤติหลอกลวง หรือหลีกเลี่ยงแอบแฝง คนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่ ถ้าปฏิบัติไม่ตรงในงานตามหน้าที่ ไม่ซื่อตรงต่อกันและกัน จะเกิดความแตกร้าว อยู่เป็นสังคมที่สงบสุขไม่ได้ พระมหากษัตริย์จะต้องมีพระอัธยาศัยประกอบด้วยความเที่ยงตรงต่อประชาชนโดยทั่วไป ไม่ทรงคิดลวงหรือประทุษร้ายผู้ใด

6. มัททวะ ความเป็นผู้อ่อนโยน ไม่ดึงดื้อ มีความโอนอ่อน มีสัมมาคารวะอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ ผู้เจริญ อ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า วางตนสม่ำเสมอ ไม่กระด้างดูหมิ่นผู้อื่นด้วยอำนาจมานะ เพราะชาติ โคตร ยศ ทรัพย์ เป็นต้น ผู้ที่เป็นพระมหากษัตริย์ จำเป็นต้องมีความอ่อนโยน ไม่ดื้อดึง เมื่อมีผู้มากราบทูลด้วยข้อความที่ประกอบด้วยเหตุผล ก็จะนำมาพิจารณาให้ถ้วนถี่ ถ้าดีก็จะรับมาปฏิบัติ และทรงอ่อนน้อมต่อผู้ที่เจริญวัยและเจริญโดยคุณ

7. ตบะ โดยมากท่านใช้เป็นชื่อของความเพียร หมายถึงการตั้งใจกำจัดดความเกียจคร้านและการผิดหน้าที่ มุ่งทำกิจอันเป็นหน้าที่ที่พึงทำอันเป็นกิจดีกิจชอบ ทางลัทธิพราหมณ์ถือว่าตบะของพระมหากษัตริย์ คือการคุ้มครองไพร่ฟ้าประชาชน ฉะนั้น พระมหากษัตริย์ผู้มีตบะ จะมีสง่าเป็นที่ยำเกรงของคนทั่วไป เมื่อคนรวมกันเป็นหมู่ ต่างจะต้องรู้หน้าที่ของตน พระมหากษัตริย์จะต้องมีความเพียร ทำหน้าที่โดยไม่เกียจค้าน เทียบได้กับวิริยบารมี

8. อักโกธะ คือกริยาที่ไม่แสดงโกรธให้ปรากฏ ตลอดจนถึงไม่พยาบาทมุ่งร้ายคนอื่น แม้จักต้องลงโทษผู้ทำผิด ก็ทำตามเหตุผล ไม่ทำด้วยอำนาจความโกรธ พระมหากษัตริย์จะต้องทรงมีพระอัธยาศัยประกอบด้วยเมตตา ไม่ปรารถนาจะก่อเวรก่อภัยในผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่พิโรธด้วยเหตุอันไม่ควร แม้มีเหตุให้ทรงพระพิโรธ ก็ทรงข่มเสียได้ โดยธรรมข้อนี้น่าจะตรงกับศีลบารมีในทศบารมี ซึ่งหมายถึงการรักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย ไม่ทำตอบแม้แต่ผู้ที่มาเบียดเบียน หรือฝ่ายอธรรม สังเกตได้เช่นเดียวกันว่า อักโกธะในทศพิธราชธรรมเป็นธรรมะของผู้ปกครอง ใช้ในวงการการเมืองเพื่อให้สังคมสงบสุข ผิดกับศีลในบารมีธรรม ซึ่งผู้ที่บำเพ็ญเพื่อยกระดับจิตของตน ทำให้สามารถ

บรรลุธรรมชั้นสูงได้ อักโกธะนั้น ผู้ยึดธรรมนี้ไม่พยาบาทมุ่งร้าย โดยไม่มีเหตุผล แต่เมื่อจะต้องลงโทษใครเพื่อประโยชน์แห่งคนหมู่มากก็ต้องทำ ผู้บำเพ็ญศีลบารมีนั้นเลิกคิดเรื่องสังคมโลก จะไม่ยอมทำร้ายผู้อื่นเลย ตัวอย่างเช่น พระเตมีย์ยอมทำเป็นใบ้ เพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นพระเจ้าแผ่นดินตัดสินคดี

9. อวิหิงสา คือการไม่ก่อทุกข์ยากแก่ผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์ด้วยเห็นเป็นของสนุก เพราะอำนาจโมหะ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระอัธยาศัยกอปรด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงเบียดเบียนผู้ใด ทรงปกครองประชาชน ดังบิดาปกครองบุตร แม้จะต้องเก็บภาษีราษฎร หรือเกณฑ์แรงงานราษฎร ก็ทำเท่าที่จำเป็น ไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน ถ้าจะเทียบกับทศบารมีธรรม คงจะเทียบได้กับเมตตาบารมี

10. อวิโรธนะ คือการไม่ทำผิดจากทำนองของคลองธรรม พระมหากษัตริย์ทรงตั้งอยู่ในขัตติยประเพณี ไม่คลาดจากความยุติธรรม อุปถัมภ์ยกย่องคนที่ควรยกย่อง ลงโทษคนที่กระทำความผิด ไม่กระทำการใดด้วยอำนาจอคติ 4 ประการ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2523: 49-51) ได้ทรงแสดงพระธรรมกถาเรื่องทศพิธราชธรรมว่า หมวดธรรม 10 ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครองนี้ บัณฑิตทั้งหลายในอดีต มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ได้ยกขึ้นมาสั่งสอนพระราชาเพื่อให้ใช้หลักธรรม 10 ประการ ปกครองประเทศ เมื่อพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว ธรรม 10 ประการนี้ เป็นหลักปกครองทั่วไป ผู้ที่มีหน้าที่ปกครองทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติด้วย แม้แต่ผู้ใต้ปกครอง หรือใต้บังคับบัญชา ตลอดจนถึงราษฎรทั่วไป ก็ต้องปฏิบัติตามธรรม 10 ประการ ต่อผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาด้วยเช่นกัน เช่นเมื่อผู้ปกครองมีทานให้ ผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้องมีทานตอบสนอง

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นฝ่ายปกครอง หรือรัฐบาลใช้จ่ายทรัพย์ทำนุบำรุงประเทศ และอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป ฝ่ายประชาราษฎร์ก็ต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาล เพื่อนำเงินนั้นมาใช้จ่าย เรียกได้ว่ามีทานต่อกัน

นอกจากนี้ ต้องมีศีลต่อกัน มีบริจาคต่อกัน มีความซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ มีเมตตาจิตต่อกัน มีความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วยกรุณาต่อกัน มีความอดทนต่อกัน มีความประพฤติไม่ผิดต่อกัน เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว จะเกิดความสุขสมบูรณ์เรียบร้อย

ธรรมทั้ง 10 ประการนี้ กล่าวได้ว่า...เป็นหลักศาสนา ซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการทุกคนจะต้องพึงยึดถือปฏิบัติ อันเป็นความสุข ความเจริญแก่ตนเอง และแประชาชนส่วนรวมสืบไป

2.1.2 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดพรหมวิหาร 4

ขุททกนิกาย (พระสุตตันตปิฎก, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ 2539 หน้า 406 เชิงอรรถที่ 1 หน้า 406) ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร 4 ประการ หรืออัปปมัญญ 4 ประการ ได้แก่

1.เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถน่าดีอยากให้เขามีความสุข

2. กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

3.มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีสุข

4.อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเพราะรักเพราะชัง

(ขุ.เถร. อ. 2/386/98, อ้างใน ขุ.เถร.(ไทย) 26/386/406 เชิงอรรถที่ 1)

ราชบัณฑิตยสถาน (2548: 120-121) ได้ให้ความหมายของ “พรหมวิหาร 4” ว่าเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม เสมอด้วยพรหม โดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิเจริญเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้บรรลุฌานได้ตามลำดับ

สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค (สำ.มหา. 19/597/164) แสดงว่าเมตตาเป็นปัจจัยให้บรรลุสุภวิโมกข์ (รูปฌานที่กำนดสิ่งสวยงาม เช่น สิ่งสีเขียวเป็นอารมณ์) กรุณาเป็นปัจจัยให้บรรลุอากาสานัญจายตนฌาน มุทิตาเป็นปัจจัยให้บรรลุวิญญาณัญจายตนฌาน และอุเบกขาเป็นปัจจัยให้บรรลุอากิญจัญญายตนฌาน (วิสุทฺธิ. 2/132-133) พรหมวิหารเป็นธรรมเรื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม 4 ประการนี้ย่อมมีความรักสรรพสัตว์ ปรารถนาช่วยสรรพสัตว์ที่ประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้ดีมีสุขของสรรพสัตว์ และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้น ๆ ไม่สำเร็จ ซึ่งอีกความหมายคือ ธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองโดยมุ่งให้ผู้นำหรือผู้ปกครองมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นพื้นฐานช่วยเหลือเขาเมื่อเขาประสบความทุกข์ ยินดีด้วยเมื่อเขาได้รับความสำเร็จ และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ

ปริญดา สังขโอภาส (2555: 1-8) กล่าวถึงพรหมวิหาร 4 ว่าเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “อัปมัญญา 4” (Unbounded states of mind ; illimitable) เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่นด้วยสังคหวัตถุ เป็นต้น พรหมวิหารมีความหมายโดยวิเคราะห์ศัพท์คือ

1. เมตตา คือ เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลายหรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

2. กรุณา คือ ทำความสะเทือนใจแก่สาธุชน เมื่อคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ่ายถอนทำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไปหรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคน สัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์

3. มุทิตา คือ โมทนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสัมพันธ์หรือผลดีนั้น ๆ

4. อุเบกขา คือคอยมองดู โดยละความขวนขวายว่าสัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกัน โดยเข้าถึงความเป็นกลาง

พระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศิล) (2546: 7-9) ได้ให้คำแปลและความหมายของพรหมวิหารว่า เป็นคำภาษาบาลี “พฺรหฺมวิหาร” แปลว่า “ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม แยกศัพท์ได้ดังนี้ พฺรหฺม + วิหาร การประกอบศัพท์มีดังนี้ พฺรหฺม ศัพท์แปลว่าพรหม

วิ อุปสัคค์ “หร ธาตุ ในความหมาย หรณ = เป็นอยู่” วิหาโร มีอรรถ วิเคราะห์ว่า วิหรติ เตนาติ วิหาโร (ชโน) แปลว่า ชนย่อมอยู่ ด้วยธรรมนั้น เหตุนั้น ธรรมนั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องอยู่แห่งชน (ณ ปัจจัยในกิตกิจจปัจจัย ปัจจัยแห่งนามกิตต์ เป็นกัตตุรูปกรณสาธนะ) พฺรหฺม + วิหาโร = พฺรหฺมวิหาโร เป็นศัพท์สมาส

“พฺรหฺมวิหาร” มีอรรถวิเคราะห์ว่า พฺรหฺมุโน วิหาโร พฺรหฺมวิหาโร (ธมฺโม) แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ชื่อว่าพรหมวิหาร (ฉัฏฐีตัปปุริสสมาส) คำว่าพรหม (พฺรหฺมา) ในอรรถกถามูลปริยายสูตร มูลปัณณาสก์กล่าวว่า “เจริญแล้วด้วยคุณวิเศษเหล่านั้นจึงชื่อว่าพรหม อีกอย่างหนึ่ง ท้าวมหาพรหมก็ดี พระตถาคตก็ดี พราหมณ์ก็ดี มารดาบิดาก็ดี สิ่งที่ประเสริฐก็ดี ท่านก็เรียกว่า พรหม...”

เทพทั้งหลายทั้งรูปาวจร ทั้งอรูปาวจร เรียกว่าพรหม เทพทั้งหลายที่เนื่องในพรหมโลกส่วนรูป 16 ชั้น ย่อมชื่อว่าเทพรูปาวจร คือ พรหมปาริสัชชาเทพ พรหมปุโรหิตเทพ มหาพรหมาเทพ ปริตรตาภาเทพ สุภกิณหาเทพ เวหัปผลาเทพ อสัญญสัตตาเทพ อวิหาเทพ อตัปปาเทพ สุทัสสาเทพ สุทัสสีเทพ อกนิฏฐาเทพ... ที่เนื่องในพรหมโลกส่วนอรูป 4 ชั้น ชื่อว่าเทพอรูปาวจร คือ เทพที่เข้าถึงอากาสาสานัญจายตนะ เทพที่เข้าถึงวิญญาณัญจายตนะ เทพที่เข้าถึงอากิญจัญญายตนะ เทพที่เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะ

ผู้ที่มีความเจริญ เป็นอยู่ด้วยคุณพิเศษมีฌานเป็นต้น เรียกว่าพรหม ได้แก่เทวทั้งหลายที่อยู่ในชั้นพรหมโลกดังมีรูปวิเคราะห์แสดงว่า “พฺรูหนฺติ วฑฺฒนฺติ อติปณีเตหิ ฌานา ทิคุเณหีติ พฺรหฺมาโน แปลว่า เทวดาทั้งหลายที่มีความเจริญด้วยคุณพิเศษ มีฌานเป็นต้น อันเป็นสิ่งทีประณีตมาก ฉะนั้นเทวดาเหล่านั้น ชื่อว่าพรหม” ความเป็นอยู่ของพรหมเหล่านั้น พระสัทธัมมโชติกะกล่าวว่า “ความเป็นอยู่ของรูปพรหมนั้น มีการเจริญพรหมวิหารธรรม บางองค์ก็เข้าฌานสมาบัติ สำหรับรูปพรหมที่เป็นพระอริยเจ้านั้นเข้าผลสมาบัติ”

คำว่า “เมตฺตา” เป็นคำในภาษาบาลี แปลว่าความรัก แยกศัพท์ได้ดังนี้ “มิทฺ ธาตุ ในความหมายว่า สิเนห (ความรัก) ลง ต ปัจจัย ๆ ในกิริยากิตต์ในรูปอิตถีลิงค์ เป็น อา”

รูปวิเคราะห์ที่ 1 “เมชฺชตีติ เมตฺตา สินิยฺหตีติ อตฺโถ แปลว่าธรรมชาติใด ย่อมรัก หมายความว่ามีเยื่อใย เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น เชื่อว่า เมตตา ธรรมชาติผู้รักกม

รูปวิเคราะห์ที่ 2 มิตฺเต วา ภวา, มิตฺตสฺส วา เอสา ปวตฺตตีติปี เมตฺตา แปลว่า ธรรมชาตินั้นมีอยู่ในมิตร หรือว่า ย่อมเป็นไปแก่มิตร เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่าเมตตา”

สรุปว่า “เมตตา” คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมโลก อยากให้เขาเหล่านั้นประสบแต่ความสุขความเจริญ ความเป็นมิตรต่อกันและกัน ความเป็นผู้รักใคร่สนิทสนมกัน การคอยช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นคุณธรรมความดีภายในจิตใจ แล้วแสดงผลออกมาทางการกระทำหรือคำพูด เช่น การทำดี พูดดีต่อกันและกัน เมตตาคือความรักประเภทนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความรักที่เป็นอกุศลและความรักที่เป็นเมตตา โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. ความรักที่เป็นอกุศล เป็นความรักที่เกิดจากอกุศลคือตัณหาหรือราคะนั้นเอง เป็นความรักที่ต้องการความเป็นอยู่ดีแห่งชีวิตของผู้อื่น เพียงเพื่อเป็นเงื่อนไขสำหรับตนจะได้ใช้ประโยชน์หรือเสพสุข และต้องการการตอบสนอง หากคู่รัก ไม่สามารถตอบสนองได้ ความรักชนิดนี้ก็จะคลายและหายไปในที่สุด เพราะเป็นความรักที่แปรผันไปตามสถานการณ์ ยังเป็นความรักที่ไม่สมบูรณ์จำเป็นตองพัฒนาให้กลายเป็นความรักที่สมบูรณ์ต่อไป

2. ความรักที่เป็นเมตตา คือความรักที่บริสุทธิ์ เป็นความรักที่เกิดจากปัญญาอันสุขุมลุ่มลึก เป็นความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ไม่หวังผลตอบแทน พร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่เพื่อนร่วมโลก ดีใจ เบิกบานใจที่ได้แผ่ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดี ไปให้แก่เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ เป็นความรักที่ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ลำบากทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ เพราะเป็นความรักที่ไม่เจือด้วยอกุศล แต่ตรงกันข้ามความรักชนิดนี้มีบ่อเกิดมาจากปัญญา ผู้คนในโลกควรจะพัฒนาตนให้มีความรักประเภทนี้ให้มาก ๆ เพื่อความสุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก

คำว่า “กรุณา” เป็นคำในภาษาบาลี แปลว่า “ความสงสาร กิริยาที่สงสาร ความสงสารในสัตว์ทั้งหลาย” แยกศัพท์ได้ดังนี้ “กร ธาตุในความหมายว่า กรณ (กระทำ) ลง ยุ ปัจจัย ๆ ในกิริยากิตก์ในรูปอิตถีลิงค์เป็น อา” อีกอย่างหนึ่ง “กำ บททหน้า รุธิ ธาตุในความหมายว่า อาวรณ์เณ (ปิดกั้น) ลง อ ปัจจัย ๆ ในกิริยากิตก์ในรูปอิตถีลิงค์เป็นอา “ มีอรรถวิเคราะห์ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ปรทุกฺเข สติ สาธูนำ กมฺปนำ กโรตีติ กรุณา แปลว่าธรรมชาติใดเมื่อความทุกข์ของผู้อื่นนั้นมีอยู่ ย่อมทำความหวั่นใจแก่สาธุชนทั้งหลาย เหตุนั้น ธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่า กรุณา ธรรมชาติผู้ทำความหวั่นใจ

2. กีณาติ วา ปรทุกฺขำ หึสติ วินาเสตีติ กรุณา แปลว่าธรรมชาติใดย่อมซื้อเอาเสีย คือเบียนเอาเสียซึงความทุกข์ของผู้อื่น คือทำทุกข์ของผู้อื่นให้หายไปเสีย เหตุนั้น ธรรมชาตินั้นจึงชื่อว่า กรุณา ธรรมชาติผู้ซื้อเอาทุกข์ของผู้อื่น

3. กีริยติ ทุกฺขิเตสุ ผรณาวเสน ปสาริยตีติ กรุณา แปลว่าธรรมชาติใด อันสาธุชนย่อมเรี่ยรายไป คือเหยียดออกโดยการแผ่ไปในสัตว์ทั้งหลายผู้ได้รับทุกข์ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่ากรุณา ธรรมชาติที่เขาเรี่ยรายออกไป

4. อตฺตานมธีนเมตาย กโรนฺตีติ กรุณา แปลว่าความสงสารเป็นธรรมที่บุคคลกระทำกับผู้อาศัยตน ชื่อว่ากรุณา และ กำ สุขำ รุนฺธตีติ กรุณา ความสงสารที่กั้นความสุข (ของตน) ไว้ ชื่อว่ากรุณา

กรุณาดังกล่าวมานี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 อย่างคือ

1) กรุณาเทียม หรือกรุณาที่เจือด้วยอกุศล ได้แก่ กรุณาของผู้ที่ประสงค์จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ แล้วได้ลงมือทำการช่วยเหลือ จะช่วยเหลือเขาได้หรือไม่ได้ก็ตาม ขณะทำการช่วยเหลือ มีความลำบากใจกลัวว่าจะช่วยเหลือเขาให้พ้นความทุกข์บากลำบากไม่ได้ หรือบางครั้งแม้พยายามช่วยเหลืออย่างเต็มที่แล้ว แต่ก็ช่วยเหลืออะไรไม่ได้เลย ดังนั้นจึงมีความรู้สึกเสียใจ เศร้าโศก เดือดร้อนใจไปกับเขาด้วย ซึ่งสภาวะจิตที่เป็นเช่นนี้เกิดมาจากโทมนัสสเวทนาซึ่งเป็นอกุศล มิใช่เป็นกรุณา ดังนั้นผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องพัฒนากรุณาเทียมนี้เพื่อให้เปปืนกรุณาแท้ต่อไป

2) กรุณาแท้ หรือกรุณาที่เป็นกุศล ได้แก่กรุณาของผู้ที่เมื่อประสบพบเห็นคนที่รับความทุกข์อันเกิดมาจากพยสนะ 5 (ได้แก่ 1. ญาติพยสะ เสื่อมญาติ 2. โรคพยสนะ เสื่อมเพราะโรค 3. โภคพยสนะ เสื่อมโภคะสมบัติ 4. สีลพยสนะ เสื่อมจากศีล (ข้อวัตรปฏิบัติ) 5.ทิฆฐิพยสนะ เสื่อมเพราะมีความเห็นผิดจากทำนองครองธรรม) หรือผู้ที่จะได้รับความทุกข์ในอนาคต ถูกความกรุณากระตุ้นเตือนได้ช่วยเหลือเขาเหล่านั้นโดยวิธีการต่าง ๆ ตนเองจะช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ให้พ้นจากความเดือดร้อนได้หรือมิได้ก็ตาม จิตใจย่อมมีแต่ความเบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่นข้องหมองใจเสียใจ แม้บางครั้งจะพยายามช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์อย่างเต็มที่แล้ว แต่ช่วยเหลือเขาไม่ได้เลย ก็จะไม่รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจ โดยคิดเพียงว่าตนเองทำดีที่สุดแล้ว อันเนื่องมาจากกรุณาที่แท้ ซึ่งเป็นมหากุศล

คำว่า “มุทิตา” เป็นคำในภาษาบาลี แปลว่า ความพลอยยินดี แยกศัพท์ได้ดังนี้ “มุท” ธาตุในความหมายว่า หสเส (รื่นเริง, บันเทิง) ลง ตา ปัจจัย ๆ ในกิริยากิตก์ มีอรรถวิเคราะห์ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. โมทนฺติ ตาย ตำ สมงฺคิโนติ มุทิตา แปลว่าชนทั้งหลายย่อมยินดีต่อผู้พรั่งพร้อมสมบัตินั้น ด้วยธรรมชาตินั้น เหตุนั้น ธรรมชติอันเป็นเหตุให้ยินดีต่อผู้พรั่งพร้อม เรียกว่ามุทิตา

2. สยำ โมทตีติ มุทิตา แปลว่าธรรมชาติดยอมยินดีเอง เพราะเหตุนั้น ธรรมชาตินั้นเรียกว่ามุทิตา

3. โมทนมตฺตเมว ตนฺติ มุทิตา แปลว่าธรรมชาติมาตรว่า ความยินดีนั้นแล เรียกว่ามุทิตา

4. โมทนมตฺตเมว วา ตนฺติ มุทิตา แปลว่าเพียงความยินดีเท่านั้น ชื่อว่า มุทิตา

5. โมทนฺติ วต โภนฺโต สตฺตา, โมทนฺติ สาธุ สุฏฐติอาทินา นเยน หิตสุขาวิปฺปโยคกามตา มุทิตา แปลว่าความเป็นผู้ไม่ปรารถนาให้สัตว์ทั้งหลายพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นประโยชน์เกื้อกูลและความสุข โดยนัยเป็นต้นว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมยื่นเริงบันเทิงหนอ สัตว์ทั้งหลายรื่นเริงบันเทิงอยู่ช่างดีหนอ ช่างดีจริงหนอ ชื่อว่ามุทิตา

6. ตตฺถ กตมา มุทิตา ยา สตฺเตสุ มุทิตา มุทิตายนา มุทิตายิตตฺตํ มุทิต เจโตวิมุตฺติ อยํ วุจฺจติ มุทิตา แปลว่า บรรดาธรรมเหล่านั้น มุทิตาเป็นไฉน ความพลอยยินดี กิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดี มุทิตาเจโตวิมุตตินี้เรียกว่ามุทิตา

จากข้อความดังกล่าวมา มุทิตา หมายถึงความยินดี ความพลอยยินดีต่อความสำเร็จ ต่อคุณงามความดีของผู้อื่น ย่อมเกิดขึ้นแก่สาธุชน เมื่อได้ประสบพบเห็นคนหรือสัตว์ผู้ประสบความสำเร็จ ต่อคุณงามความดีของผู้อื่น หรือต่อการได้ลาภ ได้ยศ ได้รับความสุข ได้รับความสรรเสริญของผู้อื่น ย่อมเกิดขึ้นแก่สาธุชน เมื่อได้ประสบพบเห็นคนหรือสัตว์ผู้ประสบความสำเร็จ ผู้ประกอบคุณงามความดีได้รับความสุขในปัจจุบัน หรือผู้ประกอบคุณงามความดี แต่ปัจจุบันตกทุกข์ได้ยากมีความลำบาก แม้บุคคลประเภทหลังนี้ก็สามารถเจริญความพลอยยินดีไปให้ได้ โดยนึกถึงผลของคุณงามความดีที่เขาเคยได้ทำไว้ในกาลก่อน อันจะให้ผลเป็นความสุขความเจริญรุ่งเรืองในสัมปรายภพข้างหน้า มุทิตาหรือความพลอยยินดีนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. มุทิตาเทียม คือมุทิตาที่เจือด้วยอกุศล ได้แก่มุทิตาของผู้ที่พลอยยินดีต่อความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของผู้อื่น แต่มีการยึดมั่นถือมั่นหรือมีขอบเขตจำกัด มุทิตาประเภทนี้ย่อมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ และคนคุ้นเคยผู้เป็นที่รักกันเท่านั้นประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นมุทิตาของปุถุชนชาวโลกทั่วไป เป็นมุทิตาที่มุ่งหวังประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเมื่อพ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ และคนคุ้นเคยผู้เป็นที่รักกันเท่านั้นประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นมุทิตาของปุถุชนชาวโลกทั่วไป เป็นมุทิตาที่มุ่งหวังประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเมื่อบิดามารดาเป็นต้นของตนได้เลื่อนยศเป็นต้น ผู้เป็นบุตรหลานหรือญาติพี่น้องที่เกี่ยวข้องก็พลอยยินดีไปด้วย โดยนึกคิดในใจว่าตนเองก็จะพลอยมีหน้ามีตา มีชื่อเสียงไปด้วย มุทิตาประเภทนี้เป็นมุทิตาที่เจือด้วยกิเลส ซึ่งเป็นมุทิตาที่ยังไม่สมบูรณ์ไม่ถูกต้อง ผู้ปฏิบัติจำต้องพัฒนาให้มีสภาพเป็นมุทิตาแท้ต่อไป

2. มุทิตาแท้ คือมุทิตาที่เป็นกุศล ได้แก่มุทิตาของผู้ที่เมื่อประสบพบเห็นคนผู้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ หรือผู้ที่กำลังกระทำคุณงามความดีอยู่ ก็มีความรู้สึกพลอยยินดีไปกับเขาด้วย ไม่จำกัดว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเป็นพ่อแม่ญาติพี่น้อง คนคุ้นเคยกัน คนไม่คุ้นเคยกัน รวมถึงคนที่เป็นศัตรูกัน ก็สามารถพลอยยินดีต่อความสำเร็จเป็นต้นของเขาเหล่านั้นได้ โดยมิได้มีความคิดเลยว่าตนเองจะรับประโยชน์อันเนื่องมาจากความสำเร็จของเขา อีกอย่างหนึ่งตนเองก็มิได้มี

ความรู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจ ริษยาต่อเขา โดยเฉพาะต่อผู้ที่เป็นศัตรูกัน ในทางตรงกันข้ามท่านผู้เจริญมุทิตาแท้ จะมีแต่สภาพจิตใจที่เบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่นมัว อันเนื่องมาจากมุทิตาแท้นั้นมีสภาพเป็นมหากุศล

สรุปความว่ามุทิตาแท้เท่านั้น เมื่อบุคคลบำเพ็ญแล้ว ตนเองจึงจะมีความสุขอย่างแท้จริง ไม่มีความเดือดร้อนกายใจ เนื่องจากเป็นมหากุศลจิต โดยตนเองเต็มเปี่ยมไปด้วยภาพจิตที่เบิกบานสดชื่น แจ่มใส พลอยยินดีต่อความสำเร็จของทุกผู้ทุกคน โดยไม่มีการยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นพี่น้องเป็นต้น ส่วนมุทิตาที่เจือด้วยอกุศล เป็นสภาพของโลภะซึ่งเป็นอกุศลจิต ยังมีอุปาทานมีขอบเขตจำกัด รวมถึงการที่ตนพลอยยินดีด้วย ก็เพราะมีความหวังจะรับประโยชน์ด้วย มุทิตานี้เมื่อเกิดขึ้นครั้งแรกก็เป็นมหากุศลจิต ต่อมาเพราะอโยนิโสมนสิการ การกระทำไว้ในใจไม่แยบคาย มหากุศลจิตจึงเสื่อมไป อกุศลจิตจึงเกิดขึ้นแทน ดังนั้นผู้บำเพ็ญเพียรจำต้องพยายามพัฒนาให้เป็นมหากุศลจิต ซึ่งเป็นมุทิตาแท้ต่อไป

คำว่า “อุเปกฺขา” เป็นคำในภาษาบาลี แปลว่า ความวางเฉย, ความวางตัวเป็นกลาง ความวางใจเฉยอยู่ แยกศัพท์ได้ดังนี้ “อุป + อิกฺข ธาตุในความหมายว่า ทัสสนะ (เห็น, ดู) ลง อ ปัจจัย ๆ ในกิริยากิตก์ในรูปอิตถีลิงค์เป็น อา (ลบสระหน้า วิการ อิ เป็น เอ) สำเร็จรูปเป็น อุเปกฺขา มีอรรถวิเคราะห์ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. “ยา อุเปกฺขา อุเปกฺขา มชฺฌตฺตตา จิตฺตสฺส อยํ วุจฺจติ อุเปกฺขา แปลว่าความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย กิริยาที่วางเฉยยิ่ง ความเป็นกลาง ๆ แห่งจิต นี้เรียกว่า อุเบกขา”

2. “ปญฺญายิสฺสนฺติ สเกน กมฺเมนาติ สุขทุกฺเขสุ อชฺฌุเปกฺขนตา อุปกฺขา แปลว่าความวางใจเฉย ในสุขและทุกข์ว่า สัตว์ทั้งหลายจักปรากฏ (มีสุขและทุกข์) ด้วยการกระทำของเขาเองดังนี้ ชื่อว่าอุเบกขา”

3. “อุปปตฺติโต อิกฺขตีติ อุเปกฺขา สมํ ปสฺสติ, อปกฺขปติตาว หุตฺวา ปสฺสตีติ อตฺโถ, ตาย วิสทาย วิปุลาย ถามคตาย สมนฺนาคตตฺตา ตติยชฺฌาน สมงฺคี อุเปกฺขดกติ วุจฺจติ” แปลว่าธรรมชาติใดย่อมเห็นโดยอุบัติ คือเห็นสม่ำเสมอ อธิบายว่าเห็นโดยไม่ตกเป็นฝักฝ่าย (ราคะและปฏิฆะ) เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าอุเบกขา บุคคลที่ได้ตติยฌาน ท่านเรียกว่า อุเบกขกะ เพราะประกอบด้วยอุเบกขานั้นอันผ่องใส ไพบูลย์ มีพละกำลัง

อุเบกขา พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ 10 ประการคือ

1. ฉฬังคุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันเป็นอาการไม่ละความหมดจด และความปกติในอารมณ์ 6…

2. พรหมวิหารุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันเป็นอาการกลาง ๆ ในสัตว์ทั้งหลาย...

3. โพชฌงคุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันเป็นอาการกลาง ๆ แห่งธรรมทั้งหลายที่สหรคตกัน...

4. วีริยุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย คือ ความเพียรที่ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป...

5. สังขารุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันเป็นกลาง ๆ ในการพิจารณาถึงนิวรณ์ธรรมเป็นต้นแล้วหยุดยั้งอยู่...

6. เวทนุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย คือความไม่สุขไม่ทุกข์...

7. วิปัสสนุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย คือความไม่สุขไม่ทุกข์...

8. ตัตรมัชฌัตตุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันเป็นความนำไปเสมอกันแห่งสหชาตธรรม...

9. ฌานุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันไม่ยังการตกเป็นฝักฝ่ายให้เกิดขึ้น ในธรรมแม้มีความสุขอย่างเลิศ...

10. ปาริสุทธุเปกขา ได้แก่ความวางเฉย อันบริสุทธิ์จากธรรมอันเป็นข้าศึกทั้งปวง...

ดังนั้น จากเนื้อความข้างต้น อุเบกขาพรหมวิหาร คือความวางเฉย ที่ท่านผู้บำเพ็ญเพียรเจริญให้เกิดขึ้นแล้วแผ่ไปในสัตว์ทั้งหลาย โดยอาการที่แปลกไปจากพรหมวิหาร 3 ข้างต้น คือไม่มีความพยายามขวนขวายที่จะให้เขามีความสุข โดยนัยว่าขอให้สัตว์ทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีเวรเถิด ไม่มีความพยายามจะช่วยเหลือเขาให้พ้นจากความทุกข์ โดยนัยว่าขอให้สัตว์ทั้งหลายจงเป็นผู้พ้นจากความทุกข์เถิด และไม่มีความพลอยยินดีต่อผู้อื่น โดยนัยว่าสัตว์ทั้งหลายบันเทิงจริงหนอ แต่เจริญไป โดยนัยที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน สัตว์เหล่านั้นจักมีความสุข จักพ้นจากความทุกข์ หรือจักเสื่อมจากสมบัติที่ได้แล้ว ก็ด้วยความชอบใจของกรรม ดังนี้”

อุเบกขาพรหมวิหารนี้ ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้บำเพ็ญพรหมวิหาร 3 ข้างต้นจนได้บรรลุฌานที่ 3 โดยจตุกกนัย หรือที่ 4 ในปัญจกนัย เป็นสภาพที่บริสุทธิ์ละเอียด สุขุมลุ่มลึกกว่าพรหมวิหาร 3 ข้างต้น และเมื่อสาธุชนนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก็ย่อมเกิดขึ้นได้ เมื่อได้ประสบกับสถานการณ์ที่เมื่อเจริญเมตตา กรุณา หรือมุทิตาไปแล้วเป็นการไม่สมควร เช่นสถานการณ์ที่ญาติสนิทของตนได้ทำอกุศลกรรม มีการปล้นฆ่าผู้อื่นเป็นต้น ต่อมาถูกตำรวจจับได้แล้วส่งฟ้องศาล ๆ พิพากษาให้ประหารชีวิต ในสถานการณ์เช่นนี้หากเจริญเมตตาปรารถนาให้เขามีความสุข แต่ในขณะนั้นเขากำลังได้รับทุกข์คือกำลังจะถูกประหาร เมตตาย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หากเจริญกรุณาปรารถนาให้เขาพ้นจากความทุกข์ หรือพยายามให้เขาพ้นจากการถูกประหารชีวิตโดยให้สินบน ก็ย่อมจะถูกติเตียนว่าช่วยเหลือคนผิด ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่สมควร และในฝ่ายกฎหมายบ้านเมืองก็ถือว่าผิดด้วย ประการต่อมาคือมุทิตา ความพลอยยินดี ยิ่งไม่สามารถเจริญให้เกิดมีได้เลย ดังนั้นใน

สถานการณ์เช่นนี้สาธุชนควรเจริญอุเบกขา คือวางใจเฉย หรือวางใจเป็นกลาง ปล่อยให้ดำเนินไปตามกฎหมายอันสมควรแก่การกระทำของเขา

อนึ่งในสถานการณ์ที่ดี เมื่อคนผู้เป็นที่รักเป็นต้นทำการงานหน้าที่ของตนดี เขามีความสุขความเจริญการดำเนินชีวิต ไม่มีสิ่งใดต้องเป็นห่วงกังวลใจ ผู้ปฏิบัติก็สามารถเจริญอุเบกขานี้ไปได้ ในปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรคแสดงอุปมาว่า “มารดาย่อมไม่แสดงความขวนขวายด้วยเหตุไร ๆ ต่อบุตรผู้จัดแจงการงานของตนดี” และในสุมังคลวิลาสินี, ในปปัญจสูทนีและในปรมัตถมัญชุสาฎีกา กล่าวว่า “เหมือนดังนายสารถี เมื่อม้าวิ่งถูกทางเรียบสนิทดี ก็นั่งคุมสงบนิ่งคอยดูเฉยอยู่”

อุเบกขานี้แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

1.อุเบกขาเทียม หรืออุเบกขาที่เจือด้วยอกุศล คืออวิชชา ได้แก่อุเบกขาแบบโง่ ๆ เป็นความวางเฉยในสถานการณ์ที่ไม่ควรวางเฉย เช่น เมื่อได้พบเห็นคนทั่ว ๆ ไปก็มีความวางเฉยไม่สนใจต่อเขาเหล่านั้น ความจริงสถานการณ์เช่นนี้ ควรจะเจริญเมตตาแผ่ความปรารถนาดีให้ทุกท่านทุกคนที่ตนประสบพบเห็นมีความสุขความเจริญ โดยการแสดงออกทางกาย หรือทางวาจาเท่าที่ตนเองจะกระทำได้ เมื่อได้ประสบพบเห็นผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากหรือผู้ที่เจ็บป่วยกำลังต้องการการช่วยเหลือ ตนเองกลับวางเฉยไม่ช่วยเหลือเลย ความจริงสถานการณ์เช่นนี้ ควรจะเจริญกรุณาและทำการช่วยเหลือเขาทันทีเพื่อให้เขาพ้นจากอันตรายที่เกิดขึ้น หรือเมื่อได้ประสบพบเห็นผู้กำลังบันเทิงยินดีอยู่ เหตุเพราะประสบความสำเร็จมีได้เลื่อนยศ ฯลฯ ตนเองกลับวางเฉยไม่แสดงความยินดีต่อความสำเร็จของเขา ความจริงสถานการณ์เช่นนี้ ควรจะเจริญมุทิตาแผ่ความพลอยยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น

อุเบกขาเทียมนี้เป็นความวางเฉยที่มีขอบเขตจำกัด คือหากเป็นคนที่เป็นกลาง ๆ และคนที่เป็นศัตรู เมื่อเขาทำทุจริต ฯลฯ แล้วได้รับการลงโทษ ตนเองก็วางเฉยได้ แต่หากเป็นผู้ที่เป็นที่รักมีบิดามารดา ฯลฯ ก็ๆไม่สามารถวางเฉยได้ ดังนั้นอุเบกขาประเภทนี้สามารถให้คำจำกัดความได้ว่ายังมีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ เป็นอุเบกขาที่เจือด้วยกิเลส เป็นสภาพที่ยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้ปฏิบัติจำต้องพัฒนาให้มีสภาพที่เป็นอุเบกขาที่แท้ต่อไป

2. อุเบกขาแท้ หรืออุเบกขาที่เป็นกุศล ได้แก่อุเบกขาที่ประกอบด้วยปัญญาของท่านผู้บำเพ็ญเพียรที่เจริญไปโดยการกระทำไว้ในใจว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เขาทำกรรมอันใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาจักเป็นผู้รับผลของกรรมอันนั้น โดยไม่มีขอบเขตจำกัดว่าคนนั้นจะเป็นพ่อแม่พี่น้อง ญาติหรือมิใช่ญาติ คนทั่ว ๆ ไป ตลอดจนคนที่เป็นศัตรูต่อกัน เจริญอุเบกขาไปโดยอาการสม่ำเสมอกันทั้งนั้น ท่านผู้เจริญอุเบกขาแท้จะมีแต่สภาพจิตที่เบิกบานประณีต แจ่มใสและเป็นสุขอย่างละเอียด สมดังพระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า “ความจริง อุเบกขานั้น มีสภาพที่เป็นสุขอย่างละเอียด” สรุปความว่าอุเบกขาแท้นั้น เมื่อบุคคลบำเพ็ญแล้ว ตนเองจึงจะมีความสุข ดำรงรักษา

ความถูกต้องไว้ได้อย่างแท้จริง สามารถดำรงรักษาความยุติธรรมไว้ได้ ไม่ลำเอียง ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก สามารถดำรงรักษาความถูกต้อง กฎหมาย กฎระเบียบของสังคมไว้ได้ เป็นหลักธรรมที่เหมาะสำหรับผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองนำไปประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นหลักธรรมที่มีสภาพเป็นกุศลจิตที่ประกอบด้วยปัญญา ส่วนอุเบกขาเทียมนั้นเกิดขึ้นเพราะอาศัยกิเลสคือความไม่รู้ เป็นการแสดงอาการเฉยแบบโง่ ๆ ซึ่งเป็นการแสดงความวางเฉยในสถานการณ์ที่ไม่ควร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2533: 20) กล่าวว่า สมาชิกที่ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคมมีหลักความประพฤติ คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม 4 ประการคือ

1.เมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

2.กรุณา (ความสงสาร) คือ อยากช่วยเหลือให้ผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

3.มุทิตา (ความเบิกบานพลอยยินดี) เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน

4.อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เที่ยงตรงดุจตาชั่ง มองเห็นการที่บุคลจะได้รับผลดี หรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม (ที.ม. 10/184/225)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2532: 5-11) ได้ทรงแสดงพระธรรมกถาเรื่องพรหมวิหารธรรมความว่าในพระพุทธโอวาทที่ตรัสสอนให้ยึดกฎที่ไม่ผิดไว้ดั่งนี้ ก็ได้ตรัสสอนถึงธัมมะที่จะเป็นเครื่องรักษาจิตใจให้เป็นสมาธิคือตั้งมั่นอยู่ในทางที่จะละชั่วทำดีไว้ด้วยสำหรับปฏิบัติก็คือ พรหมวิหารธรรม ที่แปลว่า ธัมมะของพรหม หรือ ที่พรหมประพฤติปฏิบัติ ซึ่งพรหมนี้รู้จักกันว่าเป็นชื่อของพระพรหมซึ่งเป็นเทพชั้นสูง แต่ว่าในธัมมะที่ตรัสสอนนี้ หมายถึงพรหมในจิตใจของทุก ๆ คน ทุกคนอาจจะสร้างพระพรหมขึ้นในจิตใจของทุก ๆ คน หรือในจิตใจของตนเองได้ แต่ก็ต้องเป็นจิตใจชั้นสูง เป็นจิตใจที่ประเสริฐ ก็คือจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จะได้แสดงจำเพาะข้อแรกก็คือ เมตตา

เมตตานั้นได้แก่ความมีจิตมุ่งดีปรารถนาดี อันเป็นความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ เมตตา คือภาวะของจิตที่เป็นดั่งนี้ จึงมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับภาวะของจิตที่ประกอบด้วยโทสะพยาบาท และที่ประกอบด้วยสิเนาหาคือความรักอันอาศัยกาม กล่าวสั้น เมตตา

เป็นความรักสนิทที่บริสุทธิ์ ส่วนสิเนาหานั้นเป็นความรักที่อิงกาม เมตตามีรัก สิเนหาเป็นความรักเพื่อตน คือความรักที่จะสิ่งที่ตนรักมาเป็นของตน เพื่อให้ตนมีสุข เพราะฉะนั้น เมตตากับสิเนหาจึงไม่ตรงกัน แต่ว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เมตตานั้นก็ปรากฏเป็นความเห็นดีเห็นงามเป็นความงาม สิเนหานั้นก็เป็นความเห็นดีเห็นงามเป็นความงาม แต่ว่าเมตตานั้นเป็นความเห็นดีเห็นงามเป็นความงามที่ผู้อื่น เพื่อผู้อื่น ส่วนสิเนหานั้น เพื่อตน งามเพื่อตน เมตตางามเพื่อผู้อื่น เพราะฉะนั้น ท่านจึงแสดงว่าสิเนหานั้น เป็นศัตรูที่ใกล้ต่อเมตตา เพราะมีลักษณะที่เป็นความงามด้วยกัน เป็นความรักด้วยกัน แต่มีลักษณะต่างกันดังกล่าว ส่วนโทสะพยาบาทนั้นมีลักษณะที่ตรงข้ามกับเมตตา ท่านแสดงว่าเป็นศัตรูที่ห่างไกลของเมตตา เพราะมีลักษณะตรงกันข้าม เมื่อโทสะพยาบาทเข้ามาสู่จิต ก็รู้ได้ทันทีว่าเป็นโทสะพยาบาท ไม่ใช่เมตตา แต่เมื่อสิเนหาเข้ามาสู่จิต อาจจะรู้ช้าหรือยังไม่รู้ในทีแรกยังสำคัญว่าเป็นเมตตา แต่เมื่อมาพิจารณาดูลักษณะของเมตตากับสิเนหาแล้ว จึงรู้ได้ว่านี่เป็นเมตตา นั่นสิเนหา หรือนี่เป็นสิเนหา นั่นเป็นเมตตา พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนให้ทุกคนรู้จักลักษณะของโทสะพยาบาท ให้รู้จักลักษณะของเมตตา ให้รู้จักลักษณะของสิเนหา ให้รู้จักที่ใจของตัวเองนี่เอง ไม่ใช่รู้จักที่อื่น และเมื่อกำหนดให้รู้จักลักษณะที่ต่างกันดั่งนี้แล้ว อะไรบังเกิดขึ้นแก่จิตใจก็ย่อมจะรู้ได้ว่านี่เป็นโทสะพยาบาท นี่เป็นสิเนหา นี่เป็นเมตตา ธัมมะที่เป็นพรหมวิหารนั้น ต้องเป็นความรักสนิทใจที่เป็นเมตตา เป็นความเห็นดีเห็นงามที่เป็นเมตตา และข้อที่ว่าเห็นดีเห็นงามที่เป็นเมตตานั้น ยกตัวอย่างได้ง่าย เช่นว่าคนเกลียดจิ้งจก แต่เมื่อหัดแผ่เมตตาไปในจิ้งจก ให้จิ้งจกมีความสุข ก็จะหายเกลียดจิ้งจก เคยเห็นว่าจิ้งจกน่าเกลียด ก็จะกลายเป็นงาม ไม่เห็นว่าน่าเกลียด แต่เห็นว่างาม เห็นว่าควรที่จะทะนุถนอมรักษา ไม่เบียดเบียนจิ้งจก เพราะฉะนั้น เมตตาจึงทำให้เกิดความรู้สึกว่างามแม้ในสิ่งที่เคยเห็นว่าไม่งาม จะทำให้เกิดเป็นความรักใคร่ปรารถนาดีแม้ในสิ่งที่เกลียดชังดั่งนี้ และการจะทำให้เมตตานี้ดำรงอยู่เป็นเมตตาที่บริสุทธิ์ และจะมีพลังที่เข้มแข็งขึ้นโดยลำดับ ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยการที่มาปฏิบัติอบรมเมตตาข้อนี้อิง โพชฌงค์ทั้ง 7 ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเอาไว้ ที่ตรัสสอนไว้ว่าให้อบรม “สติสัมโพชฌงค์” สัมโพชฌงค์อันสัมประยุตด้วยเมตตา อบรม “ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์” อันสัมประยุตคือประกอบด้วยเมตตา อบรม “วิริยสัมโพชฌงค์” อันสัมประยุต คือประกอบด้วยเมตตา อบรม “ปีติสัมโพชฌงค์” อันสัมประยุต คือ ประกอบด้วยเมตตา อบรม “ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์” อันสัมประยุตคือประกอบด้วยเมตตา อบรม “สมาธิสัมโพชฌงค์” อันสัมประยุตคือประกอบด้วยเมตตา อบรม “อุเบกขาสัมโพชฌงค์” อันสัมประยุตคือประกอบด้วยเมตตา อาศัยทางปฏิบัติในโพชฌงค์ทั้ง 7 นี้ อบรมเมตตา ดั่งนี้ เมตตาเป็นตัวกุศล โทสะพยาบาท สิเนหาเป็นตัวอกุศล กุศลนี้เองก็ชำระจิตใจนี้เองให้บริสุทธิ์ จิตใจที่บริสุทธิ์นั้นย่อมเป็นจิตใจที่มีความสว่าง ไม่เศร้าหมอง เมื่อมีความสว่าง ไม่เศร้าหมอง จิตใจนี้เองก็ดูดดื่มเมตตาเข้าไปได้มากขึ้น สะดวกขึ้น และเมื่อดื่มเมตตาเข้าไปแล้ว ก็ปรากฏเป็นความอิ่มเอิบ แจ่มใส

จะแสดงพรหมวิหารข้อที่ 2 คือ กรุณา อันเป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ เป็นมูลฐานแห่งการปฏิบัติที่ไม่ผิด กรุณานี้ท่านแสดงคำแปลเป็นภาษาไทยโดยมากว่า ความสงสารคิดจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ คือเมื่อได้เห็นหรือได้ยินว่าสัตว์บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งมีทุกข์ ก็มีจิตคิดช่วยให้พ้นทุกข์ดังที่เรียกกันในภาษาไทยว่า “สงสาร” และกรุณาที่มีอาการดั่งนี้ จะต้องปราศจากวิหิงสาคือความเบียดเบียนใคร ๆ ให้เป็นทุกข์ หรือคิดเบียดเบียนใครให้เป็นทุกข์ และปราศจาก “โทมนัส” คือความเศร้าเสียใจที่อาศัยเรือน อันหมายถึงอาศัยกิเลสที่เป็นตัวความรัก อนึ่ง อันความทุกข์ต่าง ๆ นั้นที่ทุกคนได้รับกันอยู่ จากบุคคลด้วยกันเองก่อขึ้น ก็คือจากวิหิงสาคือการเบียดเบียนนั่นเอง วิหิงสาคือความเบียดเบียนนี้ บุคคลก่อแก่กันเอง ผู้ที่ก่อการเบียดเบียนแก่ผู้ใด ผู้ที่ถูกเบียดเบียนนั้นก็เป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น หากความคิดเบียดเบียนบังเกิดขึ้น ก็ต้องคิดระงับความเบียดเบียนเสียและการที่จะละความไม่เบียดเบียนนี้ได้ ก็ต้องอาศัยการหัดแผ่จิตออกไปให้เกิดความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ในเมื่อเขาประสบทุกข์ และแม้เขาไม่ประสบทุกข์ ก็ปรารถนาไม่ให้เขาต้องเป็นทุกข์เดือดร้อน ไม่คิดหรือไม่ทำอะไรที่จะให้เขาเป็นทุกข์เดือดร้อนเพราะมีความสงสาร ดั่งนี้ก็เป็นลักษณะของกรุณาอันตรงกันข้ามกับการเบียดเบียน เพราะเบียดเบียนนี้เป็นตัวเหตุก่อให้ใครๆ ก็เป็นทุกข์ แต่กรุณาเป็นเหตุให้ไม่เบียดเบียน และเป็นเหตุให้คิดช่วยให้พ้นทุกข์ในเมื่อเขาเป็นทุกข์ด้วย และนอกจากนี้ ความโทมนัสความเสียใจก็อาจเกิดขึ้นได้ เพราะความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์อันประกอบด้วยโทมนัสดั่งนี้ ก็ยังมิใช่กรุณาที่บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น ก็ต้องปฏิบัติที่จะละโทมนัสมิให้บังเกิดขึ้น ด้วยอาศัยความคิดพิจารณาว่า โทมนัสคือ ความเสียใจใด ๆ ความทุกข์ใจใด ๆ ความไม่สบายใจใด ๆ ที่บังเกิดขึ้น ในเมื่อเห็นใครเป็นทุกข์หรือแม้ตัวเองเป็นทุกข์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นเครื่องช่วยให้บุคคลนั้น ๆ หรือตนเองพ้นทุกข์ได้ ทั้งยังจะทำให้ไม่เกิดปัญญาที่จะพบทางช่วยที่เหมาะสมได้ทันท่วงที เพราะมัวแต่เสียใจ ทุกข์ใจ ไม่สบายใจ ทำให้ไม่เป็นอันคิดที่จะแก้ไข เพราะฉะนั้นก็ต้องพิจารณาเห็นโทษของโทมนัส และเมื่อเห็นโทษของโทมนัสดั่งนี้แล้ว โทมนัสก็จะสงบลงได้ ทำให้กรุณาเด่นขึ้น เป็นความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ ความคิดที่จะช่วยให้พ้นทุกข์ มองเห็นทางที่จะช่วยให้พ้นทุกข์ได้ดีขึ้นถนัดขึ้นตามที่สามารถจะทำได้ และเมื่อสามารถจะช่วยได้เพียงไรก็ช่วยเพียงนั้น ถ้าไม่สามารถจะช่วยได้ ก็คิดสงสารอยู่ในใจ ไม่คิดซ้ำเติม เห็นอกเห็นใจ และเมื่อช่วยได้ก็ช่วยตามที่สามารถช่วยได้โดยทางที่ถูกชอบ ซึ่งบุคคลที่เป็นที่สรรเสริญพระคุณว่าประกอบด้วยกรุณาก็คือพระพุทธเจ้าผู้พระบรมศาสดา ในทางประเทศชาติบ้านเมืองก็ได้แก่ องค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระมหากรุณา อันที่จริงนั้น เมตตา ก็ย่อมมีอยู่ หรือแม้กรุณาหรือแม้มุทิตาอุเบกขาก็ย่อมมีอยู่ในพระพุทธเจ้า และในพระมหากษัตริย์ผู้ทรงตั้งอยู่ในธรรมแต่ว่ายกเอาข้อกรุณานี้ออกหน้า พิจารณาดูแล้วก็จะเห็นว่า เพราะว่าข้อกรุณานี้แสดงออกเป็นการกระทำที่ช่วยต่าง ๆ ทางกาย ทางวาจา อันเกิดจากใจที่กรุณา พร้อมทั้งเมตตา พร้อมทั้งมุทิตาอุเบกขา แต่อาการที่แสดงออกปรากฏอันเป็นเหตุให้ผู้

ที่ได้รับการช่วยเหลือต่าง ๆ นั้นพ้นทุกข์ได้ มีความสุข ก็คือ กรุณา อันเป็นลักษณะที่ปรากฏว่าช่วยต่าง ๆ อย่างนั้น อย่างนี้ และการที่ช่วยนี้ ทางพุทธศาสนาต้องการให้ช่วยในทางที่ชอบ เช่นว่าบุคคลที่ต้องเป็นทุกข์เพราะเหตุต่าง ๆ อันควรแก่การกรุณา แต่ไม่สามารถจะช่วยได้ เช่นผู้ต้องโทษเพราะกระทำผิด ทางบ้านเมืองตัดสินลงโทษต้องจำคุก ก็ต้องมีความทุกข์ ก็เป็นบุคคลที่พึงกรุณาสงสาร แต่ก็ไม่สามารถช่วยอะไรได้ จะไปช่วยให้เขาแหกคุกหนีอย่างนี้ก็ไม่ได้ เป็นการผิดไม่ควรทำ ต้องช่วยในทางที่ชอบ เช่น แผ่เมตตาจิตช่วยไปให้เขามีความสุขตามที่ควรจะเป็นได้ ไม่คิดซ้ำเติมให้เป็นทุกข์มากขึ้น

พระพุทธเจ้าเองทรงมีพระมหากรุณาแก่สัตว์โลกทุกถ้วนหน้า และก็ทรงช่วยด้วยการทรงแสดงธัมมะสั่งสอน ให้เขาซึ่งเป็นผู้ฟังได้ปัญญาเห็นธรรม และบรรลุมรรคผลตามภูมิตามชั้น ทรงช่วยได้ดั่งนี้ แต่จะทรงช่วยประการอื่นย่อมทำไม่ได้ ดังเช่นบุคคลที่มีกรรมมาถึงเข้าอันจะต้องถึงแก่ความตายตามกรรม พระพุทธเจ้าจะไปทรงช่วยให้เขาไม่ต้องตายในเมื่อกรรมมาถึงเข้านั้นไม่ได้ แต่ทรงช่วยได้ด้วยวิธีอื่น เพราะผู้ที่มีญาณหยั่งรู้อดีต อนาคต ปัจจุบันนั้น จึงต้องเป็นผู้ที่ไม่มีกิเลสหรือมีกิเลสที่เบาบางแล้ว ไม่ทำอะไรที่ผิดธรรมชาติธรรมดา เมื่อวาระควรจะมาถึงอย่างไร เป็นไปตามกรรมก็ให้เป็นไปอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติดั่งนี้ เมื่อครั้นพระเจ้าพิมพิสารถูกพระเจ้าอชาตศัตรูจับขังไว้ในที่คุมขังที่เชิงเขาคิชฌกูฏ พระองค์ก็ไม่ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องเพราะเป็นเรื่องการเมือง และก็ทรงทราบถึงกรรมและผลของกรรมที่พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงปฏิบัติมาทำมาว่าจะต้องมีวาระเป็นไปอย่างไร แต่พระองค์ก็โปรดพระเจ้าพิมพิสารด้วยวิธีที่เสด็จลงจากเขาคิชฌกูฏผ่านที่คุมขังของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารก็ทอดพระเนตรเห็นพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นเสด็จลง ก็ทรงเจริญ **พุทธานุสสติ** ทรงมีความสุขแม้ว่าจะไม่ทรงได้พระกระยาหารเพียงพอ หรือจนถึงไม่ได้พระกระยาหารเลย ก็ทรงอยู่ได้ด้วยปีติสุขที่เกิดจากพุทธานุสสติที่ได้เห็นพระพุทธเจ้า ที่ได้เสด็จขึ้นลงเขาคิชฌกูฏ ซึ่งทรงช่วยดั่งนี้อันเป็นการกระทำที่ถูกของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น กรุณาจึงมีลักษณะดั่งที่กล่าวมานี้ ศัตรูที่ใกล้ก็คือโทมนัส ศัตรูที่ไกลก็คือวิหิงสา แม้ในการปฏิบัติก็ต้องปฏิบัติที่จะไม่ให้วิหิงสาบังเกิดขึ้นในจิตใจ แม่ไม่ให้โทมนัสบังเกิด โดยอาจปฏิบัติตามวิธีปฏิบัติในโพชฌงค์ 7 ดังที่แสดงแล้วในข้อเมตตา

จะแสดงพรหมวิหารข้อ 3 มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อได้เห็นได้ยินได้ทราบผู้อื่นว่ามีความสุข ประสบสมบัติ มีความเจริญ อันความพลอยยินดีด้วยผู้อื่นในเมื่อเขาประสบสุขสมบัติดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องกำจัด “อรติ” คือ ความไม่ยินดีด้วย หรือ “อิสสา” คือความริษยานี้มาจากคำว่าอิสสา ไม่ใช่มาจากคำว่าอิจฉา ดั่งที่มักจะพูดกันว่า เมื่อเห็นเขาได้ดีมีสุขก็มีความอิจฉาตาร้อน เพราะฉะนั้น เมื่อเรียกให้ถูกด้วยภาษาบาลีก็จะต้องเรียกว่าอิสสา หรือเช่นนั้นก็เรียกว่าริษยา แต่ว่าอิจฉานี้ก็เป็นอันตรายอย่างหนึ่งของมุทิตาเหมือนกัน แต่ว่าต้องเป็นอิจฉาคือความปรารถนากระหยิ่ม

อยากจะได้ในสุขสมบัตินั้น ๆ ด้วย เพราะอิจฉานี้แปลว่าความปรารถนา เมื่อเห็นเขาได้ดีมีสุขก็เกิดปรารถนา อยากจะได้ดีมีสุขเช่นนั้น ๆ ด้วย ดั่งนี้เป็นอิจฉาได้ ซึ่งท่านใช้คำเรียกว่า “โสมนัส” คือความยินดีพอใจ ซึ่งภาษาธัมมะเรียกว่าอาศัยเรือน อันหมายความว่าอาศัยกามคุณ อันมีลักษณะที่ทำให้ต้องการอยากจะได้ด้วย

“มุทิตา” ที่บริสุทธิ์ จะต้องปราศจากอันตรายที่ใกล้คือโสมนัสหรืออิจฉาดังกล่าว และจะต้องปราศจากอิสสาหรือริษยา พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ความไม่ยินดีด้วยหรืออิสสาคือความริษยานี้เป็นสิ่งที่มีโทษมาก เพราะเป็นเหตุให้คิดทำลายล้าง ริษยาจึงไม่ใช่หมายความว่าไม่ยินดีด้วยอย่างเดียว แต่คิดทำลายล้างด้วย คือคิดที่จะให้เขาเสื่อมจากสุขสมบัตินั้น ๆ ที่เขาได้ จึงได้มีพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งที่ว่า “อรติ โลกนาสิกกา : ความไม่ยินดีด้วยคือความริษยายังโลกให้พินาศ” เมื่อกลับความตรงกันข้าม “มุทิตาคือความยินดีด้วย ย่อมยังโลกให้เจริญ ให้มีสุข” และความริษยานี้กล่าวได้ว่ามี่อยู่ในสันดานของคนเป็นอันมากที่ไม่อยากจะเห็นใครได้ดี มีสุข แต่ตนเองนั้นต้องการได้ดีมีสุข เมื่อเห็นคนอื่นได้ดีมีสุขก็ไม่ชอบ คิดทำลายล้าง และอาการที่ไม่ชอบนี้ย่อมเกิดจากเหตุต่าง ๆ ประกอบอยู่ด้วย เช่น เมื่อตนได้ดีมีสุข หากผู้อื่นได้ดีมีสุขมาเทียมเท่าก็อาจจะแย่งความได้ดีมีสุขไปจากตนเพราะคามได้ดีมีสุขนั้นย่อมเกี่ยวกับลาภบ้าง ยศบ้าง สรรเสริญบ้าง สุขบ้าง ลาภกับยศนั้นมีเป็นอันมากที่มีส่วนอันจำกัด ยศบางอย่างหรือที่เรียกว่ายศทุกอย่างที่ได้มีส่วนจำกัด นี้เป็นยศในทางโลก และผู้ที่ได้ดีมีสุขได้ครองลาภครองยศอันใดอันหนึ่งที่มีจำนวนจำกัดนั้นอยู่ ก็ย่อมไม่ปรารถนาให้ใครเจริญขึ้นมาเทียมเท่า ซึ่งอาจจะทำให้ตนตองตกต่ำจากลาภยศนั้น ฉะนั้นเมื่อต้องการที่จะรักษาลาภยศของตนที่ตนครองอยู่นั้น ก็ต้องคอยทำลายล้างผู้ที่จะเจริญเทียมเท่า ดั่งนี้ก็เป็นความริษยา แต่ว่าริษยาที่เป็นสันดานของมนุษย์ทั่วไปนั้น ก็มีอยู่ที่ไม่อยากให้ใครได้ดีมีสุข แม้ว่าตนเองก็ไม่คิดว่าตนเองได้ได้ดีมีสุขอย่างนั้น ๆ แต่ว่าใครได้ดีมีสุขอย่างนั้น ๆ ก็มักจะไม่ชอบ ก็คิดที่จะให้ผู้ได้ดีมีสุขนั้นต้องเสื่อมไปจากความได้ดีมีสุขนั้น ๆ สันดานของคนเป็นอันมากมักจะเป็นอย่างนี้ คือนอกจากจะมีสันดานที่ชอบเห็นความพินาศของผู้อื่นแล้ว ยังมีสันดานที่ไม่ชอบจะเห็นความเจริญของผู้อื่นอีกด้วย เพราะฉะนั้น อิสสาคือความริษยานี้จึงเป็นสิ่งที่มีโทษมาก ในโลกนี้การที่ความเจริญต่าง ๆ ไม่บังเกิดขึ้นเท่าที่ควร และที่บังเกิดขึ้นแล้วก็ถูกทำลายล้าง ก็มีเหตุมาจากอิสสาคือความริษยาอันนี้เป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งอันเหตุแห่งความพินาศตัดทอนความเจริญไม่ให้เกิดความเจริญ นอกจากอิสสาคือความริษยาอันนี้เป็นสำคัญส่วนหนึ่ง อันเหตุแห่งความพินาศตัดทอนความเจริญไม่ให้เกิดความเจริญนอกจากอิสสาคือความริษยานี้แล้ว ก็ยังมี “พยาบาท” ซึ่งตรงกันข้ามกับเมตตา “วิหิงสา” เบียดเบียน ซึ่งตรงกันข้ามกับกรุณา ดังกล่าวมาแล้ว และยังมี “ราคะ ปฏิฆะ” ที่ตรงกันข้ามกับพรหมวิหารธรรมนี้ ล้วนเป็นอันตรายต่อความสุขความเจริญทั้งนั้น เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนให้หัดปลูกมุทิตาจิต มีจิตที่ประกอบด้วยความบันเทิงยินดีต่อความสุข ความเจริญของผู้อื่น เป็นเครื่องกำจัด

ความริษยา แต่ว่าอันมุทิตานี้มิใช่ว่าจะไม่มีในสันดานของมนุษย์ เช่นเมตตากรุณาก็เหมือนกัน ไม่ใช่ว่าไม่มี แต่ว่ามีอยู่ในส่วนอันคับแคบ ตั้งต้นแต่มีอยู่ในความสุขความเจริญของตน เมื่อตนเองได้รับสุขสมบัติ ได้รับความสำเร็จที่ต้องการต่าง ๆ ตนเองก็ย่อมจะมีความยินดี มีความบันเทิงสุขในความสุขคามเจริญของตน ในความสำเร็จของตน เช่น ผู้ที่เป็นนักเรียนสอบไล่ได้ก็มีความยินดี ผู้ที่ทำการงานได้งานที่ต้องการ ได้ยศ ได้ลาภ ก็มีความยินดีบันเทิงใจนี้คือ “มุทิตาต่อตัวเอง” และนอกจากนี้ก็ยังมีมุทิตาต่อบุคคลซึ่งเป็นที่รักของตน เช่น ในบุตรธิดา ในบุคคลที่เป็นที่รักทั้งหลาย เมื่อบุคคลที่เป็นที่รักได้รับความสุขความเจริญ ก็มีความบันเทิงใจยินดีด้วย เพราะฉะนั้น อาการที่เรียกว่า มุทิตานี้จึงมีอยู่ในสันดานของคนดังกล่าว ไม่ใช่มี่ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนให้อบรมมุทิตาที่มีอยู่เป็นพื้นในจิตใจของตนนี้แหละ แผ่ขยายให้กว้างออกไป ซึ่งทีแรกท่านก็สอนให้แผ่ไปในบุคคลที่เป็นที่รักก่อน ตั้งจิตให้เขาได้รับความสุขความเจริญประสบความสำเร็จ เมื่อเขาประสบสุขสมบัติได้รับความสำเร็จก็บันเทิงยินดีซึ่งทำได้ง่ายอยู่แล้ว จากนั้นก็ตรัสสอนให้แผ่ไปในบุคคลที่เป็นกลาง ๆ เมื่อทำได้ก็สอนให้แผ่ไปในบุคคลที่เป็นศัตรู หรือที่ไม่ชอบกัน เมื่อบุคคลที่เป็นกลาง ๆ หรือแม้ที่เป็นศัตรู หรือที่ไม่ชอบกัน เมื่อบุคคลที่เป็นกลาง ๆ หรือแม้แต่ที่เป็นศัตรูที่ไม่ชอบกันได้ความสุขความเจริญ ก็แผ่ใจออกไปให้เขา พลอยยินดีในความสุขความเจริญของเขา เป็นเครื่องกำจัดอิสสาคือความริษยา

นอกจากนี้ ความพลอยยินดีดังกล่าวมานี้ ยังเป็นเครื่องกำจัด “มักขะ” คือความลบหลู่คุณท่านอีกด้วย คือท่านที่มีคุณ จะเป็นท่านที่มีคุณต่อตนก็ตาม มีคุณต่อผู้อื่นที่เป็นจำเพาะบุคคลหรือเป็นส่วนรวมก็ตาม ก็อย่าให้มีความลบหลู่คุณท่านที่เรียกว่า “มักขะ” บางทีก็รู้ว่าท่านมีคุณแต่ก็ลบหลู่คุณท่าน จนถึงทำลายด้วยวิธีที่บิดเบือนความจริง กล่าวร้ายป้ายสีทั้งที่รู้เพื่อทำลายคุณของท่าน เมื่อทำลายคุณของท่านก็ทำลายความเคารพนับถือที่มีอยู่ในท่านด้วย และนอกจากนี้ที่รู้ขึ้นไปก็คือทำลายล้างกิจการของท่าน ที่ท่านทำหรือที่ท่านได้เริ่มตั้งขึ้นไว้ให้เสียหาย หรือถ้ายังมีกิจการที่ทำขึ้นแต่ว่าได้มีแนวคิดท่านให้ไว้แล้ว แผนผังที่ท่านวางไว้แล้วในทางที่เป็นประโยชน์เป็นคุณ แต่ก็ต้องการทำลายบุคคลนั้นก็ลบหลู่ว่าแบบแปลนแผนผังและแนวความคิดที่ตั้งไว้นั้นไม่ดีก็เลิกล้างไม่ทำ เหล่านี้เป็นมักขะคือลบหลู่ แล้วก็เป็นคน “อกตัญญู” คือเป็นผู้ที่ไม่รู้คุณที่ท่านทำไว้แล้วด้วย แล้วก็เจือด้วยความริษยาด้วย เพราะฉะนั้น หากว่าได้ปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน คือ อบรมมุทิตาจิตนี้ให้ได้บังเกิดขึ้น ยินดี พอใจในความสุขความเจริญของผู้อื่น ตลอดจนถึงในงานการที่เป็นประโยชน์ของผู้อื่น ที่จะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติการงานที่เป็นประโยชน์นั้น ได้ประสบความสำเร็จในการที่จะปฏิบัติการงานโดยไม่ต้องกลัวว่า ท่านผู้ที่ทำประโยชน์นั้นจะชื่อได้เสียง ได้เกียรติยศ ได้ลาภ ได้ผล อันจะทำให้ตนเองต้องตกต่ำ ตัดความคิดที่ผิด ความปรารถนาที่ผิดดั่งนี้เสีย เรียกว่ามุ่งสนับสนุนคนดี สนับสนุนความดี สนับสนุนความสุขความเจริญของใคร ๆ ก็จะทำให้หมู่ชนเรานี้ได้

มีคนดีมีสติปัญญา มีความสามารถที่จะทำดีต่าง ๆ สามารถที่จะทำดีต่าง ๆ เพื่อความสุข ความเจริญต่าง ๆ ได้ ทั้งแก่ตนเอง ทั้งแก่ส่วนรวม ถ้าคนเราไม่ลุอำนาจของกิเลสที่เป็นความริษยา เป็นความมักขะลบหลู่คุณท่าน หมายความว่าไม่เห็นแก่ตัว มีความยินดีในความสุขความเจริญของผู้ที่ประสบความสุขความเจริญ อันรวมตลอดจนถึงในคนดีทั้งหลายที่สามารถสร้างความสุขความเจริญได้ให้แก่ตนเอง แก่ส่วนรวม อันอยู่ในลักษณะของมุทิตาด้วยอย่างนี้แล้ว ก็จะทำให้หมู่ชน ประเทศชาติตลอดจนถึงโลก มีความสุขความเจริญขึ้นพร้อม ๆ กันมาก แต่เพราะความริษยาดังที่กล่าวมานี้เอง จึงเป็นเหตุให้เกิดการทำลายล้างโลก ทำลายล้างหมู่ชน ทำลายความสุขความเจริญต่าง ๆ ของโลก ของหมู่ชน เพราะฉะนั้น ทุกคนจึงควรมองเห็นโทษของความริษยา และไม่ต้องไปมองเห็นโทษของความริษยาของใคร ในทางธรรมปฏิบัตินั้น ก็ให้ดูความริษยาในใจของตัวเอง เมื่อใครมีความสุขความเจริญอย่างไร ถ้าใจของตัวเองมีริษยา ก็ให้รู้ใจของตัวเองว่านี่เป็นความริษยา เป็นสิ่งที่มีโทษ ไม่ควรจะมี ควรที่จะมีมุทิตาคือความพลอยยินดี ขอให้เขาได้ตั้งอยู่ในสุขสมบัติ อย่าให้เสื่อมจากสุขสมบัติเหมือนอย่างที่มีมุทิตาต่อตนเอง และมีมุทิตาต่อคนที่เป็นที่รักทั้งหลาย หัดเตือนใจตัวเอง คอยระงับความริษยา แต่ทำมุทิตาให้บังเกิดขึ้น ตลอดจนถึงคอยระงับโสมนัสชนิดที่เป็นอิจฉา คือความปรารถนาต้องการที่จะแข่งดี แข่งเจริญ อันเป็นตัณหาโลภะเสียด้วย แต่ทั้งนี้ก็ไม่ใช่หมายความว่าตนเองนั้นจะหยุดไม่ทำอะไรเพื่อความสุขความเจริญของตัวเอง ตัวองนั้นก็ควรที่จะต้องปฏิบัติ มีความพากเพียรพยายามหรือสร้างความสุข ความเจริญให้แก่ตัวเอง เป็นความเพียรที่เป็นส่วนเหตุก็ต้องทำแต่ว่าเมื่อทำอย่างเต็มที่แล้ว ผลที่ได้เท่าไรก็ยินดีเท่านั้น เป็นความ “สันโดษ” คือ “สันโดษในผล” เพราะว่าเมื่อได้เท่านั้น ถึงจะไปเสียใจเท่าไรก็เพิ่มขึ้นอีกได้ หรือว่าอยากได้เท่าไหร่ก็ไม่อาจจะเพิ่มขึ้นอีกได้ เพราะเป็นผลที่พึงได้เท่านั้น แต่ก็พยายามในเหตุต่อไป ไม่ยินดีพอใจ คือไม่สันโดษในความเพียรที่จะทำต่อไป แต่สันโดษในผล ทั้งนี้ก็หมายความว่าก็อย่าให้เกินพอดี คือให้อยู่ในกำลังที่จะพึงเพียรได้ และให้อยู่ในขอบเขตอันสมควรด้วยจึงจะเป็นสันโดษที่ถูกต้อง

เพราะฉะนั้น การอบรมจิตให้มีมุทิตานี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ไม่ด้อยไปกว่าข้อเมตตาและกรุณา ต้องมีข้อมุทิตานี้ด้วย ทำลายความริษยาและทำลายความดิ้นรนทะยานอยาก เป็นโลภตัณหาในสิ่งที่เขาได้ ที่เรียกว่าโสมนัสหรือเรียกว่าอิจฉาดังกล่าว และใจที่มีมุทิตานี้ ก็จะทำให้ปฏิบัติในทางที่เกื้อกูล สนับสนุนกันและกันให้มีความสุขความเจริญ ไม่ตัดรอนกัน ความคิดแผ่นั้นก็ดั่งที่ได้ผูกเอาไว้เป็นคำสวดว่า :

“สัตว์ทั้งปวง มา ลัทธะสัมปัตติโต วิคัจฉันตุ” แปลว่า “จงอย่าไปปราศจากสมบัติที่ตนได้แล้วเถิด” หมายถึงทุก ๆ สัตว์ บุคคล เมื่อได้สมบัติที่เป็นสุขสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของตนก็ขอให้ดำรงอยู่ในสุขสมบัตินั้น ๆ อย่าได้เสื่อมไปจากสุขสมบัติที่ตนได้แล้ว ดั่งนี้เป็นการหัดแผ่จิตด้วย “มุทิตา”

จะแสดง “อุเบกขาพรหมวิหาร” เป็นข้อที่สี่ อุเบกขานี้แปลกันว่าความวางเฉย และคำว่าความวางเฉยนี้มี 2 อย่าง คือ วางเฉยที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นความวางเฉยที่มีอยู่แก่ทุก ๆ คนแม้ไม่ปฏิบัติธรรมก็มีอยู่ ดังเช่น อุเบกขาเวทนา ทุกคนย่อมมีเวทนา คือความรู้เป็นสุขบ้าง รู้เป็นทุกข์บ้าง รู้เป็นกลาง ๆ ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง ที่เรียกตามศัพท์ภาษาบาลีว่า “สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา” นี้เป็นธรรมดาของเวทนาในขันธ์ 5 ที่ทุก ๆ คนมีอยู่ และในข้ออทุกขมสุขเทนา เวทนาที่ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุข เรียกว่า “อุเบกขาเวทนา” ก็ได้ มีความทำนองว่า “เวทนาที่เป็นกลาง ๆ ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข ทุก ๆ คนนั้นก็ย่อมจะต้องมีเวทนาทั้งสามนี้อยู่ด้วยกัน ในเวลาที่ทุกคนประสบอารมณ์ คือเรื่องที่เข้ามาทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางมนะคือใจ คือตาเห็นรูปอะไร หูได้ยินเสียงอะไร จมูกได้ทราบกลิ่นอะไร ลิ้นได้ทราบรสอะไร กายได้ทราบสิ่งถูกต้องอะไร และมโนคือใจได้รู้ได้คิดเรื่องอะไร ก็บังเกิดเป็นวิญญาณ ซึ่งเป็นความรู้อย่างหนึ่ง ได้ยินที่เราเรียกกัน อันที่จริงก็เป็นความรู้อย่างหนึ่ง ๆ รู้ที่สำเร็จเป็นการเห็น รู้ที่สำเร็จเป็นการได้ยิน ต่อไปก็รู้ที่สำเร็จเป็นการทราบกลิ่น ทราบรส ทราบสิ่งที่ถูกต้อง และรู้ที่สำเร็จเป็นความรู้คิดเรื่อง ดั่งนี้เป็นวิญญาณ ก็คือการเห็น การได้ยิน การได้ทราบ การได้คิด การได้รู้ สิ่งที่ประสบเหล่านั้น และเมื่อเป็นวิญญาณขึ้นดั่งนี้ ก็เป็นผัสสะ คือกระทบถึงจิต ซึ่งในขันธ์ 5 มิได้แสดงเอาไว้ ในขันธ์ 5 นั้นแสดงต่อเป็น เวทนาทีเดียว เมื่อเป็นผัสสะกระทบถึงจิต ก็บังเกิดเป็นเวทนาที่เป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นกลาง ๆ ไม่เป็นทุกข์ไม่เป็นสุข หรือเป็นอุเบกขาดังกล่าว ซึ่งแม้สุขทุกข์หรือเป็นกลาง ๆ ไม่ทุกข์หรือไม่สุขนี้ ก็เป็นความรู้อีกนั่นแหละ แต่เป็นความรู้ที่ปรากฏให้รู้เป็นสุข รู้เป็นทุกข์ รู้เป็นกลาง ๆ ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเวทนาที่เป็น “สุขเวทนา” นั้น ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งความยินดี ทำให้เกิด “ราคะ” ความติดใจยินดี “ทุกขเวทนา” เวทนาที่เป็นทุกข์ ย่อมเป็นที่ตั้งแห่ง “ปฏิฆะ” ความกระทบกระทั่งโกรธแค้นขัดเคือง ส่วนข้อที่ 3 เวทนาที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขหรือ อุเบกขาเวทนา นั้น ย่อมเป็นที่ตั้งแห่ง “โมหะ” คือความหลง อันหมายความว่ามิได้พิจารณาให้รู้จัก ปล่อยให้เลยไป คือ แปลว่าไม่สนใจ และเมื่อไม่สนใจก็ทำให้ไม่รู้จัก เวทนาที่เป็นกลาง ๆ นี้มีเหมือนอย่างว่าไม่มี คล้ายกับว่าทุกคนหายใจเข้าหายใจออกอยู่โดยปกติ แต่ว่าเมื่อไม่กำหนจิตอยู่ที่ลมหายใจ ก็ย่อมไม่รู้ว่าหายใจ แม้จะหายใจอยู่ก็เหมือนอย่างไม่ได้หายใจ ไม่รู้ว่าหายใจเพราะว่าไม่ได้สนใจถึง แต่ความจริงหายอยู่เพราะฉะนั้น จึงไม่รู้จักเวทนาที่เป็นกลาง ๆ นี้แม้จะมีอยู่ ๆ เป็นระยะ ๆ ก็ไม่สนใจ ไม่รู้จักเวทนานี้ อันนี้แหละคือ “โมหะ” คือความหลง เป็นที่ตั้งแห่งความหลงก็คือว่าไม่รู้จักมักจะรู้จักแต่เวทนาที่ให้เป็นสุขให้เป็นทุกข์ ที่ให้ชอบให้ชังในทางปฏิบัติพิจารณาขันธ์ 5 นั้น ก็ต้องการที่จะให้รู้จักเวทนาทั้งสามนี้ของตนเองที่บังเกิดขึ้น สุขก็ให้รู้จัก ทุกข์ก็ให้รู้จัก เป็นกลาง ๆ ไม่ทุกข์ไม่สุขก็ให้รู้จัก คือใจจะต้องกำหนดเหมือนอย่างลมหายใจที่ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างนั้น ต้องกำหนดจึงจะรู้ว่าเราหายใจเข้าเราหายใจออกอยู่ เพระฉะนั้น สิ่งที่มีอยู่สิ่งที่เป็นไปอยู่เป็นอันมาก เมื่อไม่มีสติที่จะกำหนด ก็ไม่รู้จัก

ว่ามีอยู่เป็นไปอยู่ เมื่อเป็นดั่งนี้ก็เป็นความหลง เพราะไม่รู้จัก ต่อเมื่อมากำหนดให้รู้จักในสิ่งที่อยู่ ที่เป็นไปอยู่ ก็ย่อมจะเห็นสัจจะคือความจริงของสิ่งนั้นคือ “เกิดดับ” เหมือนอย่างเมื่อกำหนดลมหายใจเข้าออก ก็ย่อมจะรู้จักว่าลมหายใจที่เข้าออกนี้เป็นสิ่งที่เกิดดับ เกิดดับ เกิดดับ อย่างหยาบก็คือ หายใจเข้าก็เกิด หายใจออกก็ดับ เป็นไปอยู่อย่างนี้ แม้เวทนาก็เหมือนกัน เมื่อกำหนดให้รู้จัก ก็ย่อมจะมองเห็นความเกิดดับของเวทนาทุกอย่าง แต่ว่าก่อนที่จะเห็นเกิดดับนั้น จะต้องรู้จักหน้าตาของเวทนานั้น ๆ ก่อน ทุก ๆ สิ่งก็เหมือนกัน ที่จะเห็นเกิดดับได้นั้น ก็ต้องเห็นหน้าตาของสิ่งนั้น ๆ ก่อน จึงจะเห็นเกิดดับของสิ่งนั้นได้ เหมือนอย่างดูนาฬิกาก็ต้องมองเห็นหน้าปัดนาฬิกา จะต้องมองเห็นเข็มสั้นเข็มยาว จึงจะมองเห็นว่านาฬิกานั้นเคลื่อนที่ไปอยู่เสมอ คือเข็มสั้นเข็มยาวนั้นเคลื่อนไปอยู่เสมอที่เรียกว่านาฬิกาเดิน ถ้าหากว่าไม่ดูหน้าปัด ไม่เห็นหน้าปัด ก็ไม่มองเห็นเข็มสั้นเข็มยาวของนาฬิกาที่เคลื่อนที่ไป ๆ นั่น ก็คือเกิดดับของนาฬิกานั่นเอง แต่เป็นเกิดดับที่มีสันตติ คือ การสืบต่อ ต่อเนื่องกันไป

อุเบกขาที่เป็นอุเบกขาเวทนาดังกล่าวที่ทุกคนมีอยู่เป็นประจำ เมื่อไม่กำหนดให้รู้จัก ก็เป็นอุเบกขาที่เรียกว่าไม่กอบด้วยปัญญา เป็นอุเบกขาที่เป็นไปตามธรรมชาติตามธรรมดา ส่วนอุเบกขาที่เป็นพรหมวิหารนี้ ถ้าจะแปลว่าความวางเฉย ก็เป็นความวางเฉยี่ประกอบด้วยปัญญา และก็ควรจะทราบว่า ความมุ่งหมายของอุเบกขาในพรหมวิหารนี้ มุ่งถึงอุเบกขาในสัตว์บุคคล มีสัตว์บุคคลเป็นอารมณ์เช่นเดียวกับเมตตา กรุณา มุทิตา ก็เป็นไปในสัตว์บุคคล มีสัตว์บุคคลเป็นอารมณ์ อุเบกขาก็เช่นเดียวกัน คือเป็นอุเบกขาในสัตว์บุคคลนั้น ๆ และอาการที่เป็นอุเบกขาที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเอาไว้ ให้เจริญอุเบกขาพรหมวิหาร ก็คือให้พิจารณาว่าสัตว์บุคคลนั้น ๆ โดยเจาะจง หรือว่าสัตว์บุคคลทั้งปวงโดยไม่เจาะจง

กมฺมสฺสกา	เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน
กมฺมทายาทา	เป็นทายาทรับผลของกรรม
กมฺมโยนิ	มีกรรมเป็นกำเนิด
กมฺมพนฺธู	มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์
กมฺมปฏิสรโณ	มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
ยํ กมฺมํ กริสามิ	จะกระทำกรรมอันใดไว้
กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา	ดีหรือชั่ว
ตสฺส ทายาโท ภวิสนฺติ	จักเป็นทายาทรับผลของกรรมนั้น

คือให้พิจารณาปลงใจลงไปในกรรม โดยพิจารณาถึงสัตว์บุคคลนั้น ๆ โดยเจาะจง หรือถึงสัตว์ทั้งปวงบุคคลทั้งปวงโดยไม่เจาะจง ปลงลงไปในกรรดังกล่าว เช่นนี้เมื่อแผ่ใจออกไปด้วยอุเบกขา ในบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเจาะจง ก็พิจารณาว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นทายาทรับผลของกรรมดังที่กล่าวมา ถ้าแผ่ไปด้วยอุเบกขาโดยไม่เจาะจงก็แผ่ใจออกไปว่า สัตว์

บุคคลทั้งปวงเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นทายาทรับผลของกรรมดังกล่าว และก็แผ่ถึงตนเองด้วยว่าตนเองก็เช่นเดียวกัน มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นทายาทรับผลของกรรมดังกล่าว ตนเองฉันใด สัตว์บุคคลอื่นก็ฉันนั้น สัตว์บุคคลอื่นฉันใด ตนเองก็ฉันนั้น เมื่อแผ่ใจถึงบุคคลนั้น ๆ โดยเจาะจงหรือทั้งหมดโดยไม่เจาะจงดั่งนี้ จิตก็จะปลงลงได้ในกรรม เมื่อปลงลงได้ในกรรมดั่งนี้ ก็แปลว่า “จิตวางได้” วางลงไปในกรรมได้ อันนี้คือ “วาง” เมื่อวางลงไปในกรรมได้แล้ว ก็ย่อมวางความชอบหรือความชังในสัตว์บุคคลนั้น ๆ ลงได้ด้วย ในสัตว์ทั้งปวงได้ด้วย เพราะว่าจะชอบก็ตาม จะชังก็ตาม ทุกคนก็ต้องมีกรรมเป็น ของ ๆ ตน เป็นทายาทรับผลของกรรมอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ความชอบ ความชังนั้น จึงทำอะไรไม่ได้ จะชอบและคิดเพื่อให้เขาเจริญสักเท่าไหร่ เขาก็เจริญไปได้ตามกรรมที่เขทำ หรือว่าจะชัง คิดจะทำลายเขาสักเท่าไหร่ เขาก็ต้องเป็นไปตามกรรมของเขาเอง และเมื่อได้เมตตา ได้กรุณา และได้มุทิตา ในสัตว์บุคคลที่มีความสุขความเจริญ เมื่อเขามีความสุขความเจริญแล้วก็ไม่ต้องขวนขวายที่จะช่วยต่อไปได้ เหมือนอย่างมารดาบิดาที่มีเมตตากรุณามุทิตาในบุตรธิดา มุ่งให้บุตรธิดามีความสุขความเจริญ มีทุกข์ก็ช่วยให้พ้นทุกข์ และยินดีในเมื่อบุตรธิดามีความสุขความเจริญ และเมื่อบุตรธิดานั้นมีความสุขความเจริญเต็มที่แล้ว ไม่มีความทุกข์อะไรที่จะต้องช่วย ก็ปฏิบัติอยู่ในอุเบกขา เป็นความวาง วางใจ และเฉยจกการที่จะต้องขวนขวายช่วยเหลือ

เพราะฉะนั้น อุเบกขาข้อนี้จึงเป็นข้อหลักที่จะเป็นหลักของใจอยู่เป็นประจำ พร้อมกันไปกับข้อเมตตา ข้อกรุณา ข้อมุทิตา ซึ่งควรจะมีเป็นหลักของใจอยู่เป็นประจำ เพราะว่าเมื่อมีข้ออุเบกขานี้ เพราะปลงใจลงไปในกรรมและผลของกรรมได้ ในใคร ๆ ในคนที่เป็นที่รักก็ดี ในคนที่เป็นปานกลางก็ดี หรือแม้ในคนที่ไม่ชอบกันก็ดี ปลงใจลงไปในกรรมและผลของกรรมได้ว่า เขานั้น ๆ แต่ละคนหรือทั้งหมดนั้น ก็ต้องมีกรรมเป็นของตน ต้องเป็นทายาทรับผลของกรรม เขาดีมีสุขก็เพราะกรรม เขาได้โทษมีทุกข์ก็เพราะกรรม มีเป็นหลักของใจอยู่ดั่งนี้ แม้เป็นสามัญชนจะต้องมีความยึดถือว่าเป็นตัวเราเป็นของเรา แต่เมื่อมีอุเบกขาข้อนี้อยู่ก็จะทำให้แก้ใจตัวเองได้ ไม่ยึดถือจนเกินไป จนทำให้ปฏิบัติผิด รู้จักผิดชอบชั่วดีก็คือกรรมนั้นเอง แม้ในเวลาปกติ เช่นว่ามารดบิดาที่เลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่ยังเล็ก เมื่อบุตรทำไม่ดีก็ต้องรู้ว่าบุตรทำไม่ดี โดยจะต้องสอบถาม สอบสวนเมื่อรู้ว่าบุตรทำไม่ดีก็ต้องว่ากล่าวตักเตือน ให้ละชั่วและให้ทำดี และแม้ว่าบุตรของตนบุตรของเขาทะเลาะกัน ก็ไม่ลำเอียงเข้ากับบุตรของตน พิจารณาให้รู้จักว่าใครผิดใครถูก เมื่อบุตรของตนผิด ก็ต้องรับว่าผิด และก็ต้องว่ากล่าวตักเตือน ดั่งนี้ก็เพราะอุเบกขานี้แหละ คือมีใจที่เป็นกลาง เป็นกลางได้ก็เพราะว่าปลงลงไปในกรรมได้ ไม่รักเสียตนไม่รู้ผิดไม่รู้ถูก ซึ่งความรักเช่นนั้นไม่ใช่เป็นความรักที่เป็นเมตตา แต่เป็นความหลงใหล เป็นความรักหลง เพราะความรักหลงนี้ไม่ชื่อว่ามีเมตตา ไม่ชื่อว่ามีกรุณาต่อคนที่รัก ดังเช่นนิทานที่แสดงเรื่องพ่อแม่เลี้ยงลูกให้เป็นโจร เมื่อลูกตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ไปลักขโมยของใครมา พ่อแม่ก็ดีใจชมเชย ก็ทำให้ลูกนั้นเกิดความสำคัญผิดคิดว่าขโมยนี่ดี แม่ชมพ่อชม ก็

ทำบ่อย ๆ จนติดสันดานเป็นโจร ในที่สุดก็เป็นโจร ต้องถูกจับลงโทษตามบ้านเมือง รักดั่งนี้ไม่ใช่รักที่เป็นเมตตา เป็นกรุณา แต่เป็นรักที่ผิด เพราะเหตุว่าขาดหลักของอุเบกขาที่รู้จักผิดรู้จักชอบเพราะปลงใจลงไปในกรรมนี้เอง ทำให้เกิดความลำเอียงไม่เที่ยงธรรม และผู้มีหน้าที่ในด้านที่จะตัดสินคดีความ ก็ต้องมีอุเบกขานี้เป็นหลักจึงจะปราศจากความลำเอียง มุ่งเอาผิดเอาถูกเป็นที่ตั้ง ไม่มุ่งว่าโจทก์จำเลย เป็นญาติของตน หรือให้สินบนแก่ตนอะไรเหล่านี้เป็นต้น แต่มุ่งเอาผิดเอาถูกเป็นที่ตั้งวางได้จากความโลภ ความรัก ความชัง ความหลง และความกลัวต่าง ๆ ชี้ผิดว่าผิด ชี้ถูกว่าถูก ตามความเป็นจริงโดยไม่ลำเอียง ดั่งนี้ก็เพราะมีอุเบกขา

2.1.3 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ่ (2542: 12-15) กล่าวถึง “ศีล 5” ว่าเป็นหลักปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณก่อนการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธศาสนา ดังในอรรถกถาสังคีติสูตรท่านแสดงไว้ว่า ศีล 5 และ ศีล 10 มีมาก่อนพุทธุปบาทกาล ในอรรถกถาธรรมบท ภิกขุวรรคได้แสดงว่า ศีล 5 ชื่อว่า กุรุธรรม (หลักปฏิบัติห้าประการของชาวกุรุในอดีต) โดย ศีล 5 ในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏครบทั้งห้าข้อนั้นมีหลายแห่งในพระไตรปิฎก เช่น ในสังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค กล่าวว่าศีล 5 ว่าเป็นธรรมของสตรีผู้ครองเรือน ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กล่าวว่าศีล 5 ว่าเป็นธรรมเป็นเหตุให้ถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์ ในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรคแสดงศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติเรียกว่าสิกขาบทห้าอย่าง

1. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
2. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
3. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
4. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ
5. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

(ที.ปา., 2525 : 11/286/247)

ศีล 5 มีลักษณะเป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติ (วาริตตศีล) ในขณะเดียวกันก็เป็นทางให้ผู้ปฏิบัติประพฤติสิ่งที่เรียกว่า ธรรม 5 คือ ให้เป็นคนมีเมตตาต่อสัตว์ เป็นคนเสียสละ เป็นคนรู้รักพอดี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ มีสัจจะมีสติไปพร้อมกัน ศีล 5 มีลักษณะเป็นธรรม และเป็นวินัยในพระพุทธศาสนา กล่าวคือสำหรับคนทั่วไปแม้ผู้ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกระทำผิดศีลย่อมผิดจากธรรมดา คือได้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เช่น การฆ่าสัตว์ สัตว์ทุกชนิดมีกำหนดอายุตามวงจรชีวิตของตัวเอง เมื่อมนุษย์ไปฆ่าสัตว์นั้นให้ตาย ก็เท่ากับได้ตัดวงจรชีวิตของสัตว์นั้นลง ชื่อว่า กระทำผิดธรรมชาติ หรือผิดปกติ ศีล 5 จึงมีลักษณะเป็นธรรม คือ เป็นข้อที่ควรประพฤติของมนุษย์ทุกคน

ส่วนศีล 5 ที่เป็นระเบียบปฏิบัติของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนา คือ เป็นข้อปฏิบัติอย่างต่ำสุดของพุทธศาสนิกชน อย่างนี้ศีล 5 จึงจัดเป็นวินัยของอุบาสกอุบาสิกา อยู่ในฐานะเป็นวินัย ในคัมภีร์อุปาสกชนาลังการกล่าวว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยพระนครสวัตถีประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ได้ตรัสสิกขาบท 10 มีปาณาติบาต ฯลฯ มีชาตรูปะเป็นที่สุด เพื่อทรงกำหนดให้เป็นสิกขาของสามเณรทั้งหลาย และได้ตรัสศีล 5 หรือสิกขาบท 5 รวมไว้ในครั้งนั้น

ศีล 5 จึงเป็นหลักปฏิบัติสากลที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น ข้อปฏิบัติอันมีลักษณะใกล้เคียงกันกับศีล 5 นี้ จึงปรากฏในหลักคำสอนด้านสังคมของหลายศาสนาตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นและประกาศพระพุทธศาสนาในโลก ได้ทรงรับรองหลักปฏิบัติทั้ง 5 นี้เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของชาวพุทธผู้อยู่ครองเรือน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข หากจะพิจารณาอย่างละเอียดแล้วพบว่าข้อปฏิบัติอื่น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นวินัยขยายออกไปจากศีล 5 เป็นส่วนใหญ่

ศีล 5 มีประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติ และมีผลต่อสังคม พอสรุปได้คือ ผู้มีศีลย่อมแสวงหาโภคะทรัพย์ได้ ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป ได้รับการยอมรับจากชุมชนต่าง ๆ ไม่หวาดหวั่นต่อความตาย และเมื่อตายไปก็ไม่ต้องเดือดร้อน นอกจากนี้ยังมีผลในด้านบุคลิกของผู้นั้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ศีล 5 สิกขบทที่ 1 ป้องกันทางที่จะเสียหายเพราะความโหดร้าย

ศีล 5 สิกขาบทที่ 2 ป้องกันทางทีจะเสียหายเพราะความมือไว

ศีล 5 สิกขาบทที่ 3 ป้องกันทางที่จะเสียหายเพราะความใจเร็ว

ศีล 5 สิกขาบทที่ 4 ป้องกันทางที่จะเสียเพราะความขี้ปด

ศีล 5 สิกขาบทที่ 5 ป้องกันทางที่จะเสียหายเพราะความหมดสติ

ผลของการปฏิบัติตามศีลอย่างแน่นอนซึ่งปรากฏตามคำบาลีที่พระผู้ให้ศีลจะกล่าวทุกครั้งเมื่อให้ศีลจบลง ดังนี้ “สีเลน สุคตึ ยนฺติ, สีเลน โภคสมฺปทา, สิเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ” ความว่า

สีเลน สุคตึ ยนฺติ บุคคลเข้าถึงคติที่ดี (ไม่ตกไปสู่คติอันชั่ว) ด้วยศีล

สีเลน โภคสมฺปทา บุคคลได้โภคสมบัติ (ไม่ตกไปสู่ความวิบัติ) ด้วยศีล

สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ บุคคลถึงความดับทุกข์ (ไม่จมดิ่งลงไปสู่ความทุกข์)ด้วยศีล

สุคติ หมายถึง คติแห่งชีวิต คือทางเบื้องหน้า ไม่ได้หมายความว่าตายแล้วไปสวรรค์เท่านั้น ผู้ที่รักษาศีลดีแล้ว มีกิริยามารยาทดี ก็มีชีวิตที่ดี หรือจะไปในที่ใดก็มีผู้ยินดีต้อนรับ ชื่อว่า “สุคติ” คือ มีคติแห่งชีวิตดี มีอนาคตดี

พระมหาสง่า พลสงคราม (2542: 13) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่าศีล 5 เป็นข้อกำหนด

ความประพฤติของมนุษย์ ที่จะทำให้สังคมของมนุษย์อยู่กันโดยปกติสุข แต่ละคนมีชีวิตที่ไม่เป็นโทษภัย มี 5 ข้อ คือ:

1. เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต มุ่งให้มีความประพฤติ หรือ การดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

2. เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของเขาที่เขามิได้ให้ หรือ ไม่ลักขโมย มุ่งให้มีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

3. เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย มุ่งให้มีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ไม่ผิดประเวณี ไม่นอกใจคู่ครอง

4 .เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ มุ่งให้มีความประพฤติ หรือ การดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวง ตัดรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

5 .เว้นจากของมึนเมาสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ไม่เสพของมึนเมา มุ่งให้มีความประพฤติ หรือ การดำเนินชีวิตที่ไม่ประมาทพลาดพลั้งมัวเมา เนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึง “ศีล” ในธรรมบรรยายชุดทศพิธราชธรรมว่า “ศีล” ที่เป็นรากฐานของศีลทั้งปวง คือ “ศีล 5” ในความหมายที่กว้าง ขอทำความเข้าใจโดยทั่วไปว่า “ศีล 5” เป็นรากฐานของศีลทั้งปวง จะแจกออกเป็นศีลเท่าไรก็ได้ แต่ขอให้มีความหมายครบถ้วน อย่าพูดลุ่น ๆ สั้น ๆ ว่า ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ลักทรัพย์, ไม่ผิดในกาม เป็นต้น ขอให้คำที่มีใจความกว้างขวางครอบคลุมหมดดังนี้ว่า:

ข้อที่ 1 ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของใคร ๆ ไม่ประทุษร้ายร่างกายของคน สัตว์ หรือแม้แต่ของต้นไม้ ไม่ประทุษร้ายชีวิตร่างกายนี้ทุกชนิดกี่อย่างกี่ร้อยอย่าง ถ้ามันจะมี

ข้อที่ 2 ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของผู้อื่นให้เสียหาย โดยที่จะเอาเป็นของตนหรือไม่เอาเป็นของตนก็ตาม ถ้าเป็นการประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของเขาแล้วเป็นทำไม่ได้

ข้อที่ 3 ไม่ประทุษร้ายของรักของผู้ใด ไม่ใช่เฉพาะแต่เรื่องชู้สาว เป็นการประทุษร้ายของรักของผู้อื่น แม้แต่ลูกเด็ก ๆ เขามีอะไรเป็นของรัก ของเล่นที่เป็นของรักก็อย่าไปประทุษร้ายของเขาเลย

ข้อที่ 4 ไม่ประทุษร้ายความถูกต้องเป็นธรรมของผู้อื่นด้วยการใช้วาจาเป็นเครื่องมือ

ข้อที่ 5 ไม่ประทุษร้ายความมีสติสมปฤดีปกติภาวะของตนด้วยสิ่งซึ่งตรงกันข้าม คือมันให้สูญเสียสติสมปฤดี

นี่โดยอรรถะของศีลมันมีอยู่อย่างนี้ คือมีภาวะปกติ ไม่มีอะไร ๆ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดภาวะผิดปกติ เป็นที่ตั้งแห่งความยุ่งยากลำบาก ซึ่งค่าของศีล มีค่าเป็นที่ตั้งของจิตอันแน่วแน่ เพราะจิตที่แน่วแน่แล้วจะเป็นที่ตั้งแห่งการเห็น-การรู้-การเข้าใจสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง

สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์ (2554: 121-130) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล แปลว่า ปกติ โดยธรรมชาติของมนุษย์ขณะเป็นทารกอยู่ในครรภ์ของมารดาจะมีศีล หรือความปกติที่สมบูรณ์ เพราะปราศจากการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนทุกประการ ความปกติของมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่ร่างกายของทารก ได้แตกแขนงเป็นปัญจสาขา คือ กิ่งก้านห้าประการ ได้แก่ส่วนศีรษะ 1 แขน 2 และขา 2 ปัญจสาขาที่เริ่มต้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาเป็นนิมิตบ่งบอกให้รู้ว่ามนุษย์จะต้องมีศีลห้าติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ดังนั้น จึงจำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีศีลห้าเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้ประพฤติผิดศีลห้าเป็นประจำ ความเป็นมนุษย์ก็จะค่อย ๆ เสื่อมถอยเมื่อถึงคราวแตกกายทำลายขันธ์ โอกาสที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ย่อมเป็นไปได้ยาก ย่อมมีอบายและทุคติภูมิเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ศีลแต่ละข้อมีองค์ประกอบของการผิดศีล ดังนี้คือ

องค์ประกอบของการผิดศีลข้อ 1 : การละเว้นจากการฆ่า

ก. สัตว์มีชีวิต

ข. มีความสำคัญว่ามีชีวิต

ค. มีจิตคิดจะฆ่า

ง. มีความพยายามในการฆ่า

จ. สัตว์เสียชีวิตเพราะความพยายามนั้น

องค์ประกอบของการผิดศีลข้อ 2 : การละเว้นจาการลักทรัพย์

ก. ทรัพย์มีเจ้าของหวงแหน

ข. รู้ว่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของหวงแหน

ค. มีจิตคิดจะลัก

ง. มีความพยายามในการลัก

จ. ลักทรัพย์ได้มาด้วยความพยายามนั้น

องค์ประกอบของการผิดศีลข้อ 3 : การละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

ก. บุคคลที่ไม่ควรเกี่ยวข้อง (หญิงมีสามี หญิงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและมีผู้หวงแหน)

ข. มีจิตคิดจะเสพในบุคคลที่ไม่ควรเกี่ยวข้อง

ค. มีความพยายามเสพ

ง. ทำมรรคต่อมรรคให้ถึงกัน (สอดอวัยวะสืบพันธุ์เข้าไป)

องค์ประกอบของการผิดศีลข้อ 4 : การละเว้นจากการพูดเท็จ

ก. เรื่องเท็จ

ข. มีจิตคิดจะพูดเท็จ

ค. พยายามจะพูดเท็จ

ง. พูดเท็จต่อผู้อื่นและเขาเชื่อในเรื่องเท็จ

องค์ประกอบของการผิดศีลข้อ 5 : การละเว้นจากการเสพของมึนเมามีสุราและเมรัย ฯลฯ

ก. ของมึนเมามีสุราและเมรัย ฯลฯ

ข. มีจิตคิดจะดื่มของมึนเมา

ค. พยายามจะดื่มหรือเสพ

ง. ดื่มเข้าไปล่วงลำคอ

พระมหาสุวิทย์ วิชฺเชสโก (2542: 13-29) ได้กล่าวถึงความหมายของ “ศีล”ว่า มาจากคำว่า “สิระ” ซึ่งแปลว่า “ศีรษะ” หรือ ยอด เพราะผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นยอดคนนั้น แท้จริงหาใช่อยู่ที่การมีทรัพย์สิน อำนาจ หรือความรู้ ความสามารถเหนือกว่าผู้อื่นไม่ หากแต่อยู่ที่ความบริสุทธิ์แห่งศีล อันเป็นที่ยอมรับยกย่องของบัณฑิตว่า “ผู้มีศีลย่อมประเสริฐที่สุด”

ศีล มาจากคำว่า สีละ ซึ่งแปลว่า ปกติ เพราะปกติของเรานั้นย่อมรักชีวิตของตน และเห็นคุณค่าชีวิตของคนอื่น เมื่อมีความรู้สึกเช่นนี้ จึงยินดีในการรักษาศีล เพราะไม่ปรารถนาจะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การรักษาศีลจึงเป็นการนำไปสู่ความเป็นคนที่ปกติสมบูรณ์

ศีล มาจากคำว่า สีตะละ ซึ่งแปลว่า เย็น เพราะผู้ที่รักษาศีล จะมีความเย็นกาย เย็นใจ ดุจดังบุคคลผู้อาบน้ำชำระกายหมดจดดีแล้ว นั่งพักอยู่ ณ ร่มไม้ใหญ่ ความสงบเยือกเย็นนี้ แม้ผู้ที่อยู่ใกล้ก็จะรู้สึกปลอดภัย เย็นใจไปด้วย

ศีลมาจากคำว่า สิวะ ซึ่งแปลว่า ปลอดโปร่ง เพราะผู้ที่รักษาศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ว่าจะนึกถึงการกระทำของตนเรื่องใด ก็ไม่มีสิ่งใดเป็นโทษ ไม่มีสิ่งใดเดือดร้อนกังวลใจ จึงมีชีวิตที่ปลอดโปร่งโล่งใจ และปลอดจากเวรภัยทั้งหลาย

ดังนั้น ศีล จึงเป็นคุณธรรม ที่ทำให้เข้าถึงความเป็นยอดคน เป็นบุคคลผู้สมบูรณ์แบบ มีความเป็นปกติ เป็นผู้ที่เย็นกาย เย็นใจ และมีชีวิตที่ปลอดโปร่ง ปลอดภัยอยู่เสมอ

ชีวิตที่ดีงาม ย่อมเป็นที่ปรารถนาของทุกคน เพราะเป็นชีวิตที่มีความสุข เป็นชีวิตที่มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม แต่คุณงามความดีจะมีขึ้นได้ ต้องเริ่มจาก กาย วาจา ใจที่สะอาด บริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน ซึ่ง “ชีวิตที่ดีงาม” จึงเริ่มต้นจากการรักษาศีล ดังคำกล่าวที่ว่า

ศีล เป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้งอาศัย
เป็นมารดาผู้ให้กำเนิดคุณงามความดีทั้งหลาย
เป็นประมุขแห่งกุศลธรรมทั้งปวง
เพราะฉะนั้น นรชนพึงชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์เถิด

ขุ.เถร. (ไทย) 26/612/445

ศีลในความหมายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปฏิสัมภิามรรค (พระไตรปิฎก บาลีสยามรัฐ เล่ม 31 ข้อ 89: 64) กล่าวว่าศีล คือเจตนา ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากกายทุจริต 3 (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม) และวจีทุจริต 4 (ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ)

ศีล คือ เจตสิก หมายถึงการงดเว้นจากมโนทุจริต 3 (ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่พยาบาท มีความเห็นชอบ)

ศีล คือ ความสำรวมระวัง ปิดกั้นความชั่ว

ศีล คือ การไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม

ศีล คือ ความตั้งที่จะงดเว้นจากความชั่ว ความทุจริต สิ่งที่ไม่ดีทุกประการ โดย ศีล 5 (เบญจศีล, นิจศีล, จุลศีล) เป็นศีลพื้นฐานอันสำคัญยิ่ง เพราะการที่เราจะรักษาความเป็นปกติของมนุษย์เอาไว้ได้นั้น จะต้องรักษาศีล 5 เป็นอย่างน้อย

ด้วยเหตุที่มนุษย์มิได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพัง หากแต่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มนุษย์จึงมีข้อตกลงระหว่างกัน ในการที่จะใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวนั้นก็คือ “มนุษยธรรม” หรือ “ศีล 5” นั่นเอง

มนุษยธรรมข้อแรก คือ “เราจะไม่ฆ่า ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น”

เริ่มจากสิ่งแรกที่ทุกชีวิตได้มา นับแต่ลืมตาดูโลก สิ่งนั้นคือ “ชีวิต” ดังนั้นทุกชีวิตไม่ว่าจะยากดีมีจน จะเป็นคนหรือสัตว์ ต่างก็รักและหวงแหนชีวิตตนไม่น้อยไปกว่ากันเลย ในเมื่อเรารักชีวิต ปรารถนาจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่ต้องการให้ใครมาทำร้ายเบียดเบียนชีวิตเรา ผู้อื่นก็ย่อมจะรู้สึกเช่นเดียวกัน

มนุษยธรรมข้อสอง คือ “เราจะไม่ลัก ไม่แย่งชิงทรัพย์สินของผู้อื่น”

ความรักชีวิตได้สอนให้ทุกชีวิตแสวงหาทรัพย์อันเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีพ แม้จะเหนื่อยยากเพียงใด ทุกชีวิตต่างดิ้นรนหาทรัพย์มาเลี้ยงชีวิตตน ทรัพย์ที่ได้มานั้น ไม่ว่าจะต่ำต้อยน้อยค่าหรือมีราคาแค่ไหน ต่างก็เป็นของรักของหวงทั้งสิ้น เราย่อมไม่ต้องการให้ใครมาฉกฉวยแย่งชิงไปจากเรา ผู้อื่นก็ย่อมไม่ต้องการให้ใครมาแย่งชิงไปจากเขาเช่นกัน

มนุษยธรรมข้อที่สาม คือ เราจะไม่ประพฤติผิดในกาม

ทุกชีวิตมีความรักใคร่ ห่วงใยในคู่ครอง ครอบครัวของตน ต่างปรารถนาจะร่วมชีวิตอย่างอบอุ่น สืบวงศ์สกุลอย่างภาคภูมิใจ ถ้าใครมาประพฤติผิดประทุษร้ายในสามี ภรรยา บุตร ธิดาของเรา ก็จะเป็นเรื่องที่ทำให้เรามีความทุกข์ เศร้าโศกเสียใจ ในทำนองเดียวกัน ผู้อื่นก็ไม่ต้องการให้ใครมาประพฤติผิด ประทุษร้ายในสามี ภรรยา บุตร ธิดาของเขาเช่นกัน

มนุษยธรรมข้อที่สี่ คือ เราจะไม่พูดเท็จ

ความสัตย์ ความจริง ก็เป็นสิ่งที่ทุกชีวิตต้องการ เพราะการตัดสินใจในชีวิต จะทำได้ดีต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง อีกทั้งความมั่นใจในการดำเนินชีวิต จะมีได้ต้องมาจากความจริงใจ ซื่อตรงต่อกัน การโกหกหลอกลวงนั้นไม่เพียงแต่สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจ แต่ยังสร้างความเสียหายในทรัพย์สิน แม้แต่ชีวิตทั้งชีวิต ก็ถูกทำลายได้ ด้วยการหลอกลวง ผู้อื่นก็ย่อมไม่ต้องการ เช่นกัน

มนุษยธรรมข้อที่ห้า คือ เราจะไม่ดื่มสุราเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ความสงบ ปลอดภัยในชีวิต ก็เป็นสิทธิที่ทุกคนต้องการ แต่จะเป็นไปได้เมื่อทุกชีวิตตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพราะคนประมาท ขาดสติ อาจทำความชั่วได้ทุกอย่าง สร้างความเสียหายได้อย่างใหญ่หลวง จัดเป็นบุคคลอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งต่อตนเองและสังคม จึงควรที่จะป้องกันมิให้ตกอยู่ในฐานะแห่งความประมาท

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2545: 13-14) ได้ทรงแสดงพระธรรมกถาเรื่อง “ศีล 5” ความว่าเป็นหลักเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาที่คนทั้งปวงรู้กันมาก เพราะเป็นประเพณีนิยมที่รับศีลกันอยู่ในพิธีทางศาสนาเกือบทุกอย่าง ซึ่ง “ศีล” เป็นข้อกำหนดเกี่ยวแก่ความประพฤติของคนเพื่อความอยู่ด้วยกันเป็นปกติสุข และเป็นระเบียบเรียบร้อย อีกอย่างหนึ่งเพื่อผลพิเศษอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ข้อกำหนดเกี่ยวแก่คามประพฤติดังกล่าว ย่อมมีอยู่ในทุกศาสนา ตรงกันก็มี ต่างกันก็มี สุดแต่ศาสดาหรือองค์การศาสนานั้น ๆ จะบัญญัติขึ้น โดยมากมักบัญญัติเป็นข้อเว้น อันหมายความว่านอกจากข้อที่สั่งให้เว้นนั้นก็ทำได้ เช่น ศีล 5 ในพระพุทธศาสนาบัญญัติไว้ว่าเว้นจากปลงชีวิตสัตว์ เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ เว้นจากประพฤติผิดในทางกาม เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากดื่มน้ำเมาอันเป็นฐานประมาท โดย “ศีล” เป็นเรื่องของศรัทธาของแต่ละคน แต่มีแรงอย่างหนึ่งที่จะนำให้เกิดความสนใจปฏิบัติตนอยู่ในศีล นั่นคือ ความที่มองเห็นอานิสงส์ คือผลดีของศีล ดังที่พระท่านได้บอกอยู่ทุกครั้งที่ให้ศีลว่า...

“...ถึงคติที่ดีก็ด้วยศีล โภคทรัพย์ถึงพร้อมก็ด้วยศีล

ถึงความดับทุกข์ร้อนใจก็ด้วยศีล...เพราะฉะนั้น...ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์”

อานิสงส์ของการรักษาศีล 5 กล่าวคือ:

ก. ผู้ที่รักษาศีลข้อ 1 ด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลข้อนี้ เมื่อน้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรง ปราศจากโรคภัย ไม่มีอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บ หรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันสมควร

ข. ผู้ที่รักษาศีลข้อ 2 ด้วยการไม่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่เจ้าของมิได้เต็มใจให้ ด้วยเศษของบุญทีนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหากินมักจะประสบช่องทางที่ดี ทำมาค้าขึ้น ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย ฯลฯ

ค. ผู้ที่รักษาศีลข้อ 3 ด้วยการไม่ล่วงประเวณีในคู่ครองหรือคนในปกครองของผู้อื่น ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลข้อนี้ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงจังและจริงใจ ครั้นเมื่อมีบุตรธิดา ก็จักว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้าน บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึงจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ง. ผู้ที่รักษาศีลข้อ 4 ด้วยการไม่กล่าวมุสา ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลข้อนี้ เมื่อนำมาเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้มีสุ้มเสียงไพเราะ พูดจามีน้ำมีนวล ชวนฟัง มีเหตุ มีผล ชนิดที่เป็น “พุทธวาจา” มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือ

จ. ผู้ที่รักษาศีลข้อ 5 ด้วยการไม่ดื่มสุราเมรัยและเครื่องหมักดองของมึนเมา ด้วยเศษของบุญทีรักษาศีลข้อนี้ เมื่อนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เป็นผู้ที่มีสอง ประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉานและทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมฟั่นเฟือนเลอะเลือน ไม่เป็นโรคสมอง ไม่เป็นโรคประสาท ไม่มีอาการปัญญาอ่อนหรือปัญญาทราม

พระอุปติสสะเถระ (2504: 9) ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลว่า ศีลมีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ สมดังพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นประโยชน์และเป็นอานิสงส์”

อนึ่ง ศีลเรียกว่าปีติ ศีลเป็นวรรณะสูงสุด เป็นอริยทรัพย์ ศีลเป็นภูมิของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการอาบน้ำโดยไม่ต้องมีน้ำ เป็นการอบด้วยเครื่องหอม เป็นเงาที่ติดตามตน เป็นเครื่องประดับศีรษะที่คนต้องสวม เป็นวรรณะที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นทหารฝึกอันยอดเยี่ยม เป็นวิถีแห่งพรหมจรรย์ ถ้าบุคคลรักษาศีล เพราะเหตุที่มีศีลนั้นเขาจะเป็นผู้องอาจ นำเกียรติมาสู่มิตรสหายและเป็นที่รักของคนดีทั้งหลาย ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ เป็นกฎคุมความประพฤติทั้งปวง เป็นที่ตั้งแห่งบุญ เป็นเนื้อนาบุญของทานบริจาค เป็นพื้นที่เพราะปลูกความเป็นสหายของพระอริยะ(ผู้มีศีล) จะเป็นผู้คงที่ในความดีทั้งปวง เขาจะเป็นผู้ทำอธิษฐานอันบริสุทธิ์ให้สำเร็จ เขาจะตายอย่างมีสติ เมื่อได้รับวิกขัมภนวิมุตติ เขาจะประสบความสุข อานิสงส์ของศีลมีมากมายอย่างนี้

ดังนั้น ศีลจึงเป็นที่ตั้งและเป็นบ่อเกิดแห่งความดี ดังที่ได้กล่าวในเถรคาถาว่า “ศีลเป็นที่ตั้งและบ่อเกิดแห่งความดีทั้งหลายและเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงชำระศีลให้บริสุทธิ์ สังวรศีลเป็นเครื่องกั้นความทุจริต ทำจิตให้ร่าเริง เป็นท่าที่หยั่งลงสู่มหาสมุทร คือนิพพาน” (ขุ.เถร.26/378/307-308)

2.1.4 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดมรรคมีองค์ 8

เดือน คำดี (2541: 150) กล่าวว่า มรรค 8 เป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติโดยตรง เพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความจริงสูงสุดได้ เพราะพุทธธรรมมีความหมายกับชีวิตภาคปฏิบัติเป็นสำคัญและเป็นกระบวนการแก้ปัญหาชีวิตภาคปฏิบัติอย่างสัมพันธ์กัน ซึ่งเรียกว่า ปฏิเวธ กระบวนการดับทุกข์ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทานี้เรียกอีกอย่างหนึ่งคือ การดำเนินชีวิตไปตามระบบพรหมจรรย์เพราะผู้ดำเนินไปตามระบบนี้ ย่อมบรรลุความสิ้นกรรม คือไม่ปฏิบัติผิดทางซึ่งเรียกว่าสุดโต่งทั้ง 2 สาย และสามารถดับสังสารวัฏให้จบสิ้นลงในที่สุด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่าพระพุทธศาสนาถือว่า เศรษฐกิจมีความสำคัญมาก ไม่เฉพาะในแง่ที่ว่าสัมมาอาชีวะเป็นองค์หนึ่งในมรรคมีองค์ 8 เท่านั้น แต่จากเรื่องที่ถ้าคนหิวข้าวจะฟังธรรมไม่รู้เรื่อง ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงให้เขากินข้าวเสียก่อน แสดงว่าเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญมาก ในทางกลับกัน ถ้าโจรได้อาหารอย่างดี บริโภคอิ่มแล้วร่างกายแข็งแรง ก็เอาร่างกายนั้นไปทำการร้าย ปล้นฆ่า ทำลายได้มาก และรุนแรง ฉะนั้น การได้บริโภคหรือความพรั่งพร้อมในทางเศรษฐกิจ จึงไม่ใช่จุดหมายในตัว แต่ควรเป็นฐานสำหรับการพัฒนามนุษย์ให้ได้คุณภาพชีวิตได้สิ่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งขึ้นไป ซึ่งถ้าจะให้เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ก็จะต้องให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการผลิตก็ดี การทำงานก็ดี การบริโภคก็ดี การแจกจ่ายก็ดี เป็นกิจกรรมในการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม โดยเราสามารถทำให้กิจกรรมในทางเศรษฐกิจทุกอย่าง เป็นกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตลอดเวลา และนี่เป็นทางหนึ่งที่จะทำให้เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าที่แท้จริงในการที่จะแก้ปัญหาของมนุษย์ คือให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่างเป็นกิจกรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตไปด้วยพร้อมกัน

อนึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ ได้ให้ความหมายของมรรคมีองค์ 8 หรือ “อริยอัฏฐังคิกมรรค”ว่าหมายถึง “ทางมีองค์แปดประการ อันประเสริฐ” (Noble Eightfold Path) มีดังนี้ คือ:

1.สัมมาทิฏฐิ (Right View, Right Understanding) คือความเห็นชอบ ได้แก่ความรู้อริยสัจจ์ 4 หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้อกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือเป็นปฏิจจสมุปบาท

2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึงความดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป์ อพยาบาทสังกัปป์ อวิหิงสาสังกัปป์

3. สัมมาวาจา (Right speech) หมายถึงการเจรจาชอบ ได้แก่วจีสุจริต 4

4. สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึงการกระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต 3

5. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึงการเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ

6. สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึงความความพยายามชอบ ได้แก่ ปฐาน หรือ สัมมัปปธาน 4

7. สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึงการระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4

8. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึงการตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4

พระภาวนาวิริยคุณ (2555: 3-10) กล่าวว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “มรรคมีองค์ 8” ซึ่งก็คือแม่บทให้ถึงความดับทุกข์ของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายและเป็นธรรมแม่บทแห่งการปฏิบัติเพื่อพัฒนา กาย วาจา และใจของบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ ซึ่งมีอำนาจถึงขั้นประหารกิเลสทั้งปวงให้อันตรธานไปจากจิตใจผู้ปฏิบัติได้โดยเด็ดขาดถาวร คือ การบรรลุนิพพาน เมื่อผู้ปฏิบัติตั้งใจปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 อย่างต่อเนื่องทำให้กิเลสหมดช่องทางที่จะครอบงำบังคับบัญชาให้ใจทำความชั่วร้ายใด ๆ ได้อีก แต่กลับซบเซาอับเฉาลงและหมดฤทธิ์ในที่สุด พร้อมกับนิสัยเสีย ๆ ก็จะถูกกำจัดทำลายไปโดยปริยาย ตรงกันข้ามธรรมชาติบริสุทธิ์ภายในซึ่งเป็นแหล่งปัญญาความรู้แจ้งเห็นจริงทุกสรรพสิ่งและความสุขความเจริญที่เรียกว่า “นิพพาน” ย่อมปรากฏออกมาให้เห็นโดยอัตโนมัติ โดยมรรคมีองค์ 8 แต่ละข้อมีความหมายที่กว้างมาก แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือระดับโลกียะ เป็นระดับใช้สร้างบุญในชีวิตประจำวันให้เป็นสุข และระดับโลกุตตระ เป็นระดับสูงใช้ปราบกิเลสให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาด และบรรลุนิพพานในที่สุด โดยมรรคมีองค์ 8 แบ่งออกเป็น :

“สัมมาทิฐิ” (Right View) องค์ที่หนึ่งของมรรคมีองค์ 8

หมายถึง ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง โดยจะต้องเห็นถูกต้องหรือเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามหลักของสัมมาทิฐิ 10 และมีปัญญาที่จะเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงในเรื่องอริยสัจ 4

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2555: 79) ได้ทรงแสดงพระธรรมกถาเรื่อง “สัมมาทิฐิ” ความว่า แม้เชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมแล้ว ก็ต้องเชื่อในเรื่องทิฐิคือความเห็นด้วย ไม่เช่นนั้นแม้เชื่อในเรื่องกรรมเพียงไร ทิฐิที่ไม่ชอบก็อาจพาให้ทำกรรมไม่ดีได้ โดยมิจฉาทิฐินำให้เห็นกรรมดีเป็นกรรมไม่ดี กรรมไม่ดีเป็นกรรมดี

แต่การจะรู้ว่าคนมีทิฐิอย่างไร ? สัมมาทิฐิ หรือว่า มิจฉาทิฐิ ก็เป็นการยาก ต้องอาศัยปัญญาที่ประณีตในการพิจารณา ต้องรอบคอบด้วยเหตุผล ไม่มีการหลงตัว ลืมตัว แอบแฝงอยู่ในจิตใจ ไม่มีตัณหาอุปาทานรุนแรง แม้ว่าจะยังมีอยู่ตามวิสัยของผู้ที่ยังไม่บรรลุมรรค ผล นิพพาน ยังเป็นปุถุชน

แม้ทำความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนได้แล้ว การปฏิบัติที่ถูกต้องก็ย่อมจะต้องตามมาอย่างแน่นอน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจ คือ ทุกสิ่งล้วนเป็นไปตามอำนาจความเห็นถูกเห็นผิดของใจ การอบรมความเห็นให้ถูกต้อง ให้เป็นสัมมาทิฐิ...ความเห็นชอบ ไม่ให้เป็นมิจฉาทิฐิ...ความเห็นผิด จึงเป็นความสำคัญที่สุด

พระภาวนาวิริยคุณ (2555: 9-26) กล่าวถึงองค์ประกอบของสัมมาทิฐิ 10 ว่ามี 2 หมวดใหญ่ ได้แก่:

ก. หลักการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข 4 ประกอบด้วย ทานมีผลจริง การสงเคราะห์มีผลจริง การบูชามีผลจริง ผลวิบากที่ทำดี-ชั่วมีจริง

ข. ความจริงประจำโลก 6 ประกอบด้วย โลกนี้มีจริง โลกหน้ามีจริง มารดามีจริง บิดามีจริง โอปปาติกะมีจริง พระพุทธเจ้ามีจริง

สัมมาทิฐิ 10 มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ:

1.ทานมีผลจริง (อตฺถิ ทินฺนำ) ซึ่งทานคือการให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันด้วยความเต็มใจ เช่น ให้ทรัพย์สิ่งของ ฯลฯ การให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ การให้ธรรมะ และการให้อภัยไม่ถือโทษโกรธกัน ก็จัดว่าเป็นทานชนิดหนึ่ง ย่อมมีผลดีจริงแก่ผู้ให้และผู้รับ คือ ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักที่พอใจของมหาชน ผู้ให้และผู้รับย่อมเกิดความรักใคร่ปรารถนาดีต่อกัน และเป็นการป้องกันสังคมไม่ให้เกิดการหวงแหน แล้งน้ำใจ ดังนั้น “ทาน” จึงจัดเป็นความดีขั้นต้นที่ทุกคนต้องฝึกให้มี

2. การสงเคราะห์มีผลจริง (อตฺถิ ยิฏฐ์) การสงเคราะห์ คือการช่วยเหลือกันในยามยากทุกข์ของชาวโลกย่อมบรรเทาลงได้ หากผู้คนในสังคมไม่ทอดทิ้งหรือซ้ำเติมกันเองในคราวตกทุกข์ได้ยาก แต่พยายามช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งมีผลดีต่อผู้ให้และผู้รับ คือ ผู้ให้การสงเคราะห์ย่อมปลื้มใจที่ได้ทำความดี และผู้รับการสงเคราะห์ย่อมบรรเทาหรือหมดทุกข์เห็นทันตา ตลอดจนผู้รับย่อมสำนึกในบุญคุณ อันจะนำไปสู่การตอบแทนพระคุณกันอย่างไม่รู้จบ ดังนั้น การฝึกสงเคราะห์ให้กันและกันจนเป็นนิสัย คือ หัวใจการพัฒนาสังคม

3.การยกย่องบูชามีผลจริง (อตฺถิ หุตำ) บูชา คือ การแสดงความเคารพ การกราบไหว้ การยกย่องนับถือบุคคลที่ควรเคารพนับถือ เช่น พระพุทธรูป พระสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ โดยบูชาทำได้ 2 วิธี

ก. บูชาด้วยสิ่งของ คือปรนนิบัติดูแลโดยการให้ค่าใช้จ่าย หรือบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ฯลฯ

ข. บูชาด้วยการปฏิบัติ คือ ปฏิบัติตามแบบที่ท่านทำคำที่ท่านสอนด้วยความเต็มใจ เพื่อจะได้มีความดีเช่นท่านด้วย

การบูชาบุคคลที่ควรบูชาอย่างเหมาะสม ย่อมมีผลนำความสุข ความเจริญ ความก้าวหน้ามาให้ ตลอดจนจะทำใจผ่องใส และจะทำให้มีกำลังใจทำความดีตามบุคคลที่เรามีความเคารพนับถือในทุก ๆ รูปแบบอีกด้วย

4.ผลวิบากกรรมดี-กรรมชั่วมีจริง (อตฺถิ สุกฏทุกฺกฏานำ กมฺมานำ ผลำ วิปาโก) ทุกอย่างที่คิด ทุกสิ่งที่ทำ ทุกคำที่พูดด้วยเจตนาล้วนเป็นกรรม กรรมนั้นย่อมมีผลย้อนมาถึงตนเอง ใคร ๆ จะหลีกเลี่ยงก็มิได้ เพราะมีกฎตายตัวว่า “ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว” ไม่ว่าผู้ทำกรรมนั้นจะรู้จักกฎแห่งกรรมหรือไม่ นั่นคือ

กรรมดี ออกผล เป็นความสุข-ความเจริญ

กรรมชั่ว ออกผล เป็นความทุกข์-ความเสื่อม

ดังนั้นเพื่อความสุข ความเจริญ ต้องศึกษาให้รู้ชัดว่า “ดี-ชั่ว” ตัดสินอย่างไร และต้องเร่งปฏิบัติทุกลมหายใจเข้าออกคือ “ละเว้นกรรมชั่ว เลือกทำแต่กรรมดี กลั่นใจให้ผ่องใส จนกว่าชีวิตจะหาไม่”

5.โลกนี้มีจริง (อตฺถิ อยำ โลโก) คือตัวเรามีที่มาจริง หากเจริญภาวนาถึงระดับหนึ่ง ย่อมประจักษ์แก่ใจว่าตัวเราเองเคยเกิดมาแล้วนับภพนับชาติไม่ถ้วน และการมาเกิดในภพชาตินี้ ไม่ว่าเกิดในสถานภาพใด จะเกิดในครอบครัวร่ำรวยหรือยากจน ตระกูลสูงหรือตระกูลต่ำ สุขภาพดีหรือมีโรคเรื้อรัง รูปสวยหรือรูปทราม สติปัญญาดีหรือโง่เขลา ฯลฯ ล้วนเป็นผลจากกรรมเก่าตั้งแต่ชาติที่แล้ว ๆ มาส่งผล หาใช่เกิดขึ้นเองหรือมีผู้ใดบันดาล เพราะ

“ทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม

มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์”

เมื่อแรกเกิดทุกคนยังไม่เป็นคนดีหรือคนชั่ว ยังเป็นกลาง ๆ อยู่ ต่อเมื่อได้ทำกรรมดี ก็เป็นคนดี ได้ทำกรรมชั่ว ก็เป็นคนชั่ว ตามกรรมที่ตนเองทำขึ้นใหม่ ซึ่งความเป็นทุกข์ ความตกต่ำในชาตินี้ เป็นผลของกรรมชั่วใหม่ในชาตินี้ ร่วมกับผลกรรมชั่วเก่าในอดีตที่ยังติดตามมาตัดรอน ซึ่งในทางกลับกัน ความสุขและความเจริญในชาตินี้ เป็นผลของกรรมดี กรรมใหม่ ในชาตินี้ ร่วมกับผลกรรมดีเก่าที่สั่งสมไว้ในชาติที่แล้ว ๆ ตามมาสมทบ เพราะทุกคนล้วนมีกรรมของตนเป็นที่พึ่งอาศัย หาใช่ผู้ใดบันดาล

ดังนั้นในชาตินี้ “คนฉลาดจึงเลือกทำแต่กรรมดี เว้นกรรมชั่วโดยเด็ดขาด”

6.โลกหน้ามีจริง (อตฺถิ ปโร โลโก) คือ ตายแล้วไม่สูญ ตราบใดที่ยังไม่หมดกิเลส ตายแล้วตางคนต่างยังต้องไปเกิดใหม่ในภพหน้าอีกตามกรรมดี และ กรรมชั่วที่ตนทำไว้ นั่นคือ

กรรมเก่าชาติที่แล้ว ๆ ส่งผลให้มาเกิดในภพชาตินี้

กรรมใหม่ในชาตินี้และชาติที่แล้ว ๆ ส่งผลให้ไปเกิดในภพชาติหน้า

กรรมใหม่ชาติหน้าและชาตินี้ รวมทั้งชาติที่แล้ว ๆ ส่งผลให้ไปเกิดในภพชาติต่อ ๆ ไป

ดังนั้น เพื่อความเจริญรุ่งเรืองทั้งภพนี้ และภพหน้า หลังการเจริญภาวนาเช้า-ค่ำ พึงกล่าวคำปฏิญาณเตือนตนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ คือ

ก.การละกรรมชั่วทั้งกาย วาจา ใจ ทุกชนิด

ข.การหาโอกาสทำความดีทั้งหลายให้ถึงพร้อม

ค.การกลั่นใจให้ผ่องใส ไม่ลดละ

อนึ่ง จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงชีพด้วยการงานโดยปราศจากบาปโดยเด็ดขาด ยิ่งทำงาน ใจยิ่งต้องผ่องใส ได้ประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม ตลอดจนขวนขวยบำเพ็ญบุญกุศลใหม่ให้เกิดขึ้นตลอดชีวิต ไม่ว่า “ชีวิตจะรุ่งเรืองหรือตกต่ำ ก็ทำบุญมิได้ขาด” โดยถือหลักวา

* เช้าใด ยังไม่ได้ทำทาน เช้านั้นจะยังไม่กินอาหาร

*วันใด ยังไม่ได้สมาทานศีล วันนั้นจะไม่ออกจากบ้าน

*คืนใด ยังไม่ได้เจริญภาวนา คืนนั้นจะยังไม่เข้านอน

*ทุกวันพระก็ตั้งใจรับอุโบสถศีล ฟังธรรม

*ทุกวันสำคัญทางศาสนาตั้งใจประกอบบุญใหญ่ไม่เว้นทั้งทาน ศีล สมาธิภาวนา

เพราะตระหนักว่า “บุญเป็นพลังงานบริสุทธิ์ ชำระใจให้สะอาดได้ กำจัดกิเลสให้เบาบางลงได้ เป็นทางให้ใจคลายทุกข์ นำความสุขนานามาให้ได้และเป็นเหตุให้อายุยืน” จึงจำเป็นต้องสั่งสม “บุญ” เป็นกิจวัตร ดังพุทธภาษิตที่ว่า :

การสั่งสมบุญ นำสุขมาให้ : สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย.

“True happiness is the result of the accumulation of merits.”

(ขุ.ธ.25/30.) (Dh.25-30.)

เมื่อเสร็จจากการทำบุญในแต่ละครั้ง ก็ตั้งแผนการสร้างบุญใหญ่ ด้วยการอธิษฐานใช้บุญเก่าต่อบุญใหม่ ๆ ต่อ ๆ กันไป เช่น

*ด้วยอำนาจแห่งทานกุศลนี้ จงมีผลให้ไม่ต้องอดอยากยากจน ได้โอกาสพามหาชนสร้างมหาทานยิ่ง ๆ ขึ้นไปในพระพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันต์เบื้องหน้า ทุกภพทุกชาติจนกว่าจะเข้าพระนิพพาน

*ด้วยอำนาจแห่งบุญอันเกิดจากการรักษาศีลดีแล้วนี้ จงส่งผลให้ได้เพศบริสุทธิ์ ได้ลักษณะมหาบุรุษครบครันพอใจการบวช ประพฤติพรหมจรรย์ตลอดกาลตราบวันบรรลุนิพพานเทอญ

*ด้วยอำนาจแห่งการฟังธรรมอันประเสริฐนี้ จงส่งผลให้เป็นผู้พอใจในการพบเห็นการฟังธรรม การพิจารณาธรรม ตั้งใจปฏิบัติธรรมตามพระอริยเจ้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ทุกภพทุกชาติ อย่ารู้เบื่อหน่ายจนกว่าจะได้บรรลุนิพพาน

ฯลฯ

7. มารดามีจริง (อตฺถิ มาตา) มารดามีพระคุณต่อบุตรอเนกอนันต์ เพราะเป็นผู้ให้กำเนิดกายมนุษย์ เลี้ยงดูบุตรจนเติบใหญ่ อบรมสั่งสอนบุตรให้เข้าใจความจริงของโลกและชีวิต และห้ามบุตรทำชั่ว เลือกแต่ประพฤติชอบ อยู่ในกรอบศีลธรรม ก่อให้เกิดเป็นนิสัยดี และคุณธรรมประจำใจอันจะนำไปสู่ความสุข ความเจริญ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้นบุคคลที่มีปัญญา จึงต้องฝึกแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อมารดา และตอบแทนพระคุณท่านด้วยกรทำสิ่งที่เป็นประโยชน์สุขต่อทานจนตลอดชีวิต

8. บิดามีจริง (อตฺถิ ปิตา) บิดาก็มีพระคุณต่อบุตรอเนกอนันต์เช่นเดียวกับมารดา ส่วนท่านใดจะมีพระคุณมากกว่ากันระหว่างบิดาและมารดา ก็ขึ้นกับความทุ่มเทเสียสละของทานในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี มีศีลธรรมนั่นเอง งานเร่งด่วนของบิดามารดาทุกคน คือ

*ต้องเตรียมฝึกตัว อบรมใจให้พร้อม เพื่อการเลี้ยงดูบุตรและการเป็นต้นแบบคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรมแก่บุตรตั้งแต่ต้น ตลอดจนจัดเตรียมสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีไว้ให้พร้อม

*ต้องฝึกบุตรให้คุ้นต่อความดีสากลขั้นพื้นฐาน 4 ประการตั้งแต่ยังนอนแบเบาะ โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากใด ๆ คือ

ก. รักความสะอาด

ข. รักความเป็นระเบียบ

ค. รักความสุภาพนุ่มนวล

ง. รักความตรงต่อเวลา

เมื่อบุตรรู้ความก็ย้ำปฏิบัติต่อไป ความดีสากลพื้นฐาน 4 ประการก็จะพัฒนาเป็นนิสัยดี ๆ พื้นฐาน 3 คือ

ก.นิสัยรักการควบคุมตัวเอง

ข.นิสัยรักการพึ่งพาตนเอง

ค.นิสัยรักการจับถูก

*พัฒนานิสัยดี ๆ ทั้งสามนั้นผ่านกิจกรรมห้าห้องชีวิตซึ่งประกอบด้วย ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องแต่งตัว ห้องอาหาร และห้องทำงาน โดยไม่คิดท้อแท้และสุดท้ายก็กลายเป็นความมีวินัย

ความอดทน และความเคารพ แล้วส่งต่อไปเพิ่มพูนความรู้ความดีอีกที่โรงเรียน เพื่อให้มีนิสัยบัณฑิต 5 พร้อมเป็นมิตรแท้แก่มหาชนเมื่อเติบใหญ่ ซึ่งนิสัยบัณฑิต 5 ประกอบด้วย:

ก. นิสัยใฝ่ควบคุมตนเอง

ข.นิสัยใฝ่รักษาสุขภาพ

ค.นิสัยใฝ่เรียนรู้

ง.นิสัยใฝ่ทำดีตามกฎแห่งกรรม

จ.นิสัยใฝ่เจริญภาวนา

ดังนั้นบุตรจึงสมควรกราบไหว้บูชาบิดา และ มารดา ผู้เป็นเสมือนพระอรหันต์ในบ้าน และช่วยแบ่งเบาภาระของท่านให้เต็มที่ เต็มกำลังหลังจากทำการบ้านที่ครูมอบหมายเสร็จแล้วให้เป็นกิจวัตรประจำทุกวัน

9.โอปปาติกะมีจริง (อตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา) โอปปาติกะสัตว์คือ สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นมา ก็โตเต็มที่ทันทีทันใด โดยไม่ต้องมีมารดาบิดา เกิดด้วยอำนาจกรรมที่แรงมากซึ่งตนเคยทำไว้สมัยเป็นมนุษย์ ครั้นถึงคราวตาย ร่างกายก็สลายวับโดยไม่มีซากเหลือ โอปปาติกะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 สมัยเป็นมนุษย์ทำกรรมชั่วมาก ตายไปแล้วเกิดเป็นสัตว์นรก ซึ่งมีรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัวมาก และอยู่ในนรกซึ่งมีสภาพทุกข์ทรมานมาก คือ ทุกข์ยิ่งกว่าคุกในโลกอย่างเทียบไม่ได้

ประเภทที่ 2 ทำกรรมดีไว้มาก ไปเกิดเป็นเทวดานางฟ้าซึ่งมีรูปร่างงดงามมากและอยู่ในสวรรค์ ซึ่งอยู่ในสภาพเป็นสุขมากแม้สุขของพระเจ้าจักรพรรดิก็เทียบไม่ได้

สภาพสุขหรือทุกข์ของสัตว์นรกและชาวสวรรค์แตกต่างกันมากก็จริง แต่ทั้งคู่เหมือนกัน คือ อายุยืนมาก คืออายุเกินแสน เกินล้าน เกินโกฏิปีก็มี สภาพร่างกายที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงระหว่างมนุษย์กับสัตว์นรกหรือมนุษย์กับเทวดา แม้เป็นบุคคลเดียวกันก็ตาม อาจเปรียบเทียบได้กับสัตว์บางชนิด แม้เป็นสัตว์ตัวเดียวกัน แต่ในวงจรชีวิตของมันมีสภาพร่างกายและสถานที่อยู่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เช่น ยุงกับลูกน้ำ กบกับลูกอ๊อด หรือแมลงวันกับหนอน ฯลฯ

10.พระพุทธเจ้ามีจริง (อตฺถิ โลเก สมณพฺราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏิปนฺนา) เป็นธรรมชาติว่า หากสมณพราหมณ์หรือใครก็ตาม ไม่จำกัดด้วยเชื้อชาติ หากตั้งใจประพฤติดีปฏิบัติชอบ ไม่ละเมิดกฎแห่งกรรม มุ่งกลั่นใจให้ผ่องใสเป็นนิจด้วยชีวิต ย่อมสามารถรู้แจ้งแทงตลอดในโลกนี้ โลกหน้า ได้ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง อาศัยความเมตตากรุณาอย่างยิ่งของท่าน ท่านย่อมสามารถสอนชาวโลกให้รู้แจ้งตามได้ ซึ่งบุคคลมีความดีงามพร้อมเช่นนี้ มีอยู่ในโลกบางยุคสมัยจริง ชาวโลกเรียกท่านด้วยความเคารพอย่างยิ่งว่าพระพุทธเจ้า หากใครมีโชคได้พบพระองค์แล้วตั้งใจฟังธรรม พิจารณาธรรม ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม ย่อมหมดทุกข์โดยเด็ดขาดตามท่านได้อย่างแน่นอน

พระมหาสมบูรณ์ พรรณนา กล่าวว่า “สัมมาทิฏฐิ” (Right View) ในเชิงปฏิบัติการ หรือสัมมาทิฏฐิที่อยู่ในกระบวนการแก้ปัญหาโดยตรง ในที่นี้จึงหมายถึงความรู้ ความเข้าใจในอริยสัจ 4 ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“สัมมาทิฏฐิ เป็นอย่างไร คือความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ”

(ที.ม. 10/402/335.)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังหราช สกลมหาสังฆปริณายก (2545: 15-17) กล่าวถึงสัจธรรมที่เป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา คือ “อริยสัจ 4” โดยอริยสัจ แปลว่า...

“สัจจะของผู้ประเสริฐ (หรือผู้เจริญ)

“สัจจะที่ผู้ประเสริฐพึงรู้”

“สัจจะที่ทำให้เป็นผู้ประเสริฐ”

หรือแปลรวบรัดว่า...

“สัจจะอย่างประเสริฐ”

โดยพึงทำความเข้าใจไว้ก่อนว่า มิใช่สัจจะตามชอบใจของโลกหรือของตนเอง แต่เป็นสัจจะทางปัญญาโดยตรง อริยสัจ 4 คือ:

1. ทุกข์ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย ซึ่งมีเป็นธรรมดาของชีวิต และความโศก ความระทม ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ซึ่งมีแก่จิตใจและร่างกายเป็นครั้งคราว ฯลฯ กล่าวโดยย่อก็คือกายและใจนี้เองที่เป็นทุกข์ต่าง ๆ จะพูดว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ต่าง ๆ ดังกล่าวก็ได้

2. สมุทัย หมายถึงเหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยากของจิตใจ คือ ดิ้นรนทะยานอยากเพื่อที่จะได้สิ่งปรารถนาอยากได้ ดิ้นรนทะยานอยากเพื่อจะเป็นอะไรต่าง ๆ ดิ้นรนทะยานอยากที่จะเป็นในภาวะที่ไม่ชอบต่าง ๆ

3. นิโรธ หมายถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ดับตัณหา ความดิ้นรนทะยานอยากดังกล่าว

4. มรรค หมายถึงทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ทางมีองค์ 8 คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ เพียรพยายามชอบ สติชอบ ตั้งใจชอบ

ได้มีบางคนเข้าใจว่าพระพุทธศาสนามองในแง่ร้าย เพราะแสดงให้เห็นแต่ทุกข์ และสอนสูงเกินกว่าที่คนทั่วไปจะรับได้ เพราะสอนให้ดับความดิ้นรนทะยานอยากเสียหมด ซึ่งจะเป็นไปยาก เห็นว่าจะต้องมีผู้เข้าใจดังนี้ ถึงต้องซ้อมความเข้าใจไว้ก่อนที่จะแจกอริยสัจออกไป

พระพุทธศาสนามิได้มองในแง่ร้ายหรือแง่ดีทั้งสองแต่อย่างเดียว แต่มองในแง่ของสัจจะ คือ ความจริง ซึ่งต้องใช้ปัญญาและจิตใจที่บริสุทธิ์ ประกอบกันพิจารณา

สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) องค์ที่สองของมรรคมีองค์ 8

หมายถึง ความดำริ ความนึกคิด ความมุ่งหมายในทางที่ถูกต้อง ได้แก่ ความดำริชอบ 3 อย่าง คือ ดำริในการปลอดจากกาม ดำริในการปลอดจากการพยาบาทปองร้าย และดำริในการปลอดจากการเบียดเบียนสัตว์โลกทั้งหลาย ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสังกัปปะเป็นอย่างไร คือ ความดำริในการออกจากกาม (เนกขัมมสังกัปป์) ความดำริในการไม่พยาบาท (อพยาบาทสังกัปป์) ความดำริในการไม่เบียดเบียน (อวิหิงสาสังกัปป์) ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ”

(ที.ม. 10/402/335.)

พระภาวนาวิริยคุณ ได้กล่าวถึง “สัมมาสังกัปปะ” ว่ามีลักษณะน้อมจิต เลือกคิดเฉพาะสิ่งดี ๆ เท่านั้น ซึ่งความดำริถูกต้องในการดำรงชีวิตที่เป็นสุขได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้านั้น ตนเองต้องตั้งต้นจากการมีความคิดที่ดีงาม 3การ ได้แก่

ก.ความคิดที่ไม่หมกมุ่นมัวเมาในกามและอบายมุข

ข.ความคิดที่ไม่อาฆาตมาดร้ายใคร ๆ ทั้งสิ้น

ค.ความคิดที่ไม่เอาเปรียบ เบียดเบียน หรือรังแกใคร ๆ ทั้งสิ้น

สัมมาวาจา (Right Speech) องค์ที่สามของมรรคมีองค์ 8

หมายถึงเจตนาที่จะงดเว้นจากวจีทุจริต 4 คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“สัมมาวาจา เป็นอย่างไร คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาวาจา”

(ที.ม. 10/402/335.)

ลักษณะของสัมมาวาจาซึ่งหมายถึงการพูดถูกต้องคือเลือกพูดในขณะที่ใจใส ๆ เท่านั้น คือไม่ว่าจะพูดเรื่องใด กับใครก็ตาม ต้องมุ่งหวังให้ตนเองเป็นสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้า ด้วยการตั้งเจตนาเว้นขาดจากวจีทุจริต 4

สัมมากัมมันตะ (Right Action) องค์ที่สี่ของมรรคมีองค์ 8

หมายถึง การกระทำชอบ การกระทำการทางกายที่เบียดเบียนคนอื่น ได้แก่ การตั้งเจตจำนงที่จะงดเว้นจากกายทุจริต 3 คือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติผิดในกาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“สัมมากัมมันตะ เป็นอย่างไร คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า “สัมมากัมมันตะ”

(ที.ม. 10/402/335.)

ลักษณะของสัมมากัมมันตะคือมุ่งกระทำเฉพาะสิ่งดี ๆ เท่านั้น ไม่ว่าจะทำการงานใดกับใครก็ตาม ต้องมุ่งหวังให้ตนเองเป็นสุขทั้งโลกนี้โลกหน้า ด้วยการตั้งเจตนาเว้นจากกายทุจริต 3 และในความหมายเบื้องสูง คือ มีปกติประพฤติกายสุจริต 3 ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่เสพเมถุน

สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) องค์ที่ห้าของมรรคมีองค์ 8

หมายถึง การเลี้ยงชีวิตชอบ การประกอบอาชีพในทางที่ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การเว้นจากอาชีพที่ผิด (มิจฉาวณิชชา) 5 อย่าง คือค้าขายอาวุธ ค้าขายมนุษย์ ค้าขายเนื้อสัตว์ ค้าขายน้ำเมา และ ค้าขายยาพิษ ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“สัมมาอาชีวะ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ”

(ที.ม. 10/402/336.)

สัมมาอาชีวะมีลักษณะเลือกทำงานที่บริสุทธิ์เท่านั้นเพื่อเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องมุ่งหวังให้ตนเองเป็นสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้า ด้วยการตั้งเจตนางดเว้นจากการแสวงหารายได้โดยวิธีผิดศีล ผิดธรรม ผิดกฎหมาย ผิดจารีตประเพณี และละเว้นจากอาชีพที่เป็นมิจฉาวณิชชา 5 โดยเด็ดขาด

นงนุช อมัติรัตน์ (2546: 23-25) กล่าวถึงหลักการวินิจฉัยการประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีวะว่าในการพิจารณาการกระทำใด ๆ ที่เป็นการกระกอบอาชีพการงานมีโทษหรือไม่หรือเนสัมมาอาชีวะหรือไม่นั้น โดยทั่วไปจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรู้ว่าอะไรดีหรือไม่ดี นั่นคือมีสัมมาทิฐิ คือ การเห็นถูกต้องในสิ่งที่จะกระทำ จากนั้นจึงลงมือประกอบอาชีพนั้น ๆ ด้วยความเพียรพยายาม คือมี สัมมาสังกัปปะ และสัมมาวายะ ฯลฯ ทั้งนี้ หลักที่ควรใช้พิจารณาว่างานหรืออาชีพนั้น มีโทษหรือไม่นั้น พระภาวนาวิริยคุณ ได้จำแนกไว้ว่ามีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ไม่ผิดกฎหมาย โดยกฎหมายเป็นระเบียบข้อบังคับซึ่งทุกคนต้องปฏิบัติตาม การทำผิดกฎหมายทุกอย่าง จัดเป็นงานอาชีพที่มีโทษทั้งสิ้น แม้บางอย่างจะไม่ผิดศีลธรรมข้อใดเลย เช่น การปลูกบ้านในเขตเทศบาล ต้องขออนุญาตตามเทศบัญญัติ ถ้าไม่ขออนุญาต ก็ย่อมถือว่าผิดกฎหมาย

2. ไม่ผิดประเพณี ซึ่งประเพณีหมายถึง จารีต ขนบธรรมเนียมของมหาชนในถิ่นหนึ่ง ๆ หรือสังคมหนึ่ง ที่แตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง ครั้นเมื่อคนทั้งหลายในท้องถิ่นนั้น ๆ ถือปฏิบัติกันเป็นส่วนมากและนิยมว่าดี จนกลายเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม ใครทำผดประเพณีถือว่าฟิดต่อมหาชน เช่นประเพณีแต่งงาน ประเพณีต้อนรักแบก ประเพณีรับประทานอาหาร เพระประเพณีทำความเคารพผู้ใหญ่ ฯลฯ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องที่ ดังนั้น การจะประกอบอาชีพใดที่จะถูกต้องและทำให้เป็นสัมมาอาชีวะนั้น จะต้องพิจารณาความเหมาะสมตามวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

3. ไม่ผิดศีล เพราะศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีทุกอย่าง แม้ในไตรสิกขา ซึ่งถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ก็กล่าวไว้ว่า ศีล เป็นพื้นฐานของสมาธิ สมาธิ ทำให้เกิดปัญญา ปัญญา เป็นสิ่งนำพาให้บรรลุมรรคผลนิพพาน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาทุกครั้งก่อนจะประกอบอาชีพการงานใด ๆ ว่างานที่เราจะทำนั้นขัดต่อ ศีล 5 หรือไม่ ถ้าผิดศีลก็ไม่ควรทำ ให้งดเว้นจากการล่วงละเมิดศีล

4. ไม่ผิดธรรม เพราะธรรมคือความถูกความดี ในการปฏิบัติงานทุกครั้งต้องคำนึงถึงพระธรรมคำสอนเพราะอาชีพบางอย่างแม้จะไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดประเพณี และไม่ผิดศีล แต่อาจผิดหลักธรรมได้ ดังเช่น การประกอบอาชีพที่นำไปสู่การผูกโกรธ คิดพยาบาท ย่อมผิดหลักกุศลกรรมบถ หรือนำไปสู่การเกียจคร้าน แม้จะไม่ผิดกฎหมาย แต่ก็ผิดหลักอิทธิบาท ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันสื่อมวลชนหรือการเผยแพร่สื่อโฆษณาต่าง ๆ ถือเป็นการประกอบการที่ล่อแหลมต่อการกระทำที่ผิดศีลธรรม หากเป็นการชวนเชื่อ โน้มน้าวให้ประชาชนบริโภคในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย ไม่คำนึงถึงความประหยัด ก็ถือเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมด้วยธรรม หรือการเผยแพร่ภาพยนตร์ ละคร ที่นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง หรือมีความแตกแยกความสามัคคี ก็ย่อมเป็นมิจฉาอาชีวะเช่นกัน

สัมมาวายามะ (Right Effort) องค์ที่หกของมรรคมีองค์แปด

หมายถึง ความเพียรชอบ ความพยายาม ความมีจิตมุ่งมั่นแน่วแน่เพื่อที่จะปฏิบัติธรรมให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความเพียร 4 อย่าง คือ เพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิด เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น และเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไป ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“สัมมาวายามะ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ก.สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (สังวรปธาน)

ข.สร้างฉันทะ พยายาม ปรารถความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (ปหานปธาน)

ค.สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น (ภาวนาปธาน)

ง.สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (อนุรักขนาปธาน)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาวายามะ"

(ที.ม. 10/402/336.)

สัมมาวายามะเป็นการพยายามฝืนใจ ข่มใจ ตัดใจ จากมิจฉาทิฐิแล้วพัฒนาสัมมาทิฐิมาแทนจากมิจฉาสังกัปปะ แล้วพัฒนาสัมมาสังกัปปะขึ้นมาแทนจนเป็นนิสัยประจำใจ ซึ่งลักษณะของสัมมาวายามะคือการเพียรประคับประคองใจไว้ในกายเหมือนประคองถาดน้ำมันเต็ม ๆ ไม่ให้หก

สัมมาสติ (Right Mindfulness) องค์ที่เจ็ดของมรรคมีองค์แปด

หมายถึง ความมีสติชอบ ความไม่เผลอไผล ไม่เลินเล่อ ไม่ฟั่นเฟือนเลื่อนลอย ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ พร้อมเสมอในการที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆที่เข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวโดยรวมได้แก่ "ความไม่ประมาท" นั่นเอง ได้แก่ การฝึกสติตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ การตามดูรู้ทันกาย การตามดูรู้ทันเวทยา การตามดูรู้ทันจิต และการตามดูรู้ทันธรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

"สัมมาสติ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ก. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (กายานุปัสสนา)

ข. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (เวทนานุปัสสนา)

ค. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (จิตตานุปัสสนา)

ง. พิจารณาเห็นธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (ธัมมานุปัสสนา)

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาสติ"

(ที.ม. 10/402/336.)

สัมมาสติมีลักษณะน้อมใจเข้ามาไว้ในกาย สำรวมใจให้อยู่ในตัวอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา มีความรู้สึกตัวพร้อมอยู่เสมอในการสำรวมรักษาใจให้สว่างอยู่กลางกายอย่างต่อเนื่องทุกอิริยาบถ ทำให้สามารถพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม ตามลำดับ

สัมมาสมาธิ (Right Concentration) องค์ที่แปดของมรรคมีองค์แปด

หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิต ความที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง (เอกัคคตา/one-pointedness) ความที่จิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว ผ่องใส นุ่มนวลควรแก่การงาน (กัมมนีย์) ปราศจากความเศร้าหมอง ได้แก่ สมาธิในฌาน 4 ดังพุทธพจน์ที่ว่า:

“สัมมาสมาธิ เป็นอย่างไร คือภิกษุในธรรมวินัยนี้

ก.สงัดจากกามและอกุศลกรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุข อันเกิดจากวิเวกอยู่

ข.เพราะวิตกวิจารสงบระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิจาร มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่

ค. เพราะปีติจางคลายไป มีจิตเป็นอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายกล่าวสรรเสริฐว่า “ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข”

ง.เพราะละสุขและทุกข์เสียได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌาน ที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สัมมาสมาธิ

(ที.ม.10/402/336.)

สัมมาสมาธิมีลักษณะใจหยุดนิ่ง ตั้งมั่นผ่องใสอยู่ภายใน ซึ่งเป็นการน้อมใจมาตั้งไว้อย่างมั่นคง ณ ศูนย์กลางกาย จนกระทั่งบรรลุปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานไปตามลำดับ จนมีจิตบริสุทธิ์จากกิเลสยิ่งขึ้น จนกระทั่งบรรลุนิพพาน

หลักการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8

โดยเหตุที่มรรคมีองค์ 8 แต่ละข้อได้มีความสมบูรณ์ในตัวเอง กล่าวคือ บางข้อมีบางส่วนเป็นได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติพร้อมกัน บางข้อเป็นเฉพาะภาคทฤษฎีเท่านั้น บางข้อก็มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสมบูรณ์อยู่ในตัว ซึ่งสามารถส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติอีก 7 ข้อให้สัมฤทธิผลด้วย บางข้อก็เป็นภาคปฏิบัติล้วน แต่มีผลสัมฤทธิ์ครอบคลุมการปฏิบัติของข้ออื่น ๆ ทั้ง 7 ข้อ ดังนั้น การปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 ให้ได้ผลดีจริงจึงต้องใช้วิธีบูรณาการ ดังนี้

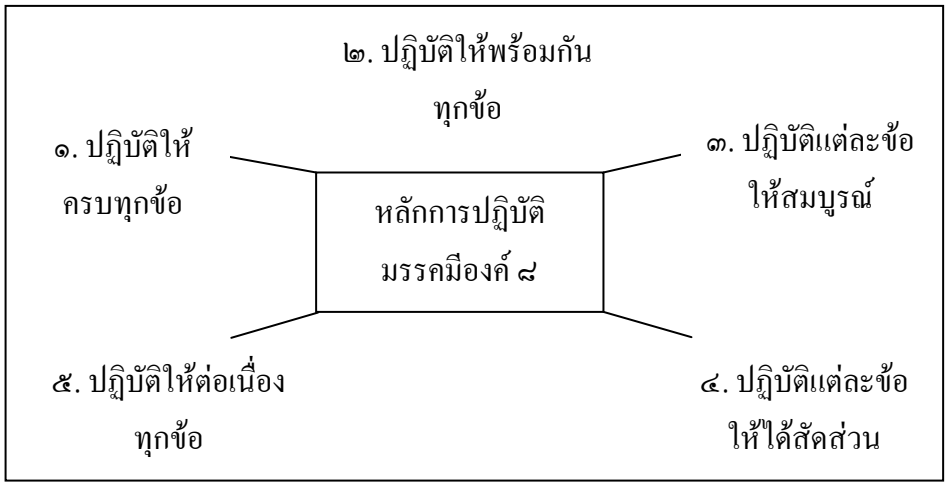

1.พยายามปฏิบัติให้ครบทุกข้อ ไม่ควรขาดข้อใดข้อหนึ่งไป

2.พยายามปฏิบัติทั้ง 8 ข้อพร้อม ๆ กัน หากแยกข้อใดข้อหนึ่งมาปฏิบัติตามลำพัง ย่อมได้ผลไม่เต็มที่ เช่น ปฏิบัติข้อ 1 ในสัมมาทิฐิ คือทำทานใส่บาตรทุกวัน แต่ยังกล่าววจีทุจริต 4 อยู่เสมอ ไม่สนใจทำสมาธิภาวนา โดยอ้างเหตุว่าไม่มีเวลา เช่นนี้ย่อมไม่สามารถแก้นิสัยเสีย ๆ ให้หมดไปได้

3.การปฏิบัติแต่ละข้อต้องพยายามให้สมบูรณ์ตามแบบที่กำหนดไว้ ในความหมายเบื้องต่ำของมรรคแต่ละข้อ เช่น ในการปฏิบัติสัมมาสังกัปปะ มีความคิดและตั้งใจที่จะไม่อาฆาตพยาบาทใคร ๆ ที่สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจให้ตน มีความคิดที่จะไม่เอาเปรียบเบียดเบียนหรือรังแกใคร ๆ ที่เคยเอาเปรียบตน แต่ก็ยังเกี่ยวข้องพัวพันอยู่กับอบายมุข ทั้งการดื่มสุรา และเล่นการพนัน เช่นนี้ถือว่า ยังไม่สมบูรณ์

ข้อบกพร่องในการปฏิบัติมรรคข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบเชิงลบต่อการปฏิบัติมรรคข้ออื่น ๆ ได้เสมอ แม้จะพยายามปฏิบัติมรรคไปนานเท่าใด ย่อมยากที่จะกำจัดนิสัยเสีย ๆ ได้สำเร็จ

4.การปฏิบัติแต่ละข้อ ต้องพยายามให้ได้สัดส่วนที่พอเหมาะกัน เช่น เมื่อมีสัมมาทิฐิเข้าใจเรื่องบุญและบาป เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องโทษของการผิดศีล จึงตั้งใจปฏิบัติสัมมาวาจา ด้วยการงดเว้นวจีทุจริต 4 ตั้งใจปฏิบัติสัมมากัมมันตะ ด้วยการงดเว้นกายทุจริต 3 แต่มิได้มีความคิดที่จะปฏิบัติสัมมาสมาธิอย่างจริงจัง ใจจึงไม่ตั้งมั่น เผลสติ ตั้งอยู่ในความประมาท จึงทำผิดพลาดได้ง่าย ครั้นแล้วก็หาวิธีพ้นผิดด้วยการกล่าวเท็จ นี่คือผลของการปฏิบัติแต่ละข้อโดยมิได้สัดส่วนที่พอเหมาะ

5.พยายามปฏิบัติในแต่ละข้อให้ต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดเป็นนิสัยรักการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 เป็นชีวิตจิตใจ

การปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 แบบบูรณาการนี้ อุปมาเหมือนกับการตำน้ำพริกรสเด็ด ซึ่งต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ครบทั้ง 8 อย่าง ได้แก่กะปิ กระเทียม กุ้งแห้ง มะเขือพวง พริก น้ำตาล น้ำปลา มะนาว เป็นต้น ถ้าขาดเครื่องปรุงอย่างใดอย่างหนึ่งไป ก็จะไม่ครบเครื่องน้ำพริกรสเด็ด เมื่อมีเครื่องปรุงครบถ้วนแล้ว ก็นำเครื่องปรุงที่เป็นของแข็งทั้งหมดใส่รวมกันในครกแล้วโขลกจนละเอียด หลังจากนั้นจึงเติมเครื่องปรุงที่เป็นของเหลวลงไป แล้วคนให้เข้ากันเป็นเนื้อเดียว อย่างไรก็ตามเครื่องปรุงแต่ละอย่างต้องมีสัดส่วนพอเหมาะกัน จึงจะทำให้มีรสชาติอร่อย เพราะถ้าใส่กะปิมากเกินไปก็จะมีกลิ่นกะปิรุนแรงไม่ชวนรับประทาน ถ้าใส่พริกมากเกินไปก็จะเผ็ดจนรับประทานไม่ได้ ถ้าใส่มะนาวมากเกินไปก็จะไม่ใช่น้ำพริกรสเด็ดที่น่ารับประทาน แต่เป็นน้ำพริกรสเปรี้ยวรับประทานไม่ได้

อุปมาเรื่องน้ำพริกฉันใด อุปมัยเรื่องการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 ก็ฉันนั้น คือต้องปฏิบัติตามหลัก 5 ประการได้แก่:

ก. ครบข้อ

ข. พร้อมกัน ซึ่งหมายถึงในช่วงเวลาภายในแต่วัน ทุก ๆ วัน ต้องทำทุกข้อให้ไม่ได้หมายถึง ขณะจิตหนึ่ง ๆ พร้อมกันทั้ง 8 ข้อ ซึ่งมีแต่ในโลกุตตรมรรคจิตเท่านั้น (สำ. มหาวาร. อ.อวิชชาสูตร 30/4 :มมร.)

ค. สมบูรณ์แบบ

ง. ได้สัดส่วน

จ. ต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดเป็นนิสัยปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 เป็นกิจวัตรตลอดชีวิต

ผู้ที่มีนิสัยรักการปฏิบัติมรรค์มีองค์ 8 เป็นกิจวัตร ย่อมเป็นผู้มีกำลังใจในการบำเพ็ญคุณความดีมหาศาล เพื่อเป็นการสั่งสมบุญกุศลของตน และเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม และเพราะเหตุที่ใจไม่ตกอยู่ในอำนาจของนิวรณ์ 5 จึงไม่เกิดอาการเครียด เบื่อ กลุ้ม เพราะกามฉันทะบ้าง เพราะพยาบาทบ้าง เพราะหดหู่เซื่องซึม (ถีนมิทธะ) บ้าง เพราะฟุ้งซ่านรำคาญใจ (อุทธัจจกุกกุจจะ) บ้าง เพราะลังเลสงสัย (วิจิกิจฉา) จนกลุ้มกลัดบ้าง

ในทางตรงข้ามกลับมีกำลังใจคิดปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดียิ่ง ๆ ขึ้น ผลที่ปรากฏในเบื้องต้นคือ นิสัยเก่า ๆ ที่ไม่ดีทั้งหลายได้ถูกขจัดไปด้วยนิสัยดี ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ ส่วนนิสัยดี ๆ ที่เคยมีมานานก็ถูกตอกย้ำให้มั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้น จึงมีชีวิตใหม่ที่พรั่งพร้อมด้วยความสุขและความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ

กล่าวได้ว่า อานิสงส์หรือผลดีที่เกิดจากการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 จนเป็นนิสัย อันดับแรกก็คือมีความสุขกายสบายใจในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันก็เกิดความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยาก

ให้ผู้อื่นมีความสุขกายสบายใจเช่นเดียวกับตนด้วย จึงตั้งใจทำหน้าที่กัลยาณมิตร และโดยเหตุที่ตนเป็นผู้รักการรักษาศีลจนเป็นผู้มีศีลธรรมประจำใจ ยังผลให้คุณความดีต่าง ๆ มากมายบังเกิดขึ้นในตน กลายเป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจ มีจิตใจสะอาด สว่าง สงบอย่างมั่นคง ในที่สุดก็สามารถบรรลุความเป็นผู้รู้เห็นธรรมที่ละเอียดลึกซึ้ง รู้แจ้งเห็นแจ้งอริยสัจ 4 ตรงตามความเป็นจริงที่เกิดภายในตนอย่างชัดเจนไปตามลำดับ

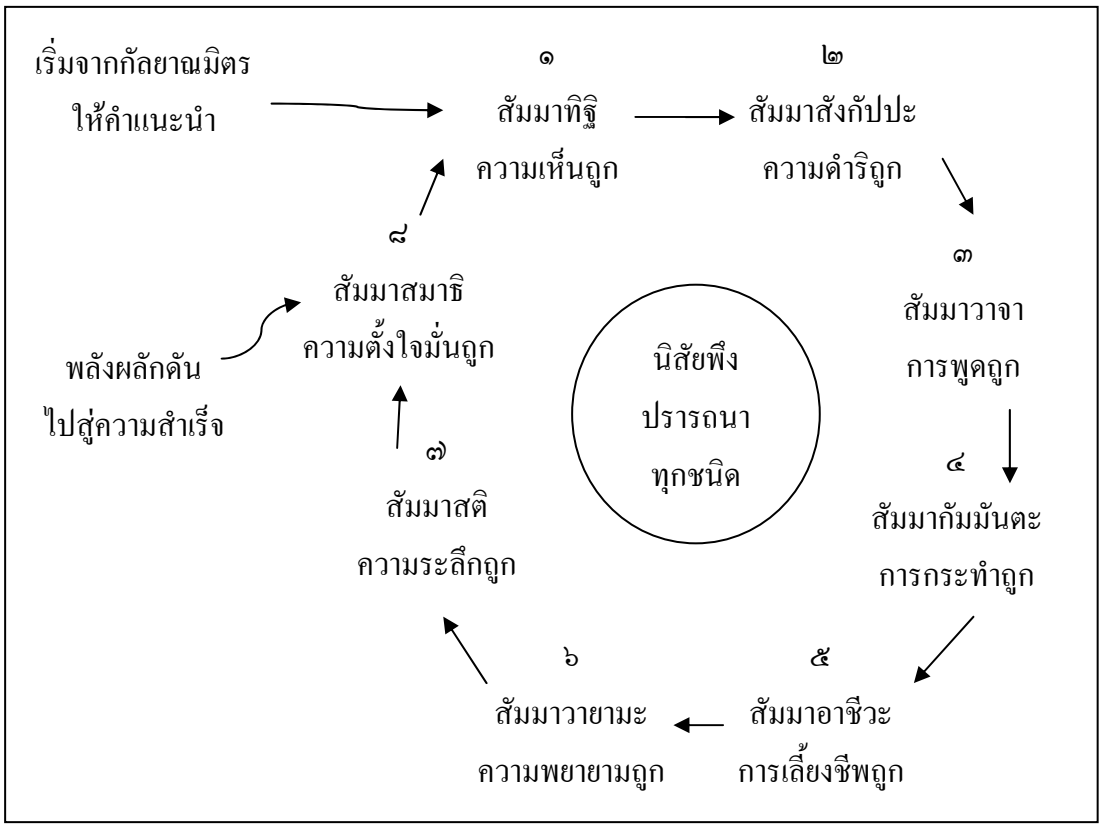

จากภาพการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 รอบแรก ซึ่งเริ่มจากความเห็นถูกหรือมรรคที่ 1 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับองค์มรรคอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องจนถึงมรรคที่ 8 ประสบการณ์จากการปฏิบัติครบรอบแรกย่อมสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมดีขึ้น จึงเกิดปัญญาคิดปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนให้มีนิสัยดี ๆ ที่พึงปรารถนา ขณะเดียวกันก็รู้สึกมีความสุขกาย สบายใจ ยิ่งกว่านั้นยังสังเกตพบว่าตนเป็นคนใหม่ที่ผู้คนรอบข้างให้เกียรติ ให้ความรักใคร่เอ็นดูและเคารพดีกว่าในอดีต หรืออย่างน้อยก็ไม่ถูกตำหนิจากญาติผู้ใหญ่

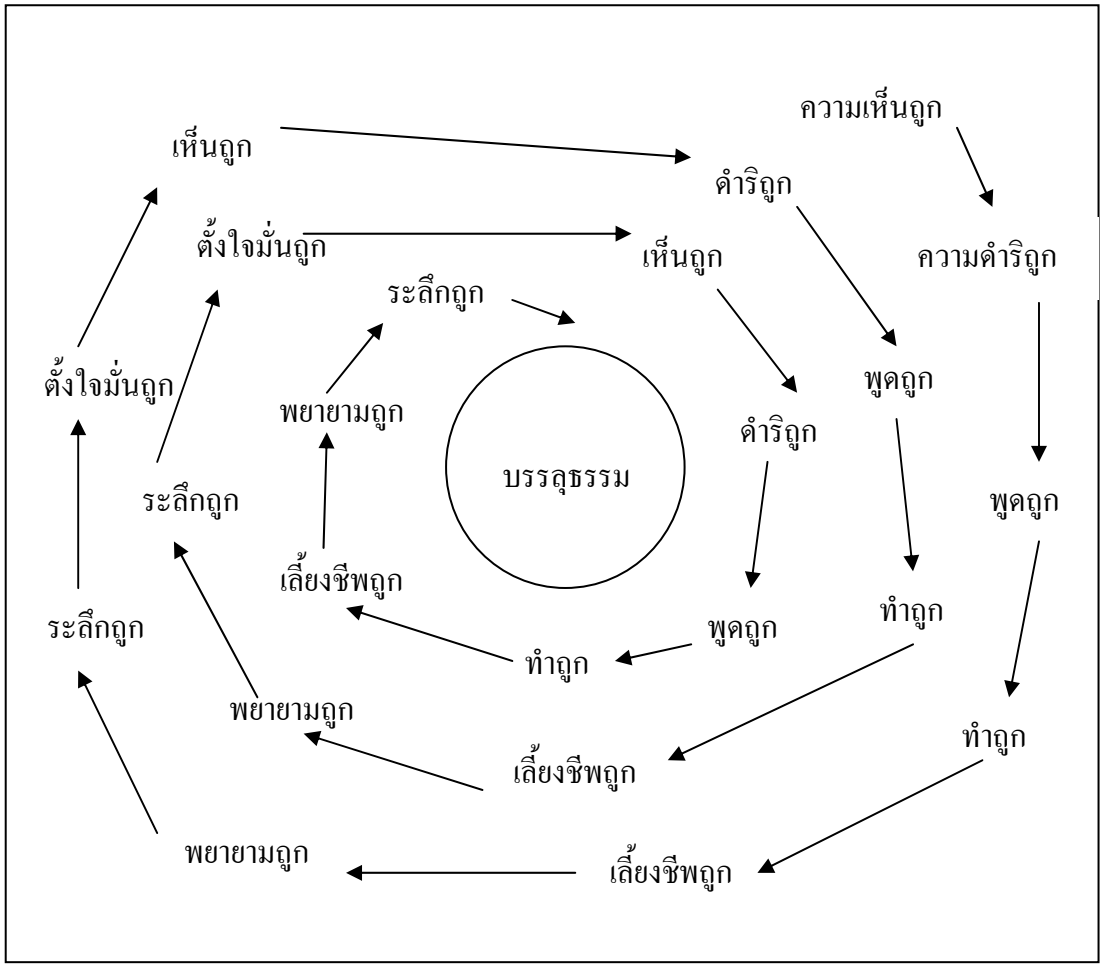

จากภาพการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 อย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้ปฏิบัติได้ประจักษ์ในคุณค่าของการปฏิบัติในรอบแรกแล้วก็จะมีกำลังใจปฏิบัติในรอบต่อไปอีก บุคคลที่สามารถปฏิบัติได้ต่อเนื่องโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ย่อปรารถนาจะปฏิบัติให้แก่รอบเรื่อยไปเพราะนอกจากตนจะประสบความสุขกายสบายใจแล้ว ยังประจักษ์แก่ใจตนอีกด้วยว่า บุญกุศลและปัญญาของตนพัฒนาขึ้นตามลำดับ จึงรักการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 ยิ่งขึ้น ด้วยศรัทธามั่นว่าหากการปฏิบัติของตนบริบูรณ์พร้อมด้วยสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิแล้วไซร้ ย่อมมีโอกาสบรรลุมรรคผลระดับใดระดับหนึ่งในชาตินี้ และมั่นใจว่าประสบการณ์ทั้งหมดนี้ย่อมไม่สูญสลายหายไป แต่จะถูกสั่งสมไว้เป็นนิสัย ปัจจัยสำหรับการปฏิบัติองค์ 8 ในภพชาติต่อไปอย่างแน่นอน

หลวงวิจิตรวาทการ (2515: 267-268) ให้ความหมายของ “มรรค” ว่าเป็นหนทางให้ถึงความดับทุกข์ เป็นองค์ที่ 4 และองค์สำคัญที่สุดของอริยสัจ เป็นข้อที่นักแต่งตำรา นักค้นคว้าทางตะวันตก จะต้องยกขึ้นกล่าวเสมอ เมื่อพูดถึงพระพุทธศาสนา โดยชาวต่างประเทศแปลมรรค 8 ไว้ดังนี้:

1.สัมมาทิฏฐิ = ปัญญาเห็นชอบ (Right view)

2.สัมมาสังกัปปะ = ดำริชอบ (Right thought)

3.สัมมาวาจา เจรจาชอบ (Right speech)

4.สัมมากัมมันตะ = ทำการงานชอบ (Right action)

5.สัมมาอาชีวะ = เลี้ยงเชีพชอบ (Right living)

6.สัมมาวายามะ = เพียรชอบ (Right exertion)

7.สัมมาสติ = ระลึกชอบ (Right recolleetion)

8.สัมมาสมาธิ = ตั้งใจชอบ (Right medition)

ความเพียรที่ใช้ว่า “วายามะ” เพิ่งมามีขึ้นในธรรมหมวดนี้ ในธรรมหมวดอื่น ๆ ใช่ว่า “วิริยะ” หรือ “วิริยารัมภะ” วายามะ ตรงกับที่ไทยเราใช้ว่า “พยายาม” ต่างกับ “วิริยะ” คือ “วิริยะ” เป็นความเพียรที่มีความกล้าเป็นส่วนผสม คือกล้าได้กล้าเสีย วิริยะ กับ วีระ มาจากรากคำอันเดียวกัน วิริยะตรงกับ Courage ในภาษาอังกฤษแท้ คือมีความกล้าอยู่ด้วย ส่วนวายามะหมายถึงความเพียรที่ไม่ทอดทิ้ง เพียรทำไปจนกระทั่งสำเร็จ โดยไม่หยุดกลางคัน คำอังกฤษที่ว่า “Exertion” ซึ่งใส่ไว้เป็นคำแปลของสัมมาวายามะนั้น แปลว่า “เบ่ง” หมายความว่า แม้จะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าก็ยังเบ่งกำลังทำต่อไป ภาษาอังกฤษที่ใกล้เคียงกับคำ “วายามะ” ยังมีอีกคำหนึ่งคือ “Perseverance”

2.1.5 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551: 160) ได้อธิบายไว้ว่าอิทธิบาท 4 หมายถึงคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ ทั้งยังเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ซึ่งมีทั้งหมด 4 ประการ คือ:

1. ฉันทะ(will ; zeal ; aspiration) หมายถึงความพอใจ ฉันทะ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง ฉันทะ คือ ความพอใจในฐานะที่เป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันดับแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไปทุกข้อ

2. วิริยะ (enery ; effort ; exertion ; perseverance) หมายถึงความเพียร วิริยะคือ ความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอยและหมายถึง “การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

3. จิตตะ (thoughtfulness ; active thought ; dedication) หมายถึงความคิดมุ่งไป คือ การตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศ

ตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ตลอดจนมีความหมายว่า “ไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่าสมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่

4. วิมังสา (investigation ; examination ; reasoning ; testing) หมายถึงความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง วิมังสาคือ การหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิงที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ฯลฯ และมี “ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา

สมฤดี ดีวรรณวงศ์ (2551: 13-32) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องการบูรณาการหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับแนวคิดเรื่อง 7 อุปนิสัยของสตีเฟน อาร์. โควีย์เพื่อพัฒนาการทำงานผลการศึกษาพบว่า อิทธิบาท เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอิทธิบาทมีความหมายครอบคลุมทั้งประโยชน์ระดับต้น ประโยชน์ระดับกลาง และประโยชน์สูงสุด ซึ่งอิทธิบาทธรรมนี้ถือว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปโดยปราศจากอุปสรรค ตั้งแต่ต้นจนถึงเป้าหมายคือความสำเร็จ และใครจะมีความสามารถในเจริญอิทธิบาทได้มากเท่าใด ความสำเร็จที่ไม่เหลือวิสัยก็ย่อมเป็นของเขาผู้นั้นอย่างไม่ต้องสงสัย แม้แต่เรื่องการบรรลุพระนิพพานก็เป็นไปได้มาแล้ว ดังในพระไตรปิฎกที่ว่า:

“อิทธิบาท เป็นอย่างไร คือมรรคใด ปฏิปทาใด เป็นไปเพื่อได้ฤทธิ์ เพื่อได้เฉพาะซึ่งฤทธิ์ นี้เรียกว่าอิทธิบาท”

คุณธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ และนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายที่เรียกว่า “อิทธิบาท” แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

“ฉันทะ” ข้อที่หนึ่งของ “อิทธิบาท 4”

เป็นความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจ ใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากจะทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้นกล่าวคือ มีความพอใจในงานที่ทำ หมายความว่า รักงานของตน ชอบงานของตน...ใครมีหน้าที่อะไรแล้วมีความรักใคร่พอใจในงานนั้นเรียกว่ามีฉันทะ โดยความรักงาน พอใจในงานที่ตนทำนี้เป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่องาน ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงาน ตรงกันข้าม ฉันทะทำให้เกิดกำลังภายในที่จะต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก เพราะฉะนั้น เมื่อมีความรักเกิดขึ้นแล้ว งานหนักก็กลายเป็นเบา ที่ยากก็จะกลายเป็นง่าย ตัวอย่างหนุ่มสาวรักกัน ถึงแม้จะต้องเดินลุยน้ำลุยโคลนหรือผ่านป่าข้ำไปหาคนรักก็กล้าทำ เมื่อได้พบ และพูดคุยกันก็ลืมง่วง ลืมเหนื่อย ลืมหิว แม้คนที่รักงานที่ตนทำก็แสดงลักษณะคล้าย ๆ กัน โทษของการขาดฉันทะ ทำให้คนขาดกำลังใจ เบื่องานอันเป็นหน้าที่ของตน เมื่อเบื่อแล้วก็ทอดทิ้ง กลายเป็น

ทำงานจับจด ทิ้งนี่คว้าโน่น แต่ไม่ได้เรื่องสักอย่าง คนอย่างนี้ไม่มีทางก้าวหน้าในกิจการใด วิธีปฏิบัติก็คือเมื่อเราคิดจะทำงานสิ่งใด ต้องปลูกฉันทะขึ้น คือทำความพอใจรักใคร่ในงานนั้นก่อน การที่จะทำเช่นนั้นได้ต้องพิจารณาให้เห็นผลได้ผลเสีย คือถ้างานนั้นจะเกิดผลดีอย่างไร และถ้าไม่ทำจะเกิดผลเสียหายอย่างไร เมื่อเห็นผลได้ผลเสียแล้ว ฉันทะย่อมจะเกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อในพระพุทธศาสนาเชื่อว่า "ฉันทะ สามารถปลุกเร้า ปลูกฝัง และสร้างขึ้นได้ โดยเมื่อจะทำสิ่งใด งานใด ควรพิจารณาสิ่งที่จะทำนั้นให้ชัดเจนว่าเมื่อทำแล้วจะมีผลตอบแทนดี ไม่ดีอย่างไร พิจารณาว่าตนสามารถทำได้หรือไม่ พิจารณาถึงความเป็นไปได้" เมื่อพิจารณาเห็นว่าสิ่งที่จะทำนั้นมีประโยชน์แก่ตน และตนสามารถทำได้ ทั้งเป็นสิ่งที่เหมาะแก่ตน ฉันทะก็จะค่อย ๆ เกิดขึ้น เกิดรักชอบงานขึ้นมา เมื่อเกิดรักชอบแล้ว ก็จะทำสิ่งนั้นได้ด้วยความเต็มใจและทุ่มเท

สรุปได้ว่า ฉันทะหมายถึง ความพอใจ ความชอบใจ ความรัก ความปรารถนาที่จะทำสิ่งที่บุคคลนั้นเห็นว่ามีประโยชน์คือ เป็นแรงจูงใจ ตัวกระตุ้นให้กระบวนการอิทธิบาทเริ่มขึ้น วิธีปฏิบัติ เมื่อเกิดความพอใจ ชอบใจ รักและปรารถนาที่จะทำแล้ว ให้รีบพิจารณาลงมือทำได้ทันที เพราะถ้าช้าจะกลายเป็นความเบื่อหน่ายขึ้นมา วิธีการปลูกฉันทะ โดยให้พิจารณาถึงคุณประโยชน์ผลดี ของกิจที่จะทำนั้น ๆ ให้ชัดเจนแจ่มแจ้งและตั้งเป็นเป้าหมายไว้ให้ได้เสียก่อน การขาดฉันทะเท่ากับการขาดแรงจูงใจ ขาดเป้าหมายในการทำกิจการงาน ย่อมสำเร็จยากและช้า

"วิริยะ" ข้อที่สองของ "อิทธิบาท 4"

เป็นความขยันหมั่นเพียร เป็นภาวะของผู้กล้า หมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย แม้จะเจออุปสรรคต่าง ๆ ขณะทำงาน ก็กล้าเผชิญปัญหาเพื่อบรรลุเป้าหมาย วิริยะจึงเป็นแนวทางให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามที่ประสงค์ ซึ่งวิริยะหรือความเพียรยังเป็นคุณอันพยุงจิตในอันปรกอบกิจไปไม่ให้ท้อ โดยมีหลายชื่อ โดยมีลักษณะ และชื่อต่าง ๆ อาทิ:

ชื่อว่า..."วิริยะ" เพราะเป็นเหตุแกล้วกล้าของบุคคล

ชื่อว่า... "อุฏฐานะ" เพราะเป็นเหตุลุกขึ้นประกอบกิจ ไม่นั่งนิ่ง

ชื่อว่า..."อุสสาหะ" เพราะเป็นเหตุอาจหาญและอดทน

ชื่อว่า..."ธิติ" เพราะเป็นเหตุให้มั่นคง

ชื่อว่า..."อัฏฐีติ" เพราะเป็นเหตุไม่หยุด

ชื่อว่า... "วายามะ" เพราะเป็นเหตุชักไป

ชื่อว่า..." ปรักกมะ" เพราะเป็นเหตุบากบั่น มีแต่จะก้าวไปข้างหน้า

ชื่อว่า..."อัปปฏิวาณี" เพราะเป็นเหตุไม่ถอยหลัง

ชื่อว่า..."ปธานะ" และ "ปัคคหะ" เพราะเป็นเหตุประคองใจไว้

ความเพียรที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่อเข้าอุดหนุนในกิจการใด ๆ ย่อมทำกิจการนั้นให้สำเร็จเร็วขึ้น ความเพียรที่ประกอบถูกทางแล้ว ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จแก่ชนทุกจำพวก เพราะความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือความเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดใหม่อย่างหนึ่งกับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีความเจริญให้เกิดขึ้น และระวังรักษามิให้เสื่อมไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติได้ตั้งตน ตั้งใจอยู่ในความดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม

สรุปว่า ความเพียร มาจากวิริยะ หมายถึงความบากบั่น ความกล้าแข็ง ความพยายามเพื่อจะกระทำกิจบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตั้งแต่ขั้นธรรมดาในการดำเนินชีวิตไปจนถึงการกระทำกิจเพื่อละชั่ว ความผิดพลาดบกพร่อง ประพฤติดีโดยพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ๆ และทำกิจน้อยใหญ่โดยไม่ท้อถอย ไม่สิ้นหวัง มุ่งมั่นเดินหน้าเรื่อยไปและประคับประคองความมุ่งมั่นไว้จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายคือ “ความสำเร็จ”

“จิตตะ” ข้อที่สามของ “อิทธิบาท 4”

หมายถึงความเอาใจใส่กับงานที่ตนทำ ได้แก่ “หมั่นตรวจตราดูแล เอาใจจ่อไว้กับงานของตน โดยจิตตะมีประโยชน์ เนื่องจากเรื่องการทำงานนั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ เพราะงานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรสภาพไป ผิดจากที่ผู้ทำคาดการณ์ไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ เช่น ปลูกบ้านเรือน ต้องคิดว่าประตูหน้าต่างจะต้องติดกลอนไว้ เพื่อกันขโมย แล้วก็ได้มอบหมายให้คนเฝ้ารักษาคอยปิดเปิดแล้วด้วย ถึงกระนั้นก็นอนไม่ได้ เพราะว่าตัวคนเฝ้านั้นเองอาจเผลเลอลงกลอนขโมยก็เข้าบ้านได้ ถ้ามีจิตตะต้องเอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอแล้วก็จะแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที เหมือนคนที่ดูแลบ้านเรือนของตนดี ย่อมขนของมีค่าออกจากบ้านได้ทันก่อนที่ไฟจะลามมาถึง โทษของการขาดจิตตะ คืองานที่ตนลงทุนลงแรงทำไว้นั้นจะเสียหายโดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อมันสายเกินแก้เสียแล้ว

วิธีปฏิบัติ เมื่อจะทำงานสิ่งใด จงพยายามศึกษารายละเอียดของงานนั้นให้เข้าใจ เรียกว่า “ความต้องการของงาน” คือให้รู้งานที่เราจะทำนั้นมันต้องการอะไรบ้าง เช่น จะปลูกต้นไม้ก็ต้องรู้ความต้องการของการปลูกต้นไม้นั้นว่า ต้องรดน้ำเวลาไหน ให้ปุ๋ยกี่วันครั้ง อากาศอย่าง อะไรเป็นศัตรูพืช ต้องการร่มแสงแดด อากาศ ทางลม เป็นต้นอย่างไร เมื่อได้ศึกษาความต้องการของงานดีแล้วก็ตรวจตราให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์

เรื่องความเอาใจใส่ในการทำงานนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้พิจารณาสำคัญและทำตามลำดับความสำคัญนั้น ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะก่อให้เกิดความเสียหายและความเดือดร้อนใจได้

“วิมังสา” ข้อที่สี่ของ “อิทธิบาท 4”

หมายถึง การใช้ปัญญาประกอบการทำงาน ปัญญาที่ว่านี้ก็ได้แก่ วิชาความรู้ และความรู้สำคัญที่จะนำออกใช้ก็คือความรู้เรื่องงานที่ตนทำนั้นเอง เริ่มแต่รู้จักงานที่ทำว่าเราทำอะไร มีขอบเขตแค่ไหน รู้จักผลได้ผลเสียของงาน รู้จักวิธีทำงานให้ได้ผลดี วิธีทุ่นเวลาและเพิ่มผลงาน การใช้ปัญญาพิจารณางานของตนนี้เรียกว่า “วิมังสา”

คุณของวิมังสา คือ ปัญญาเป็นแสงสว่างพอใจ ถอยออกมาเทียบกับสิ่งภายนอกเสียก่อนก็ได้ เปรียบเหมือนตาหรือเหมือนแสงสว่าง นอกจากช่วยให้เราทำงานไม่ผิดแล้ว ยังช่วยให้เรามองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีขึ้นด้วย

โทษของการขาดวิมังสา คือทำงานอย่างผิด ๆ ถูก ๆ ทำผิดจัง ๆ ทำด้วยความงมงาย เปลืองทุน เปลืองแรง และเปลืองเวลา เพราะผู้ทำโง่

สรุปได้ว่า กระบวนการของวิมังสานั้น คือ “การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นไคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลลัพธ์เช่นนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าชักองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมายเป็นเพราะอะไร จะแก้ที่จุดไหน ฯลฯ

พิเชียร อำนาจวรประเสริฐ (2556: 7-23) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “อิทธิบาท 4 “ไว้ใน” 9 คาถาสำหรับมหาเศรษฐี” โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ:

คาถาข้อที่ 1 “ฉันทะ”

อันดับแรกในการที่จะทำให้กลายเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จคือจะต้องมี “ฉันทะ” ในอิทธิบาท 4 ซึ่งหมายถึง “ความพอใจ” ซึ่งปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของฉันทะคือ “Inspiration”และ “Ambition”

Inspiration แปลว่า แรงบันดาลใจ โดยผู้ที่มุ่งหวังความเจริญก้าวหน้า ก่อนอื่นต้องสร้างแรงบันดาลใจขึ้นมาก่อน โดยการสร้างแรงบันดาลใจไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ โดยในลำดับแรกจะต้องทราบถึงความถนัดของตนเอง ความชอบหรือไม่ชอบของตนเอง สิ่งที่ตนเองถนัด สิ่งที่ตนเองสนใจ แล้วนำมาประยุกต์ ดังตัวอย่างของผู้มีแรงบันดาลใจที่ยิ่งใหญ่ เช่น มาร์ค ซัคเคอร์เบิร์ก ผู้สร้างเฟซบุคขึ้นมา หรือบิลล์ เกตส์สร้างไมโครซอฟต์ขึ้นที่โรงจอดรถของเพื่อนบ้าน สมัยที่ยังเป็นนักศึกษาฮาร์เวิร์ด ฯลฯ ซึ่งทั้งสองท่านปัจจุบันก็คือมหาเศรษฐีที่ทั่วโลกรู้จัก ด้วยเหตุปัจจัยจากแรงบันดาลใจและสร้างสิ่งที่ตนเองสนใจ ตนเองถนัด และตนเองรัก ผลงานชิ้นสำคัญจึงบังเกิดขึ้น

Ambition แปลว่า ความทะเยอทะยาน ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ฝันให้ไกล ไปให้ถึง”

คาถาข้อที่ 2 “วิริยะ”

วิริยะ แปลว่า ความเพียร ความขยัน ความสำเร็จทุกความสำเร็จย่อมต้องมาจากความเพียร ความขยันด้วยกันทั้งสิ้น ดังพุทธวาจาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสว่า :

วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ. (บุคคลล่วงทุกข์ได้ เพราะความเพียร)

You can overcome suffering through diligent efforts.

ขุ.สุ.25/361. (Sn. 25/361.)

คาถาข้อที่ 3 “จิตตะ”

จิตตะ หมายถึง ความใส่ใจ ความเอาใจใส่ในหน้าที่การงาน ไม่ใช่ทำอย่างทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ หรือขอไปที ทำอะไรแล้วต้องทำให้ดีที่สุดในทุก ๆ งานที่ตนเองทำ ผู้ที่ประสบความสำเร็จ ผู้ที่เป็นมหาเศรษฐีจะมีนิสัยในการทำงานอย่างชนิดที่เรียกว่า “สุดฝีมือ” และใส่ใจ ดูแลทุกขั้นตอนอย่างเต็มที่

คาถาข้อที่ 4 “วิมังสา”

คาถาสู่ความเป็นมหาเศรษฐีข้อที่ 4 คือ “วิมังสา” แปลว่า “พิจารณาดี” หมายถึงเวลาทำงานหรืออะไรก็แล้วแต่ ต้องทำอย่างละเอียดรอบคอบ รัดกุม ไม่ว่าจะเป็นงานส่วนเล็ก ๆ หรือส่วนใหญ่ ต้องใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อป้องกัน ปิดกั้นปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะตามมาในภายหลัง และเพื่อให้ชิ้นงานต่าง ๆ ออกมาอย่างสมบูรณ์แบบที่สุด

2.1.6 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดสังคหวัตถุ 4

วศิน อินทสระ (2553: 121) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สังคหวัตถุ แปลว่า ธรรมเครื่องสงเคราะห์กัน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในสังคมมนุษย์ บุคคลใดมีธรรม 4 ประการนี้ เขาย่อมเป็นที่รักเคารพ ยำเกรงของคนทั้งหลาย ธรรม 4 ประการนี้ ท่านเปรียบเหมือนเพลารถ ทำให้รถวิ่งไปได้ ธรรม 4 ประการอยู่ในโลกทำให้โลกเป็นไปได้โดยสวัสดี สังคหวัตถุ 4 ได้แก่: (องฺ.จตุกฺก. 21/335/256)

1. ทาน หมายถึงการแบ่งปัน

2. เปยยวัชชะ หรือปิยวาจา หมายถึง การพูดไพเพราะ

3. อัตถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์

4. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย ความไม่ถือตัว การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ได้ให้ความหมายตามหลักจริยศาสตร์สังคมของพุทธศาสนา เรื่อง สังคหวัตถุ 4 หรือหลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคมเพื่อก่อให้เกิดความนิยมชมชอบและเคารพนับถือแก่ผู้อื่น หรือสังคมของชุมชนต่าง ๆ คือ

1.ทาน หรือ การให้ปันสิ่งของตนเองแก่ผู้อื่นที่ควรปัน เพราะทานหมายถึง

1.1 ธรรมทาน หรือ การบริจาคทางจิตใจ

1.2 อามิสทาน หรือ การบริจาคทางวัตถุ

2. ปิยวาจา หรือ การเจรจาใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหมาสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น เพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเหล่านั้นเคารพนับถือ ปิยวาจานี้ ใช้กับมิตรสหายของตน ย่อมจะทำให้มิตรสหายเหล่านั้นรักใคร่ รู้จักเจรจา สุภาพอ่อนโยน กับครูอาจารย์ การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่อง ปิยวาจานั้น ผู้ใช้จำต้องมีสติ ควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจตนเองได้ทุกขณะ (mind's control or self control)

3. อัตถจริยา หมายถึง การสอนให้บุคคลนั้น มีหน้าที่ทางมนุษย์สัมพันธ์ทุกระดับชั้นมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

4. สมานัตตตา หมายถึงการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองสม่ำเสมอโดยไม่ถือตัว และให้เข้ากับสังคมของชุมชนได้ทุกชั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2555: 74-76) หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์ คือคนทั่วไปหรือที่อยู่ในสังคมใหญ่ นอกจาก อปริหานิยธรรม (ธรรมที่จะทำให้ไม่เสื่อม) ยังมีหลักธรรมอีกชุดหนึ่งเรียกว่า "สังคหวัตถุ" แปลว่า หลักการสงเคราะห์ คือหลักการยึดเหนี่ยวประสานหมู่ชนให้อยู่ในความสามัคคี ซึ่งมี 4 ประการ (สังคหะ แปลว่า "สังเคราะห์" หรือ "สงเคราะห์" ที่เราใช้ความหมายว่าช่วยเหลือกัน แต่คำศัพท์เดิมแปลว่า "รวมเข้าด้วยกัน") หมายความว่า ในกรที่จะผนึกให้สังคมมีความมั่นคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ คนจะต้องมีธรรม 4 ข้อนี้ คือ:

1. ทาน (giving ; generosity ; charity) หมายถึงการให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน และหากมีลาภ หรือผลประโยชน์ก็กระจายเฉลี่ยกันไป

2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (kindly speech ; convincing speech) หมายถึงวาจาเป็นที่รัก วาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี รู้จักใช้วาจาให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ มีการแสดงน้ำใจที่จะแก้ปัญหาและช่วยเหลือกกันและกัน ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

3. อัตถจริยา (useful conduct ; rendering services ; doing good) หมายถึงการประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม รวมถึงการเอาเรี่ยวแรงกำลังความสามารถเข้าช่วยเหลือร่วมมือกัน

4. สมานัตตตา (even and equal treatment ; equality consisting in impartiality, participation and behaving oneself properly in all circumstances) หมายถึงความมีตนเสมอ คือ การเอาตัวเข้าสมานโดยธรรม มีความเสมอภาคกันโดยธรรม ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

พระภาวนาวิริยคุณ (อ้างแล้ว, 2537: 54-56) ให้ความหมายของสังคหวัตถุธรรม คือ ธรรม 4 ประการสำหรับยึดเหนี่ยวใจและประสานกันไว้ให้เหนี่ยวแน่น แข็งแกร่งและถาวร ด้วยน้ำใจที่อดทนเป็นผลให้แต่ละคนต่างสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความรักใคร่ สามัคคีปรองดอง เมื่อมีเรื่องขัดใจกันก็อภัยให้กันได้โดยง่าย ประกอบด้วยสามัคคีปรองดอง เมื่อมีเรื่องขัดใจกันก็อภัยให้กันได้โดยง่าย เหตุที่นำสังคหวัตถุธรรมเป็นหลักปฏิบัติในการยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกันของกลุ่มคนในทิศ 6 นั้น ก็ด้วยเหตุผลสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

ก.ความแตกต่างระหว่างบุคคลในทิศ 6 กล่าวคือ บุคคลที่ล้อมรอบตัวเราทั้ง 6 กลุ่มนั้น ไม่มีใครเหมือนกันเลย แต่ละคนล้วนแตกต่างกันในหลายแง่มุม ซึ่งอาจแยกได้เป็นสิบเป็นร้อยประเด็นทีเดียว เช่น เพศ อายุ อาชีพ ฐานะ ตระกูล สถานภาพทางสังคม การศึกษา อบรม เชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ นิสัย ทัศนคติ ประสบการณ์ทางโลกและทางธรรม สติปัญญา สุขภาพ ฯลฯ

ข.สังคหวัตถุธรรมสามารถสนองความต้องการหรือความขาดแคลนของบุคคลได้กว้างขวางครอบคลุมมากกว่าธรรมหมวดอื่นๆ

สังคหวัตถุธรรม 4 ประกอบด้วย:

1. ทาน หมายถึงการให้ การแบ่งปัน รวมถึงการสงเคราะห์ด้วย สำหรับบุคคลที่ยากจนย่อมขาดแคลนทรัพย์สินเงินทอง บุคคลที่ประสบภัยธรรมชาติ ย่อมต้องการความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ในด้านปัจจัย 4 อย่างรีบด่วน การทำทานของเราย่อมสามารถสนองความต้องการและความขาดแคลนทันท่วงที แม้ผู้ที่ไม่ขาดแคลน เมื่อมีผู้นำสิ่งของมาให้ด้วยความปรารถนาดี ก็จะรู้สึกปลาบปลื้มใจไม่รู้ลืม แลเกิดความรักความปรารถนาดีต่อผู้ให้ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ว่า “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก”

2. ปิยวาจา หมายถึง วาจาไพเราะหรือการพูดดีต่อกัน คนเราโดยทั่วไปมีชีวิตอยู่ได้ด้วยกำลังใจ บุคคลที่เคยมีความรู้ความสามารถสูงส่ง มีทรัพย์ศฤงคารมากมาย มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ แต่บางคราวอาจจะมีสิ่งใดมาบั่นทอนกำลังใจ ทำให้รู้สึกท้อถอยและสิ้นหวัง ไม่สนใจใยดีที่จะพากเพียรประกอบการงาน ให้ชีวิตเกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไปในสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งที่บุคคลต้องการที่สุดก็คือปิยวาจา ได้แก่ คำพูดประโลมใจ คำพูดปลอบขวัญ ฯลฯ จากคนรอบข้าง

ดังนั้น ถ้าเราสังเกตเห็นว่าบุคคลใดในทิศ 6 ของเรากำลังใจตก ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรีบช่วยเติมพลังใจแก่เขาด้วยปิยวาจาเพื่อให้เขาเกิดความอาจหาญพร้อมที่จะฟันฝ่าอุปสรรคเอาชนะทุกข์ต่อไปให้ได้

3. อัตถจริยา หมายถึง การช่วยเหลือกันด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา กำลังความคิด กำลังบุญบารมี ฯลฯ ซึ่งเป็นไปโดยชอบธรรมและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

เมื่อใดก็ตาม ถ้าสังเกตเห็นว่าบุคคลใดในทิศ 6 ของเรากำลังต้องการหรือขาดแคลนแรงงาน ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ หรือการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ หรือมีปัญหาในการติดต่อประสานงานกับบุคลหรือองค์กรใด ๆ ถ้าตัวเรามีความรู้ ความสามารถและคามพร้อมที่จะช่วยเหลือได้ ก็พึงขันอาสาเข้าไปช่วยให้ทันท่วงทีด้วย แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยถูกต้องทำนองคลองธรรมทุกประการ ไม่มีเรื่องผิดศีลผิดธรรมแอบแฝงอยู่

4. สมานัตตตา หมายถึง การวางตัวดีต่อกันเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว เป็นกันเอง มีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน โดยผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันมักมีปัญหาที่ทำให้เกิดความไม่สบายใจอยู่ประการหนึ่ง คือ ยากที่จะไว้วางใจในตัวบุคคลที่เป็นทิศ 6 ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นทิศเบื้องซ้ายหรือเพื่อนฝูง เช่น เพื่อนบางคนที่เคยได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลจากเราในการแก้ปัญหา ในยามที่เขเดือดร้อนให้ลุล่วงไปด้วยดี ครั้นเวลาล่วงเลยไป เมื่อเราไปขอความช่วยเหลือจากเขบ้าง เขาก็ยินดีช่วยเหลือแต่ประพฤติทุจริตต่อเรา ทำให้ความเป็นมิตรแท้ต้องสูญสิ้นไป หรือบางรายที่เราเคยช่วยเหลือไว้ แต่ครั้นภายหลังฐานะของเขาเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนมั่งคั่งร่ำรวย มียศตำแหน่งใหญ่โต เขาก็แสดงอาการเมินเฉย ในยามที่เราไปขอความช่วยเหลือจากเขาบ้าง พฤติกรรมเช่นนี้ก็ทำให้ความเป็นมิตรแท้ฝ่อไปอีกเหมือนกัน

ดังนั้น เมื่อสังเกตพบว่าบุคคลใดในทิศ 6 ของเราขาดความมั่นใจในตัวเรา ก็พึงแสดงความเป็นกันเองต่อเขาให้ปรากฏชัดเจน เพื่อให้เขาเห็นว่าเราเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย พฤติกรรมเช่นนี้ ย่อมเป็นการร่วมกันรับผิดชอบต่อการสร้างมิตรแท้ให้แก่สังคม

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง (188-189) ให้ความหมายของสังคหวัตถุว่า หมายถึงธรรมเครื่องสงเคราะห์ต่อกันเป็นธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ช่วยประสานความสามัคคีระหว่างกันของคนในสังคมมิให้เกิดความแตกแยก แบ่งออกเป็น 4 ประการคือ

1. ทาน หมายถึง ให้ปันสิ่งของตนแก่คนอื่นที่ควรให้ปัน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยวัตถุสิ่งของบ้าง ด้วยการให้สติ ให้ข้อแนะนำเป็นความรู้บ้าง ช่วยเหลือสงเคราะห์กันตามกำลังความสารถ ผู้รู้จักให้ย่อมเป็นที่รักใคร่ของคนโดยทั่วไป

2. ปิยวาจา หมายถึง เจรจาด้วยวาจาที่อ่อนหวาน พูดแต่คำที่เป็นประโยชน์ คำสุภาพเหมือนกับคนรักญาติมิตรพูดต่อกัน ผู้รู้จักพูดถูกกาลเทศะ บุคคล มักเป็นผู้ประสานประโยชน์กับผู้อื่นได้ดี

3. อัตถจริยา หมายถึง ประพฤติสิ่งที่เป็นระโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือในกิจธุระของผู้อื่นที่ทำคนเดียวไม่ไหว เมื่อตนรู้เห็นเข้าก็ไม่นิ่งดูดาย รีบเข้าช่วยเหลือ รวมถึงการช่วยบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทางสังคมด้วย ผู้ทำตัวให้เป็นประโยชน์ตอผู้อื่น แม้ตกทุกข์ได้ยากก็มีคนช่วยเหลือ

4. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว เป็นผู้รู้จักการวางตัวถูกต้องต่อสถานที่ บุคคล และสังคมนั้น ๆ วางตัวได้เสมอต้นเสมอปลาย และเสมอภาคกับทุกคน มีความยุติธรรม ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง ผู้วางตัวได้เหมาะสม เป็นคนน่านับถือ น่าคบหาต่อผู้พบเห็น เพราะทำตัวเข้ากับคนอื่นได้ดี

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงหลักการบริหารคนว่า การบริหารคนนี้ยังมีสิ่งลึกลับอีกอย่างหนึ่ง คือ เครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ ใจเขา เรารักเขา เราหวังดีต่อเขา อย่างนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ คงได้ยินได้ฟังมาแล้วจากหนังสือธรรมะทั่ว ๆ ไป เรื่อง “สังคหวัตถุ”

1. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. การพูดจาไพเราะ

3. การบำเพ็ญประโยชน์

4. การทำตัวให้เป็นเกลอ หรือเป็นเอนมากกว่าที่จะเป็นนาย

หรือที่เรียกว่า “ความงดงามในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน” อันเป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยวให้เกิดความร่วมมือกันได้

อรศิริ เกตุศรีพงษ์ (2550: 43-46) ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ 4 คือ สิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน 4 ประการ

1. ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาด เหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน มีการให้ และรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสารต่าง ๆ ที่

ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อนโดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ด้วย

2. ปิยวาจา คือการแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่เพราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งสำคัญมากต่อการจัดการความรู้ในองค์กร เพราะการจะนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้น ต้องใช้ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นหลัก

3. อัตถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ทำยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใด สามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมีอัตถจริยาแล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้ แต่ขาดกำลังคน เพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

4. สมานนัตตตา คือการมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอจริงใจต่อกัน ความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust) เพราะ ถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจกัน พนักงานก็จะไม่อยากนำความรู้ ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่าง ๆ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือว่า “สมานนัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.1.7 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอคติ 4

“ผู้ใดไม่ละเมิดความยุติธรรม
เพราะความรัก ความชัง ความโง่เขลา
และความกลัว ยศของผู้นั้น ย่อมเด่นดุจดวงจันทร์
เปล่งแสงสว่างในข้างขึ้นทุกค่ำคืน”

(พุทธพจน์) (อง. จตุกฺก. เล่ม 11 หน้า 19 ข้อ 19)

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง ได้ให้ความหมายของอคติคือ ความลำเอียง ความเอนเอียงเข้าข้างวางตัวใจไม่เป็นกลาง ไม่มีความยุติธรรม มี 4 ประการได้แก่

1.ฉันทาคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างโดยถือเอาความรักใคร่พอใจของตนเป็นที่ตั้ง จะทำให้เสียความยุติธรรมเพราะเห็นแก่หน้าคนที่ตนรัก เช่น ยกย่องแต่คนสนิท คนใกล้ชิด แม้ไม่สมควรได้รับการยกย่อง เป็นต้น

2.โทสาคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างโดยถือเอาความไม่ชอบใจไม่พอใจของตนเป็นที่ตั้ง จะทำให้เสียความยุติธรรมเพราะลุแก่อำนาจความเกลียดชัง ทำให้มีการกลั่นแกล้งและทำลายกันเกิดขึ้น เช่น กีดกันคนที่ตนไม่ชอบไว้ไม่ให้ก้าวหน้าตามที่ควรจะได้ เป็นต้น

3.โมหาคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างเพราะความหลง จะทำให้เสียความยุติธรรมเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นคนเชื่อง่าย หูเบา ไม่มีความรอบคอบ เช่น ด่วนตัดสินลงโทษผู้น้อยก่อนพิจารณาให้ถี่ถ้วน เป็นต้น

4. ภยาคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างเพราะกลัวหรือเกรงใจ จะทำให้เสียความยุติธรรมเพราะความโลเล ไม่มั่นคง ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่น เช่น ไม่กล้าลงโทษผู้ทำผิด เพราะเป็นลูกหลานของผู้มีอำนาจ มีอิทธิพล เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า อคติ 4 (Agati : prejudie) หมายถึงฐานะอันไม่พึงถึง, ทางความประพฤติที่ผิด, ความไม่เที่ยงธรรม, ความลำเอียง หลวงวิจิตรวาทการได้ให้ความหมายของ “อคติ”ว่า “ทางเดินที่ผิด” โดยแปลในภาษาอังกฤษว่า “Wrong Course” ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมศาสตร์กฎหมายเก่าของประเทศเรา “อคติ” แบ่งออกเป็น 4 ประการคือ:

1. ฉันทาคติ (Chandagati) หมายถึงลำเอียงเพราะชอบ, ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน

2. โทสาคติ (Dosagati) หมายถึงลำเอียงเพราะชัง , ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน

3. โมหาคติ (Mohagati) หมายถึงลำเอียงเพราะหลง, พลาดผิดเพราะเขลา

4. ภยาคติ (Bhayagati) หมายถึงลำเอียงเพราะกลัว

ฮ. นิกฮูกี้. (2555: 73-75) ได้แปลความหมายของคำว่า “อคติ” ว่า “ทางที่ไม่ควรเดิน” หมายถึง ความลำเอียง ความไม่ยุติธรรม เป็นข้อห้ามสำหรับผู้ปกครองหรือหัวหน้าผู้อื่น หรือผู้ที่จะให้คุณให้โทษแก่ผู้อื่นได้ โดยในส่วนของลำเอียงเพราะรัก (ฉันทาคติ) หรือเพราะไม่ชอบกัน (โทสาคติ) นั้นเข้าใจง่าย ในส่วนของความเขลานั้น (โมหาคติ) ก็ได้แก่ลำเอียงเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความโง่ หรือความสะเพร่า เช่นผู้มีอำนาจฟังความข้างเดียว หรือไม่มีความรู้ไม่มีความสามารถในการตัดสินคน ก็ไปตัดสินเขา ทำให้เกิดความเสียหาย ในส่วนของลำเอียงเพราะความกลัวนั้น (ภยาคติ) ก็คือกลัวหรือเกรงใจผู้มีอำนาจเหนือตน ตัวอย่างเช่น ครูอาจลำเอียงให้คะแนนเด็กคนหนึ่งดี เพราะว่าพ่อของเด็กคนนั้นเป็นเจ้าใหญ่นายโต เป็นต้น

ถ้าองค์การใด มีเจ้านายที่มีอคติ 4 อย่างนี้ เห็นว่าหน่วยงานนั้นจะสับสนวุ่นวาย บริษัทและพนักงานจะหาความสุขความเจริญไม่ได้เลย

อคติเป็นเชื้อร้ายสำคัญที่จะทำลายองค์กรให้ย่อยยับ ถ้าเจ้านายมีอคติกับลูกน้อง จะบ่อนทำลายน้ำใจลูกน้อง ทำให้ลูกน้องเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ไม่แน่ใจในสวัสดิภาพการทำงานของตน คนเราจะขวนขวายทำสิ่งต่าง ๆ ก็เพราะสามารถคาดหมายได้ว่าเขาจะได้ดีมีสุขเพราะความรู้ความสามารถ เขาจึงศึกษาเพิ่มเติม ขยันทำงาน แต่ถ้าเขารู้เสียแล้วว่า แม้เขาจะมีความรู้เพิ่มขึ้นต่อให้ทำงานอย่างถวายหัว เขาก็จะไม่ได้รับผลดีใด ๆ เพราะเจ้านายมีอคติ เช่นนี้เขาจะพัฒนาตัวเองไปทำไม เพราะทำไปแล้วเขาไม่ได้รับประโยชน์เมื่อเขาไม่ทำ เขาก็ไม่เจริญ บริษัทก็ไม่เจริญด้วยเหมือนกัน

สมมติว่าเราถูกคนจ้องจับผิด เราจะอยู่อย่างมีความสุขหรือ เมื่อเราอยู่ที่ไหนไม่มีความสุข เราก็จะไม่มีแก่ใจให้ที่นั้น ไม่ปกป้องผลประโยชน์ให้องค์กร มีใจออกห่างและจะลาออกไป กระทั่งผลที่ร้ายคือ ทุจริตต่อองค์กรเสียเลย ซึ่งถ้าใครได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งเพราะเจ้านายมีฉันทาคติ โดยไม่ได้ดูว่ามีความรู้ความสามารถหรือไม่ แต่ประการใด การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งของเขาก็ไม่ได้ช่วยตัวเขาหรือช่วยองค์กรให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาเลย กลับตรงกันข้าม อคติจะทำลายลูกน้องที่ได้เลื่อนตำแหน่ง ทำลายเจ้านาย และทำลายองค์กรนั้น ๆ ด้วย เพราะเจ้านายที่มีอคติ เท่ากับทำลายตัวเอง ใครที่ไหนรู้เข้าก็รังเกียจเดียดฉันท์ไม่ให้ความนับถือ แล้วเจ้านายที่ให้ลูกน้องไม่มีความสามารถมาบริหารงาน การงานนั้นก็ไม่เจริญ เจ้านายก็จะได้รับผลร้ายที่ไม่พึงประสงค์อันเกิดจากการไร้ความสามารถของลูกน้องผู้นั้นไปด้วย บริษัทที่มีแต่คนไม่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารงาน บริษัทนั้นจะต้องปิดตัวลงในเวลาไม่ช้านัก ดังนั้นถ้าเจ้านายเหนือหัวรู้ว่าลูกน้องในลำดับชั้นรองลงมามีอคติ ก็พึงจัดการเสีย ก่อนที่จะเกิดปัญหาลุกลามบานปลาย ทำความเสียหายต่อองค์กรอย่างยากที่จะแก้ไขได้ในภายหลัง

พระครูธรรมธรไพบูลย์ ธมฺมวิปุโล. (2549: 448-451) ได้กล่าวถึง “อคติ” หรือ “ความลำเอียง” ในปฐมอคติสูตร และทุติยอคติสูตรว่า อคติ 4 หรือ ความลำเอียง 4 ประการ คือ ลำเอียงเพราะชอบ ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว บุคคลใดล่วงธรรม 4 ประการนี้ ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อม ส่วนบุคคลใดที่ปราศจากความลำเอียง 4 ประการนี้ ยศของผู้นั้นย่อมเจริญ โดยลักษณะของอคติ 4 แบ่งออกได้ดังนี้คือ:

1. อย่างไรที่เรียกว่าถึงฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ)

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้คิดว่า

ก. ท่านผู้นี้เป็นอุปัชฌาย์ของเรา

ข. เป็นอาจารย์

ค. เป็นสัทธิวิหาริก

ง. เป็นอันเตวาสิก

จ. เป็นผู้ร่วมอุปัชฌาย์

ฉ. เป็นผู้ร่วมอาจารย์

ช. เป็นผู้เคยเห็นกันมา

ซ. เป็นญาติสายโลหิต

เพื่อตามอนุเคราะห์ เพื่อตามรักษาผู้นั้นจึงแสดงอธรรมว่าเป็นธรรม แสดงธรรมว่าเป็นอธรรม

2. อย่างไรที่เรียกว่า ถึงโทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง)

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ผูกอาฆาตว่า

ก. ผู้นี้ได้ก่อความพินาศให้แก่เรา

ข. ผู้นี้กำลังก่อความพินาศแก่เรา

ค. ผู้นี้จะก่อความพินาศแก่เรา

ง. ผู้นี้ได้ก่อความพินาศแก่คนที่เรารัก

จ. ผู้นี้กำลังก่อความพินาศแก่คนที่เรารัก

ฉ. ผู้นี้จะก่อความพินาศแก่คนที่เรารัก

ช. ผู้นี้ได้ก่อประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักของเรา

ซ. ผู้นี้กำลังก่อประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักของเรา

ฌ.ผู้นี้จะก่อประโยชน์แก่คนที่ไม่เป็นที่รักของเรา

เพราะอาฆาตวัตถุอย่างนี้ จึงแสดงอธรรมว่าเป็นธรรม และธรรมว่าเป็นอธรรม

3. อย่างไรที่เรียกว่าโมหาคติ (ลำเอียงเพราะเขลา)

ก. ภิกษุเป็นผู้กำหนัด ย่อมถึงอำนาจด้วยความกำหนัด

ข. เป็นผู้ขัดเคืองย่อมถึงอำนาจด้วยความขัดเคือง

ค. เป็นผู้หลงย่อมถึงอำนาจด้วยความหลง

ง. เป็นผู้ลูบคลำย่อมถึงอำนาจด้วยทิฐิ

ภิกษุเป็นผู้หลงงมงายถูกโมหะครอบงำย่อมแสดงอธรรมว่าเป็นธรรม แสดงธรรมว่าเป็นอธรรม

1. อย่างไรเรียกว่า ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว)

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ คิดว่า

ก. ผู้นี้อาศัยความประพฤติไม่เรียบร้อย

ข. อาศัยความยึดถือ

ค. อาศัยพรรคพวกที่มีกำลัง

ง. อาศัยความเป็นผู้ร้ายกาจ หยาบคาย

จะทำอันตรายแก่ชีวิต แก่พรหมจรรย์ จึงขลาดเพราะกลัวต่อผู้นั้น ย่อมแสดงอธรรมว่าเป็นธรรม แสดงธรรมว่าเป็นอธรรม

วิ.ป. มก. 10/707, มจ. 8/557

กุกกุชาดกได้กล่าวถึงพระโพธิสัตว์เป็นอำมาตย์ถวายโอวาทพระราชาผู้ลุอำนาจอคติ พระบรมศาสดาทรงปรารภพระราโชวาทจึงทรงนำเรื่องในอดีตมาตรัสเล่าว่า :

ครั้งเมื่อพระโพธิสัตว์เกิดเป็นอำมาตย์ผู้ถวายธรรมแด่พระเจ้าพรหมทัตผู้ครองราชย์โดยไม่เป็นธรรม จึงคิดกุศโลบายที่จะถวายโอวาทแก่พระราชา

วันหนึ่ง พระราชาเสด็จไปในอุทยาน เข้าไปในตำหนักที่ยังมุงหลังคาไม่เสร็จ เพียงยกยอดโดมไม้ขึ้นแล้วเอาจันทันสอดพาไว้ พระองค์เกิดความสงสัย จึงถามว่า จันทันนั้นอยู่ได้เพราะอะไร

พระโพธิสัตว์จึงได้โอกาสถวายโอวาท โดยอธิบายเปรียบเทียบให้ทรงทราบว่า ผู้ไม่ทรงธรรมเมื่อไม่ยึดเหนี่ยวใจมิตรอำมาตย์ เมื่อคนทั้งหลายแตกกันพระองค์ก็จะเสื่อมจากอิสริยยศ ดังนั้น พระราชาจึงควรเป็นผู้ทรงธรรม ไม่ขูดรีดภาษี ไม่ลุอำนาจอคติ ปราศจากกรรมกิเลส

พระบรมศาสดาตรัสสรุปชาดกว่า พระราชาในครั้งนั้น ได้มาเป็นพระอานนท์ในบัดนี้ ส่วนอำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิตคือเราตถาคต

ขุ.ชา.กุกกุวรรค มก. 59/206, มจ.27/255, ปส. 66/436

อรรถกถากิงฉันทชาดก ได้กล่าวถึงวิบากของการตัดสินคดีโดยอยุติธรรม:

พระบรมศาสดาทรงปรารภผลแห่งอุโบสถกรรมครึ่งวัน จึงทรงนำเรื่องในอดีตมาตรัสเล่าว่า

ในอดีตกาล พระราชาองค์หนึ่งเป็นผู้มีศรัทธา ไม่ประมาทในการรักษาอุโบสถศีล ท่านตรัสสั่งให้อำมาตย์รักษาอุโบสถศีลเช่นกัน

ปุโรหิตของพระองค์คนหนึ่งมีปกติกินสินบน วินิจฉัยอรรถคดีโดยอยุติธรรม

คราวหนึ่ง ปุโรหิตเข้าเฝ้าพระราชา พระองค์ตรัสถามถึงการรักษาอุโบสถศีล ปุโรหิตนั้นทูลคำเท็จว่าสมาทานแล้ว ภายหลังจึงกลับเรือนสมาทานอุโบสถครึ่งวัน รักษาอุโบสถในเวลากลางคืน

อยู่มาวันหนึ่ง มีอุบาสิกาผู้รักษาอุโบสถมายื่นฟ้องคดี เมื่อไม่ได้โอกาสจะกลับบ้านก็ไม่ละเลยที่จะรักษาอุโบสถ ปุโรหิตนั้นได้มะม่วงสุกมาจึงส่งให้หญิงนั้นกินก่อนรักษาอุโบสถ นี้เป็นกุศลของปุโรหิต

ต่อมา ปุโรหิตตายไปเกิดในวิมานทอง เสวยสิริสมบัติในเวลาค่ำ พออรุณขึ้นก็กลับกลายเป็นเปรตี ไฟติดทั่วร่างกาย มีเล็บโตเท่าจอบ กรีดจิกควักเนื้อข้างหลังของตนกิน เมื่ออาทิตย์อัสดงคตแล้วร่างนั้นก็หายไป ร่างอันเป็นทิพย์ก็เกิดขึ้นแทน

ผลแห่งการรักษาอุโบสถครึ่งวันทำให้ได้ทิพยสมบัติ แต่ผลแห่งการกินสินบน ตัดสินคดีความโดยอยุติธรรม จึงต้องควักจิกเนื้อหลังของตนกิน

ขุ.ชา. ติงสตินิบาต มก. 61/301

2.2 เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทั่วไป

สุรพล สุยะพรหม และคณะ (2555: 17,27) กล่าวว่า Oliver Sheldon ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับคน กองทัพและบริษัทเอกชน และได้เขียนหนังสือปรัชญาของการจัดการ (The Philosophy of Management) แนวคิดสำคัญของ Oliver Sheldon ประการหนึ่งคือเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperated Social Responsibility = CSR) ซึ่งความหมายคือการจัดการบนความรับผิดชอบขององค์กรต่อสังคมอันถือว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกองค์กรจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารควรประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีขององค์กร จะต้องนำองค์กรให้ปฏิบัติในหนทางที่เพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันก็จะต้องให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย เช่น การช่วยดูแลการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือการไม่เพิ่มภาวะโลกร้อนในการผลิตของตนเอง รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมเพื่อก่อให้เกิดศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรมที่ดีงามแก่คนในสังคม ซึ่งในปัจจุบันการช่วยเหลือสังคมด้วยการไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เรียกว่าทำงานด้วยจิตอาสา อันเป็นการเกื้อกูลประโยชน์สุขให้แก่สังคม ทำให้สังคมนี้เป็นสังคมที่น่าอยู่ ผู้คนมีมวลรวมแห่งความสุขเพิ่มมากขึ้น

สมพงศ์ เกษมสิน (2526: 5-6) กล่าวว่าการบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ โดยการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการคือ:

1) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
2) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
3) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
4) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ

5) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล

6) การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมใจ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

7) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล

8) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์

9) การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

รัสเซลล์ แอล เอคคอฟฟ์ (Russel L. Ackoff) (อ้างถึงในก้องเกียรติ โอภาสวงการ : 176-177) องค์การคือ ระบบที่มีจุดมุ่งหมายซึ่งมีการแบ่งแรงงานกันโดยแต่ละคนที่ใช้แรงงานมีจุดมุ่งหมายด้วยกันทุกคน การที่คนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายทำให้พวกเขามี “จุดหมายปลายทาง” (ผลลัพธ์ที่ต้องการนั่นคือ จุดประสงค์) และ วิธีการกระทำ (เส้นทางที่เลือกใช้) วิธีการกระทำเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุดิบ (สิ่งที่ป้อนเข้าไป) เพื่อผลิตผลลัพธ์หรือการบริการที่ต้องการ (สิ่งที่ผลิตออกมา) โดยหวังว่าสิ่งที่ผลิตออกมาจะมีคุณค่าเหนือกว่าสิ่งที่ป้อนเข้าไป วัตถุดิบที่ป้อนเข้าไปเหล่านี้ประกอบด้วยแรงงาน สิ่งของและ พลังงาน แรงงานและอุปกรณ์ และ/หรือเงินทององค์ประกอบเหล่านี้เป็นจริงทั้งกับองค์กรที่ประกอบกิจการเพื่อกำไรและองค์การที่ไม่หวังผลกำไร ทั้งกับองค์การที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ

เป็นที่ทราบกันดีว่า โครงสร้างองค์การตามหลักสากลนิยมประกอบด้วยความสัมพันธ์สองชนิดคือ :

1. ความรับผิดชอบ ใครควรรับผิดชอบอะไร

2. อำนาจ ใครรายงานกับใคร โครงสร้างดังกล่าวสามารถแทนได้ด้วยต้นไม้สองมิติที่มีกล่องแทนหน้าที่ความรับผิดชอบและเส้นโยงต่าง ๆ แทนการไหลของอำนาจหน้าที่

การใช้โครงสร้างองค์การแบบสากลนิยมไม่สามารถแสดงให้เราเห็นว่าอะไรเป็นวัตถุดิบที่ไหลไปและทำให้เกิดผลผลิต หรือวิธีการกระทำใดที่ใช้กับจุดหมายปลายทางใด เรามักจะใช้ “เมตริกซ์วัตถุดิบ-ผลิตผล (input-output matrix) ในการอธิบายโครงสร้างองค์การ แต่ไม่เคยใช้เมตริกซ์วิธีการกระทำ – จุดหมายปลายทาง (means-ends matrix) สำหรับจุดมุ่งหมายเดียวกัน อย่างไรก็ดีเมตริกซ์เหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นถึงสิ่งใหม่ ๆ และวิธีการที่ยืดหยุ่นขึ้นในการออกแบบโครงสร้างองค์การ

มณีนุช ไพรดี (2552: 26) กล่าวถึง “วัฒนธรรมความภักดี 5 ใจ” (Wheel of WHIPS) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้นำองค์กรฯ และพนักงานในองค์กรฯ สามารถทำงานร่วมกัน

อย่างมีความเต็มใจ สุขใจ สบายใจ ตั้งใจ ภูมิใจ และร่วมใจในการทำงานหมุนเวียนในองค์กรเดียวกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดย “วัฒนธรรมความภักดี 5 ใจ” ประกอบด้วย

1. ความเต็มใจ	=	Willingness
2. ความสุขใจ สบายใจ	=	Happiness
3. ความตั้งใจ	=	Intent
4. ความภูมิใจ	=	Pride
5. ความร่วมใจ	=	Synergy

อภิชัย พันธเสน (2544: 54-55, 725-727) กล่าวว่าหัวใจสำคัญของพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตตามเส้นทางสายกลาง คือการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยมุ่งเน้นสันติสุข ความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม ความอยู่เย็นเป็นสุขของบุคคล การประสบความก้าวหน้าของชีวิตทางโลก โดยหลักการนี้นำไปสู่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญคือ แทนที่จะเน้นผลลัพธ์จากจุดสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง (extreme point) ไม่ว่าจุดต่ำสุด (minimization) หรือจุดสูงสุด (maximization) มาเป็นการเน้นจุดที่ดีที่สุด (optimization) ที่สังคมพึงได้รับ นอกจากนี้แล้วการนำอหิงสาธรรมเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันแทนการแข่งขันตลอดจนการจัดการองค์กรโดยทั่วไปในแบบ “สัมมาอาชีวะ” ก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอีกประการหนึ่ง โดยคำว่า “สัมมาอาชีวะ” หรือ “สัมมาชีพ” นั้น พระธรรมปิฎกกล่าวไว้ว่าในทางธรรมมิใช่หมายเพียงการใช้แรงงานให้เกิดผลผลิตแล้วรับปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่ ความประพฤติหรือการดำรงตนอย่างถูกต้องอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้เป็นผู้สมควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตด้วย... อนึ่ง ในการวัดคุณค่าของแรงงานแทนที่จะวัดเพียงด้วยการได้ผลผลิตเกิดขึ้นสนองความต้องการของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นความต้องการด้วยตัณหา หรือความต้องการของชีวิตแท้จริงกันแน่ ทางธรรมกลับมองที่ผลอันเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูลแก่ชีวิตแก่สังคมหรือการดำรงอยู่ด้วยดีในหมู่มนุษย์ ซึ่งพุทธธรรมในข้อนี้ได้รับการอ้างอิงอยู่เป็นประจำในการเขียนที่เกี่ยวกับพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีพื้นฐานจากนักเขียนและนักวิจัยตะวันตก โดยเฉพาะในบทที่ 4 เรื่อง “Buddhist Economics”ในหนังสือ “Small is Beautiful” ที่กล่าวว่า (Schumacher, E.F. (Ernest Friedrich) : 56) “Right Livelihood” is one of the requirements of the Buddha’s Noble Eightfold Path เนื่องจากสัมมาอาชีวะเป็นองค์สำคัญองค์หนึ่งของมรรคที่มีองค์ประกอบ 8 ประการ ในส่วนที่จัดได้ว่าเป็นอธิศีลสิกขาหรือศีลซึ่งจะช่วยยกระดับจิตให้สูงขึ้นซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของไตรสิกขานั่นเอง และเนื่องจากสัมมาอาชีวะเป็นเรื่องของการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ จึงสามารถเข้าใจได้ง่ายว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยที่ถูกเน้นขึ้นมาเป็นประเด็นหลักในงานเขียน Small is Beautiful ของ Schumacher, E.F. นั่นเอง

วัชระ งามจิตรเจริญกล่าวว่าหลักการสำหรับการนำพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินธุรกิจพอสรุปได้ดังนี้คือ:

1. การใช้หลักธรรมที่เหมาะสมหรือเข้ากันได้กับบทบาทหน้าที่หรือภารกิจแต่ละอย่าง หมายความว่า นักธุรกิจจะเลือกใช้พุทธธรรมที่ตรงกับสิ่งที่ตนจะทำในด้านต่างๆ เช่น ในการบริหารการเงินเลือกใช้หลักสันโดษหรือความรู้จักพอ ความพอดี และความพอเพียง รวมทั้งหลักการใช้โภคทรัพย์ (โภควิภาค) ที่รู้จักการแบ่งทรัพย์สำหรับใช้และเก็บออมอย่างเหมาะสม และในการบริหารงานบุคคลก็เลือกใช้พุทธธรรมเรื่องอคติ 4 พรหมวิหาร 4 และทศพิธราชธรรม ที่ทำให้รู้จักเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้ร่วมงาน และพนักงาน ตลอดจนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อคนเหล่านั้น ไม่ให้เกิดความลำเอียงและเสียความยุติธรรม แต่ก็มีนักธุรกิจบางคนที่นำพุทธธรรมมาใช้โดยไม่ทราบว่าเป็นหลักพุทธธรรมชื่ออะไร เพราะไม่ได้ศึกษาคำสอนของพุทธศาสนามามากนักหรือใช้โดยไม่ได้นึกถึงชื่อหรือรายละเอียดของหลักธรรมนั้นๆ

2. การนำพุทธธรรมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการฝึกฝนหรือหล่อหลอมมาเป็นเวลานานพอสมควร หมายความว่าคนที่จะนำพุทธธรรมมาใช้ได้จริงนั้น มักจะต้องได้ศึกษาอบรมตนเองด้วยการศึกษาและปฏิบัติธรรมมานานจนเกิดการหล่อหลอมตัวเองในทางธรรม หรือมีความเข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้งจนเข้าไปอยู่ในสายเลือด เมื่อฝึกฝนตนเองมาได้ขนาดนี้ เมื่อจะทำอะไรจะดำเนินธุรกิจอย่างไรก็จะนำพุทธธรรมไปใช้ได้ทันที เพราะมีแนวโน้มหรือแรงกระตุ้นที่จะทำเช่นนั้นอยู่แล้ว

3. การปรับแนวคิดของทุนนิยมให้เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรมหมายความว่าในการนำพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินธุรกิจนั้น เพื่อให้แนวคิดทางด้านเศรษฐกิจของพุทธธรรมสามารถนำมาใช้ได้ ก็ต้องการเปลี่ยนแปลงแนวคิดบางอย่างของทุนนิยมให้พอไปกันได้กับแนวคิดทางเศรษฐกิจของพุทธธรรม หรือมีการปรับทุนนิยมให้อ่อนลง

4. การประยุกต์หรือดัดแปลงและขยายความพุทธธรรมให้เข้ากับการดำเนินธุรกิจโดยอาจนำแนวคิดตะวันตกมาปรับใช้ร่วมด้วยก็ได้

5. การนำพุทธธรรมมาใช้อย่างค่อยเป็นค่อยไป หลักการข้อนี้หมายความถึงการนำคำสอนของพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินธุรกิจโดยไม่บังคับหรือเร่งรัดให้ผู้ร่วมงานต้องทำตามในทันที แต่จะค่อยๆ นำมาใช้หรือให้ผู้ร่วมงานได้มีเวลาปรับตัวและค่อยๆ เรียนรู้ไปเรื่อยๆ ซึ่งจะทำให้การนำพุทธธรรมใช้มีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

6. การฝึกพนักงานโดยให้มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง นอกจากจะต้องใช้เวลาในการนำพุทธธรรมมาใช้แล้ว หลักการหนึ่งที่จะช่วยให้การนำพุทธธรรมใช้ในการดำเนินธุรกิจ

ประสบผลคือการสร้างสถานการณ์ให้พนักงานได้นำพุทธธรรมมาใช้บ่อยๆ จนเกิดความคุ้นเคยหรือซาบซึ้งไปเอง นอกเหนือจากการที่ผู้บริหารทำให้ดูและชี้แนะให้เข้าใจด้วย

7. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของผู้บริหารเพื่อเป็นตัวอย่างและแรงบันดาลใจแก่พนักงาน

8. การใช้กฎแห่งกรรมสร้างศรัทธาและแรงบันดาลใจเพื่อให้นำพุทธธรรมมาใช้ในการทำงาน

พระสุธรรมเมธี (2507: 77-79) ได้กล่าวถึงอาชีพการค้าขาย ว่าเป็นอาชีพที่ดีชนิดหนึ่ง ซึ่งหากผู้ใดประกอบได้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำให้มีความร่ำรวยเป็นเศรษฐีได้ หน้าที่พ่อค้านี้เป็นสิ่งที่ละเอียดลออ ต้องประกอบด้วยความฉลาด มีไหวพริบเฉียบแหลมมาก จะกล่าวแต่เพียงเป็นแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

1. ต้องมีตาดี คือ รู้จักสินค้าว่าสิ่งนี้เมื่อซื้อด้วยวิธีนี้ เมื่อขายด้วยวิธีนี้ ทุนต้องใช้เท่านี้ กำไรก็จะเท่านี้

2. ต้องมีความเชี่ยวชาญในการค้า

3. ต้องพยายามทำความคุ้นเคยรู้จักกับเศรษฐี หรือคหบดีผู้มีทรัพย์มาก

4. ต้องมีความซื่อตรงต่อเอเย่นต์ต่าง ๆ ตลอดจนลูกค้าของตนเอง ทำให้เขาไว้วางใจ

5. ต้องแต่งตัวให้พอเหมาะสมแก่ฐานะของการค้าที่ตนดำเนินอยู่

6. ต้องพยายามจัดตั้งวางสินค้าให้เรียบร้อย หยิบง่าย ดูเห็นง่าย และรักษาให้สะอาดเป็นที่น่าใช้ น่ารับประทานของลูกค้า

7. ต้องเป็นคนที่ไม่ถือตัว ไม่ว่ากรณีใด ๆ แม้ลูกค้าจะด่า จะว่า หรือพูดจาประชดเสียดสีแดกดันอย่างไรบ้าง ก็ต้องยิ้มหรือหัวเราะ และอภัยให้ได้เสมอ

8. ต้องพูดจาให้อ่อนหวานไพเราะน่าฟัง

9. ต้องรู้จักฤดูกาลของผลิตผลที่เกิดขึ้น และซื้อขายให้ถูกต้องตามฤดูกาลและสถานการณ์นั้น ๆ

10. ไม่ควรค้าขายสิ่งที่ผิดกฎหมาย

11. ต้องพยายามอดทนต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการค้าขาย

12. พยายามขายเอากำไรแต่เพียงเล็กน้อย

13. ต้องหมั่นสังเกตและจดจำไว้ว่า คนนี้หรือจำพวกนี้มาจากถิ่นไหน โง่หรือฉลาด เพื่อต้อนรับด้วยการค้าขายให้ถูกต้องแก่ฐานะของเขา

14. ต้องคอยสดับตรับฟังการขึ้นลงของค่าน้ำเงิน เพื่อประกอบการตกลงใจสั่งซื้อหรือรีบขายสินค้าไป

15. ไม่ควรขายเชื่อเป็นอันขาด เว้นบางรายที่มีหลักฐานสมควรโดยเคยเห็นใจกันมาแล้ว

16. ต้องมีความละเอียดลออ กระเหม็ดกระแหม่ ถี่ถ้วน พยายามเก็บเล็กผสมน้อย

17. ต้องมีหลักธรรมประจำใจว่าการค้าขายมี 2 อย่าง คือ ไม่ขาดทุนก็มีกำไร ย่อมเป็นอนิจจัง

เชิดชาย ธีรัทธานนท์ (2531: 64) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศ ผลการวิจัยพบว่าความสำนึกของนักธุรกิจที่ดีคือ:

1. แสวงหาทรัพย์สมบัติอย่างไร เอาเปรียบหรือไม่ จะทารุณข่มขี่ผู้อื่นหรือไม่

2. เมื่อได้ทรัพย์สมบัติแล้วทำอย่างไร เป็นต้นว่าจะใช้จ่ายอย่างไร เลี้ยงตัวเองและจุนเจือสังคมอย่างไร ใช้ทำความดีอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมบ้าง

3. ท่าทีของจิตใจอันมีต่อทรัพย์สินนั้นเป็นอย่างไร นั้นคือ รู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์อย่างไร เป็นต้นว่า หลงใหล มัวเมา ตกเป็นทาสหรือเป็นนายของทรัพย์นั้นหรือไม่

ไชย ณ พล (2547: 47-49) กล่าวถึงหลักการปฏิบัติธรรมกับงานว่า การปฏิบัติธรรมกับงานนั้นกระทำได้โดย

1. การเลือกงานที่ดี เกื้อกูลพัฒนาการของตนและเกื้อกูลแก่ผู้อื่น คือ:

ก. ไม่เบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น งานที่มีลักษณะเบียดเบียนตนและหรือผู้อื่นที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ละเว้นเสีย คือ งานขายมนุษย์ งานขายเนื้อสัตว์ งานขายสุรา งานขายยาพิษ และงานขายอาวุธ เมื่อเลือกงานที่ไม่เบียดเบียนตนและหรือเบียดเบียนผู้อื่นแล้ว ก็พิจารณาคุณสมบัติข้อต่อไป

ข. เป็นงานที่เกื้อกูลตนและเกื้อกูลผู้อื่นให้เจริญงอกงามในความดีความเจริญในธรรม และการไต่ระดับวิวัฒนาการงานดังกล่าว เช่น งานที่ได้สละ งานเชิงปัญญา งานการปกครอง งานการพัฒนา งานการประสานสัมพันธ์ งานการแลกเปลี่ยน อย่างเป็นธรรม ฯลฯ

ค. เป็นงานที่เหมาะสมกับภาวะของตนทั้งในด้านร่างกาย ความรู้ ความถนัด ทุน สังคม และองค์ประกอบพื้นฐานอื่น ๆ ถ้าทำงานที่เหมาะสมกับภาวะของตนก็จะประสบความสำเร็จได้โดยง่าย หากเลือกงานที่ไม่เหมาะสมกับภาวะของตนก็จะล้มเหลวโดยง่าย หรือกว่าจะตั้งตนได้ก็ล้มลุกคลุกคลาน

2. เจริญพรหมธรรมในงาน

3. ขยันหมั่นเพียรทำงานให้สำเร็จโดยไม่คั่งค้าง

4. รับผิดชอบการพัฒนางานนั้นอย่างต่อเนื่อง

5. ทำงานงานปัจจุบันให้ดีที่สุด

6. ใช้พลังแห่งความดีงามสร้างสรรค์ผลงานอันดีให้เกิดขึ้น

7. ซื่อตรงตามจรรยาบรรณ

8. เป็นอิสระจากงาน

ติช นัท ฮันห์ (อ้างถึงใน จิตร์ ตัณฑเสถียร, 2553: 54-55) กล่าวว่าอำนาจแห่งการเป็นผู้นำที่แท้จริง จะต้องพัฒนามาจากคุณธรรม 3 ประการคือ:

1. คุณธรรมแห่งการละเลิกจากความโกรธ ความโลภ แลความหลงลืม หรือสามารถเรียกได้อีกอย่างว่า “การปล่อยวาง” เพราะหากไม่มีการปล่อยวางจากความโกรธ ความโลภ และความหลงแล้วจะสร้างความทุกข์มหันต์แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนจะขาดความเคารพจากบุคคลรอบข้าง ยกตัวอย่างดังเช่นนักการเมือง และผู้นำหลายคนที่อาชีพการงานต้องล่มสลายเพราะความหลงจนมีข่าวอื้อฉาวทางเพศ ฯลฯ แต่ในทางตรงกันข้ามหากผู้นำที่มีคุณธรรม มีอิสระจากกิเลสทั้งหลาย บุคคลรอบข้างก็จะรู้สึกเคารพและยินดีรับฟังคำสั่ง ดังนั้นคุณธรรมแห่งการละเลิกกิเลสสามเหล่านี้ จะนำมาซึ่งอิสระและความเบาสบายต่อร่างกายและจิตใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะได้มาจากการฝึกปฏิบัติและพัฒนาให้ดีขึ้นตามลำดับเท่านั้น

2. คุณธรรมแห่งความรัก ความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ตลอดจนการให้การยอมรับ การให้อภัยบุคคลรอบด้าน หากปราศจากซึ่งความเมตตากรุณา ผู้นำย่อมรู้สึกโดดเดี่ยวลำพัง และอาจใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น อำนาจทางการเงิน ชื่อเสียง และตำแหน่งทางสังคม และสุดท้ายก็จะก่อความทุกข์ให้กับตนเองและผู้อื่นอีกมากมาย แต่ในทางตรงกันข้าม คุณธรรมข้อนี้จะทำให้ผู้นำเห็นใจเข้าใจบุคคลรอบข้าง และจะทำให้สามารถใกล้ชิดกับทุกสรรพชีวิตที่อยู่รอบตัวได้เป็นอย่างดี

3. คุณธรรมแห่งปัญญา ซึ่งความรู้นั้นต่างกับปัญญาเห็นแจ้ง คนที่มีปริญญาเอกหลาย ๆ ใบ ที่รอบรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ท่องจำปรัชญาและวรรณกรรมได้อย่างขึ้นใจ ตลอดจนแตกฉานในพระไตรปิฎกอาจไม่ใช่ผู้นำที่มีปัญญาเห็นแจ้งก็ได้ เพราะผู้นำที่แท้จริงย่อมชี้หนทางสว่างที่ดี ที่ถูกต้อง ที่เหมาะสมให้กับบุคคลรอบข้างที่มีปัญหาหรือที่ยังสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้ด้วย “ปัญญา” ที่เป็นคุณธรรมของผู้นำท่านนั้น ๆ นั่นเอง

สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์ (2555: 141-142) กล่าวว่า มนุษย์สมควรมีทั้งความเก่งและความดี คุณสมบัติทั้งสองอย่างนี้จะต้องไปควบคู่กันเสมอเหมือนเกลือกับความเค็ม หรือน้ำตาลกับความหวาน คุณค่าของเกลืออยู่ที่ความเค็ม และคุณค่าของน้ำตาลอยู่ที่ความหวานเช่นเดียวกัน ความเก่งเป็นคุณสมบัติที่มนุษย์จะต้องมี แต่ความดีเป็นคุณค่าที่มนุษย์จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นควบคู่กันไป ความเก่งที่ปราศจากความดีก็เหมือนกับเกลือที่ไม่มีความเค็มหรือน้ำตาลที่ไม่มีรสหวาน ย่อมหมดคุณค่าทันที หลักการบริหารความเก่ง เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความรู้ ความสามารถพิเศษของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถสร้างผลงานที่โดดเด่น และสร้างความเจริญก้าวหน้าอย่าง

ยั่งยืนให้แก่องค์กร ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีอยู่จำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนพนักงานทั้งหมด องค์กรที่หวังความเจริญก้าวหน้าจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการบริหารคนเก่ง แม้วิธีการนี้อาจจะไม่มีสูตรสำเร็จก็ตาม แต่หลักการดังกล่าวสามารถนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรได้ในระดับหนึ่ง หลายองค์กรที่ไม่สามารถรักษาคนเก่งไว้ได้ มักจะมีสาเหตุมาจากการมองข้าม หรือมองไม่เห็นคุณค่าของสามารถพิเศษที่พนักงานมีอยู่ รวมถึงการไม่เปิดโอกาสให้คนเก่งได้ใช้ความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ กล่าวคือคนเก่งจะมีความโดดเด่นมากในตัวเองด้วยความคิดสร้างสรรค์และผลงานที่เป็นเลิศ จึงอาจเป็นที่อิจฉาริษยาของคนอื่น อาจนำไปสู่การแต่งเรื่องเท็จเพื่อรายงานให้ผู้บริหารเข้าใจผิด ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องมีความหนักแน่น ยึดมั่นในหลักการ ไม่เอนเอียง มีดุลยพินิจ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนจะเชื่อผู้หนึ่งผู้ใด

สตีเฟ่น อาร์ โควีย์ (Stephen R. Covey) (อ้างถึงในสงกรานต์ จิตสุทิภากร, 2544: 71-80) ได้ให้ความหมายของ “7 อุปนิสัย สำหรับผู้ทรงประสิทธิผลยิ่ง” ว่าอุปนิสัยทั้ง 7 ประการเป็นอุปนิสัยของคนที่มี “ประสิทธิผล” เนื่องจากอุปนิสัยเหล่านี้วางอยู่บนหลักการที่ถูกต้อง มันจึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว หากใครมีอุปนิสัยทั้ง 7 ประการนี้ติดตัวไปก็จะช่วยสร้างและทำให้เกิดแผนทีที่ถูกต้อง ทำให้คนคนนั้นสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิพล ใช้โอกาสที่มีได้มากที่สุด สามารถเรียนรู้และรวมหลักการอื่น ๆ เข้ามารวมกันในลักษณะของการหมุนขึ้นไปสู่ความก้าวหน้าต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นอุปนิสัยของคนที่มีประสิทธิผล เพราะอยู่บนกรอบความคิดด้านประสิทธิผลที่สอดคล้องกับหลักการธรรมชาติ หลักการที่เรียกว่า “ความสมดุลระหว่าง P และ PC” โดยประสิทธิผลที่แท้จริงนั้นจะประกอบไปด้วยสองสิ่ง สิ่งแรกคือ ผลผลิต (Producion) สิ่งที่สองคือ ความสามารถในการผลิต (Production Capability) ซึ่งประสิทธิผลจะขึ้นอยู่กับความสมดุลและความพอดีของผลผลิตและความสามารถในการผลิตด้วย

สตีเฟ่น อาร์ โควีย์ (Stephen R. Covey) (อ้างถึงในนพดล เวชสวัสดิ์, 2544: 71-76,95) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุปนิสัยว่าโดยเกณฑ์พื้นฐานที่สุด คุณลักษณะของเรา เป็นผลรวมของอุปนิสัย “หว่านความคิด เก็บเกี่ยวการกระทำ หว่านการกระทำ เก็บเกี่ยวอุปนิสัย หว่านอุปนิสัย เก็บเกี่ยวคุณลักษณะ หว่านคุณลักษณะ เก็บเกี่ยวชะตากรรมบั้นปลาย สัจจธรรมดำเนินไปในทำนองนั้น ดังคำกล่าวของอาริสโตเติลว่า

> “We are what we repeatedly do. Excellence, then, is not and act, but a habit.”
>
> (Aristotle)
>
> “เราจะเป็นอย่างที่ทำซ้ำซาก ความเป็นเลิศ เช่นนั้น หาใช่การแสดง หากเป็น อุปนิสัย”
>
> (อาริสโตเติล)

อุปนิสัยเป็นองค์ประกอบทรงพลังในชีวิตของเรา เพราะเกิดขึ้นสม่ำเสมอ บ่อยครั้งอยู่ในโครงสร้างไร้สำนึก แสดงออกให้เห็นเป็นค่าคงที่ต่อเนื่องรายวัน แสดงคุณลักษณะและผลิ...ความมีประสิทธิผล...หรือความไร้ประสิทธิผล

คำนิยามของ “อุปนิสัย” คือจุดตัดของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และความปรารถนา (desire) ซึ่งความรู้เป็นกรอบความคิดเชิงทฤษฎี ต้องทำสิ่งใด และทำเพื่ออะไร ทักษะจะหมายถึงจะต้องทำอย่างไร ส่วนความปรารถนาเป็นมูลเหตุจูงใจ ความอยากที่จะทำ หากเราต้องการดึงรั้งอุปนิสัยให้มาประดับชีวิต จะต้องมีองค์ประกอบทั้งสามครบถ้วน

อุปนิสัยทั้งเจ็ดมิใช่สูตรปลุกใจ (psych-up formulas) หรือชุดปฏิบัติแยกเป็นข้อมีตัวเลขกำกับ การสานชีวิตให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติว่าด้วยการเจริญเติบโต จะเพิ่มเสริมทีละน้อยเรียงลำดับเป็นวิถีผนึกรวมพัฒนาประสิทธิผลส่วนบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อุปนิสัยทั้งเจ็ดจะขับดันเราเคลื่อนไปในวงจรวุฒิภาวะ...จากการพึ่งผู้อื่นไปยังการพึ่งตนเองจนบรรลุถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

คนเราทุกคนเริ่มชีวิตในภาวะเด็กทารก ต้องฝากชีวิตพึ่งพาผู้อื่นโดยสิ้นเชิง เวลาเคลื่อนผ่านไปหลายปี เราปลดการพึ่งพาผู้อื่นในทางกายภาพ จิตใจ อารมณ์ และการเงิน ไปทีละน้อย ท้ายที่สุด เราก็พอจะดูแลตัวเองได้ เป็นไทแก่ตัว...พึ่งตนเองได้ และส่งคำสั่งจากภายในควบคุมบังคับตนเอง เมื่อเราโตขึ้นและเจริญวุฒิภาวะ เราตระหนักได้ชัดว่า สรรพสิ่งในธรรมชาติ ล้วนแต่พึ่งพาซึ่งกันและกัน ระบบนิเวศควบคุมธรรมชาติรวมทั้งสังคมของเราด้วย ยิ่งไปกว่านั้น เราค้นพบว่าระดับสูงขึ้นของธรรมชาติของเราจะอยู่ที่ความสัมพันธ์ของเรากับผู้อื่น...ชีวิตมนุษย์จะต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ในวงจรวุฒิภาวะ (the maturity continuum) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ:

1. การพึ่งพาผู้อื่น (dependence) เป็นกรอบความคิด “ท่าน” ท่านต้องดูแลฉัน ท่านจะต้องปกป้องคุ้มครองฉัน ถ้าท่านดูแลไม่ดี ฉันจะตำหนิท่าน

2. การพึ่งตนเอง (independence) อยู่ในกรอบความคิด “ฉัน” ฉันทำได้ ฉันเป็นผู้รับผิดชอบ ฉันพึ่งพาตัวเองได้ ฉันเลือกได้

3. การพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependence) จะเป็นกรอบความคิด “เรา” เราทำได้ เราร่วมมือกันได้ เราผนึกฝีมือ ผนึกความสามารถ เพื่อสร้างผลงานที่ยิ่งใหญ่กว่าร่วมกัน

โดยอุปนิสัยที่ 7 ประการ (Stephen R. Covey, 1990: 53) มีดังต่อไปนี้ คือ

1. โปรแอกทีฟ (Be Proactive)

2. เริ่มต้นด้วยจุดหมายในใจ (Begin with the End in Mind)

3. ทำสิ่งที่สำคัญก่อน (Put First Things First)

4. คิดแบบชนะ/ชนะ (Think Win / Win)

5. เข้าใจผู้อื่นก่อน แล้วจึงให้ผู้อื่นเข้าใจเรา (Seek First to Understand…Then to be Understood)

6. ผนึกพลังประสานความต่าง (Synergize)

7. ลับเลื่อยให้คมอยู่เสมอ (Sharpen the Saw)

พระครูวินัยธรไพบูลย์ ธมฺมวิปุโล (2557: 129-132) กล่าวถึงความหมายของคำว่า “นิสัย” ว่า หมายถึงความประพฤติเคยชิน อันเกิดจากการปฏิบัติซ้ำ อาจเป็นการคิด พูด หรือทำซ้ำ ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลาย ๆ เรื่องพร้อม ๆ กัน จนกระทั่งติด หลังจากติดแล้ว ก็จะประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอีกเป็นประจำ เหมือนเงาติดตามตัว โดยใครติดความประพฤติไม่ดี ก็นิสัยไม่ดี ถ้าใครติดความประพฤติดี ก็ได้นิสัยดี โดยมีคุณธรรมพื้นฐาน 3 ประการ คือ:

1.ความมีวินัย ฝึกจากนิสัยใฝ่ควบคุมตนเอง 5 ประการ คือ ความสะอาด ความมีระเบียบ ความสุภาพนุ่มนวล ความรงต่อเวลา และจิตผ่องใส

คนทั่วไปใช้ 5 ห้องชีวิต ได้แก่ ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องแต่งตัวและห้องทำงาน ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย แต่ละวันต้องหลับนอน ต้องเข้าห้องน้ำทำสรีระกิจ ต้องรับประทานอาหารเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ ต้องแต่งตัวปกปิดร่างกายและต้องทำงานเป็นทางมาของรายได้เพื่อเลี้ยงชีวิต แต่มักจะมองว่า 5 ห้องชีวิตเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ แต่ถ้าเข้าใจเรื่องความหมายและกำเนิดนิสัย สิ่งของใน 5 ห้องที่ต้องใช้ทุกวันนี้ เป็นเครื่องมือฝึกนิสัยใฝ่ควบคุมตัวเองที่ดีที่สุด

2.ความอดทน เกิดจากนิสัยรักการพึ่งพาตัวเอง

3.ความเคารพ เกิดจาการยกย่อง ชื่นชม คนที่ทำความดี ซึ่งจะเกิดอานิสงส์ต่อเนื่อง คือ

ก.ผู้ได้รับการยกย่อง จะเกิดความภาคภูมใจ มีแรงบันดาลใจ มีกำลังใจ ที่จะทำความดีต่อเนื่อง

ข.จะเกิดการเลียนแบบการทำความดี ทำให้เกิดกระแสทำความดีอย่างต่อเนื่อง

ค.เป็นการสอนให้เชื่อว่าทำดีได้ดีที่เป็นรูปธรรม

“ความมีวินัย	เป็นรากฐานของ ศีล
ความอดทน	เป็นรากฐานของ สมาธิ
ความเคารพ	เป็นรากฐานของ ปัญญา”

โบราณจารย์ในอดีต เอาคุณธรรมทั้ง 3 ประการ มาผูกไว้กับเครื่องสักการะในวันไหว้ครู คือ เอาข้าวตอกแทนความมีวินัย หญ้าแพรกแทนความอดทน และเอาดอกมะเขือแทนความเคารพ

นิสัยชั้นสูง คือบารมี 10 ประการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบด้วย ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี ซึ่งบารมี หมายถึง การสร้างความดีอย่างยิ่งยวดด้วยเอาชีวิตเป็นเดินพัน จนกระทั่งกลายเป็นนิสัยดี ๆ เข้าไปอยู่ในในใจ ทำลายกิเลสให้หมดไปจากใจ ถึงแม้จะยังไม่เป็นบารมี เป็นแต่นิสัยดี ๆ ก็จะเป็นพื้นฐานรองรับบารมีต่อไปในภายภาคหน้าด้วยวิธีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนาทุกวัน

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2553: 10-13) ได้กล่าวถึงผู้ที่มีประสิทธิผลสูงสุดในโลก คือ “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ซึ่งเส้นทางในการพัฒนาตนเองของพระองค์ เริ่มจากพระชาติแรกที่พระองค์เริ่มตั้งความปรารถนาว่า ต่อไปภายหน้าจะเป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์หนึ่งโดยเรื่องมีอยู่ว่าในพระชาตินั้นพระองค์เป็นพ่อค้าลงเรือสำเภาไปค้าขายต่างเมือง โดยได้พาแม่ไปด้วย เพราะท่านมีอายุมากแล้วอยู่ที่บ้านไม่มีคนดูแล ครั้นไปถึงกลางทะเลเกิดพายุสำเภาล่ม ผู้คนทั้งหลายต่างก็จมน้ำตาย แต่พระองค์ไม่ทรงท้อถอย แบกแม่ขึ้นหลังแล้วแหวกว่ายไปกลางมหาสมุทรถึง 7 วัน 7 คืน ในระหว่างลอยคออยู่กลางมหาสมุทรนั่นเองพระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ต้องมีภัยต่างๆ สารพัด ทำอย่างไรเราจะสามารถพ้นจากกองทุกข์ทั้งหลายนี้ได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดถาวร และเมื่อพ้นแล้วเราจะไม่พ้นทุกข์เพียงคนเดียว แต่จะโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ตามไปด้วย พระองค์ทรงเริ่มตั้งความปรารถนาพุทธภูมิขณะลอยคออยู่กลางมหาสมุทรนั่นเอง

หลังจากว่ายน้ำข้ามทะเล 7 วัน 7 คืน ในที่สุดพระองค์ก็สามารถถึงฝั่งได้ จากนั้นพระองค์ก็ตั้งใจสร้างความดี โดยพิจารณาว่าการที่พระองค์จะสามารถพ้นจากกองทุกข์ได้จริงจะต้องทำอะไรบ้าง เมื่อทรงสำรวจอย่างถี่ถ้วน ก็ได้ข้อสรุปออกมาว่าพระองค์ต้องสร้างบารมี 10 ทัศ ทั้งทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยะบารมี ขันติบารมี สัจจะบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี แล้วพระองค์ก็ตั้งใจสร้างบารมีเหล่านี้อย่างเต็มที่ สะสมบุญบารมีมากเข้า ๆ อุปสรรคมีเท่าใด ไม่ยอมย่อท้อเลย เดินหน้าบุกบั่นฟันฝ่าไป สุดท้ายก็สามารถตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ โดยใช้เวลาสร้างบารมีทั้งหมดรวมเบ็ดเสร็จแล้วถึง 20 อสงไขยกับแสนมหากัป นานมากจนนับไม่ถ้วน

จากประวัติโดยย่อของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ เราจะเห็นความจริงหลายอย่างที่เอามาใช้ในการฝึกตัวของเราได้ ประการแรกคือ จุดเริ่มต้นของความเป็นผู้มีประสิทธิผลสูง คือ การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน เหมือนอย่างพระองค์ทรงตั้งมั่นเลยว่าจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต เมื่อปักธงเป้าหมายไว้ชัดเจน ทุกอย่างก็มุ่งไปสู่ตรงนั้น เราต้องกล้าตั้งเป้าหมายอย่าไปรอให้พร้อมก่อนแล้วค่อยตั้ง ถ้ารอให้พร้อม บางทีทั้งชาติอาจไม่ได้ตั้งเลย ดูอย่างพระพุทธองค์ทรงตั้งเป้าหมายพุทธภูมิซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด ยากยิ่งกว่าเป้าหมายใด ๆ ที่คนทั้งโลกเคยตั้งเอาไว้ ถามว่าท่านตั้งตอนไหน

ตอนลอยคออยู่กลางมหาสมุทรมา 7 วัน 7 คืน ข้าวก็ไม่มีตกถึงท้อง แผ่นดินจะเหยียบยังไม่มีเลย ลอยคออยู่ถ้าเกิดท้อรามือเมื่อไร จมน้ำตายเดี๋ยวนั้นเลย ต้นทุนที่มีถือว่าต่ำที่สุด ความพร้อมมีน้อยที่สุด แต่ท่านกล้าตั้งเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

เราทุกคนขณะนี้อย่างน้อยเรามีแผ่นดินยืน ต้นทุนเราดีกว่าพระองค์มากมาย เป้าหมายใด ๆ ที่เราจะตั้งขึ้นไม่มีอะไรที่ยากเกินกว่าจะไปถึง ถ้าหากเอาจริง ดังนั้นต้องกล้าที่จะตั้งเป้าหมายและต้องเป็นเป้าหมายทีดีเป็นไปในทางสร้างสรรค์ อย่าไปตั้งเป้าหมายจะเป็นโจรปล้นเก่งที่สุด โกงเก่งที่สุดอย่างนั้นใช้ไม่ได้ ต้องตั้งเป้าหมายที่เป็นบุญเป็นกุศล เป็นประโยชน์ทั้งชาตินี้ ชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งถึงจะใช้ได้

ไชย ณ พล อัครศุภเศรษฐ์ (2554: 22-26) ได้กล่าวถึงเกร็ดการบริหารจากเรื่องจริงทั่วโลกว่า:

บทเรียนจากทราย:

หน้าที่ของผู้บริหารคือ ต้องพัฒนาจิตใจตน บุคลากร และประชาชนให้ละเอียดอ่อน มีมรรยาทสัมพันธ์อันงามต่อกัน และออกแบบระบบที่รอบคอบรัดกุม องค์กร สังคม และประเทศชาติก็จะจัดการกับปัญหาให้ลุล่วงโดยง่ายและเร็ว

บทเรียนจากอาณาจักร และ ศาสนจักร:

โลกนี้ประกอบด้วยสองมหาจักร คือ อาณาจักร และ ศาสนจักร โดยอาณาจักร คือ การปกครองทางโลกซึ่งเกิดขึ้น รุ่งเรือง และล่มสลายมาแล้ว อาณาจักรแล้วอาณาจักรเล่า ทั้งอาณาจักรมายา อาณาจักรอียิปต์ อาณาจักรเปอร์เซีย อาณาจักรจีน อาณาจักรกรีก อาณาจักรโรมัน อาณาจักรไรซ์ ฯลฯ

ศาสนจักรคือกระบวนทัศน์และกระบวนการในการยกระดับจิตใจสู่สภาวธรรมด้วยสัจธรรมตามที่พระศาสดาทั้งหลายค้นพบ ซึ่งเกิดขึ้น รุ่งเรือง และเสื่อมถอยมาศาสนาแล้ว ศาสนาเล่าทั้งศาสนาไบโตล่าห์ ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ศาสนายูดาย ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ ศาสนาเต๋า ศาสนาฮินดู ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และล่าสุดศาสนาบาไฮ

ตลอดประวัติศาสตร์มนุษยชาติอันยาวนาน สิ่งที่พึงสังเกตก็คือ

ก. อาณาจักรกับศาสนจักร ใครมอบคุณค่าแก่มวลมนุษย์และโลกมากกว่ากัน

ข. อาณาจักรกับศาสนจักร ใครรุ่งเรืองกว่ากัน

ค. อาณาจักรกับศาสนจักร ใครยั่งยืนกว่ากัน

เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะอาณาจักรกับศาสนจักรมีความแตกต่างที่ชัดเจน ดังนี้คือ

1. อาณาจักรทำหน้าที่จัดระบบการอยู่ร่วมกันในโลก ศาสนจักรจัดกระบบการยกระดับจิตใจให้เหนือโลกและออกจากโลก

2. อาณาจักรพยายามสนองกิเลสมนุษย์ ศาสนาจักรพยายามสลายกิเลสมนุษย์

3. อาณาจักรเน้นให้ประชาชนเสียสละเพื่อผู้นำ ศาสนจักรเน้นให้ผู้นำยินดีสละเพื่อประชาชน

4. อาณาจักรขยายอาณาเขตเพื่อการล่าทรัพยากรและบริวาร ศาสนจักรขยายธรรมเขตเพื่อสงเคราะห์เพื่อมนุษย์

5. อาณาจักรส่งเสริมความมั่งคั่ง ศาสนจักรส่งเสริมความเรียบง่าย

6. อาณาจักรเอาประโยชน์มาเป็นเกณฑ์กำหนดความเป็นธรรม ศาสนจักรเอาการสละมาเป็นเกณฑ์กำหนดความเป็นธรรม

7. อาณาจักรดูแลพัฒนาที่ร่างกายเป็นสำคัญ ศาสนจักรดูแลที่จิตวิญญาณเป็นสำคัญ ประเทศชาติใด องค์กรใด ครอบครัวใด สามารถจัดสมดุลความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมได้ จักเจริญอย่างยั่งยืนไร้เทียมทาน

บทเรียนจาก มลายูสิงคโปร์

สิ่งที่พึงเรียนรู้จากเรื่องนี้คือ

1. ความแตกแยกในหมู่คณะคือจุดแบ่งแยกทางการเมือง และอาจกลายเป็นการแบ่งประเทศโดยปริยาย ดังนั้น รักษาความสามัคคีไว้ก่อน จะรักษาความเป็นปึกแผ่นไว้ได้

2. ของสิ่งเดียวกัน คนขาดวิสัยทัศน์อาจไม่เห็นคุณค่า ส่วนคนมีวิสัยทัศน์ย่อมนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์งอกเงยได้

บทเรียนจากสิงคโปร์ และ มาเลเซีย

1. การหากินกับอบายมุขนั้นมีแต่จะสร้างปัญหาต่อเนื่องบานปลาย แก้กันไม่จบ ครอบครัว องค์กร และสังคมที่ปรารถนาความเจริญที่เป็นสุขควรเจริญจากคุณค่าที่ดีงาม จะทำให้งดงามและยั่งยืนกว่า

2. โอกาสดีมีอยู่ตลอดเวลา ใครเห็นก็เป็นผู้นำ ใครไม่เห็นก็เป็นผู้ตาม

3. ผู้นำย่อมพร้อมยินดีที่จะสร้างความสำเร็จจากที่ไม่มีอะไรเลย คนเช่นนี้จึงประสบความสำเร็จและควรได้ฐานะบทบาทสำคัญ ส่วนผู้ตามจะรอให้มีความพร้อมก่อนแล้วจึงจะลงมือทำ

4. เมื่อสิงคโปร์ได้รับเอกราชเป็นครั้งที่สองจากรัฐบาลมาเลเซีย (ครั้งแรกจากอังกฤษ) ทำให้สิงคโปร์แยกออกมาเพื่อทำการบริหารจัดการเองเพราะเหตุแห่งความแตกต่างนั้นเอง จึงทำให้สามารถจัดระบบตามความเหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของประชาชนได้ และเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจนแซงทุกชาติในเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีขนาดใหญ่กว่าได้

5. สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องชำนาญคือการบริหารคุณค่า ไม่ใช่การเพิ่มขนาด ขนาดควรขยายไปตามมาตรฐานคุณค่า ไม่ใช่ตามความอยากหรือการยึดถือ เพราะหากมีขนาดใหญ่เกินคุณค่าเมื่อใด เมื่อนั้นจะมีรอยรั่ว และก่อเกิดปัญหามากมาย

6.ขนาดไม่สำคัญเท่าประสิทธิผล ประเทศใหญ่ไม่ได้หมายความว่าต้องยิ่งใหญ่ ประเทศเล็กไม่ได้หมายความว่าต้องด้อยศักยภาพ สิงคโปร์เป็นประเทศเล็ก แต่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงอันดับต้น ๆ ของโลก ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันดับต้น ๆ ของโลก และเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญของสินค้าและบริการจากประเทศใหญ่ ๆ ทั้งหลาย

ดังนั้น เป้าหมายการบริหารจัดการที่แท้จริงคือการบริหารคุณค่าให้บังเกิดประสิทธิผลที่ยิ่งกว่าเดิม ใหญ่-เล็กไม่ใช่เป้าหมาย เพราะในที่สุด สิ่งที่วัดความสำเร็จ คือ ความคุ้มค่าทางรูปธรรมและนามธรรม ไม่ใช่อย่างอื่น

7. สิ่งที่ ลี กวน ยู และ ชาวสิงคโปร์ทำคือ:

ก. รักษาอุดมการณ์ที่เซอร์ราฟเฟิลส์ไว้วางไว้อย่างดี มีการสร้างอนุสาวรีย์ราฟเฟิลส์ ในฐานะผู้สร้างสิงคโปร์

ข. รวบรวมชาวจีน ชาวมลายู ชาวอินเดีย และชาวอังกฤษมาอยู่ด้วยกันอย่างเคารพให้เกียรติกัน เน้นความสามัคคีของชนชาติเป็นสำคัญ ควบคุมพฤติกรรมกันอย่างละเอียดประณีตเพื่อความสงบสุขร่วมกัน

ค. ส่งเสริมความเจริญในทุกด้านโดยมีการค้านำหน้า จนได้เป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาค

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากปรากฏการณ์นี้คือ ไม่สำคัญเลยว่าเก่าหรือใหม่ สิ่งสำคัญอยู่ที่การบริหารจัดการให้บรรลุผลมุ่งหวังต่างหาก บางทีความเป็นประเทศเก่าก็จะยึดอะไรต่อมิอะไรจนพะรุงพะรัง ประเทศใหม่สามารถเลือกส่วนผสมที่เหมาะสมได้ง่ายกว่า ดังเช่นสิงคโปร์ที่ไม่มีภาษาของตัวเอง ไม่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตัวเอง เพราะเป็นการรวมของสี่ชนชาติหลักและไม่สร้างวัฒนธรรมเฉพาะ เพียงพัฒนามาตรฐานคุณค่าไปเรื่อย ๆ ก็เจริญได้ด้วยดีโดยไม่ยึดถืออะไรมาก

บทเรียนจากไทยสยาม

ประการที่หนึ่ง คนสมัยก่อนเห็นว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นเรื่องปกติ และอยู่กับมันอย่างเป็นธรรมชาติ คนทุกวันนี้เห็นว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นสิ่งผิดปกติที่ตนไม่ต้องการ ต่อสู้กับธรรมชาติเป็นพัลวัน พยายามจะบังคับธรรมชาติให้เป็นไปตาที่ตนต้องการให้ได้ความจริงแล้ว โลกนี้เป็นโลกของธรรมชาติ ดิน น้ำ ลมไฟ มา ตั้งแต่ต้น มนุษย์เป็นเพียงผู้มาอาศัยธรรมชาติเหล่านี้อยู่ แต่พยายามจะบังคับใช้ธรรมชาติผู้เป็นเจ้าของบ้านให้สนองความต้องการของตนอย่างไม่เกรงใจ ยิ่งพยายาม

ก็ยิ่งสร้างความเลอะเทอะวิปริตให้ธรรมชาติ ตนก็เจ็บปวด เครียด ทุกข์ ล้มเหลว เมื่อธรรมชาติเจ้าของบ้านรับไม่ไหว ก็ปัดกวาดกันที ดังเช่น พ.ศ. 2485 และ พ.ศ. 2554 ที่เกิดน้ำท่วมใหญ่หลายจังหวัด

ประการที่สอง คนสมัยก่อนอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ โลกนี้มีภัยธรรมชาติมาตลอดตั้งแต่ดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบันและแม้ในอนาคต โดยภัยร้ายแรงที่สุดคือภัยจากลม ทั้งลมจักรวาล ลมสุริยะ และลมโลกผันผวน ภัยจากลมนั้นจะสะเทือนถึงสวรรค์ ภัยที่บ่อยที่สุดแต่ไม่ร้ายแรงที่สุดคือน้ำท่วมใหญ่ ภัยที่บ่อยและทำลายเร็ว คือแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ภัยที่ไม่บ่อยแต่ทำลายเร็วที่สุด คือ ไฟเผาผลาญ โลกนี้จะเจอภัยใหญ่ 64 ครั้งก่อนที่จะหมดอายุขัย ภัยที่เกิดขึ้นในระยะนี้ มิใช่ภัยใหญ่ เป็นแค่ภัยย่อย ระดับความรุนแรงแค่ 22 เปอร์เซ็นต์ของน้ำท่วมโลกสมัยโนอาห์เท่านั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เหตุที่ทำให้มนุษย์ประสบภัยนั้น เพราะมนุษย์อยู่กันด้วยอธรรม ไม่มีธรรมะในจิตใจ ไม่ปฏิบัติต่อกันโดยธรรม เมื่อไม่มีธรรม ก็ทำกรรมไม่ดีต่อตน ต่อกันและกัน และต่อสิ่งแวดล้อม รากเหง้าของภัยนานาประการ คือ “อธรรม” นั่นเอง

“อธรรม” อะไรบ้างที่ปรากฏในโลกยุคนี้:

1. มักไม่เคารพสัจธรรม ไม่ปฏิบัติคุณธรรม
2. มักดูหมิ่นนักบวช นักปฏิบัติธรรม
3. นักบวช นักปฏิบัติพวกหนึ่งมักหลงโลก
4. มักทอดทิ้งบิดามารดา
5. มักฆ่าสัตว์
6. มักคอรัปชั่น
7. มักผิดลูกเมีย
8. มักส่อเสียด ทำให้คนรังเกียจ แตกแยกกัน
9. มักโกหก
10. มักเพ้อเจ้อ คลั่งมายา
11. มักพูดจาหยาบคาย
12. มักมีสิ่งเสพติดแพร่ระบาด
13. มักแก่งแย่งอำนาจ
14. มักทำกิจการค้าอย่างเอารัดเอาเปรียบสังคม
15. มักบริโภคธรรมชาติอย่างเห็นแก่ได้เฉพาะหน้า
16. มักหลงเทิดทูนสิ่งสมมติ

ฯลฯ

นี่คือ “อธรรม” ต้นเหตุรากเหง้าอันเป็นที่มาแห่งภัยนานาประการทั้งภัยจิตสำนึก ภัยทางสังคม ภัยทางเศรษฐกิจ ภัยทางการเมือง และเมื่อหลาย ๆ ภัยเกิดแล้ว หากยังไม่สำนึกและแก้ไขให้ตรงจุดขุดรากทิ้งในที่สุดก็จะเกิดภัยธรรมชาติใหญ่ล้างไป

โลกเป็นอย่างนี้มาหลายรอบและจะเป็นอีกหลายรอบ จนกว่ามนุษย์จะสำนึกและดำเนินชีวิตโดยธรรม ปฏิบัติต่อกันโดยธรรม

ยุคใดที่มนุษย์มีจิตสำนึกดี มีคุณธรรมสูง ธรรมชาติก็จะปกติ และอุดมสมบูรณ์ เพื่อความเจริญอย่างปลอดภัย ถึงเวลาแล้วที่ชนชาติไทยต้องทรงธรรม โดย:

1. ผู้คนต้องมีสำนึกแห่งสัจจธรรม ปฏิบัติคุณธรรมเป็นปกติ

2. ศาสนาต้องธำรงความบริสุทธิ์ ไม่เอาระบบโลกมาปนเปื้อน

3. รัฐบาลทุกรัฐบาลต้องมุ่งมั่นสร้างชนชาติอุดมคติและอุดมธรรม ไม่ใช่แค่เล่นเกมการเมือง ไม่คอรัปชั่นและกำกับดูแลมิให้ข้าราชการคอรัปชั่นโดยตั้งอัตราเงินเดือนที่สูงสมเหตุสมผลแก่ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

4. ชนชาติไทยสยามควรสร้างระบบที่พอเหมาะพอดีกับตนเอง สร้างชนชาติให้เจริญมั่นคงอย่างพอเหมาะพอดีและปลอดภัยด้วยสติปัญญาและความสามารถของตนเอง

5. ธุรกิจต้องมีความเป็นธรรม ไม่หลอกล่อประชาชนให้บริโภคสินค้าและบริการของตน ไม่ค้ากำไรเกินควร เมื่อมีกำไร ต้องแบ่งปันส่วนหนึ่งมาช่วยสังคมและธรรมชาติเสมอ

6. สังคมต้องมีค่านิยมในความดีงาม คุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคม มิใช่นิยมเงินต้องเลิกมิจฉาธรรมที่ว่า “คนดีมีสตางค์” ให้เด็ดขาด และสถาปนาสัมมาธรรมเข้าแทนที่คือ “คนดีมีคุณธรรม”

7. วิชาการต้องศึกษาความเป็นจริงแบบองค์รวม ไม่ยึดถือเฉพาะในรูปแบบความเชี่ยวชาญของตนหรือวิธีการที่ตนถนัดเท่านั้น

8. ศิลปินต้องสร้างศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สะท้อนสัจธรรมและยกระดับคุณภาพจิตใจให้แก่ประชาชน ไม่ขายความคลั่งมายา เพราะจะทำให้ประชาชนประสาทอ่อน จิตเสื่อม

9. สื่อมวลชนต้องช่วยกันปลูกเพาะคุณค่าในสังคมที่ดีงาม อยากเห็นสังคมเป็นอย่างไรก็จงปลูกสิ่งนั้นในสังคมโดยมาก

10. ประเทศไทยสยามเป็นของไทยสยามทุกคน ๆ มีสิทธิ์สร้างสรรค์อยู่อาศัย ใช้สอยรักษา และพัฒนาชาตินี้ร่วมกัน ดังนั้น สิ่งใดที่เข้ากันได้ก็ร่วมกันทำเพื่อพลังที่ยิ่งกว่า สิ่งใดเข้ากันไม่ได้ก็แยกกันทำอย่างเคารพสิทธิ์ ประเทศชาติก็จะยังคงเจริญไปได้โดยไม่แตกแยก

11. เมื่อมีผู้ทำผิด กระบวนการยุติธรรมต่อสังคม ควรใช้กระบวนการเปลี่ยนนิสัย ปรับพฤติกรรมให้เป็นที่น่ายินดีมากขึ้น ไม่ใช่การประทุษร้าย รังเกียจ พยาบาลกัน

12. หมู่มนุษย์ต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชีวิตวงศ์อื่น ๆ ไม่เบียดเบียน หรือ แม้ดูหมิ่นชีวิตวงศ์อื่น ๆ

13. ต้องอยู่กับธรรมชาติอย่างเป็นธรรมชาติ มนุษย์มาอาศัยธรรมชาติทั้งการเกิด การดำรงอยู่ และการตาย ก็ควรดูแลรักษาธรรมชาติด้วยดี อย่าทำลายธรรมชาติ แค่ขอจัดสรรดัดแปลงธรรมชาติได้บ้าง

14. ขนาดของเมืองแต่ละเมืองต้องไม่ใหญ่เกินไป ควรกระจายความเจริญทั่วไประเทศ การกระจุกตัวเป็นเมืองใหญ่จะเกิดความไม่คุ้มค่าในการจัดการ ทั้งเกิดความร้อน ภาวะมลพิษ และภัย ต่าง ๆ ได้มาก

15. เมืองหลวงควรอยู่ในภูมิประเทศหลากลักษณะ อำนวยการเดินทางทุกรูปแบบ และสามารถเป็นฐานที่มั่นปฏิบัติการในยามปกติและในยามมีภัย

16. ยุทธศาสตร์การบริหารทั้งระดับประเทศ วงการ และองค์กร ต้องปรับการควบคุมเป็นการผสานคุณค่า (Value Based Management)

2.3 เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรธุรกิจเอกชน

โจฮัน ซี อูริค (Johan C. Aurik) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2547: 21-22,269-270) กล่าวถึงองค์กรธุรกิจปัจจุบันควรเป็นองค์กรฯสายพันธ์ใหม่ (Corporate Genome) โดยยกตัวอย่างบริษัทยักษ์ใหญ่ เช่น โคคา-โคลาที่พยายามทำให้ได้อย่าง Procter & Gamble และ Disney ถึงแม้ว่าวิธีการไปสู่เป้าหมายของพวกเขาเหล่านั้นจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่สิ่งที่เหมือนกันและให้ความสำคัญเหมือนกันก็คือ การลงมือผ่าบริษัทของพวกเขาเองออกเป็นส่วน ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ในการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ที่มีอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยกระบวนการดังกล่าวนี้เรียกว่า “การแกะรหัสลับ องค์กรสายพันธุ์ใหม่” (Rebuilding the Corporate Genome) เพราะเรามองว่าบริษัทต่าง ๆ ก็เปรียบเสมือนร่างกายมนุษย์ ส่วนประกอบย่อย ๆ ของบริษัทที่เราเรียกว่าขีดความสามารถเปรียบได้กับยีนของมนุษย์ ในเมื่อยีนแต่ละยีนในร่างกายของเราเป็นส่วนหนึ่งของ DNA ที่ทำหน้าที่เหมือนคู่มือกำหนดคุณลักษณะเฉพาะบางประการของมนุษย์ ขีดความสามารถของธุรกิจแต่ละขีดก็ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งในโซ่มูลค่า (Value Chain) ของบริษัท เช่น การผลิต การสร้างยี่ห้อ การขาย ฯลฯ ขีดความสามารถทั้งหลายเหล่านี้รวมกันเป็นผลผลิตของบริษัท เพราะฉะนั้นรหัสลับ (Genome) ของบริษัทก็คือกุญแจสำคัญในการกำหนดว่าบริษัทจะขายอะไร ขายให้ใคร และจะใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง

บริษัทที่มีคุณลักษณะขององค์กรสายพันธุ์ใหม่ จะต้องเป็นบริษัทที่มีศักยภาพในการแข่งขันสูงมาก เพราะประกอบขึ้นจากหน่วยธุรกิจย่อย ๆ ที่แยกไปตามขีดความสามารถ (Capabilities) ซึ่งจะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป แต่ละขีดความสามารถในหน่วยธุรกิจต่างๆ ยังเปรียบเสมือนพันธุกรรมของมนุษย์ที่ได้ก่อตัวขึ้นมาเป็นบริษัท ขณะเดียวกันบริษัทเหล่านี้ยังปฏิวัติรูปแบบและแนวทางการทำงานเสียใหม่ มีแนวคิดที่มุงเน้นไปที่ความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก โดยบริษัทเหล่านี้ย่อมที่จะแอ่นอกแก้ปัญหาให้กับลูกค้าในทุกเรื่องจนกว่าลูกค้าจะพึงพอใจ ในขณะที่รูปแบบการจัดโครงสร้างการบริหารงานก็จะแบ่งแยกไปตามหน้าที่ความรับผิดชอบ มากกว่าจะแบ่งตามโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ หรือแบ่งไปตามสถานที่ตั้งของสำนักสาขาในรูปแบบเดิม ๆ

นอกจากนี้แล้ว การจัดผังโครงสร้างองค์กรในรูปแบบนี้ยังปรับเปลี่ยนไปตามความสามารถเฉพาะด้านที่บริษัทมีอยู่ และสร้างความได้เปรียบในเชิงธุรกิจให้ส่วนการเชื่อมต่อหรือประสานงานกับสำนักงานใหญ่ ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ก็ใช้วิธีพึ่งพาเครือข่ายไอทีเป็นหลัก กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรสายพันธุ์ใหม่ ตั้งแต่กระบวนการผลิตสินค้าไปจนถึงการให้บริการลูกค้าจะไม่ได้รวมอยู่ในบริษัทเดียวกันเหมือนในอดีตอีก บริษัทยุคใหม่จะสร้างเครือข่ายธุรกิจของตัวเองขึ้นมา แล้วบริหารอย่างบูรณาการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ บริษัทเหล่านี้ยังมองไปที่ความยืดหยุ่นและมองไปที่ประสิทธิภาพการทำงานเป็นที่ตั้ง หากเปรียบบริษัทเหล่านี้ก็เหมือนกับร่างกายของมนุษย์ที่เกิดจากยีนต่าง ๆ มารวมตัวกัน ในขณะที่องค์กรสายพันธุ์ใหม่จะเกิดจากการนำขีดความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่มาประกอบกันขึ้นเป็นบริษัทในรูปแบบใหม่ ทำให้บริษัทเหล่านี้เต็มไปด้วยความแข็งแกร่งในทุก ๆ ด้าน เมื่อถามว่า ณ เวลานี้ธุรกิจในบ้านเรามีที่เข้าข่ายองค์กรสายพันธุ์ใหม่บ้างหรือยัง คำตอบก็คือ มีแน่นอน และก็มีมากกว่าหนึ่งแห่งด้วย แต่ถ้าถามต่อไปว่าหลักเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบด้วยอะไรบ้าง คำตอบก็น่าจะอยู่ที่ว่าเราพิจารณาจากองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วนด้วยกัน ทั้งข้อมูลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันต้องดูด้วยว่าบริษัทดังกล่าวควรค่าแก่การเป็นต้นแบบขององค์กรที่ประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน

องค์กรฯ สายพันธุ์ใหม่ในสายตาของเรายังประกอบด้วย เป็นบริษัทที่เป็นเลิศในธุรกิจนั้น ๆ ได้รับการยกย่องในวงการธุรกิจ มีสินค้า บริการ หรือความสามารถในการแข่งขันเทียบเคียงบริษัทในระดับโลก มีการสร้างผู้นำและมีบุคลากรที่มีคุณภาพอยู่ในองค์กรจำนวนมาก มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญบริษัทเหล่านี้ยังต้องรู้จักใช้โอกาสและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลอีกด้วย

แพทริก เลนซิโอนี่ (Patrick Lencioni) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2546: 110-132) ได้กล่าวถึง “ซีอีโอ” หรือ “ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร” (CEO ย่อมาจากChief Executive Officer

หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจและความรับผิดชอบสูงสุดในองค์กรหรือบริษัท โดยในปัจจุบัน ศาสตร์การบริหารจัดการธุรกิจเอกชนได้รับความนิยมเป็นอย่างมากคือ "การบริหารแบบ ซีอีโอ" ซึ่งมาจากแนวคิดของระบบธุรกิจอเมริกัน โดยมีหลักที่สำคัญคือ "ซีอีโอ" ได้รับมอบอำนาจหน้าที่จากคณะกรรมการอำนวยการ หรือบอร์ดของบริษัท ให้มีอำนาจในการจัดการด้านต่าง ๆ อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด จึงทำให้ ซีอีโอเป็นผู้นำองค์กรที่มีส่วนสำคัญที่จะทำให้บริษัทมีกำไร หรือขาดทุน มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นหรือล่มสลายลง) ไว้ว่า "ความผิดพลาด"ของซีอีโอหรือที่เรียกว่า "หลุมพราง" ของซีอีโอ แบ่งออกเป็น 5 หลุมพราง ดังนี้คือ :

หลุมพรางหมายเลข 1

การให้ความสำคัญกับสถานภาพของตนเองมากกว่าผลงานขององค์กร

ความผิดพลาดอันดับแรกที่ผู้นำองค์กรมักจะติดกับดักคือ "อัตตา" หรือการชื่นชมกับตำแหน่งอันทรงเกียรติที่ดำรงอยู่นั้น มากกว่าที่จะกังวลอยู่กับผลประกอบการขององค์กรธุรกิจที่อยู่ในหน้าที่ ๆ จะต้องรับผิดชอบ ซึ่งการที่จะมีแรงผลักดันที่ทรงพลังและยั่งยืนไม่ใช่จากความภาคภูมิใจกับความสำเร็จส่วนตัว หากขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ภาพรวมขององค์กรฯ ประสบความสำเร็จมากกว่า ดังนั้น ซีอีโอต้องกำหนดมาตรการว่าผลประกอบการที่ดีของบริษัทคือเป้าหมายของความสำเร็จส่วนตัว เพราะอนาคตของบริษัทสำคัญต่อลูกค้า พนักงาน และผู้ถือหุ้น มากเกินกว่าที่ซีอีโอจะยึดไว้เป็นตัวประกันสำหรับอัตตาหรือตำแหน่งซีอีโอแต่เพียงอย่างเดียว

หลุมพรางหมายเลข 2

การให้ความสำคัญกับการเป็นที่ชื่นชอบของผู้อื่นมากกว่าการให้ความสำคัญในหน้าที่ของผู้นำองค์กรธุรกิจ นับเป็นหลุมพรางในลำดับนี้ ซีอีโอสามารถตั้งความหวังว่าจะได้รับการยอมรับนับถือในระยะยาวจากลูกน้อง แต่อย่าไปตั้งความหวังว่าลูกน้องจะรักใคร่ชื่นชมในตัวคุณ อย่าไปมองว่าคนเหล่านั้นคือกลุ่มผู้สนับสนุนที่คอยให้กำลังใจ แต่สามารถมองได้ว่าพวกเขาคือพนักงานคนสำคัญคนหนึ่งที่จะต้องทุ่มเทความสามารถเพื่อให้ผลประกอบการของบริษัทก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิม เพราะในท้ายที่สุดแล้ว หากพวกเขาจะล้มเหลวในหน้าที่การงาน พนักงานเหล่านั้นก็จะยังรังเกียจซีอีโออยู่ดี

หลุมพรางหมายเลข 3

ซีอีโอจำนวนมาก โดยเฉพาะซีอีโอที่มีนิสัยเป็นนักวิเคราะห์ มักจะปรารถนาให้การตัดสินใจของตนถูกต้องอยู่เสมอ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในโลกแก่งความไม่แน่นอน และไม่สมบูรณ์แบบใบนี้ อย่างไรก็ตาม ซีอีโอต้องการแต่ความถูกต้องและแม่นยำก็มักจะชะลอการตัดสินใจออกไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้พนักงานไม่เข้าใจถึงความต้องการที่ชัดเจนของผู้บริหาร การออก

คำสั่งต่อพนักงานใต้บังคับบัญชาจึงเป็นไปอย่างคลุมเครือ ลังเลที่จะออกคำสั่ง โดยตั้งความหวังไว้ว่าลูกน้องจะสามารถค้นหาคำตอบที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง เพราะฉะนั้นโอกาสที่พนักงานจะสามารถทำงานจนบรรลุผลตามที่ซีอีโอต้องการจึงมีอยู่น้อยมาก การกำหนดให้ชัดเจนในการออกคำสั่งจึงเป็นสิ่งที่ซีอีโอจะต้องทำ เพราะการที่ซีอีโอตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วเฉียบขาดจะทำให้พนักงานใต้บังคับบัญชามีโอกาสได้เรียนรู้มากกว่า แต่เมื่อซีอีโอมีข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และการตัดสินใจที่ผ่านมากลายเป็นความผิดพลาด ซีอีโอก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงแผนการและอธิบายถึงเหตุผลได้

หลุมพรางหมายเลข 4

ซีอีโอต้องสุขุม และอดทนต่อความเห็นที่ไม่สอดคล้องต้องกัน กระตุ้นให้พนักงานใต้บังคับบัญชาแสดงความเห็นในเชิงอุดมคติที่แตกต่างกันออกมาให้ได้ และเปิดโอกาสให้แสดงออกได้อย่างเต็มที่ การประชุมที่เต็มไปด้วยข้อถกเถียงถือเป็นความก้าวหน้าอย่างหนึ่งขององค์กร ในขณะที่การประชุมที่ไม่มีใครพูดใครจามักจะเป็นสัญญาณที่ชี้ให้เห็นถึงการมองข้ามประเด็นที่สำคัญ ๆ ไป อย่างไรก็ตามในระหว่างการถกเถียง ผู้บริหารที่ดีจะต้องคอยสอดส่องไม่ให้เกิดการโจมตีกันในเรื่องส่วนตัว แต่อย่าปิดกั้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องสำคัญ ๆ แม้จะเป็นความคิดเห็นที่รุนแรงก็ตาม

หลุมพรางหมายเลข 5

การกระตุ้นให้พนักงานใต้บังคับบัญชากล้าที่จะแสดงความเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของซีอีโอ เป็นสิ่งที่จำเป็นอีกประการหนึ่งการพัฒนางานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น การรับฟังและให้ความไว้วางใจพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชา การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการสร้างศรัทธาได้มากที่สุดเท่าที่ซีอีโอจะมอบให้ผู้อื่นได้ ซึ่งพนักงานจะตอบแทนกลับมาด้วยความเคารพ ความจริงใจ จากนั้นก็จะเกิดความรู้สึกเหมือนซีอีโอ นั่นคือยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง และไม่กลัวที่จะถูกเพื่อนร่วมงานโจมตี

อย่างไรก็ตาม แม้ซีอีโอจะหลีกเลี่ยงหลุมพรางทั้ง 5 ประการนี้ได้ แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ ซีอีโออาจจะล้มเหลวได้ เช่น แรงกดดันด้านการตลาด แรงกดดันจากคู่แข่งขัน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของซีอีโอ

สตีเฟ่น พี ร็อบบิ้นส์ (Steven P. Robbins) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2552: 20-262) กล่าวถึง “เคล็ดไม่ลับในการบริหาร ค “คน” ว่ามีทั้งหมด 10 ภาค ดังนี้คือ:

ภาค 1 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการสรรหาบุคลากร

การจ้างงานโดยพิจารณาจากอุปนิสัย จะก่อให้เกิดปัญหาตามมา 2 ประการคือ:

ก. สถานการณ์ภายในองค์กรแต่ละแห่ง มักมีความกดดันสูง จึงมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานอย่างมาก

ข. พนักงานบางคนสามารถปรับตัวได้ดีและปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภายในองค์กรได้

ในสถานการณ์ที่มีความกดดันน้อย อุปนิสัยมีแนวโน้มว่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในระดับที่สูง แต่ถ้าสถานการณ์มีความกดดันมาก อิทธิพลของอุปนิสัยก็จะลดลง ตลอดจนคนส่วนใหญ่มักมีความเกี่ยวข้องกับองค์กรหลาย แห่งในเวลาเดียวกัน เช่น องค์กรชุมชน องค์กรทางศาสนา ทางสังคม กีฬา การเมือง และองค์กรธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งบุคคลจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวเองเพื่อตอบสนองกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ซึงผู้บริหารไม่สามารถนำอุปนิสัยของบุคคลมาเป็นเกณฑ์การตัดสินในการสรรหาบุคลากร แต่สามารถนำ “พฤติกรรมในอดีตที่ผ่าน ๆ มา” เพื่อคัดเลือกบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานในองค์กรฯได้ และระหว่างการสัมภาษณ์พนักงานใหม่ ผู้บริหารควรอธิบายลักษณะการทำงานในแง่ความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้เกิดทัศนคติที่สมดุลทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในการถามคำถามควรใช้คำถามชุดเดียวกัน ควรเลือกตั้งคำถามแบบเปิด ไม่ใช้คำถามที่ตอบง่าย ๆ ด้วยคำว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ขณะเดียวกันควรเลี่ยงคำถามที่มีลักษณะชี้นำให้ผู้สมัครสามารถคาดเดาคำตอบที่ผู้ถามต้องการได้ และหลังจากผู้สมัครตอบคำถามจบ ผู้สัมภาษณ์ควรรอเงียบ ๆ สัก 2-3 วินาที ความเงียบอาจกระตุ้นให้ผู้สมัครพูดบางอย่างเพิ่มเติมออกมาอีกและอาจจะเป็นข้อมูลที่สำคัญประกอบการตัดสินใจในการรับพนักงานใหม่ก็เป็นได้ ก่อนที่การสัมภาษณ์จะสิ้นสุด ให้เขียนบันทึกประเมินผลผู้สมัครผู้นั้นทันที ขณะที่ความเห็นเกี่ยวกับตัวผู้สมัครยังชัดเจนอยู่ในความทรงจำ เมื่อผู้สมัครกลับไปแล้ว ควรใช้เวลาทบทวนความเห็นของผู้สัมภาษณ์และประเมินคำตอบของผู้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง

อนึ่ง ผู้นำองค์กรฯ จะต้องทำความเข้าใจก่อนว่า “พันธกิจของบริษัทฯ คืออะไร” “วัฒนธรรมขององค์กรธุรกิจฯ คืออะไร” ตลอดจน “ค่านิยมของบริษัทฯ คืออะไร” เพื่อที่จะคัดเลือกพนักงานให้เหมาะสมกับองค์กรที่จะเป็นพนักงานที่มีแรงจูงใจในการทำงาน อุทิศตนให้กับองค์กรฯ และสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นระยะเวลานาน ๆ และถ้าผู้ถูกสัมภาษณ์มีคุณสมบัติหลาย ๆ อย่างทัดเทียมกัน บริษัทฯ ควรเลือกพนักงานที่มีสติปัญญาดีที่สุดในกลุ่ม เพราะสติปัญญาจะมีผลอย่างยิ่งกับประสิทธิภาพการทำงาน การตรวจสอบหลักฐานการศึกษาของผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกราย การสอบถามถึงระยะเวลาการทำงานและขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ถูกสัมภาษณ์ก็เป็นข้อมูลจำเป็นในการสัมภาษณ์ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง จะเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง และหากต้องรับผิดชอบเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ และความมั่นคงปลอดภัย ก็ควรจะมีการตรวจสอบไปถึงประวัติอาชญากรรมด้วย

“การปฐมนิเทศ” จะช่วยลบล้างความเป็นคนนอกองค์กรฯให้กลายมาเป็นคนในองค์กรได้เป็นอย่างดี ซึ่งวิธีการปฐมนิเทศของทีมฝ่ายบริหารพนักงานในองค์กรจะต้องใช้อบรมพนักงานใหม่ แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

ก.แบบเป็นทางการแบบรวมกลุ่ม เป็นระบบ และเน้นการกำจัดความแตกต่างของพนักงานใหม่ ซึ่งผลของการปฐมนิเทศแบบนี้ จะแทนที่ด้วย “พฤติกรรมที่เป็นมาตรฐาน”

ข.แบบไม่เป็นทางการ เป็นเอกเทศ ไม่เป็นระบบ และยอมรับความแตกต่าง ซึ่งผลของการปฐมนิเทศแบบนี้เพื่อจะสร้าง ”ปัจเจกบุคคลที่สุดโต่ง มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดค้น และมักไม่เห็นความศักดิ์สิสิทธิ์ในธรรมเนียมปฏิบัติขององค์กร”

ภาค 2 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับแรงจูงใจ

การที่พนักงานขาดแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหามักมาจากปัจจัย 5 ประการ คือ:

ก.การคัดเลือกพนักงาน

ข.การกำหนดเป้าหมาย

ค.ระบบประเมินผลปฏิบัติงาน

ง.ระบบการให้รางวัลขององค์กรฯ

จ.ความสามารถของผู้บริหารในการโน้มน้าวให้พนักงานยอมรับระบบประเมินผลและระบบการให้รางวัล

วิธีที่ดีที่สุดที่จะทำความเข้าใจกับ “แรงจูงใจ” ของพนักงานก็คือ แรงจูงใจต้องอาศัยสัมพันธภาพ 3 ประการ คือ

1.หากพนักงานทุ่มเทความพยายามเต็มที่แล้ว ผลงานจะได้รับการยกย่อง

2.หากได้รับการประเมินในระดับสูง ๆ แล้ว องค์กรจะมอบรางวัลให้เป็นการตอบแทน

3.รางวัลที่ได้รับเป็นรางวัลที่พนักงานต้องการหรือไม่ สูตรคำนวณหาผลการปฏิบัติงานของพนักงานที่นิยมมากที่สุดคือ ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถ แรงจูงใจ โอกาส และสิ่งแวดล้อม

ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งก็คือ ความพึงพอใจของพนักงาน ความสุขจากการทำงานมาจากการทำงานที่มีประสิทธิผลและทำงานดี ไม่ใช่เพราะพนักงานมีความสุขแล้วจึงทำงานออกมาดี นั่นคือ ผลิตผลนำมาสู่ความพอใจ เพราะสามารถทำงานได้ดี และย่อมเกิดความรู้สึกในเชิงบวกในที่สุด โดยหลักฐานการวิจัยพบว่าในการบริหารจัดการงานบุคคล ควรเลิกให้ความสำคัญกับการเพิ่มความพึงพอใจให้พนักงานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องหาทางช่วยเหลือพนักงานให้สามารถสร้างประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นด้วย

ภาค 3 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

“ความศรัทธา” เปรียบเสมือนหัวใจของการเป็นผู้นำ โดยผู้นำที่ประสบความสำเร็จจึงต้องมีผู้ตามที่ประสบความสำเร็จด้วย หัวใจสำคัญของการสร้างอำนาจก็คือ การทำให้ผู้อื่นต้องพึ่งพาได้ และหน้าที่ของการเป็นผู้นำ คือ การชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปในตัวพนักงานหรือสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ผู้นำที่ดี ควรทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี สามารถค้นหาปัญหาและวิธีแก้ไขให้พบ แต่การที่ผู้นำจะได้มาซึ่งความคิดหรือแนวทางในการแก้ปัญหาของพนักงาน ปัจจัยสำคัญย่อมขึ้นอยู่กับว่าพนักงานในองค์กร ฯ ศรัทธาในตัวผู้นำมากน้อยเพียงใด โดยผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความจริงใจ เปิดเผย มีความยุติธรรม กล้าแสดงความรู้สึก พูดความจริง มีความสม่ำเสมอ และรักษาสัญญา

ภาค 4 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการสื่อสาร

การฟังอย่างมีประสิทธิภาพเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารที่ดี การได้ยินเป็นแค่เพียงการรับคลื่นเสียงเข้าสู่โสตประสาทเท่านั้น แต่การฟังต้องนำสิ่งที่เราได้ยินมาคิดหาเหตุผลด้วย การฟังจึงต้องอาศัยทั้งความตั้งใจ การตีความหมาย และการจดจำแรงปลุกเร้าจากน้ำเสียง ผู้นำองค์กรที่ดีต้องแสดงท่าทียอมรับกับสิ่งทีอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวออกมาโดยไม่มีการตัดสินเนื้อหาสาระเหล่านั้น พฤติกรรม 8 ประการของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ คือ:

1. สบตา เป็นการแสดงท่าทีสนใจในเนื้อหาและคู่สนทนา
2. ผงกศีรษะ และการสีหน้าอย่างเหมาะสมจะทำให้ผู้พูดรู้สึกว่า ผู้ฟังกำลังตั้งฟัง
3. หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย
4. ตั้งคำถามเพื่อวิเคราะห์
5. พูดทวนข้อความ
6. หลีกเลี่ยงการขัดจังหวะผู้พูด
7. ไม่ควรพูดมากเกินไป
8. สลับหน้าที่กันระหว่างการเป็นผู้ฟังและผู้พูดอย่างกลมกลืน ให้ความสนใจว่าผู้พูดต้องการสื่อสิ่งใด และหลีกเลี่ยงความคิดที่ว่า ทันทีที่มีโอกาสได้พูด เราจะพูดอะไรบ้าง

ภาค 5 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการสร้างทีมงาน

สิ่งสำคัญสำหรับบรรดาผู้นำองค์กรฯ คือการเป็นต้นแบบของทุกคน พนักงานย่อมเลียนแบบพฤติกรรมและทัศนคติของผู้นำ โดยพวกพนักงานจะเฝ้าดูสิ่งที่ผู้บริหารกระทำ จากนั้นก็จะเลียนแบบ หรืออาจดัดแปลงไปบ้างเล็กน้อย และเมื่อใดก็ตามที่คำพูดหรือการกระทำขัดแย้งกัน คนส่วนใหญ่มักจะเชื่อในสิ่งที่เห็นจากพฤติกรรมมากกว่า โดยไม่สนใจว่าผู้บริหารจะพูดอะไร

เช่นเดียวกับผู้บริหารที่ต้องการเสริมสร้างบรรยากาศที่เปี่ยมไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริตภายในที่ทำงาน ก็ควรให้แน่ใจว่า การกระทำของตัวเองสอดคล้องกับถ้อยคำที่พูดออกไป

การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ทีมงานจำเป็นต้องมีทักษะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแบ่งออก 3 ประเภท คือ

ก. ต้องมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษร่วมทีมงานอยู่ด้วย

ข. ต้องมีผู้ที่มีทักษะในการคลี่คลายปัญหาและการตัดสินใจ เพื่อช่วยสืบเสาะถึงปัญหาที่เกิดขึ้น คิดค้นทางเลือก ประเมินความเป็นได้ของทางเลือกเหล่านั้น ด้วยการตัดสินใจที่เหมาะสม

ค. ต้องมีผู้ที่มีทักษะด้านการฟัง การโต้ตอบ การคลี่คลายข้อขัดแย้งและทักษะด้านการแกปัญหาอื่น

ไม่มีทีมใดที่มีศักยภาพสูงสุด ได้โดยปราศจากทักษะทั้ง 3 ประเภทนี้

ภาค 6 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการรับมือข้อขัดแย้ง

นักวิจัยระบุไว้ว่า ความขัดแย้งมีอยู่ 3 ประการ คือ ความขัดแย้งที่เกิดจากงาน ความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ ความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการ โดยความขัดแย้งที่เกิดจากงานและจากกระบวนการทำงานในระดับปฏิบัติการ มักจะมีประโยชน์ต่อองค์กร นอกจากนั้นแล้วมีหลักฐานแสดงอีกว่า ความขัดแย้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลผลิต ความขัดแย้งสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของการตัดสินใจให้ดีขึ้น ช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ เร่งเร้าความสนใจ และความอยากรู้ อยากเห็นของพนักงานคนอื่น ๆ ภายในองค์กร ความขัดแย้งจะเป็นสื่อกลางให้ปัญหาถูกเปิดเผยออกมา และความตึงเครียดคลี่คลายลง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการประเมินตนเองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี ความขัดแย้งด้านสติปัญญาจะทำให้เกิดการวิจัยและพัฒนาอย่างมีประสิทธิผลสูงสุด

ภาค 7 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการจัดรูปงาน

แม้จะเป็นความจริงว่า ไม่มีรูปแบบการทำงานใดที่สมบูรณ์แบบ แต่ก็มีหลักฐานชัดเจนว่า คนส่วนใหญ่มักชื่นชอบงานที่มีลักษณะพื้นฐาน 4 ประการที่มีแนวโน้มให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการทำงานที่มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น คือ :

1.การผนวกงานเข้าด้วยกัน ผู้บริหารควรค้นหาเนื้องานที่ถูกแยกย่อยออกจากกัน จากนั้น ให้ผนวกเนื้องานเหล่านั้น เพื่อให้กลายเป็นเนื้องานใหม่ที่มีขอบเขตกว้างขวางกว่าเดิม การทำเช่นนี้ จะช่วยให้พนักงานได้ทำงานหลากหลายขึ้น ได้ใช้ทักษะและความสามารถของตัวเองเพิ่มขึ้น ได้สร้างผลงานที่มีค่าและเห็นเป็นรูปเป็นร่าง นอกจากนั้น ยังช่วยให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็น “เจ้าของ” งานนั้น รวมทั้งอาจทำให้พนักงานเห็นถึงความสำคัญของงานที่ตนทำมากยิ่งขึ้น

2.เสริมสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ทุกครั้งที่มีโอกาส ผู้นำองค์กรควรหาทางสร้างสัมพันธภาพ ระหว่างพนักงานกับลูกค้า การกระทำเช่นนี้ จะช่วยให้งานน่าสนใจ และมีความหลากหลายมากขึ้น เพราะวิธีนี้ จะเปิดโอกาสให้พนักงานได้รับ คำวิจารณ์ คำติชมจากลูกค้าโดยตรง

3.ขยายงานออกไปในแนวตั้ง การทำแบบนี้จะทำให้พนักงานต้องรับผิดชอบ และทำหน้าที่ที่เคยเป็นของผู้บริหาร วิธีการแบบนี้จะช่วยลดช่องว่างระหว่าง “การปฏิบัติ” และ “การควบคุม” ลงได้บ้าง ทำให้พนักงานมีโอกาสปกครองกันเอง

4.เปิดช่องทางการสื่อสาร เพื่อเสนอแนะคำวิจารณ์ การเพิ่มคำวิพากษ์วิจารณ์ คำติชม นอกจากจะทำให้พนักงานได้เรียนรู้ว่า ตัวเองทำงานได้ดีเพียงใดแล้ว พวกเขายังได้รู้ด้วยว่าทำงานดีขึ้น แย่ลง หรืออยู่ในระดับเดิม ถ้าเป็นไปได้ คำวิจารณ์ คำติชมเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานนี้ควรเกิดขึ้นในขณะที่พนักงานกำลังปฏิบัติงานอยู่

ภาค 8 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ทฤษฎีการสรุปเหตุผล (Attribute Theory) อธิบายว่า สาเหตุที่เรามีทัศนคติต่อคนแต่ละคนแตกต่างกันออกไปนั้น ขึ้นอยู่กับว่า เราสรุปหาเหตุผลให้กับพฤติกรรมของคนผู้นั้นอย่างไร พื้นฐานของทฤษฎี มีอยู่ว่า เมื่อเราสังเกตพฤติกรรมของผู้ใด เราก็จะพยายามตัดสินว่า “อะไรคือสาเหตุ “ภายใน” หรืออะไรคือสาเหตุ “ภายนอก” ของพฤติกรรมนั้น ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการด้วยกันได้แก่ ความโดดเด่น ความสอดคล้อง และความคงเส้นคงวา พนักงานส่วนใหญ่มีแนวโน้มเชื่อว่า ความสำเร็จของตนเองเกิดจากปัจจัยภายใน เช่น จากความสามารถ หรือความพยายามของตนเอง แต่เมื่อล้มเหลว ก็กลับคิดว่ามาจากปัจจัยภายนอก เช่น โชคชะตา การประเมินผลแบบ 360 องศา สามารถนำมาใช้ในกรณีนี้ได้ ซึงวิธีการนี้เป็นการประเมินผลรอบด้าน โดยการแสวงหาข้อมูลจากหลายหลายแหล่งที่มา เช่น เพื่อนร่วมทีม ลูกค้าตลอดจนองค์กรห้างร้านต่าง ๆ ที่พนักงานผู้นั้นเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยปกติพนักงานแต่ละคนจะใช้ผู้ประเมิน 8-12 คน ซึ่งมีการค้นพบว่าการประเมินวิธีนี้ จะได้ผลดีกับพนักงานที่ทำงานเป็นทีมหรือพนักงานที่อยู่ห่างจากการควบคุมดูแลของเจ้านาย

ภาค 9 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับการรับมือความเปลี่ยนแปลง

แม้คนส่วนใหญ่มักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง แต่งานที่ผู้นำองค์กรจะต้องสนใจในส่วนนี้ คือ

ประการแรก การริเริ่มให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร

ประการที่สอง คาดหวังไว้เลยว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ เกิดขึ้น

ประการสุดท้าย เตรียมตัวเพื่อลดการต่อต้านที่เกิดขึ้นให้พร้อม อาจทำได้โดยให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง สื่อสารถึงเหตุผลที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ด้วย

ภาค 10 เคล็ด (ไม่) ลับเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหาร

นักจิตวิทยาเรียกพลังของความประทับใจครั้งแรกนี้ว่า อิทธิพลของครั้งแรก (Primacy Effect) ความหมายก็คือ ความประทับใจครั้งแรกจะมีอิทธิพลสูงกว่าความประทับใจที่เกิดขึ้นในภายหลัง ในการทำงานความประทับใจครั้งแรกจะมีน้ำหนักอย่างยิ่งต่อการประเมินผลขั้นสุดท้าย ดังนั้นผู้นำองค์กรควรจะ:

1.หลีกเลี่ยงการรีบร้อนในการตัดสินใจ พยายามทำตัวเป็นกลาง เมื่อพบกับผู้อื่นนครั้งแรก จนเวลาผ่านไป เมื่อรู้จักพนักงานมากขึ้น จะทำให้การประเมินผลถูกต้องมากขึ้น

2.เปิดใจให้กว้างเพื่อรับข้อมูลใหม่ๆ ที่อาจจะขัดแย้งกับการประทับใจครั้งแรก ตรึกระลึกเสมอว่าความประทับใจครั้งแรก เป็นเพียงสมมติฐานที่ผู้นำองค์กรจะต้องหาทางทดสอบความถูกต้องเสียก่อน

นอกจากนี้แล้ว การบริหารความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยไม่ละเลยองค์ประกอบด้านอารมณ์ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องศึกษา และนำมาเป็นข้อมูลในการจัดการองค์กรฯ เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการเป็นผู้บริหารจัดการองค์กรฯ ต้องใช้ทั้งแนวคิด และวิธีการใหม่ ๆ ผสมผสานกันเสมือนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การทำงาน และผู้นำองค์กรต้องตระหนักอยู่เสมอว่าไม่มีแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารธรรมดา ๆ กลายเป็นผู้บริหารชั้นเลิศ หรือเปลี่ยนแปลงองค์กรที่ย่ำแย่ให้กลับมาดีขึ้นได้อย่างฉับพลัน

ดับบลิว เอดวาร์ด เดมิ่ง (W. Edward Deming) (อ้างถึงในวิเชียร วิทยอุดม, 2554: 2-13,2-14) ได้ให้ความหมายไว้ว่าปรัชญาของการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) หรือ TQM เป็นวิธีการที่ใช้ในองค์กรโดยรวม ที่เน้นให้เห็นความสำคัญในเรื่องการจัดการคุณภาพเป็นเป้าหมายหลักที่องค์การต้องจัดทำ เกณฑ์พื้นฐานของวิธีการนี้ก็คือมีการทำความเข้าใจว่าพนักงานทั้งหมดและหน่วยธุรกิจในองค์กรทั้งหมดนั้น ควรจะมีการทำงานอย่างสอดคล้องกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า (เน้นตัวลูกค้า) เนื่องจากความต้องการของลูกค้านั้นเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นองค์กรต้องมีการพยายามอย่างหนักเพื่อที่จะปรับปรุงระบบและคุณภาพในกระบวนการของตนเองอย่างต่อเนื่องรวมถึงมีการฝึกฝนตนเองอยู่บ่อยๆ โดยกฎของ W.Edward Deming 14 ข้อคือ:

1. การยึดมั่นในเป้าหมาย และมีการปรับปรุงแก้ไขในการผลิตและการบริการกับการเข้าสู่การแข่งขันและสามารถที่จะคงอยู่ในธุรกิจนั้นๆ ได้ และจัดให้มีการจัดเตรียมงาน

2. มีการรับปรัชญาแบบใหม่ๆ มาใช้

3. สร้างความอิสระในการตรวจสอบเพื่อให้สามารถบรรลุถึงคุณภาพได้และควบคุมคุณภาพในการผลิตตั้งแต่เริ่มแรก

4. เมื่อการทำงานสิ้นสุดลงก็ควรมีการให้รางวัลในธุรกิจ มีการลดต้นทุนโดยรวมให้ต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ในระยะยาวจัดให้มีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ และความไว้วางใจ

5. ปรับปรุงการผลิตและการบริการ เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนอย่างต่อเนื่อง

6. มีสถาบันฝึกงานเพื่อฝึกฝนและพัฒนาแรงงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

7. สถาบันผู้นำมีความมุ่งมั่นเอาใจใส่ดูแลและช่วยให้คน เครื่องจักร เครื่องมือที่จะทำให้การทำงานดีขึ้น

8. ขจัดความกลัวออกไป ทุกคนจะทำงานด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบริษัท

9. การกำจัดอุปสรรคระหว่างแผนก ผู้ที่ทำการวิจัย ออกแบบ ขาย และผลิตภัณฑ์และบริการ

10. การไม่ใช้สโลแกน การให้คำแนะนำและเป้าหมายในการทำงาน เป็นสิ่งชี้ข้อบกพร่องมีผลทำให้ลดระดับของการผลิตลง การให้คำแนะนำจะเป็นการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับฝ่ายคู่แข่งขันสาเหตุสำคัญที่ทำให้คุณภาพต่อและการเพิ่มผลผลิตต่ำของระบบนั้น ก็ขึ้นอยู่กับกำลังแรงงานในการทำงานเป็นสำคัญ

11.กำจัดอุปสรรคออกไป ก็จะทำให้ชั่วโมงการทำงานมีความเหมาะสมที่จะสร้างความชำนาญได้ ความรับผิดชอบของหัวหน้างานก็โดยการเปลี่ยนหันเหสมาชิกให้มุ่งไปสู่คุณภาพ

12.ลดอุปสรรคทางด้านการจัดการ และด้านวิศวกรรมเพื่อความเหมาะสมและจัดหาผู้เชี่ยวชาญในงานด้านต่างๆ

13.สถาบันมีโครงสร้างที่แข็งแกร่ง จะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ด้วยตัวเอง

14.ให้ทุกคนในบริษัททำงานให้บรรลุผลตามการปฏิรูป การปฏิบัตินี้ขึ้นอยู่กับการทำงานของพนักงาน

ฟิลิป คอตเลอร์ (Phillip Kotler) (อ้างถึงในสายฟ้า พลวายุ, 2545: 244-246) กล่าวว่า บริษัทที่ชาญฉลาดในปัจจุบันไม่ได้มองว่าตนมีหน้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ แต่มองตนเองว่าเป็นผู้สร้างลูกค้าที่เป็นกำไรของบริษัท ตลอดจนมีหน้าที่รักษาและเพิ่มจำนวนลูกคาให้คงอยู่กับบริษัทตลอดไป โดยการพัฒนาลูกค้าใหม่ให้กลายเป็นลูกค้าที่เหนียวแน่น และมีความภักดีต่อบริษัท ต้องมีการผลักดันลูกค้าให้ก้าวสู่ขั้นตอนการพัฒนาลูกค้า ดังต่อไปนี้คือ:

1. ลูกค้าครั้งแรก (First-Time Customer)

2. ลูกค้าซ้ำ (Repeat Customer)

3. ลูกค้าประจำ (Client) 4.ผู้สนับสนุน (Advocate)

5. สมาชิก (Member)

6. หุ้นส่วน (Partner)

7. เจ้าของร่วมกัน (Part-Owner)

2.4 ความหมายของการจัดการ

การให้คำนิยามหรือความหมายของการจัดการมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับแต่ละทัศนะและแนวคิดของนักวิชาการในแต่ละท่าน แต่เนื้อหาและใจความสำคัญคงจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (วิเชียร วิทยอุดม, 2554: 1-1) โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมเกียรติ ตันเจริญ (2537: 7-8) กล่าวว่า การจัดการ หรือการบริหาร นั้นมีความหมายเหมือน ๆ กัน และสามารถใช้แทนกันได้ โดยการจัดการ (Management) หมายถึง การเลือกปฏิบัติการใด ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบขององค์กร อันประกอบไปด้วย คณะบุคคลหรือกำลังคน การเงิน เครื่องจักร และวัสดุ อาจกล่าวได้ว่า การจัดการองค์กร ก็คือ การมุ่งหวังที่จะให้องค์กร หรือหน่วยงานนั้น ๆ ดำเนินการไปด้วยความก้าวหน้าและได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งผู้บริหารจะดำเนินการจัดการให้ได้ตามความมุ่งหมาย ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคณะทำงานในด้านการจัดการมาช่วย และต้องมีเทคนิควิธีการที่ดีมาใช้ในการจัดการ

เนตร์พัณณา ยาวิราช (2537: 2) ได้ให้ความหมายของการจัดการว่าเป็นกระบวนการของการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน (Process or series of continuing and related activities) ที่ผู้บริหารปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จโดยเน้นที่การบรรลุเป้าหมายขององค์การ (Concentrates on reaching organizational goal) โดยอาศัยการผสมผสานบุคลากรและทรัพยากรทางการบริหารเข้าด้วยกัน (Working with and through people and other organizational resources)

สมคิด บางโม (2555: 59) กล่าวว่า การจัดการคือกระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544: 16) ได้ให้ความหมายของการจัดการคือ กระบวนการ กิจกรรม หรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่อันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในการสร้าง และรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล (พระนรินทร์ เขื่อนสอน, 2552: 9) ซึ่งการจัดการหรือการบริหารโดยทั่ว ๆ ไปเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน และใช้แทนกันได้เสมอ

พะยอม วงศ์สารศรี(: 36) ได้ให้ความหมายของการจัดการคือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2554: 12) กล่าวว่า การจัดการหมายถึงกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกลสำคัญในการบริหารงาน มีทรัพยากรอื่น ๆ ประกอบด้วยเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ

Koontz & Donnel (1972: 43) ได้ให้ความหมายของการจัดการคือการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น

Hutchinson (1967: 12) กล่าวว่า การจัดการหมายถึงศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุและกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

Dale (1973: 4) กล่าวว่าการจัดการหมายถึงกระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้า

Samuel C. Certo & S. Trevis Certo (2006: 17) ได้ให้ความหมายการจัดการคือกระบวนการของการเข้าถึงป้าหมายขององค์การ โดยการทำงานกับผู้คนและใช้ผู้คนและทรัพยากรอื่น ๆ ขององค์การ

Angelo Kinichi (2009: 2) กล่าวว่า การจัดการคือการปฏิบัติงานตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีการบูรณาการระหว่างคนกับงาน ซึ่งขอบข่ายความหมายจะครอบคลุมถึงการวางแผน การจัดโครงสร้างองค์การ การเป็นผู้นำ และการควบคุม

Peter (1974: 12) ได้ให้ความหมายการจัดการคือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

Harold Koontz (1972: 43) กล่าวว่า การจัดการหมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจกรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด (An application of Buddhist principles in business organizational management: A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd.) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ อาศัยวิธีการวิจัยเอกสาร เพื่อศึกษาเรื่องหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการจัดองค์กรธุรกิจ จากคัมภีร์ พระไตรปิฎกและเอกสารทางวิชาการ และอาศัยวิธีการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและวิธีการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ส่งผลในการจัดการองค์กรธุรกิจ

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาของผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด 16 ท่าน แบ่งออกเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่านและศึกษาวิธีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

ขอบเขตด้านประชากรของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่าน

ขอบเขตด้านสถานที่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด เลขที่ 496-502 ถนนเพลินจิต ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6102364-5, โทรสาร: 02-6102345-6, E-mail : contact@dcconsultants.co.th

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

3.2.1.1 การศึกษาเอกสารปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ (สยามรฏฐสฺส เตปิฎกำ)

3.2.1.2 ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ จากวรรณกรรมหรือเอกสารวิชาการ เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและวิธีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

3.2.2 การวิจัยโดยการสัมภาษณ์ (Interview)

3.2.2.1 กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่าน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองและมีการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (รหัสโครงการวิจัย MU-SSIRB:-2110 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2556) และใช้เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์จะแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจคือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่

1. คำถามที่ใช้เพื่อการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

“ในทัศนะของท่าน ๆ เห็นด้วยหรือไม่ว่า การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะเหตุใด”

“ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้”

2. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “ทศพิธราชธรรม” :

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะเหตุใด”

“ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา”

3. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “พรหมวิหาร 4”:

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะเหตุใด”

“ท่านมีการบริหารจัดการอย่างไร ให้องค์กรของท่านมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล”

4.คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “ศีล 5”

“ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 เพียงบางข้อก็เพียงพอแล้ว”

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะเหตุใด”

5. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “มรรคมีองค์ 8” :

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจของท่านที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคืออะไร และส่งผลอย่างไรในองค์กรฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิทุกคนหรือไม่ และในความคิดเห็นของท่าน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรบ้างหรือไม่ อย่างไร”

6. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “อิทธิบาท 4” :

“ท่านมีวิธีใดที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจของท่านเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร”

“ในความคิดเห็นของท่าน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจของท่านคืออะไร และมีความหมายเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร”

7. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “สังคหวัตถุ 4:

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะเหตุใด”

“ท่านมีวิธีการอบรมพนักงานในองค์กรของท่านอย่างไรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ”

8. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “อคติ 4”

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรของท่าน ๆ จะมีวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรอย่างไร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่ อย่างไร”

“ท่านมีหลักปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง”

3.4 การรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือ เอกสาร วารสาร รายงาน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.4.2 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่าน และทำการจดบันทึก ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล หลังจากนั้นเรียบเรียงข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลไปทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร

หลังจากรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารในเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและสรุปวิธีการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์การธุรกิจของผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำนวน 16 ท่าน แบ่งออกเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่าน

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การศึกษาวิเคราะห์แบบจับประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

3.6 จริยธรรมในการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ได้มีการเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ เรื่องการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด (An application of Buddhist principles in business organizational management: A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd.) และมีมติเห็นสมควรให้การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (รหัสโครงการวิจัย MU-SSIRB: 2013/288-2110 วันที่ 21 ตุลาคม 2556)

การวิเคราะห์ผลการวิจัยจะกระทำในภาพรวม โดยไม่ระบุชื่อหรือแสดงความเป็นบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนผู้วิจัยจะรักษาความลับความเป็นบุคคลของผู้ให้ข้อมูล เมื่อทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำลายไฟล์ข้อมูลการสัมภาษณ์

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด (An application of Buddhist principles in business organizational management: A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd.) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ โดยได้มีการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่านและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4

<u>ส่วนที่ 1</u>: ความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมด มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสากลที่ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนานำมาปฏิบัติได้ ตลอดจนเป็นความจริงที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ทั้งยังเป็นที่รวมของสรรพวิชาที่สามารถสอนหลักการขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันจนถึงระดับลึกของจิตใจ โดยเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้ คือ

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน แม้การบริหารงานองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันจะเน้นการแข่งขันสร้างผลกำไร หากแต่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสภาวการณ์ที่สิ่งแวดล้อมในโลกกำลังเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบโดยตรงต่อองค์กรธุรกิจทุกองค์กร ดังนั้นการสร้างความสมดุล

ระหว่างการบริหารธุรกิจและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามี**ส่วนช่วยสร้างความสมดุลได้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไม่ให้มุ่งบริหารจัดการองค์กรธุรกิจโดยการแสวงหาผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียว แต่มุ่งให้มีการบริหารจัดการด้วยความสำเร็จอย่างยั่งยืนให้กับองค์กร**โดยการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมด้วยเงื่อนไขของการไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ มีเมตตาต่อกัน ทั้งยังพร้อมจะส่งผ่านสิ่งดี ๆ ไปยังสังคมส่วนรวม ถึงแม้ว่ากระแสโลกาภิวัฒน์ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงมากมายเกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีมาแล้วมากกว่า 2,500 ปี ก็ยังคงนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย สืบเนื่องเพราะแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาเป็นความจริงที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เป็นสัจธรรมที่นำมาใช้ได้อยู่เสมอ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยว่าการบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ดีงามและเป็นหลักที่ควรน้อมนำมาปฏิบัติตาม ซึ่งเน้นเรื่องการคิดดี พูดดี ทำดี โดยสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามกระทำแต่สิ่งที่ดี และเป็นคนดีตามไปด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานซึ่งหากเราศึกษาก็จะพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นที่รวมของสรรพวิชาที่สอนเราในทุก ๆ เรื่องโดยสอนตั้งแต่หลักการขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตทั่วไปจนถึงเรื่องที่ซับซ้อน เช่น เรื่องจิตใจของคนเรา ฯลฯ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้เพราะหลักคำสอนฯ สอนเราทุกเรื่องทั้งในด้านการดำรงชีวิตส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน ด้านสังคม เช่น สอนให้เรารู้จักใช้ความคิด สติ และปัญญา สอนให้เราเข้าใจจิตใจตนเองและจิตใจผู้อื่น สอนให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา สอนให้บริหารลูกน้องด้วยจิตที่มีเมตตา สอนให้ผู้บริหารรู้จักการวางตนให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา สถานที่และบทบาทหน้าที่ในแต่ละหน้าที่ ๆ จะต้องรับผิดชอบ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะพระพุทธศาสนาสอนถึงระดับลึกของจิตใจ เมื่อจิตใจดี ความคิดก็ดี การกระทำก็ดี ผลงานก็ออกมาได้ดี”

“เห็นด้วยที่กล่าวว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะเป็นคำสอนฯ ก็คือสิ่งที่เป็นธรรมชาติ สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การบริหารกิจการต่าง ๆ โดยใช้สติเป็นตัวนำทางจะสามารถแก้ไขปัญหาและหาทางออกของสิ่งต่าง ๆ ได้ดี ทำให้การงานลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 : หญิง)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะหลักธรรมะเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตและการทำงาน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี”

“หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะพระพุทธศาสนามีคำสอนที่สอนให้เราเป็นคนดี มีศีลธรรม เมื่อองค์กรเป็นองค์กรที่รวมพนักงานที่มีศีลธรรม การบริหารงานย่อมเป็นไปอย่างราบรื่นและทำให้บรรลุเป้าหมายได้ทุกอย่าง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เช่น การไม่ทุจริต การทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การทำงานให้องค์กรเป็นองค์กรสีขาว ฯลฯ และพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทยมาช้านาน และซึมซับเข้าสู่ใจคนไทยมาช้านาน ดังนั้นจึงจำเป็นที่ต้องมีคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน”

“เห็นด้วยที่กล่าวว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนมีศีลธรรม เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งถ้ามีสิ่งเหล่านี้อยู่ในองค์กรธุรกิจใด ธุรกิจนั้นก็สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ไม่ยาก”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วย เพราะในยุคปัจจุบันมีการแข่งขันสูงในทุก ๆ ระดับสายงาน เนื่องจากสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจที่เร่งรีบและบีบคั้นมากขึ้น ดังนั้น**ผู้บริหารจึงต้องนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน”**

“เห็นด้วยในคำกล่าวที่ว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะองค์กรจะประสบความสำเร็จได้จะใช้แค่หลักการทางธุรกิจอย่างเดียวไม่ได้ เพราะในองค์กรจำเป็นต้องมีหลักการอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในองค์กร เช่น ความอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความเมตตาซึ่งกันและกัน ฯลฯ เพื่อภาพรวมแห่งความสำเร็จขององค์กร โดยหลักฯ ดังกล่าว คือส่วนหนึ่งของคำสอนทางพระพุทธศาสนา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะใจความสำคัญของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือการสอนให้คนพูดดี คิดดี ทำดี รวมกับคำสอนอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ฯลฯ การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ ไม่ได้ทำให้บริษัทจะไม่มีรายได้หรือไม่มีกำไร แต่เป็นการนำหลักความเป็นเหตุเป็นผล หลักแห่งปัญญามาใช้ ที่นอกจากจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพยังทำให้ผู้ทำงานมีปัญญาและมีจิตใจที่ดีงาม”

“เห็นด้วยที่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องปัญญา ความเข้าใจ ไม่ใช่วัตถุ การที่องค์กรนำหลักคำสอนฯ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานจึงช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ พนักงานและผู้บริหารมีความเข้าใจการทำงาน เข้าใจปัญหา ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานขององค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพราะจะได้ฝึกฝนตนเองในหลากหลายด้าน เช่น การนำหลักคำสอนเรื่อง “สมาธิ” มาใช้ในการทำงานช่วยเรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทำให้สามารถพบแนวการทำงานใหม่ ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรธุรกิจได้เป็นอย่างดี”

“เห็นด้วยที่กล่าวว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนทาง

พระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเองมากขึ้น รู้จักรับผิดชอบงานในหน้าที่ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯลฯ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ล้วนทำให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่นำหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีแต่เรื่องดี ๆ ที่ควรประพฤติปฏิบัติและประเทศเราก็เป็นเมืองพุทธ อะไรที่สามารถทำและเกิดผลแต่สิ่งที่ดีในทุกด้านก็สมควรทำ “

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะองค์กรที่มีพนักงานในองค์กรปฏิบัติตามหลักคำสอนฯ จะทำให้องค์กรนั้น ๆ ย่อมเกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ง่ายขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่กล่าวว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อองค์กรฯ เช่นจะทำให้ลูกค้าเกิดความไว้ใจ ความเชื่อใจ ปรึกษา ร่วมงานและทำงานร่วมกันไปด้วยความราบรื่น ตลอดจนทำให้พนักงานในองค์กรเกิดไอเดียสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนายังฝึกให้ทุกคนมีจิตอาสาเพื่อนำสิ่งที่ดีงามสู่สังคม”

“เห็นด้วยอย่างยิ่งกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะพระพุทธศาสนาจะเป็น “แก่น” ในการขับเคลื่อนสิ่งที่ดีงามทั้งภายนอกและภายในองค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรฯ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนมีความเพียร อดทน สามารถทำสิ่งสุจริตให้ประสบความสำเร็จได้ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยทำให้มีการพัฒนาสติปัญญาในการทำงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและมีสติกำกับ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ สอนให้คนทุกคนเป็นคนดี มีความประพฤติที่ดี ปฏิบัติดีต่อผู้อื่น และจะส่งผลถึงภาพรวมขององค์กรนั้นให้กลายเป็นองค์กรที่ดีและบรรลุเป้าหมายในที่สุด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรจะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้ทุกคนรู้จักคิด พัฒนาจิตไปในทางที่ดี มีศีลธรรม ผู้ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรม ไม่ควรเข้าใกล้ ควรอยู่ให้ไกล ถือว่าเป็น “คนพาล” เพราะสามารถจะทำเรื่องไม่ดีงามได้เสมอ สุดท้ายก็จะชวนไปในทางที่ไม่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด”

เห็นด้วย กับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนมีศีล มีธรรม มีความเพียร มีความซื่อสัตย์ มีความอดทนต่อความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานหากมีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ จะทำให้สามารถประสบความสำเร็จ และบรรลุผลความเป้าหมายที่ตั้งไว้ในที่สุด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรควรนำหลักคำสอนางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพราะหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสากลคือ ไม่แบ่งเชื้อชาติหรือศาสนาใด ๆ ทุกคนสามารถนำมาปฏิบัติได้ เช่น ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จสามารถนำ “อิทธิบาท 4” มา ฯ ใช้ได้ ฯลฯ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะพุทธศาสนาคือหลักสำคัญที่เป็นที่พึ่งและเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนมีศีลธรรม ไม่คดโกงทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“ตามความเห็นของผม ผมคิดว่า ควรครับที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะว่าการน้อมนำศาสนาเข้ามาในจิตใจ จะทำให้พนักงานในองค์กรมีความสงบ มีที่พึ่งทางจิตใจ และสามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาปรับให้ชีวิตตนเองและการทำงานในองค์กรให้ดีขึ้นได้ครับ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะคำสอนของพระพุทธองค์ไม่มีผลลัพธ์ที่เป็นลบเมื่อนำมาปฏิบัติตามครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

<u>ส่วนที่ 2 :</u> หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 มีเนื้อหาดังต่อไปนี้คือ:

<u>1.ทศพิธราชธรรม</u>

ทศพิธราชธรรมหรือธรรม 10 ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครอง เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นักปกครองทั่วไปที่มีหน้าที่ปกครองทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงผู้บริหารในองค์กรธุรกิจเอกชนต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการบริหารองค์กร เพื่อการเป็นผู้บริหารที่ดี เพราะทศพิธราชธรรมเป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาองค์กรให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองบนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของผู้บริหารและพนักงานในองค์กร โดยการประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ เพื่อการจัดการองค์กรธุรกิจประกอบด้วย:

1.ทาน (การให้) คือบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือพนักงานที่เดือดร้อนและสนับสนุน ส่งเสริมพนักงานที่เป็นคนดีและเป็นคนเก่งขององค์กร ตลอดจนสนับสนุนพนักงานที่มีจิตอาสา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ

2.ศีล (ความประพฤติดีงาม, การรักษาความสุจริต) คือ สำรวมกาย วาจา ใจ ให้ประกอบแต่สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นความสุจริต ตลอดจนกระทำตนให้เป็นแบบอย่างทั้งต่อผู้บริหารด้วยกัน และต่อพนักงานในองค์กร เพื่อสร้างความเคารพนับถือให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และผู้อื่นอย่างสุจริตใจ

3.ปริจจาคะ (การบริจาค) คือการบริหารงานต่าง ๆ ด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมคือ ทั้งต่อพนักงานในองค์กร ต่อผลประกอบการรวมขององค์กรตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ และต่อสังคมทั่วไป ซึ่งจะต้องมาก่อนประโยชน์สุขส่วนตนเสมอ

4.อาชชวะ(ความซื่อตรง) คือการบริหารงานในองค์กรในทุก ๆ ด้าน ด้วยความซื่อสัตย์ซื่อตรง มีความจริงใจไม่หลอกลวง

5.มัททวะ (ความอ่อนโยน) คือ การที่ผู้บริหารมีอัธยาศัยที่ไม่เย่อหยิ่ง ไม่หยาบคาย ไม่แข็งกระด้าง มีกิริยาและวาจาที่สุภาพนุ่มนวล ให้ควรค่าที่ได้รับความจงรักภักดีจากพนักงานในองค์กรแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งความน่ายำเกรงจากผู้ใต้บังคับบัญชา

6.ตปะ(พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส) คือการระงับยับยั้งข่มใจ ไม่หลงใหลมัวเมาหมกมุ่นในอำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ ตลอดจนไม่หลงระเริงในความสุข ความสำราญและการปรนเปรอในสิ่งแวดล้อมรอบด้าน รู้จักความพอเพียง มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ สามัญ มุ่งแต่จะบริหารกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

7.อักโกธะ (ความไม่โกรธ) คือการไม่กริ้วกราด ไม่ลุแก่อำนาจ มีการตัดสินใจและดำเนินการต่าง ๆ บนพื้นฐานของความยุติธรรม เป็นกลาง และไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ตลอดจนมีเมตตาต่อบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน

8.อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ ไม่เกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ไม่ขาดความกรุณา ไม่มีความอาฆาตเกลียดชัง

9.ขันติ (ความอดทน) คืออดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายใจเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมดกำลังใจ และไม่ยอมละทิ้งภารกิจที่จะต้องทำจนกว่าจะประสบความสำเร็จ

10.อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) คือวางตนเป็นเสาหลักขององค์กรที่มีทั้งความมีคุณธรรม มีทั้งความดีงาม ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่พนักงานในองค์กรควรจะทำ และละเว้นในทุก ๆ สิ่งที่ไม่ควรประพฤติ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อพนักงานในองค์กรและบุคคลรอบข้าง

“ทศพิธราชธรรม” เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจย่อมทำให้ผู้บริหารองค์กรเป็นผู้ปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ ตลอดจนไม่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา และไม่เห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ต่างเชื่อว่าพนักงานในองค์กรมักจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้บริหารในองค์กร ดังนั้น ”แบบอย่างที่ดี” ที่มาจากพฤติกรรมของผู้บริหารองค์กรเป็นสิ่งสำคัญมาก ตลอดจนผู้บริหารที่เป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมจะสามารถสร้างความสามัคคี สร้างการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในองค์กรธุรกิจได้อย่างยั่งยืน และผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างไม่เห็นด้วยที่ผู้ปกครองจะใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนไม่เห็นด้วยในการที่ผู้บริหารจะเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้ให้สัมภาษณ์เชื่อว่าองค์กรที่มีผู้บริหารดังกล่าวจะเป็นองค์กรที่มีอ่อนแอในการบริหารงานภายในองค์กร และโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นไปได้ยากมาก เพราะผู้บริหารเป็นผู้สร้างความแตกแยก ความไม่ยุติธรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรเอง ซึ่งจะส่งผลให้ทำให้ผลงานในภาพรวมไม่ประสบความสำเร็จ ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผลโดยเนื้อหาของผลการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ บุคคล และ สิ่งแวดล้อม ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ถึงแม้ว่าหลักการบริหารงานสมัยใหม่จะเน้นเทคนิควิธีการแสวงหาผลกำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย **หากผู้บริหารเป็นนำปกครองที่ดี มีคุณธรรม นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดต่าง ๆ มาบูรณาการ ย่อมสร้างความสามัคคี ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง** ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้ปกครองหรือผู้บริหารจะใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะองค์กรที่มีผู้บริหารดังกล่าว องค์กรนั้นไม่มีวันบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ทั้งยังส่งผลให้ผลงานภาพรวมไม่ประสบผลสำเร็จเกิดความล้มเหลวในการบริหารงาน ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการองค์กร เพราะตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มนุษย์เท่านั้นจะเป็นผู้บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้ แต่หากมนุษย์ขาดคุณธรรม และจริยธรรมประจำใจ สร้างความแตกแยกและไม่เป็นธรรม ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เห็นประโยชน์ส่วนตนมาก่อน

ประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสุข ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน องค์กรนั้นจะเติบโตอย่างมั่นคงแข็งแรงไปได้อย่างไร หากการบริหารงานภายในอ่อนแอ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารองค์กร คือผู้นำที่ควรประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของความดี และ ความถูกต้อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกน้อง และทำให้ลูกน้องเคารพ ยกย่อง ชื่นชม รักผู้นำ ตลอดจนพนักงานย่อมทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกับผู้บริหารในทุก ๆ เรื่อง”

“รับไม่ได้ที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้ บังคับบัญชาเพราะแสดงให้เห็นถึงการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครองคน ซึ่งผู้บริหารลักษณะนี้เป็นบุคคลน่ารังเกียจ และจะทำให้นึกถึงว่าการที่เขาได้มาอยู่ในตำแหน่งระดับสูง(หากไม่ใช่เจ้าของกิจการ) อาจเป็นเพราะเขาเป็นคนประจบสอพลอเก่ง หรือมีการติดสินบน การขาดคุณธรรม และจริยธรรมในการปกครองนั้นทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ยอมรับนับถือ และจะไม่ได้ใจของผู้ใต้บังคับบัญชาแน่นอน ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างลำบาก และไม่ราบรื่น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“เห็นด้วยว่าผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะการที่ผู้บริหารมีคุณธรรมจะเป็นการลดกิเลส ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้สามารถบริหารองค์กรได้อย่างสงบสุข ตลอดจนผู้บังคับบัญชาควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับองค์กรด้วย เหมือนการจะสอนลูก พ่อ-แม่ก็ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ข้อนี้สำคัญมาก นอกจากนี้แล้ว ผู้บริหารควรมีการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้น้อยเช่นเดียวกับผู้ที่อยู่เหนือตนและลูกค้าขององค์กรฯ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดขวัญและกำลังใจ ซึ่งผู้บริหารสูงสุดในองค์กรฯนี้ทำอยู่แล้ว แต่ผู้บริหารอื่น ๆ บางท่านยังไม่ได้เริ่มทำ หากสนใจเฉพาะผู้ที่อยู่เหนือตน เพื่อหวังประโยชน์ในหน้าที่การงานของตัวเองคนเดียว ก็จะทำให้บางคนรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญสำหรับองค์กร และไม่เกิดแรงผลักดันก็เป็นไปได้”

“ไม่เห็นด้วยกับการจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของ

ผู้ใต้บังคับบัญชา และคิดว่าองค์กรที่มีผู้บริหารแบบนั้นจะอยู่ได้ไม่นาน เพราะพนักในองค์กรจะต้องดิ้นรนออกไปหางานใหม่ที่เหมาะกับการดำรงชีวิตของตัวเอง"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารเสมือนเป็นแม่ทัพและเป็นผู้นำ หากนำไปในทางที่ดีเป็นตัวอย่างที่ดี ให้เกียรติในผู้น้อย เคารพซึ่งกันและกัน จะทำให้องค์กรขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดี"

"ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขส่วนรวม ซึ่งผู้บริหารดังกล่าวเป็นผู้บริหารที่ไม่สามารถแยกแยะเรื่องงานกับเรื่องส่วนตัวได้ จึงไม่มีความเหมาะสมในการเป็นผู้บริหาร โดยผู้บริหารเหล่านี้จะไม่สามารถมองภาพรวมได้"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะถ้าผู้บริหารองค์กรไม่เป็นนักปกครองที่ดี ไม่อยู่ในศีลธรรม ย่อมไม่สามารถบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายของบริษัทได้ เพราะผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีความยุติธรรมและสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นเอง ซึ่งผลสุดท้ายย่อมทำให้บริษัทไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้"

"ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารหรือผู้ปกครองใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรใช้อำนาจในทางที่ถูกต้อง ยึดหลักศีลธรรม ไม่ควรเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ของผู้อื่น"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารเป็นนักปกครองที่มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารเป็นตัวหลักในการบริหารคน บริหารงานต่าง ๆ ในองค์กร ถ้าผู้บริหารมีความยุติธรรม มีคุณธรรม มีศีลธรรม ย่อมจะส่งผลทำให้คนในองค์กรมีศีลธรรมในการทำงานด้วย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรในภาพรวมที่จะทำงานใด ๆ ก็สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสำฤทธิ์ผล"

"ไม่เห็นด้วยเพราะองค์กรใดที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา องค์กรนั้นจะเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายบรรยากาศในการทำงานทำ

ให้บรรยากาศในการทำงานไม่ราบรื่น และส่งผลเสียโดยตรงต่องานในองค์กรนั้น ๆ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะคนที่จะขึ้นบริหารได้ดีนั้นจะต้องมีคุณธรรมและศีลธรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนจะทำให้องค์กรฯ นั้น ๆ เป็นองค์กรที่ไม่น่าอยู่และไม่น่าร่วมงานด้วยอีกต่อไป”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ โดยสืบเนื่องจากทุกวงสังคมต่างต้องการผู้นำเพื่อควบคุมทิศทางของสังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง องค์กรก็เป็นสังคมลักษณะหนึ่งที่มีผู้บริหารเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง การที่ผู้บริหารมีความเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรม ก็จะทำให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น ทุกคนสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากองค์กรไม่สามารถปฏิบัติงานได้ด้วยผู้บริหารเพียงกลุ่มเดียวได้ ตลอดจนทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ดังนั้นการที่องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างราบรื่น ผู้บังคับบัญชาจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารต้องมีความยุติธรรม เห็นใจลูกน้องอย่างจริงใจ มีความหนักแน่นไม่หูเบา ตลอดจนเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความท้อแท้ใจในการทำงาน ก็สามารถสร้างขวัญกำลังใจ และเป็นที่พึ่งเมื่อยามลูกน้องเกิดความทุกข์ได้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะการมี “คุณธรรมของผู้บริหาร” เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่จะนำพาองค์กรฯ สู่เป้าหมายและความสำเร็จที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป”

“มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งที่แย่มาก รับไม่ได้ค่ะ และไม่ควรมีอย่างยิ่งในทีมนักบริหารทั้งหมด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะจะปกครองด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเอาใส่ใจ เห็นอกเห็นใจ เข้าใจความต้องการของลูกน้อง ทำให้ลูกน้องเกิดความรัก ความศรัทธา มีกำลังใจในการทำงาน ทำให้งานออกมามีคุณภาพ สำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายของกระบวนการบริหาร”

“ไม่เห็นด้วยที่การจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำให้องค์กรฯ นั้นเกิดความเสียหายในระยะยาว เกิด Turn over สูง คนลาออกตลอดเวลา เสียลูกน้องที่ดี คนที่อยู่ก็เพราะทนอยู่ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีประสิทธิผล

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยที่ว่า ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้นำที่ดี มีศีลมีธรรมย่อมนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารหรือผู้ปกครองใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งถือเป็นการทำผิดศีลธรรม ย่อมส่งผลเสียให้เกิดขึ้นแก่องค์กรโดยรวมอย่างแน่นอน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ ซึ่งจะทำให้พนักงานทุกคนในองค์กรทำงานอย่างมีความสุข เพราะผู้นำเห็นความสำคัญของพนักงานในองค์กร คอยสอดส่องดูแล ห่วงใยอย่างสม่ำเสมอ”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่เอาเปรียบพนักงาน จะทำให้ขาดความศรัทธาและเคารพนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนทำให้พนักงานไม่มีกำลังใจในการทำงานที่ตนได้รับมอบหมายมา งานจึงออกมาอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลเสียในภาพรวมต่อองค์กรและส่งผลกระทบต่อผลประกอบการให้ตกต่ำลง และทำให้องค์กรนั้นถดถอยลงไปเรื่อย ๆ จนอาจถึงขั้นปิดกิจการในที่สุด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“**เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ** เพราะผู้บริหารที่ขาดคุณธรรมที่ดี อาจมีใจเอนเอียงเข้าข้างผู้ใต้บังคับบัญชาในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้”

“ผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ควรอยู่ใกล้ หรือไม่ควรทำงานด้วยเป็นอันขาด เพราะอาจจะทำให้เราเป็นคนไม่ดีตามไปด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรจำเป็นต้องมีนักปกครองที่ดี ซึ่งนักปกครองที่ดีต้องมีคุณธรรมและศีลธรรมซึ่งจะเป็น “แบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา” ในองค์กรแต่ละองค์กร พนักงานย่อมทำงานต่าง ๆ เลียนแบบผู้บริหารองค์กร ดังนั้น “แบบอย่าง”ในการทำงานจึงสำคัญมาก”

“ไม่เห็นด้วยกับผู้ปกครองที่ใช้อำนาจ ไม่ยุติธรรม และไม่ควรมีผู้บริหารเช่นนี้เกิดขึ้นในองค์กรใด ๆ เลย ซึ่งจะเป็นเยี่ยงอย่างที่ไม่ดีต่อพนักงานในองค์กรนั้น ๆ ด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งครับที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรมมีศีลธรรมประจำใจ เพราะ ศีลธรรม คุณธรรม คือสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรมี หากผู้นำองค์กร ไม่มีศีลธรรม ไม่มีคุณธรรมย่อมจะทำให้พนักงานในองค์กรขาดตัวอย่างที่ดี และอาจทำให้องค์กรดำเนินธุรกิจไปในทางที่ผิดได้”

“ไม่เห็นด้วยที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการทำงานต้องทำงานร่วมกันฉันท์พี่น้อง ทุกคนคือส่วนหนึ่งขององค์กร ทุกคนสามารถแสดงความ

คิดเห็นได้ ไม่ใช่ว่าผู้บริหารจะเป็นใหญ่อยู่คนเดียว องค์กรคือการสามัคคีร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ผมมักจะได้ยินท่านประธาน CEO พูดไว้เสมอว่า ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรอย่าคิดการใหญ่ และจงเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ครับ”

สำหรับผู้บริหารที่นิสัยไม่ดีต่าง ๆ เช่นใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ฯลฯ ควรจะพิจารณาตนเองเพื่อความเหมาะสมในการเป็นนักบริหาร และต้องแก้ไขนิสัยที่ไม่ดีต่าง ๆ เพราะการจะปกครองพนักงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาต้องสามารถ “ซื้อใจ” ของพนักงานในองค์กร ฯได้ ตลอดจนต้องมีการใช้ “พระเดช” และ “พระคุณ” อย่างเที่ยงตรงและยุติธรรม ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น บุคคล เวลา และ สถานการณ์ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันว่าผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจและผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างไม่เห็นด้วยกับผู้บริหารองค์กรที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา

<u>พรหมวิหาร 4</u>

พรหมวิหาร 4 แปลว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ซึ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้ทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ โดยรวมถึงผู้บริหารและพนักงานในองค์กรธุรกิจ ซึ่งการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการองค์กรธุรกิจมีเนื้อหา ดังนี้

1.เมตตา (ความรัก, ความมีน้ำใจ) คือความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือ อยากให้มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายมีความสุข โดยผู้บริหารองค์กรต้องมีความรักที่เป็นเมตตา ซึ่งเป็นความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ไม่หวังผลตอบแทน พร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่ส่วนรวม ซึ่งความรักที่มาจากความเมตตานี้เป็นความรักที่ก่อให้เกิดปัญญา ทั้งยังคงก่อให้เกิดความสุขต่อตนเอง พนักงานในองค์กร และส่วนรวมทั่วไป

2.กรุณา (ความสงสาร) คือความอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ แผ่ใจ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสรรพสัตว์ทั้งปวง โดยผู้บริหารที่ดีในองค์กรธุรกิจย่อมต้องห่วงใย ดูแลทุกข์สุขของพนักงานทั้งในด้านนามธรรมเช่นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน ฯลฯ หรือแสดงออกในด้านรูปธรรม เช่น การมีสวัสดิการให้กับพนักงานในองค์กรธุรกิจ ใส่ใจ ดูแลยามทุกข์ยาก ยามเกิดอุบัติเหตุฉุกเฉิน หรือยามป่วยไข้ ฯลฯ

ผู้บริหารองค์กรธุรกิจหรือบุคคลทั่วไป เมื่อนำวิธีการต่าง ๆ ในข้อธรรม" กรุณา" ที่เป็นหนึ่งในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง "พรหมวิหาร 4" มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ย่อมประสบความสุข จิตใจย่อมมีแต่ความเบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่นข้องหมองใจ เสียใจ แม้บางครั้งจะพยายามช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ทุก ๆ คนอย่างสุดความสามารถแล้ว แต่ช่วยเหลือผู้ใดไม่ได้เลย ก็จะไม่รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจ โดยคิดเพียงว่าตนเองทำดีที่สุดแล้ว และมหากุศลใหญ่ย่อมเกิดขึ้นแล้วเช่นเดียวกัน

3.มุทิตา (ความเบิกบาน พลอยยินดี) คือความโมทนาพลอยมีใจแช่มชื่นเบิกบานเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข เมื่อเห็นผู้ใดทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปก็ยินดีบันเทิงใจและพร้อมที่จะให้การส่งเสริมสนับสนุนในทุก ๆ โอกาส โดยผู้บริหารที่นำหลักคำสอนเรื่อง "มุทิตา" มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ย่อมเป็นผู้ที่มีความเสมอต้นเสมอปลายต่อพนักงานทุกคนในองค์กร และต่อบุคคลทั่วไป เพราะจะไม่มีการยึดมั่น ถือมั่นว่าเป็นพนักงานในแผนกตนหรือไม่ เป็นญาติพี่น้องที่นำมาทำงานในองค์กรหรือไม่ เป็นลูกค้าที่ต้องรับผิดชอบดูแลอยู่หรือไม่ หรือเป็นผู้ที่จะเอื้อประโยชน์ให้กับทีมงานที่ตนเองดูแลอยู่หรือไม่ ฯลฯ ซึ่งผู้บริหารในองค์กรธุรกิจหรือบุคคลอื่น ๆ สามารถบำเพ็ญตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย "มุทิตา ในพรหมวิหาร 4" ย่อมจะมีแต่ความเบิกบานใจ แจ่มใส ไม่ขุ่นมัว และก่อให้เกิดกระแสแห่งความสุขต่อตนเองและส่วนรวม

4.อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือวางจิตเงียบสงบสม่ำเสมอ เที่ยงตรงดุจตราชั่งมองเห็นมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายได้รับผลดีร้ายตามเหตุปัจจัยที่ประกอบ ไม่เอนเอียงไปด้วยความชอบหรือความชัง แต่วางตนและปฏิบัติไปตามหลักการเหตุผล และความเที่ยงธรรม ซึ่งผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง "อุเบกขา" มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ย่อมจะทำให้สามารถรักษามาตรฐานแห่งความถูกต้องได้อย่างแท้จริง โดยจะเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย บริหารงานด้วยการประสานประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อส่วนรวม สามารถสร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในองค์กรได้เป็นอย่างดี

"พรหมวิหาร 4" เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ย่อมทำให้องค์กรมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ และบรรยากาศในองค์กรธุรกิจย่อมเป็นบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเพราะจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานในองค์กรต่างมีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการที่ผู้บริหารที่เป็นผู้นำองค์กรจะต้องวางตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งให้ความรัก ความมีน้ำใจ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ฯ มาปรับใช้ โดยเฉพาะความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต้องมาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีแต่ความรัก อบอุ่น เสมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งการบริหารงานด้วยความเข้าใจและจริงใจย่อมจะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร สร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างกันและกัน พูดคุยกันได้ทุกเรื่องด้วยความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังกัน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ เกิดขึ้นในองค์กร นอกจากนี้แล้วผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างเห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความห่วงใยอย่างเป็นรูปธรรมของการดูแลทุกข์สุขของพนักงานในองค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกว่าองค์กรฯ นั้น ๆ ไม่ทอดทิ้งพนักงาน ตลอดจนทำให้ลดความกดดันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พนักงานมีปัญหาต่าง ๆ และเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากมาได้ จะทำให้พนักงานยิ่งรักและผูกพันกับองค์กรนั้น ๆ ยิ่งขึ้นไป โดยข้อมูลผลการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้ คือ

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการมีส่วนสร้างความมั่นคงอย่างมั่นใจให้กับพนักงานอย่างหนึ่ง หากพนักงานเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย มีหลักประกันที่ดีในชีวิต พนักงานก็จะทำงานอย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวลกับการดำเนินชีวิต การทำงานก็จะมีประสิทธิภาพและสามารถทำให้องค์กรก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงเช่นเดียวกัน เพราะหากองค์กรใดมีบุคลากรที่มุ่งมั่นทำงานให้องค์กรอย่างมีความสุข องค์กรนั้นก็จะเข้มแข็งและสามารถเติบโตอย่างมั่นคง”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล ซึ่งในความเห็นของดิฉันต้องยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งมีผู้บริหารที่เป็นผู้นำองค์กรลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ปลูกฝังให้สิ่งดี ๆ เหล่านี้กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร การบริหารงานด้วยความเข้าใจและจริงใจ เสมือนหนึ่งเป็นครอบครัว

หรือทีมเดียวกัน ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร สร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างกันและกัน พูดคุยกันได้ทุกเรื่องด้วยความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังกัน ฯลฯ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

"เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความห่วงใยอย่างเป็นรูปธรรมการดูแลทุกข์สุขของพนักงานเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ ทั้งยังทำให้พนักงานรู้สึกว่าเขามีค่ากับบริษัท"

"ในฐานะพนักงานที่ทำงานใกล้ชิดประธานเจ้าหน้าที่บริหาร สิ่งที่ได้รับการปลูกฝังอยู่เสมอ คือ Individual Social Responsibility (ISR) หรือการทำประโยชน์ต่างๆให้สังคม และการช่วยเหลือผู้อื่นเริ่มที่ตัวเรา เช่น การที่ปลูกฝังพนักงานในบริษัทฯ ปิดไฟในออฟฟิศก่อนไปทำวัตรเช้า หรือช่วงพักเที่ยงตอนที่ไม่มีใครอยู่ ก็เป็นสิ่งเล็กๆน้อยๆที่ทำเพื่อช่วยบริษัทฯประหยัดไฟ หรือการให้พนักงานนำกระดาษมารีไซเคิลเวลาปริ้นท์เอกสารที่ใช้ภายในบริษัทก็เป็นสิ่งที่พนักงานในบริษัทฯ ทำประจำ ประธานเจ้าหน้าที่บริหารฯให้ความสำคัญกับการทำสิ่งเล็ก ๆ เสมอ เพราะเขาเชื่อว่าความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ต่าง ๆ เกิดขึ้นจากสิ่งเล็ก ๆ นอกจากนี้แล้วสิ่งที่สัมผัสได้จากการทำงานกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร คือ ความรัก ความเมตตาที่ CEO มีให้พนักงานทุกคน ดังนั้นบรรยากาศที่ออฟฟิศจึงเหมือนกับครอบครัวที่ทุกคนมีแต่ความห่วงใย และปรารถนาดีต่อกันไม่มีความอิจฉาริษยา"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

"เห็นด้วยในการที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะมนุษย์อยู่ได้ ทำงานอย่างมีความสุขได้เพราะมีปัจจัยสี่สมบูรณ์"

"เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เช่น อยากให้ผู้อื่นอยู่ร่วมกับเราอย่างสงบสุขอย่างไร ก็ต้องเริ่มจากตัวเราวางตัวให้เหมาะสมก่อน เพื่อการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสงบสุขเช่นกัน ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ เกิดขึ้นในองค์กร "

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ ซึ่งเหตุการณ์เหนือความคาดหมายเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา จึงควรใส่ใจ ดูแลพนักงานในส่วนนี้ด้วย”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการเพื่อให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผลโดยการที่จัดให้มีกิจกรรมที่ทุกคนได้มีเวลาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมนั้น ๆ ตามความเหมาะสม ตามความถนัด และตามแรงจูงใจของแต่ละคน ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เพราะถือว่าเป็นผลตอบแทนอีกรูปแบบหนึ่งที่ให้กับพนักงานที่ทำงานให้กับองค์กร”

“เห็นด้วยในการจัดการเพื่อให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการเริ่มจากตัวผู้บริหารก่อนโดยมีความจริงใจ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะถ้าทุกคนในองค์กรปฏิบัติตนดี มีจิตสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน ก็จะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ และจะส่งผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายในภาพรวมขององค์กรด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะพนักงานจะรู้สึกว่าองค์กรฯ นั้น ๆ ไม่ทอดทิ้งพนักงาน ทำให้ลดความกดดันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พนักงานมีปัญหาต่าง ๆ และเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากมาได้ จะทำให้พนักงานยิ่งรักและผูกพันกับองค์กรนั้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป”

“เห็นด้วยที่มีการบริหารจัดการให้องค์กรให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ โดยต้องเริ่มต้นจากตัวเราก่อน ซึ่งหากเราต้องการความรัก ความเมตตา ความมีน้ำใจ เราต้องให้ในสิ่งที่เราต้องการก่อนคือให้ความรัก ความมีเมตตา ความมีน้ำใจต่อบุคคลรอบข้างทั้งที่รู้จักและที่ไม่รู้จักเท่าที่จะทำได้ และองค์กรของเราก็จะเกิดบรรยากาศแห่งความรัก ความเมตตา ฯลฯ ตามไปด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะพนักงานคือบุคคลกรผู้ขับเคลื่อนองค์กร การที่องค์กรให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าของพนักงาน มีสวัสดิการต่าง ๆ แสดงถึงความห่วงใยและใส่ใจขององค์กรต่อบุคลากรของตน ส่งผลให้พนักงานมีความพอใจ ผูกพันกับองค์กร และทำงานอย่างเต็มที่ ช่วยเหลือองค์กร ปกป้ององค์กรในเรื่องต่าง ๆ”

“เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่ส่งเสริมให้พนักงานได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม ยกระดับทางจิตใจของผู้ปฏิบัติ ส่งผลให้พนักงานได้มีโอกาสสานสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีการให้เกียรติและให้ความเคารพซึ่งกันและกันเสมอ ทำให้องค์กรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะจะทำให้พนักงานทุ่มเทในการทำงาน ๆ อย่างสุดความสามารถ มีกำลังใจในการทำงาน และหากลูกน้องทำงานเสมือนหนึ่งว่าทำงานให้บริษัทของตัวเอง ก็จะทำให้บริษัทมีผลประกอบการเพิ่มขึ้น และจะทำให้บริษัทมีกำไรมากขึ้นตามลำดับ”

“เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ฯลฯ โดยการส่งเสริมให้พนักงานมีกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของพนักงานในองค์กร นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมร่วมกันบ่อย ๆ เป็นกิจวัตรของบริษัท ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะความสุขของพนักงาน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องใส่ใจและคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง การที่ดูแลความเป็นอยู่ของพนักงานให้กินดี อยู่ดี มีความสุข ย่อมจะส่งผลให้พนักงานในองค์กรทำงานอย่างเต็มที่ ผลงานก็ได้ตามเป้าหมาย และองค์กรก็สามารถเจริญเติบโตได้เรื่อย ๆ ในท้ายที่สุด”

“เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการจัดให้มีการอบรมบุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนจากการจัดกิจกรรมฝึกจิตอาสาช่วยเหลือส่วนรวมในรูปแบบต่าง ๆ ของ องค์กร ส่งผลให้พนักงานในองค์กรมีรอยยิ้ม มีความรัก มีความจริงใจให้กันและกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะจะเพิ่มความมั่นคงให้ผู้ที่ทำงานมีกำลังใจที่ดี เกิดความรักและความเชื่อมั่นในองค์กรฯ”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยเริ่มต้นจากผู้บริหารก่อนที่จะต้องให้ความรัก ความเมตตา การเอาใจใส่ดูแลลูกน้อง คนปฏิบัติงาน โดยปฏิบัติให้เท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมต่อทุกคน และจะมีการอบรมฝึกฝนพัฒนาทรัพยากรบุคคลในด้านต่าง ๆ เป็น ช่วง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งภายหลังการอบรมจะมีการติดตามผลและรณรงค์ให้พนักงานในองค์กรทำซ้ำ ๆ สม่ำเสมอ เป็นวัฒนธรรมองค์กร เช่น การมีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ยิ้มให้กัน พูดจากันในเชิงสร้างสรรค์ ให้กำลังใจกัน ชื่นชมกันด้วยความจริงใจ ออกจากใจอย่างแท้จริง ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะพนักงานถือเป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัวที่องค์กรควรให้ความสำคัญ แม้ยามเจ็บไข้ได้ป่วย เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่พนักงานที่จะทำงานให้กับองค์กรด้วยความเต็มใจ”

“การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยต้องเริ่มจากผู้นำองค์กรฯ ก่อน อยากให้ทีมเป็นอย่างไร ผู้นำองค์กรต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้นำองค์กรต้องเป็นผู้ให้ ทั้งทำให้เป็นแบบอย่าง ทั้งให้ความรัก ความมีน้ำใจ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ฯ มาปรับใช้ โดยเฉพาะความมีเมตตา กรุณา

มุทิตา อุเบกขาต้องมาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีแต่ความรัก อบอุ่น เสมือนพี่น้องในครอบครัว และพึ่งพาอาศัยกันได้"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

"เห็นด้วยว่าควรมีสวัสดิการให้กับพนักงานเป็นอย่างยิ่ง เพราะสวัสดิการสามารถสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คนในองค์กรฯ ได้เป็นอย่างดี"

"เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรของท่านมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล ต้องเริ่มต้นจากผู้นำองค์กรฯ เป็นอันดับแรก โดยแสดงความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นและเพื่อนร่วมงานตลอดจนส่งเสริม ชื่นชมยินดีในความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องกระทำเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อพนักงานในองค์กร เพื่อให้ทุกคนในองค์กรได้เรียนรู้ และทำตามจนเกิดเป็นวัฒนธรรมในองค์กรที่ถือปฏิบัติเป็นกิจวัตรทุกวัน"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

"เห็นด้วยองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะอย่างน้อยที่สุดทำให้พนักงานก็อุ่นใจว่ามีผู้ร่วมรับผิดชอบในยามเจ็บป่วย"

"เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ ฯลฯ โดยการจัดกิจกรรมหลากหลายให้พนักงานมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ร่วมมือร่วมแรงช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ผู้บริหารได้เรียนรู้นิสัยหลาย ๆ อย่างของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะการมีสวัสดิการดี ๆ เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสร้างกำลังใจให้พนักงาน เพื่อพนักงานจะทำงานได้อย่างเต็มที่"

"เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการช่วยเหลือพนักงานด้วยน้ำใสใจจริง พูดดี

ทำดี แบ่งปันเรื่องราวดี ๆ ซึ่งกันและกัน มีการประชาสัมพันธ์เพื่อยกย่องกรณีพนักงานทำงานดีและทำงานเก่ง ตลอดจนหากมีพนักงานท่านใดขอความช่วยเหลือใด ๆ หากไม่ผิดกฎระเบียบขององค์กรก็สามารถนำมาประชาสัมพันธ์ในองค์กรได้เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

"เห็นด้วยครับ ที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะหากอยากให้องค์กรอยู่ได้อย่างมั่นคง ต้องเริ่มต้นจากการดูแลพนักงานในองค์กรให้เปรียบเหมือน "คนในครอบครัวเดียวกัน" ก่อน และอีกเหตุผลที่ผู้บริหารต้องใส่ใจคือ พนักงานทุกคนไม่ได้มีฐานะเท่าเทียมกัน บางคนมีเงิน มีบ้าน มีครบทุกอย่าง แต่บางคนต้องหาเงินเพื่อมาเลี้ยงทั้งครอบครัว การที่มีสวัสดิการ ดูแลยามเจ็บป่วยหรือยามฉุกเฉิน ย่อมเป็นสิ่งที่พนักงานทุกคนสมควรได้รับครับ"

"เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยเริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารต้องมี "เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา" ในจิตใจก่อนอื่น และค่อย ๆ ทำความเข้าใจกับพนักงาน โดยอธิบายให้พนักงานทุกคนเข้าใจก่อนว่า ถ้าคุณอยากให้คนอื่นรัก คนอื่นชอบ และอยากจะกลายเป็นคนดีในสังคม ทุกๆอย่างต้องเริ่มจากตัวเองก่อน ชมคนอื่น รักคนอื่น โดยที่ไม่ต้องหวังว่าสิ่งตอบแทนกลับมา ขอแค่ให้ได้ทำทำด้วยหัวใจ ไม่ใช่หน้าที่ แล้วมันจะปลูกฝังไปในจิตใต้สำนึก และเราจะกลายเป็นคนที่มีจิตใจดี หัวใจสะอาดบริสุทธิ์ พร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนพี่น้องในสังคมตลอดไป และอาจจะมีการจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมบ่อยๆ เพื่อกระตุ้นให้พนักงานในองค์กรได้ร่วมมือกันช่วยเหลือสังคมครับ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างเห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการตลอดจนมีการดูแลพนักงาน ทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ และผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดเห็นด้วยที่ควรสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เต็มไปด้วยความมีเมตตา มีการเอื้อเฟื้อแบ่งบัน พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล

ศีล 5

ศีล แปลว่า ปกติ เป็นหลักปฏิบัติสากลที่มีมาแต่โบราณกาล โดยเนื้อหาของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้จะว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมทั่วไป โดยประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติและผลต่อสังคม พอสรุปได้คือ ผู้มีศีล 5 ย่อมเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพได้สะดวก แสวงหาทรัพย์สินเงินทองได้ง่ายเพราะเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมทั่วไป เช่นเดียวกันกับในองค์กรธุรกิจที่พนักงานในองค์กรย่อมจะยอมรับนับถือผู้บริหารที่มีศีล 5 มากกว่าผู้บริหารที่ไม่มีศีล 5 หรือศีล 5 บกพร่อง โดยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 นี้สามารถนำมาประยุกต์ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ดังนี้

ศีลข้อที่ 1. เว้นจากปาณาติบาต หมายถึงละเว้นจากการฆ่า ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย โดยองค์กรที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีลข้อที่ 1 มาประยุกต์ใช้ จะมีวิธีจัดการองค์กรธุรกิจโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งในองค์กรหรือบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม

ศีลข้อที่ 2. เว้นจากอทินนาทาน หมายถึงละเว้นจากการลักขโมย การเบียดเบียนแย่งชิง การโกง การละเมิดกรรมสิทธิ์ การทำลายทรัพย์สิน หรือการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้มาเป็นของ ๆ ตน โดยองค์กรธุรกิจที่มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีลข้อที่ 2 มาประยุกต์ใช้ จะมีวิธีจัดการองค์กรธุรกิจโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์อันมิชอบ

ศีลข้อที่ 3. เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร หมายถึงละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหนอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ โดยองค์กรธุรกิจที่มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีลข้อที่ 3 มาประยุกต์ใช้ จะได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั้งในองค์กรและนอกองค์กร จะมีการให้เกียรติ ทำงานร่วมกันโดยไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่มีความระแวงเกี่ยวกับเรื่องการใจเร็วด่วนได้ เพราะแต่ละบุคคลต่างเคารพ ซื่อสัตย์ในครอบครัวของตนเอง

ศีลข้อที่ 4. เว้นจากมุสาวาท หมายถึง ละเว้นจากการพูดเท็จ เว้นการโกหกหลอกลวง เว้นการประทุษร้ายหรือตัดรอนประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วยวาจา โดยองค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีลข้อที่ 4 มาประยุกต์ใช้ จะดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อตรง ยึดมั่นต่อพันธะสัญญาต่าง ๆ ทั้งต่อพนักงานในองค์กร บุคคลทั่วไป และต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้การโกหกหลอกลวง การตัดรอนประโยชน์ต่าง ๆ หรือแก่งแย่งทำลายล้างกันย่อมไม่เกิดขึ้นในองค์กรธุรกิจดังกล่าวอย่างแน่นอน

ศีลข้อที่ 5. เว้นจากสุราเมรัย หมายถึงละเว้นจากน้ำเมาเครื่องดองและสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิดอันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมา ก่อความเสียหายต่อสุขภาพ ร่างกาย ชีวิตและ

ทรัพย์สินทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม โดยองค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีลข้อที่ 5 มาประยุกต์ใช้ จะดำเนินธุรกิจด้วยความรอบคอบ ละเอียด ถี่ถ้วน ทั้งยังส่งผลให้พนักงานในองค์กรทำงานด้วยความไม่ประมาท มีสติสัมปชัญญะ และผลงานออกมาย่อมได้มาตรฐานตรงตามที่องค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้กำหนดไว้

"ศีล 5" เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ โดยองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานในองค์กรทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่เห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 เพียงบางข้อมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดเห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติหรือนับถือศาสนาใด ๆ ก็ตาม ตลอดจนศีล 5 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ทั้งยังทำให้ผู้ปฏิบัติทำดีเป็นปรกติ และจากผลของการกระทำ ก็ย่อมได้รับแต่สิ่งดี ๆ เป็นผลที่ตามมา เช่น ลูกค้าให้ความไว้วางใจ พนักงานในองค์กรทำงานร่วมกันด้วยความสุขทุกฝ่าย ฯลฯ ซึ่งการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ทั้ง 5 ข้อจะส่งผลให้องค์กรธุรกิจสามารถบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยข้อมูลผลการให้สัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

"การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ประกอบธุรกิจต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา มนุษย์ถือศีล 5 จึงจะขึ้นชื่อว่าเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ อีกทั้งอานิสงส์ของศีล 5 จะเป็นเกราะช่วยป้องกัน และนำมาซึ่งความเจริญขององค์กร หากการประกอบธุรกิจซึ่งเป็นที่รวมของมนุษย์เคร่งครัดต่อศีล 5 จะยิ่งก่อให้เกิดการประสานประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ หากจะทำอะไรก็ควรจะทำให้อย่างถึงที่สุด ไม่ควรเลือกปฏิบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้น"

"เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะการประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 มีแต่เรื่องที่ดี เมื่อเป็นสิ่งที่ดีไม่มีเหตุผลที่องค์กรจะไม่สนับสนุนหรืออบรมให้กับพนักงาน เพราะหากพนักงานดี องค์กรก็จะดีได้ด้วยอย่างแน่นอน"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจควรเคร่งครัดต่อศีล 5 ทุกข้อ เพราะศีล 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐานของชาวพุทธที่พึงรักษาให้ครบถ้วนบริบูรณ์ การปฏิบัติตามศีล 5 เป็นการปฏิบัติโดยยึดหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราไม่อยากให้ผู้อื่นปฏิบัติกับเราอย่างไรเราก็ต้องไม่ทำอย่างนั้นกับผู้อื่น”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะอย่างที่กล่าวแล้วว่า ศีล เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติหรือนับถือศาสนาใด ๆ ก็ตาม เหตุเนื่องจากเป็นคำสอนฯที่เน้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สอนให้เราไม่คิดร้าย ทำร้ายผู้อื่น และใช้ชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 โดยที่ทำงานจะมีการสวดมนต์พร้อมตั้งจิตกำหนดความประพฤติตามหลักปฏิบัติของศีล 5 ทุกเช้าก่อนเข้าทำงาน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจมีความจำเป็นที่จะต้องเคร่งครัดต่อศีล 5 เพราะหลักศีล 5 ที่จะประสานประโยชน์และนำมาจัดการในองค์กรธุรกิจได้ดี ต้องนำมาปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ ถึงจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งไป ก็จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ไม่บริบูรณ์เต็มที่”

“เห็นด้วยที่ว่าองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะหลักศีล 5 เป็นหลักคำสอนขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ถ้าพนักงานในองค์กรไม่มีศีลธรรม ก็ไม่สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นและลุล่วงได้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ จำเป็นที่ต้องประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 และควรปฏิบัติให้ครบทุกข้อ แต่ควรเน้นข้อ 4 คือการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ซึ่งข้อนี้มีผลกับการทำงาน การผูกจิตสัมพันธ์ในการทำงานของเพื่อนร่วมงานในองค์กร”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีล 5 เป็นหลักธรรมคำสอนที่ควรมีในจิตใจของคนไทยทุกคนอยู่แล้ว”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีล 5 คือแนวทางที่ดีที่ให้เราจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งองค์กรของเรามีการสมาทานศีล 5 ทุกเช้าก่อนเข้าทำงาน ซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้พนักงานเริ่มงานด้วยความสบายใจ จิตใจผ่องใส ทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะความประพฤติตามหลักศีล 5 เป็นความประพฤติที่ดีงามทั้งต่อตัวพนักงานเองและส่วนรวม อย่างไรก็ตาม องค์กรจะไม่บีบบังคับให้พนักงานปฏิบัติตาม แต่จะเริ่มต้นจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับศีล 5 และนำเสนอเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสียในการปฏิบัติตามหลักของศีล 5 โดยให้พนักงานมีความเข้าใจให้มากที่สุดและให้พนักงานเลือกเอง เพราะการปฏิบัติที่ได้ผลที่สุดควรเกิดจากความเข้าใจและสมัครใจของพนักงานเท่านั้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะถ้าพนักงานสามารถปฏิบัติศีล 5 ได้จริง ๆ จะส่งผลต่อบรรยากาศในการทำงานที่ดีมาก เช่น ลดหรือไม่มีความขัดแย้งต่อกันระหว่างพนักงาน ทำให้รู้รักสามัคคีกันมากขึ้น ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้บริษัทสามารถเติบโตต่อไปในภายภาคหน้า”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 และทุกวันนี้พนักงานของบริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ ฯ ก็ทำกันอยู่ และมีการสมาทานศีล 5 ทุกเช้า ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ทำแล้วส่งผลดีโดยตรงกับตัวเองค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทุกข้อ” และวิธีการที่จะทำให้พนักงานปฏิบัติศีล 5 ให้ครบทั้งห้าข้อคือ “พูดคุยไปเรื่อย ๆ บ่อย ๆ “ใจเย็น ๆ ค่อย ๆ คุยว่าทำได้บ้างบางข้อก็ยังดีกว่าไม่ทำเลย ทำข้อไหนได้บ้างให้ทำไปเรื่อย ๆ และค่อย ๆ คุย ปรับขึ้นในข้อที่เหลือ เพื่อให้พนักงานปฏิบัติศีล 5 ได้ครบทั้งห้าข้อ เพราะมีเป้าหมายว่าจะให้พนักงานปฏิบัติให้ครบห้าข้อ และควรมี Dead line ว่าเมื่อไหร่”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะส่งผลดีต่อการทำงานในด้านต่าง ๆ เช่น ลูกค้าให้ความไว้วางใจพนักงานในองค์กรทำงานร่วมกันด้วยความสุขทุกฝ่าย ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ” เพราะการปฏิบัติตัวให้เคร่งครัดต่อศีล 5 ทั้งหมดทุกข้อย่อมส่งผลดีกว่าที่จะเลือกปฏิบัติเพียงบางข้อ เพราะศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติทำดีเป็นปรกติ และจากผลของการกระทำก็ย่อมได้รับแต่สิ่งดี ๆ เป็นผลที่ตามมาด้วยครับ”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะทำให้ทุกคนอยู่ในศีลในธรรม ไม่ประพฤติตัวไปในทางไม่ดี”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 ต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ” เพราะการที่คนธรรมดาสามารถถือศีล 5 ให้ครบได้จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะได้อยู่ร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข ไม่มีการอิจฉาริษยา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะการที่องค์กรธุรกิจสนับสนุนให้ทุกคนประพฤติดีตามปกติตามหลักศีล 5 จะทำให้พนักงานวางตัวได้อย่างเหมาะสม รู้ว่าอะไรควรทำ หรืออะไรไม่ควรทำ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ เพราะคนเราควรมีศีล 5 ให้ครบทั้ง 5 ข้อเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ” ควรปฏิบัติให้ครบทุกข้อ ถึงแม้ว่าบัวจะมี 4 เหล่า ก็ควรเลือกพนักงานที่สามารถอบรมไปในทางที่ดีได้ แต่หากบัวนั้นไม่สามารถโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำได้เพราะมัวติดอยู่ในโคลนตม เราก็ต้องปล่อยไปตามธรรมชาติครับ”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะการทำตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่มีทางที่จะทำให้เราเดินไปในเส้นทางที่ผิด ดังนั้นการสนับสนุน อบรม ให้ประพฤติตามหลักศีล 5 จึงเป็นสิ่งที่ดีครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมด มีความเห็นสอดคล้องกันว่าเพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจควรเคร่งครัดต่อศีล 5 ให้ครบทุกข้อและผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมด มีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 ให้ครบทุกข้อเช่นกัน

<u>มรรคมีองค์ 8</u>

มรรคมีองค์ 8 หมายถึงทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติโดยตรง เพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความจริงสูงสุดได้ เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนามีความหมายกับชีวิตภาคปฏิบัติเป็นสำคัญและเป็นกระบวนการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตภาคปฏิบัติอย่างสัมพันธ์กัน โดยองค์กรธุรกิจสามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อการพัฒนาบุคลากร

และพัฒนางานในองค์กรให้เจริญเติบโตตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามแนวทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสม โดยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย

1.สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) คือความเห็นถูกต้องหรือเข้าใจถูกเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยจะต้องเห็นถูกต้องหรือเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามหลักของสัมมาทิฐิ 10 และมีปัญญาที่จะเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงในเรื่องอริยสัจ 4 องค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้พนักงานในองค์กรสามารถพัฒนาความคิดไปในแนวทางที่ถูกต้อง เป็นผู้ที่เข้าใจและดำเนินงานในแต่ละวันตามหลักเหตุและผล ตลอดจนการมีสัมมาทิฐิทำให้เกิดประโยชน์มากมาย เช่น ทำให้พนักงานมีการให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจ และมีการให้อภัยต่อผู้อื่นมากขึ้นกว่าปกติ ฯลฯ

2.สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) คือมีความดำริถูกต้องในการดำรงชีวิต โดยเริ่มต้นจากความคิดที่ไม่หมกมุ่นมัวเมาในกามและอบายมุข ความคิดที่ไม่อาฆาตพยาบาทใคร ความคิดที่ไม่เอาเปรียบเบียดเบียนรังแกใคร ซึ่งองค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาข้อนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปอย่างสงบสุข เสมอภาค ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบระหว่างพนักงานในองค์กรและบุคคลทั่วไป ตลอดจนองค์กรนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็น “ธุรกิจสีขาว” เพราะไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขในทุก ๆ ด้าน

3.สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) คือการพูดที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ผิดหลักจริยธรรมและศีลธรรม เช่น เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียด เว้นจากพูดหยาบคาย เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ ฯลฯ โดยองค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้ปัญหาเกี่ยวกับการกระทบกระทั่งกันระหว่างบุคคลลดน้อยลง เพราะปัญหามากมายมักจะเริ่มจากคำพูดของบุคคล ซึ่งถ้าพนักงานในองค์กรต่างรู้จักใช้คำพูดที่ดี ที่เป็นความจริง มีถูกต้อง และความเหมาะสมตามหลักสัมมาวาจาย่อมก่อให้เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกันในองค์กรนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

4.สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) คือ เว้นจากการทำชั่วทางร่างกาย 3 ประการ คือเว้นจากการฆ่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย, เว้นจากการลักทรัพย์, เว้นจากการประพฤติผิดในกาม โดยองค์กรธุรกิจที่มีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปด้วยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่มีการหวาดระแวงในชีวิตทรัพย์สิน และพนักงานในองค์กรต่างก็ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัวที่อบอุ่น ราบรื่นซึ่งจะส่งผลถึงการชีวิตการทำงานที่เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงตามไปด้วย

5.สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) คือการประกอบอาชีพสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดประเพณีไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยองค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาข้อนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้เป็นองค์กรที่น่านับถือ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม เพราะจะเป็นองค์กรธุรกิจที่ไม่เบียดเบียนผู้ใด ตลอดจนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงานและบุคคลทั่วไป ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เพราะการดำเนินธุรกิจขององค์กรเหล่านี้จะมีการดำเนินงานโดยเน้นคุณภาพควบคู่กับการรับผิดชอบในทุก ๆ กิจกรรมขององค์กร เช่นกิจกรรมกระบวนการผลิต กิจกรรมการตลาด กิจกรรมบริการผู้บริโภค ฯลฯ

6.สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) คือการรักษาใจให้บริสุทธิ์โดยการป้องกันบาป อกุศลจิตที่ยังไม่มี ไม่ให้เกิดขึ้น หมั่นทำความเพียรเพื่อละบาปอกุศลที่มีอยู่ให้หมดไป และหมั่นทำความเพียรเพื่อทำความดีให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและทำความดีที่มีอยู่ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยองค์กรธุรกิจที่มีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้พนักงานมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานมากขึ้น พร้อมทั้งมีจิตอาสาที่จะช่วยเหลืองานส่วนรวมมากขึ้นกว่าเดิม

7.สัมมาสติ (ระลึกชอบ) คือมีความรู้สึกตัวพร้อมอยู่เสมอในการสำรวมรักษากายวาจาใจ ให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีและกุศลธรรมโดยองค์กรธุรกิจที่มีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้พนักงานในองค์กรทำงานด้วยความมีสติไม่ผลอไผล ไม่ประมาทเลินเล่อ ทั้งยังทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้นกว่าเดิม

8.สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) คือการทำให้สภาวะจิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด มีอารมณ์หนึ่งเดียวที่สะอาด สงบ บริสุทธิ์ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่หวั่นไหว โดยองค์กรธุรกิจที่มีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ จะทำให้พนักงานในองค์กรทำงานได้อย่างถูกต้อง ตรงตามเป้าหมายและภายในระยะเวลาที่กำหนด ตลอดจนผลงานที่ออกมาก็ดีตามมาตรฐานหรือเกินมาตรฐานที่ตั้งไว้

“มรรคมีองค์ 8” เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจในรูปแบบของกิจกรรมประจำที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น ทำทาน สวดมนต์ สมาทานศีล ฝึกสมาธิ ฯลฯ ซึ่งพนักงานเกือบทั้งหมดต่างมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิและเกือบทั้งหมดเชื่อว่าการฝึกสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ โดยจะมีการสอดแทรกอยู่ในรูปแบบของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรธุรกิจที่จัดทำอย่างสม่ำเสมอ

เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งปี เช่น กิจกรรมรายวันเพื่อการสวดมนต์ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น กิจกรรมรายสัปดาห์เพื่อฟังพระธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา กิจกรรมอารธนาศีล 5 ทุกเช้าก่อนเริ่มทำงาน กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ **นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์และพนักงานในองค์กรต่างมีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิ** โดยเชื่อว่าสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กร นอกจากนี้ยังมีประโยชน์อื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น สมาธิช่วยให้สามารถจดจ่ออยู่กับหน้าที่การงานได้เป็นเวลานานยิ่งขึ้นสมาธิก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผลงานออกมาด้วยความประณีต มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของลูกค้า สมาธิก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมาธิช่วยให้มีสติกำกับในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนความประพฤติของตนเองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความผิดพลาดในชีวิตน้อยลง ทำให้ผู้ปฏิบัติใจเย็นมากขึ้น ฯลฯ และจากผลการวิจัยมากมายที่ออกมารองรับว่าการนั่งสมาธิมีผลดี จึงทำให้องค์กรได้ออกนโยบายรณรงค์ให้พนักงานฝึกสมาธิ (ภาคสมัครใจ ไม่มีการบังคับ) ซึ่งโครงการนี้มีส่วนช่วยในเรื่องการทำงานของพนักงานมาก ทางองค์กรจึงมีการจัดฝึกอบรมสมาธิอยู่เสมอ เพื่อนำการฝึกอบรมสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งทำให้ผลงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตลอดจนช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี โดยมีเนื้อหาผลการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“กิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่องค์กรของดิฉันทำประจำ คือ : “

1.การทำวัตรเช้าและเย็นซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้สามารถตั้งสติก่อนเข้าทำงานและหลังเลิกงาน ทุกครั้งเวลาสวดมนต์และอุทิศบุญกุศลแด่สรรพสัตว์ทั้งหลายทำให้เรารู้สึกดี การทำสมาธิทำให้ได้ฝึกตั้งสติก่อนเริ่มงาน ซึ่งกิจกรรมอันเป็นมงคลในภาคเช้าเหมือนเป็นการอวยพรในการทำงานให้ราบรื่น สำเร็จ มีความสุขตลอดวัน ส่วนการทำวัตรเย็นหลังเลิกงานก็เหมือนเป็นการอวยพรให้เรากลับบ้านด้วยความสวัสดี ปลอดภัยตลอดเส้นทางค่ะ

2. กิจกรรมเรือนธรรมทุกเย็นวันอังคารและเย็นวันพุธโดยนิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ มาแสดงธรรมแก่ผู้สนใจ ซึ่งจะมีผู้ร่วมกิจกรรมนี้มากมาย เช่น พนักงานออฟฟิศจากหลาย ๆ ที่ (เพราะจัดประจำมานานแล้วจึงมีแขกประจำมาร่วมงานอย่างสม่ำเสมอค่ะ) ญาติธรรมทุกเพศ ทุกวัย ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาร่วมงาน ฯลฯ ซึ่งสถานที่แสดงพระธรรมเทศนาและปฏิบัติธรรมก็คือพื้นที่ว่างในบริษัทฯ ที่ทางทีมพนักงานช่วยกันจัดในช่วงเย็นทุกเย็นที่มีกิจกรรม เพื่อต้อนรับทุก ๆ ท่านที่สนใจโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งกิจกรรมนี้สามารถฝึกจิตอาสาให้พนักงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี ทำให้พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักใช้คำพูดที่ชวนฟังเพื่อนต้อนรับผู้มาเยือนด้วยความจริงใจ ด้วยความรู้สึกภายในที่ถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด

โดยกิจกรรมนี้ดิฉันเห็นว่าทำให้คนที่อยู่เมืองหลวงก็คือกรุงเทพฯ ได้ใกล้ชิด ได้สัมผัส และได้ซึมซับพระพุทธศาสนามากขึ้น ตลอดจนได้ฟังหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นประโยชน์จากพระอาจารย์ ซึ่งผู้ร่วมกิจกรรมสามารถนำคำสอนฯ ต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในชีวิตส่วนตัว และชีวิตการทำงานค่ะ

3.กิจกรรมงานตักบาตรหนังสือซึ่งจะจัดขึ้นปีละสามครั้ง ราว ๆ ช่วงวันพระใหญ่ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา โดยงานแต่ละครั้งจะมีการทำบุญและนิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ มารับบิณฑบาตหนังสือเพื่อมอบให้วัด และโรงเรียนทั่วประเทศ ตลอดจนมอบให้ทหารในสามจังหวัดชายแดน เนื่องจากงานนี้เป็นงานใหญ่ พนักงานของทั้งสองบริษัท คือ ดีซีคอนซัลแทนส์ฯ และสำนักพิมพ์ดี เอ็ม จี ฯ จะช่วยกันเตรียมงาน ทำให้พนักงานสมัครสมานสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นอย่างดี

4.บริษัทฯ ส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความกตัญญูกตเวที เกี่ยวกับประเพณีอันดีงามทางพระพุทธศาสนา โดยที่ให้พนักงานสามารถหยุดงานได้โดยไม่เสียวันลาในกรณี :

4.1 วันเกิดคุณพ่อคุณแม่ เพื่อให้พนักงานพาท่านไปทำบุญเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี

4.2 ร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา ครั้งละไม่เกิน 7 วันต่อปี ซึ่งบริษัทฯ มองว่าเป็นการดีต่อทุก ๆ ฝ่าย ที่จะสนับสนุนให้มีการขัดเกลาจิตใจและเพิ่มพูนบุญของพนักงานในองค์กร

ฯลฯ

“ในความคิดเห็นของดิฉัน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กร โดยพนักงานแทบทุกคนมีประสบการณ์จากการฝึกสมาธิเวลาไปปฏิบัติธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานที่อยู่มานาน นอกจากนี้ ก็มีโอกาสได้ฝึกสมาธิ จากช่วงเวลาทำกิจกรรมเรือนธรรมทุก ๆ สัปดาห์ โดยมีการจัดช่วงเวลาหนึ่งให้ผู้ร่วมกิจกรรมนั่งสมาธิด้วยค่ะ ประโยชน์ของสมาธิมีมากมายหลายประการ เช่น ทำให้มีสติ จิตใจนิ่ง และ ว่าง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สัดส่ายไปมา ซึ่งจะส่งผลดีต่องานโดยตรง คือสามารถจดจ่ออยู่กับหน้าที่การงานของเราได้เป็นเวลานานยิ่งขึ้น ทำงานได้อย่างเต็มที่ เต็มความสามารถของเรา และทำให้เรามีความรู้ตัวว่ากำลังทำอะไร และจะทำอะไรเป็นลำดับต่อ ๆ ไป”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ “กิจกรรมเรือนธรรม” เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการนั่งสมาธิ และการฟังเทศน์จากพระอาจารย์ที่ประพฤติดีงามเป็นประจำทุกวันอังคารและพุธ โดยมีพนักงานสลับกันเป็น “ธรรมะบริกร” นอกจากนี้ยังมี “กฐิน” “ผ้าป่า” ซึ่งจัดทุกปี เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และที่สำคัญคือได้ฝึกพนักงานมีจิตอาสาช่วยเหลืองานส่วนรวม ทำให้พนักงานในองค์กรรู้จัก “การให้”และ”การเสียสละ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิและเห็นประโยชน์ในการทำสมาธิ เพราะ “สมาธิ” ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้นและทำให้อยู่กับผู้อื่นอย่างมีสติ เพราะสมาธิช่วยให้มีสติ รู้จักไตร่ตรองความคิด คำพูด และการกระทำให้ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นสมาธิจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นกว่าเดิมค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ กิจกรรมสมาทานศีลตอนเช้า กิจกรรมนั่งสมาธิ ฯลฯ โดยกิจกรรมดังกล่าวนี้ฝึกให้เรามีสมาธิและทำให้จิตใจสงบ ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิเป็นพื้นเดิมอยู่แล้ว และในความคิดเห็นของดิฉัน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรเพราะสมาธิ ช่วยให้เรามีความสงบในการทำงานมากขึ้น ดังนั้นจึงมีการฝึกอบรมสมาธิอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพนักงานจะสามารถนำการฝึกอบรมสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งทำให้ผลงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ การทำบุญ การนั่งสมาธิ การสมาทานศีล 5 ฯลฯ ซึ่งการทำทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา ส่งผลให้คนในองค์กรมีสติในการทำงานและในการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้นค่ะ”

“พนักงานมีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิทุกคน และสมาธิมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กร เพราะการมีสมาธิในการทำงานจะทำให้ผลงานออกมาดีและองค์กรก็บรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสมาทานศีลทุกวันทำงาน กิจกรรมฟังธรรมในช่วงเย็นวันอังคารและเย็นวันพุธ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้พนักงานทำงานด้วยความสบายใจ จิตใจผ่องใส ทำให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพทั้งยังช่วยขัดเกลาจิตใจและความคิดของพนักงานให้เป็นในแนวทางเดียวกันกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ซึ่งการทำสมาธิมีส่วนช่วยอย่างมากในการพัฒนาจิตใจของพนักงาน ทำให้ใจเย็นมากขึ้น มีสติในการทำงานมากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“กิจกรรมประจำที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ กิจกรรมการสวดมนต์และนั่งสมาธิเป็นประจำ ฯลฯ ซึ่งส่งให้พนักงานได้มีโอกาส มีเวลาตั้งสติและทบทวนตนเองก่อนเริ่มการทำงานในแต่ละวัน อีกทั้งยังเป็นการทำให้จิตใจรู้สึกสงบ เย็นสบาย ช่วยให้สามารถเริ่มต้นการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสติ ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ โดยสมาธิจะช่วยพัฒนาจิตใจได้ เนื่องจากสมาธิช่วยให้ตั้งสติ มีเวลาทบทวนความคิดและจิตใจของตนเอง ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถจดจ่อกับการทำงานได้มากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือสมาทานศีล นั่งสมาธิก่อนทำงาน สวดมนต์เคารพธงชาติก่อนกลับบ้าน ซึ่งทำให้พนักงานมีความอดทน ใจเย็น อารมณ์ดีมากขึ้น”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ โดยสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานได้จริง ๆ ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ทำให้พนักงานมีสติมากขึ้น ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผลที่กลั่นกรองมาจากปัญญามากยิ่งขึ้น ซึ่งถ้าเราสามารถนำปัญญาที่ได้จากการฝึกสมาธิมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทุกปัญหาย่อมพบทางออกที่เหมาะสมและผ่านพ้นไปด้วยดี”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจของท่านที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือการสมาทานศีล การนั่งสมาธิ ทุกวัน และมีการปฏิบัติธรรม ทุกวันอังคาร-พุธ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ การสมาทานศีล การนั่งสมาธิในตอนเช้าทุกเช้าก่อนทำงาน ทำให้จิตใจผ่องใส มีความสุข ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ โดยส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมาก่อนแล้ว ซึ่ง “สมาธิ” ทำให้เกิดปัญญา เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผลงานออกมาด้วยความประณีต ตรงตามความต้องการของลูกค้า ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ทุกเช้า-เย็น ก่อนทำงานและหลังเลิกงาน การจัดงานบุญกุศลต่าง ๆ กฐิน ผ้าป่า ธรรมบรรยาย การปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้องค์กร มีความสงบ ร่มเย็น ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน”

“พนักงานทุกคนได้มีประสบการณ์การทำสมาธิมาแล้ว และสมาธิมีความสำคัญต่อการทำงานของพนักงาน ทำให้ได้งานที่มีคุณภาพมากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์นั่งสมาธิตอนเช้าก่อนเริ่มงาน และตอนเย็นก่อนกลับบ้าน โดยกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้พนักงานรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่พร้อมทั้งยังทำงานด้วยความตั้งใจและเต็มใจครับ ฯลฯ”

“**พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ**โดย “สมาธิ” สำคัญมากในการพัฒนาจิตใจของพนักงาน ดังคำกล่าวที่ว่า “สมาธิมา ปัญญาเกิด” และงานก็จะสำเร็จลุล่วงด้วยดี มีความสุขทั่วหน้าทั้งองค์กรครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ตอนเช้า นั่งสมาธิ เชิญพระอาจารย์มาบรรยายธรรมทุกสัปดาห์ ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้พนักงานมีจิตใจที่เยือกเย็น มีจิตอาสา ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ตลอดจนร่วมมือกันทำกิจกรรมส่วนรวมเป็นอย่างดี ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ และสมาธิช่วยให้มีสติกำกับในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนความประพฤติของตนเองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความผิดพลาดในชีวิตน้อยลง และทำให้ผู้ปฏิบัติใจเย็นมากขึ้นด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ ชมรมคนรู้ใจ ชมรมเรือนธรรม และอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้พนักงานเกิดความสามัคคีในองค์กรยิ่งขึ้น ไม่เห็นแก่ตัว มีจิตอาสามากขึ้น ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ซึ่งโดยความคิดเห็นส่วนตัว เห็นด้วยกับนโยบายของบริษัทในการรณรงค์ให้พนักงานฝึกสมาธิ (ภาคสมัครใจ ไม่มีการบังคับ) ซึ่งโครงการนี้มีส่วนช่วยในเรื่องการทำงานของพนักงานมาก เพราะ “สมาธิ” ช่วยทำให้พนักงานมี “สติ” ในการทำงานมากขึ้น ทำให้องค์กรมีการจัดอบรมการฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจ จะมีกิจกรรมเรือนธรรม และชมรมคนรู้ใจ ทุกวันอังคาร พุธ ของทุกอาทิตย์ จะนิมนต์พระอาจารย์ มาเทศนาธรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสมาฟังพระธรรมเทศนา ซึ่งพนักงานในองค์กรจึงได้มีโอกาสฟังธรรมจากพระอาจารย์ที่เมตตามาบรรยายธรรมอยู่บ่อยๆ **นอกจากนี้ ทุกเช้า – เย็น เราก็จะมีการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ก่อนเข้าทำงานและหลังเลิกงานตลอด** เพื่อให้เกิดเป็นนิสัยลงไปในระดับจิตใต้สำนึกของแต่ละคน โดยสมาธิมีส่วนช่วยให้พนักงานมีความตั้งใจในการทำงานและมีจิตใจที่สงบมากขึ้น นอกจากนั้นเรายังมีจัดกิจกรรมตักบาตรหนังสือในวันพระใหญ่ต่างๆ มีส่วนร่วมในการสร้างองค์เจดีย์ วัด หรือหอพิบาลภิกษุสงฆ์อาพาธ และอื่นๆอีกมากมาย”

“ผมคิดว่าพนักงานที่เคยนั่งสมาธิน่าจะเกือบ 100% ครับ เพราะบริษัทก็จะมีการจัดให้นั่งสมาธิอยู่เสมอ ๆ ส่วนคำถามที่ว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรบ้างหรือไม่ ผมตอบได้เลยครับว่า ได้!! การนั่งสมาธิคือการฝึกสติ ฝึกให้อยู่กับลมหายใจ ฝึกให้เราไม่คิดฟุ้งซ่าน ฝึกให้เราอยู่กับตัวเอง ทำให้พนักงานมีสติอยู่กับตัวเองตลอดเวลา ไม่ล่องลอย ไม่อารมณ์ร้อน ใจเย็นลง และมีผลการวิจัยเยอะแยะมากมาย ที่ออกมารองรับว่าการนั่งสมาธินั้น มีผลดีจริง ๆ ครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งจะมีการสอดแทรกอยู่ในรูปแบบของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กร โดยมีการจัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น รายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดต่อเนื่องทั้งปี ฯลฯ และผู้ให้สัมภาษณ์ต่างเห็นประโยชน์ในการนั่งสมาธิและเชื่อว่าสมาธิช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรธุรกิจได้เป็นอย่างดี

<u>อิทธิบาท 4</u>

อิทธิบาท 4 หมายถึงคุณเครื่องให้ถึงซึ่งความสำเร็จ เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรได้ตั้งไว้ โดยแบ่งเป็น 4 ประการ คือ

1.ฉันทะ (ความพอใจ) คือความมีใจรักในสิ่งที่ทำ ความต้องการที่จะทำสิ่งนั้นเสมอๆ ซึ่ง “แรงบันดาลใจ” และ “ความทะเยอทะยาน” จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความพอใจ และมีใจรักในงานที่พนักงานในองค์กรรับผิดชอบอยู่

2.วิริยะ (ความเพียร) คือความขยัน หมั่นประกอบเหตุด้วยความพยายาม เข็มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย แม้จะเจออุปสรรคต่าง ๆ ก็กล้าเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง ไม่ทอดทิ้งงาน เพียรทำไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย

3.จิตตะ (ความคิดมุ่งไป) คือการตั้งจิตจดจ่อในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบันนั้น ๆ โดยองค์กรธุรกิจที่ประสบความสำเร็จจะมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาข้อจิตตะโดดเด่นมาก เพราะจะบริหารงานอย่างเต็มที่ เต็มกำลัง สุดฝีมือและใส่ใจ ดูแล ตลอดจนให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนอย่างเต็มที่

4.วิมังสา (ความไตร่ตรอง) คือการหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตรา หาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น โดยมีการวางแผน มีการวัดผล และมีการคิดค้นวิธีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เนือง ๆ ตลอดจนใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อป้องกัน ปิดกั้นปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะตามมาในภายหลัง และเพื่อให้ผลงานออกมาได้มาตรฐาน หรือสูงกว่ามาตรฐาน และเป็นผลงานที่สมบูรณ์แบบที่สุด

“อิทธิบาท 4” เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจย่อมสามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจ ทำให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ตลอดจนนิยามของคำว่า “สำเร็จ” ในองค์กรเป็นความหมายตรงกับ “อิทธิบาท 4” หรือหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้ถึงซึ่งความสำเร็จ

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอิทธิบาท 4 มาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีความเชื่อว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4 ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมประสบผลสำเร็จ โดยความสำเร็จในองค์กรธุรกิจจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหลาย ๆ ส่วนซึ่งพนักงานในองค์กรก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกองค์ประกอบหนึ่ง โดยผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คน ซึ่งวิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่น และ

ต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยการให้พนักงานปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย “อิทธิบาท 4” คือการทำงานด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ ความไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล โดยมีการฝึกฝน อบรมผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นประจำตลอดทั้งปี ซึ่งในช่วงเวลาเหล่านี้จะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่จะฝึกฝน อบรม หล่อหลอม พัฒนาให้พนักงานเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น สำหรับนิยามของความสำเร็จผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความหมายว่าหมายถึงพนักงานทุกคนมีความสุข สนุกในการทำงาน และองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยมีผลประกอบการเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน โดยมีเนื้อหาผลการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้ คือ

“วิธีการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจ และตระหนักรู้ถึงความสำคัญและหน้าที่ของแต่ละคนเป็นลำดับแรก แม้ความสำเร็จในองค์กรจะมีองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วน แต่พนักงานในองค์กรก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกองค์กระกอบหนึ่งโดยผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความเข้าใจ และตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คน ซึ่งพนักงานในองค์กรสำคัญเท่าเทียมกันเปรียบเสมือนเป็นฟันเฟืองที่สำคัญขององค์กร หากพนักงานคนใดคนหนึ่ง ไม่ทำหน้าที่ของตนอย่างเข็มแข็ง ไม่พัฒนาให้ก้าวหน้าคู่แข่ง หรือไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตน ขาดการมีส่วนร่วมในองค์กร ก็เหมือนนอตตัวเดียวที่ทำให้เครื่องมีปัญหา ซึ่งจะกลายเป็นภาระขององค์กรได้”

“ในความคิดเห็นของดิฉันนิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจคือการที่พนักงานทำงานอย่างมีความสุข สนุกกับการทำงาน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งมีความหมายเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ด้วยการทำงานที่ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้พนักงานในองค์กรมีความสุขประสบความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งก็คือความสำเร็จขององค์กรด้วย เช่นกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“ในความคิดเห็นของดิฉัน วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยการฝึกอบรมพนักงานให้เข้าใจหลักธรรมว่าด้วย “อิทธิบาท 4” จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานและทำกิจกรรมร่วมกัน สำหรับนิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ดิฉันคิดว่ามี

ความหมายตรงกับ “อิทธิบาท 4” หรือหลักธรรมที่ทำให้ถึงซึ่งความสำเร็จ โดยขอยกตัวอย่าง การทำงานประกอบการอธิบาย ดังนี้

1. ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งนั้น ข้อนี้เปรียบได้กับการที่เราจะทำอะไรสักอย่างเราต้องมีความอยาก เพราะความอยากนั้นจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เรามีความเพียร ตัวอย่าง เช่น การนำเสนอโครงการพร้อมหนังสือเกี่ยวกับกลยุทธ์น่านน้ำสีขาว และหัวใจสีขาวให้กับ บิล เกตต์ ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติและยินดีมากที่จะได้มีโอกาสเขียนเอกสารนำเสนอโครงการฯกับคนดังระดับโลก

2. วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในสิ่งนั้น ปัจจัยนี้สำคัญมาก เพราะจะทำให้เราทำทุกอย่างด้วยความ มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ โดยความยินดีในข้อแรกทำให้ดิฉันมีความเพียรพยายามศึกษาหนังสือกลยุทธ์น่านน้ำสีขาวอีกหลาย ๆ ครั้ง พร้อมกับค้นหาตัวอย่างที่บิล เกตต์ได้ทำเพื่อสังคม เพื่อจะนำสาระสำคัญต่าง ๆ มาผนวกรวมกันและเขียนออกมาในโครงการนี้

3.จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ สนใจในสิ่งนั้น สิ่งนี้ทำให้เรามีสมาธิและจดจ่อกับงานที่เราทำ ความมุ่งมั่นที่จะจัดทำเอกสารออกมาให้ดีที่สุด ทำให้ดิฉันพยายามหาตัวอย่างในหนังสือ ที่สอดคล้องและนำมาร้อยเรียงในเอกสาร และความพยายามนี้ทำให้ดิฉันมีสมาธิ และเอาใจใส่กับโครงการนี้เป็นอย่างมาก

4. วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง พิจารณา หาเหตุและผลในสิ่งนั้น ซึ่งก็คือการทบทวนว่าสิ่งที่เราได้ทำไป เป็นอย่างไร คล้ายๆกับการประเมินผล เพื่อนำข้อดีไปต่อยอด และข้อเสียไปปรับปรุงโดยพอจัดทำเอกสารเสร็จก็ได้อ่านทวน และปรับเนื้อหาให้กระชับมากขึ้น หลังจากปรับและอ่านทวนอีกหลายครั้ง ก็รู้สึกพอใจกับเอกสารเพื่อนำเสนอโครงการนี้ เมื่อนำเสนอประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ก็ได้รับคำชมกลับมา ทำให้มีกำลังใจเพราะเจ้านายสัมผัสได้กับความตั้งใจของดิฉันค่ะ

ในส่วนของลูกค้าก็สำคัญ ความไว้เนื้อเชื่อใจของลูกค้าที่มีต่อองค์กรฯ คือความสำเร็จขององค์กรอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็มาจากการที่ลูกค้าพบว่าพนักงานบริษัทฯดำเนินงานต่อลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์ ทำงานให้ลูกค้าทุกรายอย่างสุดความสามารถ ซึ่งแน่นอนว่ามีความเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4 เพราะสิ่งเหล่านี้เกิดจากการนำหลักคำสอนฯต่าง ๆ มาปรับใช้ ทำให้มีจิตสำนึกต่องาน มีความรับผิดชอบต่องาน มีความซื่อสัตย์ มีจรรยาบรรณต่อลูกค้าและต่อหน้าที่การงานที่ทำค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“ในการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้น ผู้บริหารควรมีการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้น้อยเช่นเดียวกับผู้ที่อยู่เหนือตนและลูกค้าขององค์กรฯ ตลอดจนต้องร่วมแรงร่วมใจกัน ทำงานเป็นทีม เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดขวัญและกำลังใจ เกิดความรู้สึกอยากทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายขององค์กรพร้อม ๆ กัน”

“ความสำเร็จ”ในความคิดเห็นของดิฉัน คือ การที่องค์กรสามารถหล่อหลอมให้ทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และช่วยเหลือในกิจกรรมทุกอย่างขององค์กรอย่างสุดกำลัง ไม่ใช่เฉพาะในเชิงธุรกิจ แต่ในเชิงคุณธรรมก็ร่วมแรงร่วมใจกันจนงานทุกอย่างสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยพยายามอธิบาย ทำความเข้าใจ และชี้ให้พนักงานในองค์กรมองเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตทั้งต่อตนเองและต่อองค์กร เมื่อทุกคนตั้งใจลงมือปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ตลอดจนร่วมแรงร่วมใจกันฝ่าฟันอุปสรรคจนกว่าจะสำเร็จบรรลุเป้าหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“**องค์กรของเราเป็นองค์กรธรรมะ ทุกคนรู้หน้าที่ ขยันหมั่นเพียร และมีเมตตาจิตต่อกัน**ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกปลูกฝังโดยการอบรม ตลอดจนร่วมกันทำกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ ตลอดปี ทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมในองค์กร และซึมซับอยู่ในจิตสำนึกของพนักงานทุกคน ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ง่าย”

“ในความคิดเห็นของดิฉัน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” คือ การที่องค์กรบริหารงานจนบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนพนักงานทุกคนมีความสุขในการทำงาน ๆ ด้วยความตั้งใจ มีความอดทน มีเมตตาจิตต่อกัน มุ่งมั่น ลงมือทำ พัฒนางาน และ “ไม่หยุดจนกว่าจะถึงจุดหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“ในความคิดเห็นของดิฉัน ความสำเร็จขององค์กร คือ พนักงานทุกคนมีความสุขทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีความกดดันน้อย ในส่วนองค์กรก็สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่นสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้บนพื้นฐานของการที่พนักงานมีความสุข มีความสนุกในการทำงานในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“ความสำเร็จขององค์กร คือ การที่องค์กรไม่ถือผลกำไรเป็นหลักเพียงอย่างเดียว แต่ยึดการทำงานควบคู่การทำความดี โดยพนักงานทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ จนสำเร็จบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามที่กำหนดไว้ ตลอดจนการบริหารงานขององค์กรยังสามารถสร้างความเชื่อถือจนได้รับการยอมรับจากสังคมทั่วไป”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยในองค์กรของเราจะมีการฝึกฝน อบรมพนักงานผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นประจำตลอดทั้งปี ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาที่หล่อหลอม ฝึกฝน อบรมให้พนักงานเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น โดยกิจกรรมที่จัดร่วมกันบ่อย ๆ เช่น กิจกรรมปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทุกสัปดาห์ กิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดทุกปี เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ ฯลฯ”

“นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ในความคิดเห็นของดิฉัน คือผลประกอบการของบริษัทเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“ในความคิดเห็นของดิฉัน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ของดิฉันหมายถึงการบรรลุเป้าหมายที่ดี ที่ถูกต้องทั้งต่อการดำเนินชีวิตในส่วนของการทำงานและทั้งเรื่องส่วนตัวค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ของผมคือ “บันไดในการก้าวเดินต่อไป” เพื่อทำสิ่งใหม่ให้ดีกว่าเดิมและการทำตัวให้เป็น”น้ำครึ่งแก้ว”อยู่ตลอดเวลา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“วิธีที่สร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยเปิดโอกาสให้พนักงานได้ทำหน้าที่ด้วยใจรัก และกระตุ้นให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรฯ เพราะหากมีความร่วมแรงร่วมใจกัน มุ่งมั่น ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน ย่อมจะเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความสำเร็จ

ในองค์กรฯ ซึ่งพนักงานในองค์กรต่างก็มีจุดเด่นของพวกเขา ผู้นำองค์กรฯ ต้องรู้จักพัฒนา และส่งเสริมจุดเด่นของพนักงานให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบอยู่เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น อย่างเต็มที่ บนพื้นฐานของการมีความสุขที่ได้ทำงานร่วมกัน"

"ความสำเร็จ คือการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ ด้วยวิธีที่สุจริต ด้วยความมุ่งมั่น บากบั่น เพียรพยายาม ปรับปรุงแก้ไขจนถึงเส้นชัย จากความร่วมมือ ร่วมใจของพนักงานทุกฝ่าย โดยมีความสามัคคีคือพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะขับเคลื่อนต่อไปจนถึงจุดหมาย"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

"ในความคิดเห็นของผม "ความสำเร็จ" ขององค์กรธุรกิจ คือ การที่พนักงานทำงานอย่างมีความสุขและองค์กรก็ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ด้วยความมุ่งมั่น หมั่นเพียรของพนักงานทุกคนในองค์กร"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

"การนำธรรมะเรื่อง "อิทธิบาท 4 " มาใช้ในการบริหารองค์กรจะทำให้ประสบผลสำเร็จทั้งการบริหารงานและบริหารคนในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ด้วยวิธีการตั้งเป้าหมายร่วมกัน ทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่ดี ๆ ในการทำงาน เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกัน กระตือรือร้น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานอย่างจริงใจ ให้รางวัลคนทำงาน คนที่มีความขยันหมั่นเพียร ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่บอกถึงผลตอบแทนที่ทุกคนจะได้รับเมื่องานบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในงานให้เหมาะสมกับความสามารถของพนักงาน โดยมีกรอบระยะเวลาเป็นตัวกำหนด ในองค์กรจะมีการพัฒนางานและพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องเพื่อการทำงานร่วมกันด้วยความมุ่งมั่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน"

นิยามคำว่า "ความสำเร็จ" ขององค์กรธุรกิจของผม คือการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการมีปัญหาในงานก็เป็นเรื่องปรกติของการทำงาน แต่หากมีความเข้าใจ ความพยายาม ความอดทนต่อความยากลำบากและอุปสรรคทั้งปวง ตลอดจน**มีความเพียรพยายามที่จะทำให้ผ่านพ้นลุล่วงไปด้วยดี และจะทำให้งานประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด**ครับ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“การนำธรรมะหมวดอิทธิบาท 4 มาใช้ในองค์กรจะทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานและสามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ผู้บริหารต้องทำงานให้เป็นแบบอย่างต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย เช่น ขยันทำงาน มีระเบียบวินัย มุ่งมั่น พัฒนางาน มีมนุษย์สัมพันธ์ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อทุกคน ฯลฯ”

“**ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจ หมายถึง** การที่บริษัทฯมีผลประกอบการที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของการที่พนักงานในองค์กรมีความสามัคคีและมีความสุขในการทำงาน ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจของผม เพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยอันดับแรกที่พนักงาน และผู้บริหารต้องทำก็คือ “หาหัวใจตัวเองให้เจอ” การได้ทำสิ่งที่ตัวเองรักนั้น จะทำให้เราหมั่นฝึกและพัฒนาศักยภาพของตัวเอง และถ้าท่านใดรู้สึกท้อ หรือเหนื่อยกับการทำงาน เราก็ต้องหมั่นสร้างแรงบันดาลใจขึ้นมา คอยนึกถึงคนที่ไม่มีโอกาสเหมือนเรา คนที่พิการไม่มีแขนไม่มีขา แต่ก็ยังมุ่งมั่นตั้งใจ ไม่ท้อถอยตามความฝันของตัวเองต่อไป (ในส่วนนี้บริษัทฯ มีการจัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจต่างๆ จากวิทยากรผู้มากด้วยความสามารถมาให้เกียรติบรรยายบ้างเป็นครั้งคราว) สุดท้ายผู้บริหารของบริษัทและพนักงานของบริษัทต้องมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน เพราะถ้าต่างคนต่างทำ ไม่มีความเป็นทีม วัฒนธรรมองค์กรที่ดีก็ไม่เกิดขึ้นครับ”

“**ความสำเร็จขององค์กรในนิยามของผมก็คงเป็นในเรื่อง การตอบแทนสังคม** ว่าบริษัทเราสามารถตอบแทนสังคมได้มากกว่าสิ่งที่เราได้รับมาจากสังคมนั้นๆ การคงอยู่ขององค์กรต้องดำเนินธุรกิจไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม (ตามพระดำรัสของพระบรมราชชนก : ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตน เป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์ และเกียรติยศ จะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ ให้บริสุทธิ์)ควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหาผลกำไรตามแผนงานในแต่ละปีที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นปี และที่ขาดไม่ได้เลยคือ ความสุขของพนักงาน ผมคิดว่าถ้าพนักงานในบริษัทผม สามารถที่จะยิ้มและมีความสุขในเวลาทำงานได้ แค่นี้ผมก็คิดว่าเราสามารถสร้างบริษัทที่ประสบความสำเร็จได้แล้วครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอิทธิบาท 4 มาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีความเชื่อ

ว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอิทธิบาท 4 สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่น และต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร สำหรับนิยามของความสำเร็จผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความหมายว่าหมายถึงพนักงานทุกคนมีความสุข สนุกในการทำงาน และองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยมีผลประกอบการเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและในการดำเนินชีวิตประจำวัน

<u>สังคหวัตถุ 4</u>

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะสังคมใหญ่ที่มีการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากโดยความหมายของ สังคหวัตถุ 4 หมายถึงสิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน องค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนฯ หมวดสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้พนักงานในองค์กรอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้รักสามัคคีปรองดอง ตลอดจนมีการวางตนอย่างเหมาะสมทั้งคำพูดและการกระทำ โดยหลักคำสอนฯหมวดนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

1.ทาน (การให้, การโอบอ้อมอารี) คือ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยอามิสทาน (ทรัพย์สินสิ่งของ) วิทยาทานหรือธรรมทาน (ความรู้วิชาการ ธรรมะ) และอภัยทาน (การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดหรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน) ซึ่งความหมายรวมถึงการให้ผลตอบแทนอย่างเต็มที่เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่และความสามารถของพนักงาน ตลอดจนกระจายผลตอบแทนเฉลี่ยอย่างทั่วถึงไปยังพนักงานที่ทำงานทุกคนในองค์กรธุรกิจ

2.ปิยวาจา หมายถึง (วาจาเป็นที่รัก) คือการพูดถ้อยคำไพเราะสุภาพ น่าฟังอย่างเหมาะสม ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ดีงาม เป็นความจริง มีเหตุผล การให้กำลังใจ การแสดงน้ำใจซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานทุกระดับในองค์กรธุรกิจ

3.อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) หมายถึงการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของพนักงานทุกระดับชั้น ทั้งด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา โดยการช่วยเหลือต่าง ๆ ต้องถูกต้องตามกฎหมาย ตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมนั้น ๆ ตลอดจนต้องชอบธรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

4.สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย เสมอภาคกับพนักงานทุกระดับ ไม่ถือตัว เป็นกันเอง มีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้แก้ไข ตลอดถึงการวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

“สังคหวัตถุ 4” เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจย่อมทำให้บรรยากาศในการทำงานเต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ ตลอดจนทำให้พนักงานในองค์กรเป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ เพื่อบรรยากาศในการทำงานที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นว่าต้องเริ่มต้นปฏิบัติจากผู้บริหารองค์กรก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างให้พนักงานและบุคคลทั่วไปได้เลียนแบบในพฤติกรรมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมสัมมนาจากวิทยากรที่มีชื่อเสียงในหลาย ๆ วงการ ในหลาย ๆ สาขาอาชีพ เพื่อร่วมกันพัฒนาพนักงานในองค์กร มีการร่วมกันจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ มีสิ่งใดที่แบ่งปันกันได้ก็จะแบ่งปันกัน ตลอดจนรู้จักการกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ โดยปลูกฝังให้พนักงานทำเป็นประจำ สม่ำเสมอให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กร ซึ่งข้อมูลผลการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้ คือ

“เห็นด้วยอย่างยิ่ง ที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะหากองค์กรมีบรรยากาศในการทำงานเช่นนั้น ทุกคนย่อมมีความสุขและสนุกกับการทำงาน ก้าวไปพร้อมกันด้วยความมุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน องค์กรนั้นก็จะเข้มแข็ง สามารถเติบโตอย่างมั่นคง”

“วิธีการอบรมที่ดีที่สุดเพื่อพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอก็คือ การลงมือทำ เมื่อทุกคนร่วมใจกันทำ เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร เมื่อนั้นการอบรมก็ไม่จำเป็น (อยากได้สิ่งใด ก็ต้องให้สิ่งนั้นแก่ผู้อื่นก่อน แล้วเราจะสมปรารถนาในที่สุด)

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะบรรยากาศนี้ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีความสุข และทุกคนมีความเชื่อใจ และไว้ใจซึ่งกัน

และกัน บรรยากาศการทำงานที่บริษัท ดีซีฯ นั้น อยู่ร่วมกันเสมือนหนึ่งเป็นครอบครัวเดียวกัน พนักงานทุกคนมีเมตตา มีน้ำใจ และมีความปรารถนาดี ห่วงใยกัน ทำให้งานต่างๆสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยในลำดับแรกต้องทำความเข้าใจกับพนักงานก่อนว่า “พนักงานทุกคนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์กร “องค์กรอยู่รอด ตัวเราก็อยู่รอด” “องค์กรเจริญ เราก็เจริญด้วย” “อยากมีความสุขกับการทำงาน ก็ต้องทำงานด้วยใจรักที่จะแบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่นก่อน ซึ่งเมื่อทำด้วยใจรักอย่างสม่ำเสมอ ก็จะรักในสิ่งที่ทำในที่สุด เริ่มต้นที่ความคิดดี ๆ กับทุกสิ่งทุกคนที่เราพบ ซึ่งเมื่อจิตใจดี ก็จะส่งผลถึงการแสดงออก ทำก็ทำแต่สิ่งที่ดี เหมาะสม พูดก็พูดแต่สิ่งที่ดี ชวนฟัง น่าประทับใจ และทุกอย่างก็จะราบรื่น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เห็นด้วยในการช่วยกันสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในองค์กร เพราะการทำงานร่วมกันในสังคม ต้องมีความสามัคคีและโอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน รวมถึงผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญของพนักงานด้วยจึงจะเกิด “องค์กรเปี่ยมสุข” ขึ้นมาได้ค่ะ”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กร เพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอโดยการให้พนักงานเห็นความสำคัญของการมีมนุษย์สัมพันธ์ต่อคนในและนอกองค์กร ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ บรรลุผลตามที่คาดหวังค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เห็นด้วยค่ะ ที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะบรรยากาศเหล่านี้ทำให้การทำงานมีความสุข สนุกในการทำงาน ซึ่งจะทำให้ผลงานออกมาดีตามไปด้วยค่ะ”

“ในความคิดเห็นของดิฉัน วิธีการอบรมเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอต้องเริ่มจาก

การอบรม “ใจ” ของทุกคนในองค์กรก่อน ซึ่งการอบรมโดยวิธีการ “ฝึกสมาธิ” เป็นประจำ เป็นสิ่งที่ช่วยอบรมใจได้ตรงประเด็นที่สุดค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยค่ะ ที่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะองค์กรใดไม่มีสิ่งเหล่านี้องค์กรนั้นก็ไม่ต่างกับสมรภูมิรบค่ะ”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการอบรม และร่วมกันทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ มีสิ่งใดที่แบ่งปันกันได้ก็จะแบ่งปันกัน ตลอดจนรู้จักการกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ โดยปลูกฝังให้พนักงานทำเป็นประจำ สม่ำเสมอให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กร นอกจากนี้แล้วจะมีการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างผู้บริหาร พนักงาน และองค์กร โดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการชี้ให้พนักงานเห็นและเข้าใจวิสัยทัศน์และพันธะกิจขององค์กรด้วยค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะบรรยากาศการทำงานที่ดี คือหัวใจของการทำงานที่มีความสุข และเมื่อทั้งพนักงานและผู้บริหารมีความสุขในการทำงาน ก็จะทำให้อยากมาทำงาน มีความกระตือรือร้น ทำงานร่วมกัน ช่วยกัน ซึ่งจะทำให้ทุก ๆ งานผ่านไปอย่างราบรื่น”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ทำความดีในหลากหลายรูปแบบ พร้อมรณรงค์และกระตุ้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อหล่อหลอมให้พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรกับทุกคน ทำงานกันเป็นทีมและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะถ้าพนักงานและผู้บริหารต่างมีความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันด้วยความรักใคร่และปรารถนาดีอย่างจริงใจ ทำให้บรรยากาศในการทำงาน สบาย ๆ ไม่เครียด ไม่เกร็ง แม้ยามเวลาผู้บังคับบัญชาอยู่งานทุกอย่างก็จะสำเร็จไปได้ด้วยดี มีความสุขทุกฝ่าย”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการจัดกิจกรรมและการฝึกอบรมร่วมกันบ่อย ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้พนักงานร่วมประเพณีต่าง ๆ ตามเทศกาลของไทย เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ ฯลฯ เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่พนักงานในองค์กร ฯลฯ

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เหมือนกับองค์กรของเรา ที่พนักงานของดีซี คอนซัลแทนส์ฯ จะไม่มีคำว่า “หัวหน้า” และคำว่า “เจ้านาย” เรามีแต่คำว่า “ครอบครัว พี่น้อง” ที่ต่างดูแลซึ่งกันและกัน”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรของท่านเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการ จัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งส่งผลให้พนักงานของบริษัทฯ มีรอยยิ้ม มีความรัก มีความจริงใจให้กันและกัน นอกจากนี้เรายังยึดหลักปฏิบัติตามคำกล่าวที่ว่า “องค์กรแห่งความสุข : ทำงานให้สนุก เป็นสุขที่ได้ทำงานที่นี้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะความรักในการงาน ตลอดจนความสามัคคี มีน้ำใจในหมู่พนักงานในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอเริ่มต้นจากการแสดงออกแบบไทย ๆ คือ การยิ้มให้กัน การชมกันด้วยใจจริง การไหว้ทักทายกัน การแบ่งปัน

แลกเปลี่ยนสิ่งดี ๆ ต่อกัน ฯลฯ โดยให้พนักงานร่วมกันปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จนให้เป็นวัฒนธรรมขององค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กร เพราะบรรยากาศที่เป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสพูดจารื่นหูชวนฟัง เป็นบรรยากาศที่ทำงานด้วยแล้วมีความสุข สามารถทำงานอย่างเต็มที่ด้วยความเพลิดเพลิน ทำให้สร้างความสำเร็จในองค์กรได้ง่ายยิ่งขึ้น”

“วิธีการอบรมพนักงานเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยเริ่มจากผู้บริหารคือตัวเองก่อน ทำให้เป็นตัวอย่างก่อนในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการยิ้ม ทักทายลูกน้อง การเป็นผู้ให้ การแบ่งปันทั้งสิ่งของและความรู้ต่าง ๆ ความมีน้ำใจ ฯลฯ ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะ การรักใคร่กันของพนักงานในองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งที่จะส่งผลให้องค์กรพัฒนาและก้าวหน้าไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอโดยมีการจัดอบรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้พนักงานในองค์กรได้เข้าร่วม ซึ่งส่งผลให้พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มมากขึ้น และมีจิตอาสามากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะความรัก ความสามัคคี ความโอบอ้อมอารี จะนำมาซึ่งการที่พนักงานทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากปัญหาหลากหลายแต่ก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคด้วยใจจริง ซึ่งการทำงานด้วยความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้องค์กรฯ ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กร เพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ โดยการให้พนักงานทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะทำให้เกิดความรักใคร่ สมานสามัคคีกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างพนักงานในองค์กร ซึ่งจะส่งผลถึงการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น ต่อผู้ที่มาติดต่อและต่อลูกค้าขององค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะ ความรัก ความสามัคคี เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแรงบันดาลใจ แรงผลักดันในการทำงาน หากทำงานบนพื้นฐานของความรัก ความสามัคคีก็สามารถสร้าง “องค์กรเปี่ยมสุข” ได้ไม่ยาก”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดให้มีการอบรมพนักงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาการคิดบวกในการทำงาน การพัฒนาบุคลิกภาพ กิจกรรมจิตอาสาเพื่อการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ตลอดจนรณรงค์ให้ทุกคนในองค์กรฝึกฝนในการเป็นผู้ให้ มีการแบ่งปัน มีการพูด การทำ แต่เรื่องดี ๆ ฯลฯ และที่สำคัญคือผู้บริหารองค์กรต้องทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพนักงานและบุคคลทั่วไปได้เลียนแบบในพฤติกรรมที่ดีด้วย ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เห็นด้วยครับ ที่บรรยากาศในการทำงานต้องทำงานกันด้วยความรัก ความสามัคคี มีการแบ่งปัน มีการช่วยเหลือ ถ่อยทีถ่อยอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารและพนักงานในองค์กร เพราะถ้าบรรยากาศเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ แล้วองค์กรจะอยู่รอดได้ยังไงครับ การทำงาน ต้องหันหน้า ปรึกษาซึ่งกันและกัน ร่วมด้วยช่วยเหลือกัน แม้จะมีอุปสรรคต่างๆในการทำงานก็สามารถฝ่าฟันทำงานจนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งทุกอย่างก็จะผ่านไปได้ด้วยดีเมื่อพนักงานในองค์กรทำงานด้วยกันอย่างมีความสุข องค์กรก็ก้าวหน้าอย่างมั่นคงครับ”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ ต้องเริ่มต้นจากผู้บริหารก่อน ต้องทำเป็นแบบอย่างให้พนักงานและผู้อื่นได้ดูเป็นแบบอย่างก่อน คือมีมนุษย์สัมพันธ์ มีรอยยิ้ม มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ จริงใจ ฯลฯ ซึ่งในส่วนของพนักงานจะมีกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ เพื่อฝึกการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และจะมีการ

อบรมพนักงาน และจัดกิจกรรมจากวิทยากรที่มีชื่อเสียงในหลาย ๆ วงการ ในหลาย ๆ สายอาชีพ เพื่อนำเสนอข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมให้ได้มากที่สุด ซึ่งวิทยากรรับเชิญจะเป็นทั้งวิทยากรคนไทยและชาวต่างประเทศในระดับนานาชาติยอมรับ แต่อย่างไรก็ดีที่สำคัญที่สุดผู้บริหารทุกคนต้องเป็นตัวอย่างให้แก่พนักงานในองค์กร เพื่อที่พนักงานจะได้มีตัวอย่างที่ดีในการทำเพื่อสังคมต่อไปครับ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกันและพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ

<u>อคติ 4</u>

อคติ หมายถึงความลำเอียง ความเอนเอียงเข้าข้าง ความไม่เป็นกลาง ความไม่ยุติธรรม ความประพฤติที่ผิด โดยองค์กรธุรกิจที่มีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอคติมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจะทำให้องค์กรธุรกิจนั้นมีความเที่ยงตรง เสมอภาค มีความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย อคติ แบ่งได้เป็น 4 ประการ คือ

1. เว้นจากฉันทาคติ หมายถึงละเว้นจากความลำเอียงเพราะชอบ หรือรักใคร่
2. เว้นจากโทสาคติ หมายถึงละเว้นจากความลำเอียงเพราะไม่ชอบ หรือเกลียดชัง
3. เว้นจากโมหาคติ หมายถึงละเว้นจากความลำเอียงเพราะหลง หรือเพราะเขลา
4. เว้นจากภยาคติ หมายถึงละเว้นจากความลำเอียงเพราะความกลัว

"อคติ 4" สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเพื่อเป็นการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กร เช่น ความขัดแย้งเรื่องงาน ความขัดแย้งเรื่องบุคคล ฯลฯ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อเป็นเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่น ลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ เพราะทำให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมขององค์กรที่จะให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ตลอดจนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัวเข้ามา

เกี่ยวข้อง เช่น ความลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ลดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนพนักงานบ่อย ๆ เนื่องจากการลาออก และสามารถรักษาพนักงานที่เก่ง ที่ดี ที่ทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ให้คงอยู่ในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้เป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง และมีการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ยุติธรรม โดยสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี หรือสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด เพื่อผสานความขัดแย้งของพนักงานในองค์กรธุรกิจให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นปกติสุข นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณาผลตอบแทนของพนักงานในองค์กรธุรกิจว่าควรยึดหลักการประเมินผลจากการปฏิบัติงานของพนักงาน พฤติกรรมการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น พฤติกรรมในการทำความดี มีจิตอาสาในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และพิจารณาตามผลงาน ผลของความก้าวหน้าในการพัฒนางาน พัฒนาศักยภาพของตัวพนักงานเอง โดยใช้มาตรฐานแบบเดียวกันทั้งองค์กรธุรกิจด้วยความยุติธรรม เสมอภาค ไม่มีอคติ ซึ่งผลการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้ คือ

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดย ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม คนเราถ้ามีสองสิ่งนี้ ก็จะเกิดสำนึกและไม่ทำในสิ่งผิด เกิดความละอายต่อการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ชอบธรรม และบริหารงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็นซึ่งหมายถึงการให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ตลอดจนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของพนักงาน ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“วิธีจัดการบริหารความขัดแย้งในความคิดของดิฉันก็ต้องพิจารณาว่าความขัดแย้งนั้นเกิดจากอะไร ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร หาข้อมูลประกอบและตัดสินด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ เพื่อให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมของทีมผู้บริหารองค์กร หากมีใครทำผิด ก็ต้องตักเตือนด้วยความหวังดี และทำอย่างมีเมตตา เพื่อให้คนที่ทำผิดได้รับรู้ว่าที่ตักเตือนเพราะความหวังดี ไม่อยากให้ทำผิดอีก และก็ต้องอภัยให้กัน ซึ่งถือเป็นอภัยทาน คือสละอารมณ์โกรธ ไม่ผูกใจเจ็บต่อกัน เพื่อผสานความขัดแย้งของพนักงานในองค์กรธุรกิจให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นปกติสุขดังเดิม”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“หากเกิดความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ “การเดินสายกลาง” ให้ฝ่ายที่ขัดแย้งนั้นหันหน้าเข้าหากัน และมาพูดคุยตกลงกัน จนเป็นที่พอใจ หรือเพื่อลดความขัดแย้งลง ที่สำคัญคือ “ต้องไม่มีอคติต่อทุก ๆ สิ่งต้องวางตัวเป็นกลาง และต้องไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก”

“เกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) ของดิฉัน คือ “การใส่ใจ” และพิจารณาผลงานของผู้นั้นจากสิ่งที่เขาเป็นและทำได้จริง ไม่ใช่ฟังจากคำบอกเล่าของผู้อื่น พร้อมทั้งเสนอผลตอบแทนตามผลงานที่พนักงานปฏิบัติจริงตามมาตรฐานขององค์กร โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่น ความลำเอียง ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อการให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถตลอดจนความทุ่มเทปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“ความอดทนอดกลั้นต่อการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่พนักงานควรทำเป็นลำดับแรกเพื่อลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง เพราะในการทำงานร่วมกันก็อาจมีความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ดังนั้นควรมีการให้อภัยซึ่งกันและกัน เอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นสิ่งสำคัญในลำดับต่อมา และในการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ต้องให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ยุติธรรม”

“เกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยการพิจารณาตามความสามารถ และการเอาใจใส่ในการทำงานของพนักงานในองค์กรเป็นรายบุคคลและเสนอผลงานที่ประชุมตามผลงานจริง เพื่อการใช้มาตรฐานเดียวกันมาพิจารณาผลตอบแทน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5: หญิง)

“หากมีความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งคือการหันหน้าเข้าหากัน พูดคุยกันด้วยการมีเมตตาจิตต่อกัน และใช้ขันติคือความอดทนเป็นที่ตั้ง ใช้ความยุติธรรมเป็นมาตรฐานตัดสินความเพื่อพนักงานเกิดความมั่นใจ”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง ใช้หลักความยุติธรรม และคุณธรรม ดูจากผลงานและความประพฤติของพนักงานในองค์กรเป็นหลัก”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“วิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรของดิฉัน จะใช้หลักให้อภัย ไม่ก่อเวร เพราะเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร รวมทั้งการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การมีเมตตาต่อกันของทุก ๆ คนในองค์กร”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการประเมินผลงานบ่อย ๆ จากผู้อื่นที่วางตนเป็นกลาง และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในแผนกนั้น ๆ ขององค์กร เข้ามาตรวจสอบและประเมินผลงาน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร วิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรคือ การไกล่เกลี่ย หันหน้าเข้าหากัน เพื่อหาทางปรับความเข้าใจกัน และให้ความสำคัญ ใส่ใจพนักงานทุกคนอย่างเสมอภาค ตลอดจนมีการป้องกันเพื่อไม่ให้ปัญหานี้เกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีตลอดจนปลูกฝังให้รู้รักสามัคคีระหว่างผู้บริหารและพนักงานในองค์กร”

“วิธีการเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยพิจารณาและยึดหลักการประเมินผลการปฏิบัติการและพฤติกรรมการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น พฤติกรรมในการทำความดี มีจิตอาสาในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และพิจารณาตามผลงาน ผลของความก้าวหน้าในการพัฒนางาน พัฒนาศักยภาพของตัวพนักงานเอง โดยใช้มาตรฐานอย่างเดียวกันด้วยความยุติธรรม เสมอภาค ไม่มีอคติ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“หากเกิดความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร ในการบริหารความขัดแย้งในองค์กร เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถฝึกให้คนทุกคนใจเย็น มีสติ มีความอดทนรับฟังทั้งคำชมและคำวิพากวิจารณ์ของเพื่อนร่วมงานในกรณีต่าง ๆ ตลอดจนมีความยุติธรรมตัดสินแยกแยะในสิ่งดี สิ่งไม่ดี ในสิ่งถูกและในสิ่งผิด เพื่อผสานความขัดแย้งให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างปกติสุขและบรรลุเป้าหมายขององค์กร”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียง

เพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องจะมาจากปัจจัยหลาย ๆ ส่วนมาประกอบการพิจารณา คือพนักงานต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่มอบหมายให้ดีและตรงตามเวลาที่กำหนด หรือถ้าไม่เสร็จต้องมีเหตุผลที่ดี และการทำงานต้องขยันทั้งต่อหน้าและลับหลัง นอกจากนี้ต้องมีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน สำหรับพนักงานที่มีจิตอาสาที่ดีชอบช่วยเหลืองานสังคมส่วนรวมเป็นประจำ ทั้ง ๆ ที่งานในหน้าที่ก็มีมากมาย จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง และจะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดมาเป็นเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้คือ เวรต้องระงับด้วยการไม่จองเวร (การให้อภัยซึ่งกันและกัน) และคำพังเพยที่ว่า น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า (การอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน) เป็นหลัก ค่ะ”

“หลักเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยอย่าเอาความคิดหรือความรู้สึกของตัวเองเป็นหลัก เป็นบรรทัดฐาน วางตนเป็นกลางเสมอ พิจารณาตามผลงานและความถูกต้อง และต้องไม่มีอคติใด ๆ กับพนักงานทุกคน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“หากเกิดความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้โดยต้องรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน เปิดใจพูดคุยกันและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในทุก ๆ ฝ่าย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ฝึกแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์อยู่เสมอ ตลอดจนทำบุญให้ทั้งตนเองและทุก ๆ คน”

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่น ลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยพิจารณาตามผลงาน และความเข้าใจในทุกเหตุการณ์ด้วยใจที่เป็นกลาง ยุติธรรม ไม่ลำเอียง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งโดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้คือให้มีการพูดคุยกันเพื่อหาทางออกร่วมกัน นำเสนอด้วยเหตุและด้วยผล ประกอบการพิจารณาในข้อขัดแย้งต่าง ๆ ไม่ควรตัดสินว่าใครผิด ใครถูก โดยไม่ดูหลักฐาน หรือพยานต่าง ๆ รอบด้าน ควรใช้น้ำเย็นเข้าลูบ ใจเย็น และพูดจาด้วยความเมตตาเท่าเทียมกันทุกฝ่าย”

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยพิจารณาไปตามหลักเกณฑ์ ข้อบังคับที่บริษัทกำหนดไว้บนพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกันและเมตตาธรรมต่อทุกฝ่าย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรคือพูดให้คิดและควบคุมสติทุกฝ่าย ค่อยพูด ค่อยจากัน มาหาสาเหตุและแก้ปัญหาร่วมกันด้วยความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการพิจารณาตามองค์ประกอบ 4 ประการ คือ :

1.ตำแหน่งหน้าที่

2.อายุงาน

3.ความสามารถ

4.ความดี

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร จะมีวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กร ด้วยวิธีร่วมประชุมหารือกันเพื่อหาข้อยุติ หาขอบเขตหน้าที่ของแต่ละคน ใครมีหน้าที่ทำอะไรให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่นที่สำคัญต้องไม่กล่าวเพ่งโทษกันและกัน ในความขัดแย้งบางเรื่องต้องใช้การวางเฉยและความอดทนเพื่อให้บรรยากาศผ่อนคลาย บรรเทาความขัดแย้งให้น้อยลง”

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยต้องมีความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย ต้องตัดความชอบหรือไม่ชอบส่วนตัวทิ้งไป แล้วพิจารณาจากผลงานที่ทำ ความสามารถที่พนักงานมี ระเบียบวินัยในการมาทำงานอย่างสม่ำเสมอ ไม่ขาดงานบ่อย มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมงานและต่องานที่เป็นหน้าที่ของตน หากมีการทำงานที่จะต้องมีความต่อเนื่องจะดูที่ความสม่ำเสมอในการมาทำงาน ตลอดจนเวลาในการมาทำงานเป็นสำคัญ นอกจากนั้นพนักงานต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่บริษัทฯตั้งไว้ด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร ผู้บริหารสามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในหลากหลายวิธี เช่น เริ่มจากการให้พนักงานนั่งสมาธิ เพื่อให้ใจละเอียดอ่อน ใจเย็นขึ้น อารมณ์สงบเป็นปรกติก่อนแล้วจึงเริ่มพูดคุยกัน โดยใช้หลักคำสอนฯ หมวดศีล 5 เข้ามาเป็นตัวช่วยในการตัดสินความต่าง ๆ (เพราะศีล 5 เป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ หากเกิดความขัดแย้งกันย่อมเป็นเรื่องผิดปกติของมนุษย์)”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ต้องพิจารณาตามความรู้ ความสามารถ ความดีของพนักงานมาเป็นเกณฑ์ตัดสินอย่างเที่ยงตรง ไม่เข้าข้างใคร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“ถ้ามีเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ต้องพิจารณาทั้ง 2 ฝ่ายอย่างยุติธรรม หาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำผิดจริง เราก็ต้องตักเตือน ผิดคือผิด ถูกคือถูก นอกจากผู้บริหารใช้หลัก การไม่มีอคติใด ๆ แล้ว ต้องใช้หลักพรหมวิหารธรรมมาเป็นพื้นฐานด้วย เช่น ต้องฉลาดในการตักเตือน ระวังน้ำเสียงในการตักเตือนต้องนุ่มนวล มีความเมตตา และควรแยกกันคุยถ้าจะตักเตือนฝ่ายผิดเพื่อเปิดโอกาสให้แก้ไขปรับปรุงและไม่เกิดการเสียหน้า อีกทั้งเพื่อที่ฝ่ายที่ผิดจะได้มีกำลังใจดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ลดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนพนักงานบ่อย ๆ เนื่องจากการลาออก และยังสามารถรักษาพนักงานที่เก่ง ที่ดี ที่ทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ให้คงอยู่ในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้เป็นเวลานานต่อไปครับ”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยวางใจเป็นกลาง เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่นำเอาความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เที่ยงธรรม ดูที่ผลงาน ความประพฤติ ความดีเป็นองค์ประกอบหลักครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ เพราะทำให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกณฑ์การพิจารณาผลตอบแทนของพนักงานที่ใช้มาตรฐานเช่นเดียวกันทั้งองค์กรด้วยความเสมอภาค ไม่มีอคติ นอกจากนี้ยังลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง และมีการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสมและยุติธรรม

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด (An Application of Buddhist Principles in Business Organizational Management: A Case Study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ อาศัยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจโดยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) และศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 ที่ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาในเรื่องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 โดยทำการศึกษาวิจัยที่บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด เลขที่ 496-502 ถนนเพลินจิต ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6102364-5, โทรสาร: 02-6102345-6, E-mail : contact@dcconsultant6s.co.th โดยมีการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางองค์กรธุรกิจจัดให้แก่พนักงานในองค์กร เช่น กิจกรรมตักบาตรพระภิกษุสงฆ์ กิจกรรมทำวัตรเช้า สมานทานศีล 5 เจริญสมาธิภาวนา ฯลฯ เพื่อที่จะทำให้พนักงานเริ่มต้นทำงานด้วยใจเบิกบาน มีสติอยู่กับงานมากขึ้น ตลอดจนพยายามทำทุกกิจกรรมให้เป็นปกติวิสัยของผู้ที่ถือศีล 5 เป็นกิจวัตร และบางกิจกรรมก็ยังเผยแพร่ไปยังประชาชนผู้ที่สนใจทั่วไปที่ต้องการจะเข้าร่วม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เช่น กิจกรรมเรือนธรรมทุกเย็นวันอังคารและเย็นวันพุธ จะมีการนิมนต์พระ

อาจารย์จากวัดต่าง ๆ มาแสดงพระธรรมเทศนา ตลอดจนนั่งปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเรือนธรรมได้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ฯลฯ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาให้เกิดความกระจ่างเฉพาะในเรื่องของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด (An Application of Buddhist Principles in Business Organizational Management: A Case Study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd.) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

2. ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาใช้วิธีศึกษาวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์แบบสรุปประเด็นร่วมกับวิธีศึกษาวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์ของผู้บริหารบริษัท ดี ซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นชาย 10 ท่าน หญิง 6 ท่าน โดยจากการศึกษาวิจัย ได้ผลสรุป ดังนี้

5.1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารองค์กรมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสากลที่ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนานำมาปฏิบัติได้ ตลอดจนเป็นความจริงที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ทั้งยังเป็นที่รวมของสรรพวิชาที่สามารถสอนหลักการขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันจนถึงระดับลึกของจิตใจ

5.1.2 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่าองค์กรธุรกิจมีการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเน้นผลในภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 โดยนำเสนอ (1) ความหมาย (2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ

1. ทศพิธราชธรรม

(1) ความหมาย : ทศพิธราชธรรม คือธรรม 10 ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครอง เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นักปกครองหรือผู้บริหารทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย 1.ทาน (การให้) 2.ศีล (ความประพฤติดีงาม, การรักษาความสุจริต) 3.ปริจจาคะ(การบริจาค) 4.อาชชวะ (ความซื่อตรง) 5.มัททวะ (ความอ่อนโยน) 6. ตปะ(พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส) 7.อักโกธะ (ความไม่โกรธ) 8.อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) 9. ขันติ (ความอดทน) 10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)

(2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ โดยพนักงานในองค์กรมักจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้บริหารในองค์กร ดังนั้น "แบบอย่างที่ดี" ที่มาจากพฤติกรรมของผู้บริหารองค์กรเป็นสิ่งสำคัญมาก ตลอดจนผู้บริหารที่เป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรมมีศีลธรรมจะสามารถสร้างความสามัคคี สร้างการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในองค์กรธุรกิจได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ผู้บริหารไม่ควรใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา และไม่ควรเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งองค์กรที่มีผู้บริหารดังกล่าวจะเป็นองค์กรที่มีอ่อนแอในการบริหารงานภายในองค์กร และโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ย่อมเป็นไปได้ยากมาก เพราะผู้บริหารเป็นผู้สร้างความแตกแยก ความไม่ยุติธรรม ให้เกิดขึ้นในองค์กรเอง ทั้งยังจะส่งผลทำให้ผลงานในภาพรวมไม่ประสบความสำเร็จขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล

2. พรหมวิหาร 4

(1) ความหมาย : พรหมวิหาร 4 แปลว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ซึ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะชวยให้ทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้

อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ประกอบด้วย 1.เมตตา (ความรัก, ความมีน้ำใจ) 2. กรุณา (ความสงสาร) 3. มุทิตา (ความเบิกบาน พลอยยินดี) 4. อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานในองค์กรต่างมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล จะต้องเริ่มจากการที่ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรต้องวางตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งยังให้ความรัก ความมีน้ำใจ และนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ โดยเฉพาะความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต้องมาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีแต่ความรัก อบอุ่นเสมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งการบริหารงานด้วยความเข้าใจและจริงใจย่อมจะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร สร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างกันและกัน พูดคุยกันได้ทุกเรื่องด้วยความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังกัน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ เกิดขึ้นในองค์กร และจากผลการวิจัยพบว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความห่วงใยอย่างเป็นรูปธรรมของการดูแลทุกข์สุขของพนักงานในองค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกว่าองค์กรธุรกิจ นั้น ๆ ไม่ทอดทิ้งพนักงาน ตลอดจนทำให้ลดความกดดันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พนักงานมีปัญหาต่าง ๆ และเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากมาได้ จะทำให้พนักงานยิ่งรักและผูกพันกับองค์กรนั้น ๆ ยิ่งขึ้นไป

3. ศีล 5

(1) ความหมาย : ศีล แปลว่าปรกติ โดยคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติสากลที่มีมาแต่โบราณกาลตลอดจนเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมทั่วไปที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ ศีล 5 ประกอบด้วย ศีลข้อที่ 1. เว้นจากปาณาติบาต (ละเว้นจากการฆ่า ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย) ศีลข้อที่ 2. เว้นจากอทินนาทาน (ละเว้นจากการลักขโมย การเบียดเบียนแย่งชิง การโกง การละเมิดกรรมสิทธิ์ การทำลายทรัพย์สิน หรือการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ มาเป็นของ ๆ ตน ศีลข้อที่ 3. เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร (ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหนอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ) ศีลข้อที่ 4. เว้นจากมุสาวาท (ละเว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการโกหกหลอกลวง เว้นการประทุษร้ายหรือตัดรอนประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วยวาจา) ศีลข้อที่ 5 เว้นจากสุราเมรัย (ละเว้นจากการดื่มน้ำเมาเครื่องดอง และละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ และองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ตลอดจนศีล 5 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ทั้งยังทำให้ผู้ปฏิบัติทำดีเป็นปรกติ และจากผลของการกระทำ ก็ย่อมได้รับแต่สิ่งดี ๆ เป็นผลที่ตามมา เช่น ลูกค้าให้ความไว้วางใจพนักงานในองค์กรทำงานร่วมกันด้วยความสุขทุกฝ่าย ฯลฯ ซึ่งการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ทั้ง 5 ข้อจะส่งผลให้องค์กรธุรกิจสามารถบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. มรรคมีองค์ 8

(1) ความหมาย : หมายถึงทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติโดยตรง เพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความจริงสูงสุดได้ มรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย 1. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) 2. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) 5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 6. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) 8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

(2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าองค์กรธุรกิจมีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งปี เช่น กิจกรรมรายวันโดยการสวดมนต์ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น อารธนาศีล 5 ฝึกสมาธิประจำวัน กิจกรรมรายสัปดาห์เพื่อฟังพระธรรมเทศนาจากพระอาจารย์ ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ และจากผลการวิจัยพบว่าพนักงานในองค์กรธุรกิจต่างมีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิ และเชื่อว่าสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ยังมีประโยชน์อื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น สมาธิช่วยให้สามารถจดจ่ออยู่กับหน้าที่การงานได้เป็นเวลานานยิ่งขึ้น สมาธิก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผลงานออกมาด้วยความประณีต มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของลูกค้า สมาธิก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมาธิช่วยให้มีสติกำกับในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนความประพฤติของตนเองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความผิดพลาดในชีวิตน้อยลง ทำให้ผู้ปฏิบัติใจเย็นมากขึ้น ฯลฯ และจากผลการวิจัยมากมายที่ออกมารองรับว่าการฝึก

สมาธิมีผลดี จึงทำให้องค์กรธุรกิจได้ออกนโยบายรณรงค์ให้พนักงานฝึกสมาธิ (ภาคสมัครใจ ไม่มีการบังคับ) ซึ่งโครงการนี้มีส่วนช่วยในเรื่องการทำงานของพนักงานเป็นอย่างมาก จึงทำให้องค์กรจัดการฝึกอบรมสมาธิอยู่เสมอ ๆ เพื่อนำการฝึกอบรมสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งทำให้ผลงานออกมามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตลอดจนช่วยทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

5. อิทธิบาท 4

(1) ความหมาย : อิทธบาท 4 หมายถึงคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ แบ่งเป็น 4 ประการคือ 1. ฉันทะ (ความพอใจ) 2. วิริยะ (ความเพียร) 3. จิตตะ (ความคิดมุ่งไป) 4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง)

(2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4 ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมประสบผลสำเร็จ โดยความสำเร็จในองค์กรธุรกิจจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหลาย ๆ ส่วนซึ่งพนักงานในองค์กรก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกองค์ประกอบหนึ่ง โดยผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คน ซึ่งวิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่น และต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยการให้พนักงานปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย “อิทธิบาท 4” คือการทำงานด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ ความไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล ซึ่งมีการฝึกฝน อบรมโดยผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นประจำตลอดทั้งปี โดยในช่วงเวลาเหล่านี้จะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่จะฝึกฝน อบรม หล่อหลอม พัฒนาให้พนักงานเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น และจากผลการวิจัยพบว่านิยามความสำเร็จขององค์กรธุรกิจหมายถึงพนักงานทุกคนมีความสุข สนุกในการทำงาน และองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้โดยมีผลประกอบการเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน

6. สังคหวัตถุ 4

(1) ความหมาย : สังคหวัตถุ 4 หมายถึงสิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะ

สังคมใหญ่ที่มีการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากแบ่งออกเป็น 1. ทาน (การให้, การโอบอ้อมอารี) 2. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) 3. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4. สมานนัตตตา (ความมีตนเสมอ)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ ต้องเริ่มต้นปฏิบัติจากผู้บริหารองค์กรก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างให้พนักงานและบุคคลทั่วไปได้เลียนแบบในพฤติกรรมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมสัมมนาจากวิทยากรที่มีชื่อเสียงในหลาย ๆ วงการ ในหลาย ๆ สาขาอาชีพ เพื่อร่วมกันพัฒนาพนักงานในองค์กร มีการร่วมกันจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ รู้จักแบ่งปัน ตลอดจนรู้จักการกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ โดยปลูกฝังให้พนักงานทำเป็นประจำสม่ำเสมอให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กร

7. อคติ 4

(1) ความหมาย : อคติ 4 หมายถึง ความลำเอียง ความเอนเอียงเข้าข้าง การวางตัววางใจที่ไม่เป็นกลาง ความไม่ยุติธรรม แบ่งได้เป็น 4 ประการ คือ 1. เว้นจากฉันทาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะชอบ) 2. เว้นจากโทสาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะไม่ชอบ หรือเกลียดชัง) 3. เว้นจากโมหาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะหลง) 4. เว้นจากภยาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะความกลัว)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการจัดการองค์กรธุรกิจด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติทำให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมขององค์กรที่จะให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ลดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนพนักงานบ่อย ๆ เนื่องจากการลาออก และสามารถรักษาพนักงานที่เก่ง ที่ดี ที่ทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ให้คงอยู่ในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้เป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง และมีการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ยุติธรรม โดยสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี หรือสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด เพื่อผสานความขัดแย้งของพนักงานในองค์กรธุรกิจให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นปกติสุข และจากผลการวิจัยพบว่าเกณฑ์การพิจารณาผลตอบแทนของพนักงานในองค์กรธุรกิจควรยึดหลักการประเมินผลจากการปฏิบัติงานของพนักงาน พฤติกรรมการทำงาน

ร่วมกันกับผู้อื่น พฤติกรรมในการทำความดี มีจิตอาสาในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และพิจารณาตามผลงาน ผลของความก้าวหน้าในการพัฒนางาน พัฒนาศักยภาพของตัวพนักงานเอง โดยใช้มาตรฐานแบบเดียวกันทั้งองค์กรธุรกิจด้วยความยุติธรรม เสมอภาค ไม่มีอคติ

5.2 อภิปรายผลจากการวิจัย

5.2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านต่างเห็นด้วยกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโจฮัน ซี อูริค (Johan C. Aurik) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2547: 21-22,269-270) ที่องค์กรต่าง ๆ พยายามพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันให้สูงมากขึ้นไป ตลอดจนต้องการเป็นเลิศในธุรกิจนั้น ๆ โดยการสร้างผู้นำและมีบุคลากรที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในองค์กรเป็นจำนวนมาก ซึ่งองค์กรธุรกิจจะสร้างเครือข่ายธุรกิจของตัวเองขึ้นมา แล้วบริหารอย่างบูรณาการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยองค์กรเหล่านี้ยังมองไปที่ความยืดหยุ่นและมองไปที่ประสิทธิภาพการทำงานเป็นที่ตั้ง มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับธุรกิจอย่างเนื่อง ตลอดจนต้องรู้จักใช้โอกาสและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลอีกด้วย

ในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการจัดการองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ส่วนประกอบกันตลอดจนต้องอาศัยเวลาในการปรับเปลี่ยนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวัชระ งามจิตรเจริญ (2554: 247-269) ที่พบว่าการปรับแนวคิดของทุนนิยมให้เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรมสามารถนำมาใช้ได้ แต่ต้องการเวลาเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดบางอย่างของทุนนิยมให้ไปกันได้กับแนวคิดทางเศรษฐกิจของพุทธธรรม หรือมีการปรับทุนนิยมให้อ่อนลงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอภิชัย พันธเสน (2544: 54-55,725-727) ที่พบว่าหัวใจสำคัญของพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตตามเส้นทางสายกลาง คือการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยมุ่งเน้นสันติสุข ความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม ความอยู่เย็นเป็นสุขของบุคคล การประสบความก้าวหน้าของชีวิตทางโลกโดยหลักการนี้นำไปสู่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ คือ แทนที่จะเน้นผลลัพธ์จากจุดสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง(extreme point) ไม่ว่าจุดต่ำสุด (minimization) หรือจุดสูงสุด (maximization) มาเป็นการเน้นจุดที่ดีที่สุด (optimization) ที่สังคมพึงได้รับสอดคล้องกับผลการวิจัยของเชิดชาย ธีรัทธานนท์ (2531: 64) ที่พบว่าความสำนึกของนักธุรกิจ

ที่ดีคือ 1.แสวงหาทรัพย์สมบัติอย่างไร เอาเปรียบหรือไม่ จะทารุณข่มขี่ผู้อื่นหรือไม่ 2. เมื่อได้ทรัพย์สมบัติแล้วทำอย่างไร เป็นต้นว่าจะใช้จ่ายอย่างไร เลี้ยงตัวเองและจุนเจือสังคมอย่างไร ใช้ทำความดีอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมบ้าง 3.ท่าทีของจิตใจอันมีต่อทรัพย์สินนั้นเป็นอย่างไร นั้นคือรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์อย่างไร เป็นต้นว่า หลงใหล มัวเมา ตกเป็นทาสหรือเป็นนายของทรัพย์นั้นหรือไม่ ฯลฯ

5.2.2 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเป็นไปในหลากหลายมิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยแบ่งตามหมวดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ

1.ทศพิธราชธรรม

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมเป็นหลักคำสอนเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าบทบาทของการเป็นผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่จะต้องมีหน้าที่ดูแลพนักงานในองค์กรและร่วมรับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์กรธุรกิจ ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบด้าน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ภายใต้เงื่อนไขของการยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัสเซลล์ แอล เอคคอฟฟ์ (Russel L. Ackoff) (อ้างถึงในก้องเกียรติ โอภาสวงการ, 2528 : 176-177) ที่กล่าวว่าองค์กรคือ ระบบที่มีจุดมุ่งหมาย มีการแบ่งแรงงานกัน โดยแต่ละคนที่ใช้แรงงานมีจุดมุ่งหมายด้วยกันทุกคน การที่คนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายทำให้พวกเขามี “จุดหมายปลายทาง” (ผลลัพธ์ที่ต้องการนั่นคือ จุดประสงค์) และ “วิธีการกระทำ” (เส้นทางที่เลือกใช้) ซึ่งวิธีการกระทำเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุดิบ (สิ่งที่ป้อนเข้าไป) เพื่อผลิตผลลัพธ์หรือการบริหารที่ต้องการ (สิ่งที่ผลิตออกมา) โดยหวังว่าสิ่งที่ผลิตออกมาจะมีคุณค่าเหนือกว่าสิ่งที่ป้อนเข้าไป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าหากผู้บริหารเป็นผู้นำที่ดีหรือเป็นผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม และนำหลักคำสอนหมวดทศพิธราชธรรมมาบูรณาการ ย่อมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง ตลอดจนสร้างความเป็น

ธรรมต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้จากผลการวิจัยยังพบว่าพนักงานในองค์กรธุรกิจยังต้องการให้ผู้บริหารที่มีตำแหน่งเหนือตนปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมเพื่อการเป็น “แบบอย่างที่ดี” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโอลิเวอร์ เชลดอน (Oliver Sheldon) (อ้างถึงในสุรพล สุยะพรหมและคณะ, 2555: 17,27) ในปรัชญาของการจัดการ (The Philosophy of Management) ว่าด้วยเรื่องการจัดการบนความรับผิดชอบขององค์กรต่อสังคมอันถือว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกองค์กรจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งเรียกว่า CSR (Cooperated Social Responsibility) ซึ่งแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารควรประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีขององค์กร เพื่อนำองค์กรให้ปฏิบัติในหนทางที่เพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันก็จะต้องให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย และผลที่ตามมาย่อมจะทำให้พนักงานเคารพ ยกย่อง ชื่นชม ยำเกรง ตลอดจนเลียนแบบในพฤติกรรมที่ดีของผู้บริหารองค์กรธุรกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของสตีเฟ่น พี ร็อบบิ้นส์ (Stephen P. Robbins) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2552 : 20-26) ที่กล่าวว่าสิ่งสำคัญของผู้นำองค์กรคือการเป็นต้นแบบของทุกคน พนักงานย่อมเลียนแบบพฤติกรรมและทัศนคติของผู้นำ โดยพวกพนักงานจะเฝ้าดูสิ่งที่ผู้บริหารกระทำจากนั้นก็จะเลียนแบบ หรืออาจดัดแปลงไปบ้างเล็กน้อย และเมื่อใดก็ตามที่คำพูดหรือการกระทำขัดแย้งกัน คนส่วนใหญ่มักจะเชื่อในสิ่งที่เห็นจากพฤติกรรมมากกว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยพบว่าหากผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างเต็มที่และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ก็จะทำให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เช่นกัน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ กับผู้บริหารระดับเหนือตนในทุก ๆ เรื่อง และจากเหตุปัจจัยดังกล่าว ย่อมส่งผลทำให้องค์กรขับเคลื่อนในทิศทางที่ดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนประสบความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2551 : 240-241) ที่ได้อธิบายหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมไว้ว่าเป็นธรรมของนักปกครอง โดยผู้ปกครองหรือผู้บริหารที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนหมวดนี้ต้องมีความเสียสละทั้งทรัพย์สินสิ่งของและความสุขสำราญส่วนตน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีความประพฤติที่ดีงาม มีอัธยาศัยดี สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ (2529 : 96-106) ที่กล่าวว่าผู้นำที่ดีจะมีจิตใจที่สูงส่งโดยแสดงออกด้วยความอ่อนโยน ไม่จองหอง ไม่เย่อหยิ่ง ไม่หยาบกระด้าง ไม่หลงระเริงอำนาจ มีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ เพื่อรักษากิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่างที่ดี พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่น อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพียรพยายามจนกิจนั้น ๆ สำเร็จบริบูรณ์

2. พรหมวิหาร 4

จากการศึกษาผลการวิจัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดพรหมวิหาร 4 พบว่าเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ระบุชี้ชัดว่าผู้บริหารองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีเป็นลำดับแรก โดยพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจก่อนอื่น และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดพรหมวิหาร 4 มาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุดควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับบุคคล (ISR : Individual Social Responsiblity) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศิล) (2546 : 11-36) ที่พบว่า “ เมตตา” คือความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมโลก เป็นความรักที่บริสุทธิ์ เป็นความรักที่เกิดจากปัญญาอันสุขุมลุ่มลึก เป็นความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ไม่หวังผลตอบแทน พร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่เพื่อนร่วมโลก ดีใจ เบิกบานใจที่ได้แผ่ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดีไปให้แก่เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ซึ่งผู้คนในโลกควรจะพัฒนาตนให้มีความรักประเภทนี้ให้มาก ๆ เพื่อความสุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก “กรุณา” คือ ความสงสารคิดจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ โดยกรุณาแท้ หรือกรุณาที่เป็นกุศลได้กระตุ้นเตือนให้ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ให้พ้นจากความเดือดร้อน ส่วนจะช่วยได้ขนาดไหนนั้น จิตใจของผู้กรุณาย่อมมีแต่ความเบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่นข้องหมองใจ เสียใจ แม้บางครั้งจะพยายามช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์อย่างเต็มที่แล้วแต่ช่วยเหลือเขาไม่ได้เลย ก็จะไม่รูสึกเดือดเนื้อร้อนใจ โดยคิดเพียงว่าตนเองทำดีที่สุดแล้ว อันเนื่องมาจากกรุณาที่แท้ ซึ่งเป็นมหากุศล “มุทิตา” แปลว่าความพลอยยินดี ซึ่งมุทิตาแท้คือมุทิตาที่เป็นกุศล ได้แก่มุทิตาของผู้ที่เมื่อประสบพบเห็นคนผู้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ หรือผู้ที่กำลังกระทำคุณงามความดีอยู่ ก็มีความรู้สึกพลอยยินดีไปกับเขาด้วย ไม่จำกัดว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเป็นพ่อแม่ญาติพี่น้อง รู้จัก หรือไม่รู้จัก รวมถึงคนที่เป็นศัตรูกันก็สามารถพลอยยินดีต่อความสำเร็จของเขาเหล่านั้นได้ ซึ่งท่านผู้เจริญมุทิตาแท้จะมีผลสภาพจิตใจที่เบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่นมัว อันเนื่องมาจากมุทิตาแท้นั้นมีสภาพเป็นมหากุศล “อุเบกขา” คือความวางเฉย โดยอุเบกขาแท้จะประกอบด้วยปัญญาของท่านผู้บำเพ็ญเพียรที่เจริญไปโดยการกระทำไว้ในใจว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของของตน เขาทำกรรมอันใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาจักเป็นผู้รับผลของกรรมอันนั้น ส่วนอุเบกขาเทียมนั้นเกิดขึ้นเพราะอาศัยกิเลสคือความไม่รู้ เป็นการแสดงอาการเฉยแบบโง่ ๆ ซึ่งเป็นการแสดงความวางเฉยในสถานการณ์ที่ไม่ควร โดยท่านที่เจริญอุเบกขาแท้นั้น เมื่อบำเพ็ญแล้ว ตนเองจะมีความสุขพร้อมกับดำรงรักษาความถูกต้องไว้ได้อย่างแท้จริง และยังสามารถดำรงรักษาความยุติธรรมไว้ได้ ไม่ลำเอียง ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก ทั้งยังสามารถดำรงรักษาความถูกต้อง ถูกกฎหมาย กฎระเบียบของสังคม

3.ศีล 5

จากการศึกษาผลการวิจัยผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ประกอบธุรกิจซึ่งต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา มนุษย์ต้องปฏิบัติตามหลักศีล 5 จึงจะชื่อว่าเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ อีกทั้งอานิสงส์ของศีล 5 จะเป็นเกราะช่วยป้องกันและนำมาซึ่งความเจริญขององค์กร หากการประกอบธุรกิจซึ่งเป็นที่รวมของมนุษย์ที่เคร่งครัดต่อศีล 5 จะยิ่งก่อให้เกิดการประสานประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์ (2555 : 121) ที่ได้อธิบายความหมายของศีลว่าหมายถึง “ปกติ” โดยธรรมชาติของมนุษย์ขณะเป็นทารกอยู่ในครรภ์ของมารดาจะมีศีล หรือความปกติที่สมบูรณ์ เพราะปราศจากการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนทุกประการ ความปกติของมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่ร่างกายของทารก ได้แตกแขนงเป็นปัญจสาขา คือกิ่งก้านห้าประการ ได้แก่ส่วนศรีษะ 1 แขน 2 และขา 2 ปัญจสาขาที่เริ่มต้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาเป็นนิมิตบ่งบอกให้รู้ว่ามนุษย์จะต้องมีศีลห้าติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ดังนั้นจึงจำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีศีลห้าเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ่ (2542: 12-15) ที่พบว่าสำหรับคนทั่วไปแม้ผู้ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกระทำผิดศีลย่อมผิดจากธรรมดา คือได้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ การผิดศีลคือผิดปกติ เป็นที่ตั้งแห่งความยุ่งยากลำบาก ซึ่งค่าของศีลมีค่าเป็นที่ตั้งของจิตอันแน่วแน่ เพราะจิตที่แน่วแน่แล้วจะเป็นที่ตั้งแห่งการเห็น-การรู้-การเข้าใจสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง นอกจากนี้จากผลงานวิจัยพบว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานในองค์กรธุรกิจและบุคคลทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม เหตุเนื่องจากเป็นคำสอนที่เน้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สอนให้เราไม่คิดร้าย ทำร้ายผู้อื่น และใช้ชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาสง่า พลสงคราม (2542 : 13) ที่พบว่าศีล 5 เป็นข้อกำหนดความประพฤติของมนุษย์ที่จะทำให้สังคมมนุษย์อยู่กันโดยปกติสุข “ศีล” เป็นหลักปฏิบัติสากลที่ว่าด้วยการอยู่รวมกันของมนุษยชาติ เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิมครั้งบุราณกาลจนสืบเนื่องมาถึงยุคปัจจุบัน

4. มรรคมีองค์ 8

จากการศึกษาผลการวิจัยผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ โดยได้มีการสอดแทรกอยู่ในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ขององค์กรธุรกิจที่จัดทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ทำให้พนักงานทำงานด้วยความสบายใจ จิตใจผ่องใส ทำให้ทำงานอย่าง

มีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยขัดเกลาความคิดและจิตใจของพนักงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเดือน คำดี (2541 :150) ที่กล่าวไว้ว่า มรรคมีองค์ 8 เป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติโดยตรง เพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความจริงสูงสุดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระภาวนาวิริยคุณ (2553 : 73-90) ที่กล่าวว่ามรรคมีองค์ 8 เป็นแม่บทให้ถึงความดับทุกข์ของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายและเป็นธรรมแม่บทแห่งการปฏิบัติเพื่อพัฒนา กาย วาจา และใจของบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ ซึ่งการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 แบบบูรณาการอุปมาเหมือนกับการตำน้ำพริกรสเด็ด ที่จะต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ครบทั้ง 8 อย่าง และต้องปฏิบัติตามหลัก 5 ประการ ได้แก่ ครบข้อ พร้อมกัน สมบูรณ์แบบ ได้สัดส่วน ต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดเป็นนิสัยปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 เป็นกิจวัตรตลอดชีวิต

5. อิทธิบาท 4

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “อิทธิบาท 4” เป็นหลักธรรมหมวดเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจจนสามารถอธิบายเนื้อความภาคทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ภาคปฏิบัติได้โดยละเอียด โดยได้ให้ความหมาย “อิทธิบาท 4” ว่าหมายถึงหลักธรรมที่ทำให้ถึงซึ่งความสำเร็จ ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียรพยายาม (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ความไตร่ตรอง พิจารณา หาเหตุและผล (วิมังสา) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมฤดี ดีวรรณวงศ์ (2551: 13-32) ที่พบว่าอิทธิบาทเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพทั้งยังเป็นเครื่องมือช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปโดยปราศจากอุปสรรค ตั้งแต่ต้นจนถึงเป้าหมายคือความสำเร็จ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย “ฉันทะ” หมายความว่ารักงานของตน พอใจในงานที่ตนทำซึ่งเป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่องาน ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงาน โดยในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า “ฉันทะ” สามารถปลุกเร้า ปลูกฝัง และสร้างขึ้นได้ “วิริยะ” หมายถึงความบากบั่น ความกล้าแข็ง ความพยายามเพื่อจะกระทำกิจบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี “จิตตะ” หมายถึงการหมั่นตรวจตราดูแล เอาใจจ่อไว้กับงาน ของตน อุทิศตัวอุทิศใจให้กับงานที่ทำ โดยจิตตะมีประโยชน์เนื่องจากเรื่องการทำงานนั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ เพราะงานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรสภาพไปผิดจากที่ผู้ทำคาดการณ์ไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ ถ้ามีจิตตะต้องเอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอแล้วก็จะแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันที “วิมังสา” หมายถึงการใช้ปัญญาประกอบการทำงาน หมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง ซึ่งเป็นการทำอย่างละเอียด รอบคอบ รัดกุม ไม่ว่าจะเป็นส่วนงานเล็ก ๆ หรือส่วนงานใหญ่ ๆ ต้องใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อให้ชิ้นงานต่าง ๆ สมบูรณ์แบบที่สุด

6. สังคหวัตถุ 4

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการจัดการธุรกิจจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ซึ่งส่งผลให้เกิดความสุขในการทำงาน นอกจากนี้จากผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนนี้ช่วยให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ มีสิ่งใดที่แบ่งปันกันได้ก็จะแบ่งปันกันตั้งแต่การให้แบบเป็นรูปธรรม เช่น วัตถุ สิ่งของ ตลอดจนการให้แบบเป็นนามธรรม เช่น รู้จักกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอรศิริ เกตุศรีพงษ์ (2550 : 43-46) ที่พบว่า สังคหวัตถุ 4 คือสิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน แบ่งเป็น 4 ประการ คือ “ทาน”คือการแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้การทำงานเป็นการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอกและการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายในซึ่งเป็นเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) “ปิยวาจา” หมายถึงคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน น่าฟัง พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน “อัตถจริยา” คือการแบ่งปันความรู้ โดยหากองค์กรใด สามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อัตถจริยา” แล้วก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน “สมานนัตตตา” คือการมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความจริงใจต่อกัน การมีความไว้วางใจกันเชื่อใจซึ่งกันและกัน (Trust) โดย ”สมานนัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้พนักงานในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าองค์กรธุรกิจได้สนับสนุนให้พนักงานในองค์กรมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนหมวดสังคหวัตถุ 4 อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กรจนกลายเป็นองค์กรแห่งความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของมณีนุช ไพรดี (2552:26) ที่พบว่าปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทำงานร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข คือ “วัฒนธรรมความภักดี 5 ใจ” (Wheel of WHIPS) ประกอบด้วย

1. ความเต็มใจ	=	Willingness
2. ความสุขใจ สบายใจ	=	Happiness
3. ความตั้งใจ	=	Intent
4. ความภูมิใจ	=	Pride
5. ความร่วมใจ	=	Synergy

7. อคติ 4

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กรธุรกิจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าจากการทำงานร่วมกันของพนักงานก็อาจมีความขัดแย้งได้ตลอดเวลา พนักงานในองค์กรจึงควรมีความอดทน อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกันเป็นลำดับแรก และควรมีการให้อภัยซึ่งกันและกัน เอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นสิ่งสำคัญในลำดับต่อมา ซึ่งวิธีการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กรคือการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ยุติธรรม และเสมอภาค พร้อมทั้งรู้จักหันหน้าเข้าหากัน เพื่อหาทางปรับความเข้าใจกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อผสานความขัดแย้งให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างปกติสุขและบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแพทริก เลนซิโอนี่ (Patrick Lencioni) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2546 : 110-132) พบว่าผู้บริหารองค์กรหรือซีอีโอต้องบริหารจัดการกับความขัดแย้งต่าง ๆ ให้เหมาะสมลงตัว ซึ่งความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 1. ความขัดแย้งที่เกิดจากงาน 2. ความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการทำงาน 3. ความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ โดยความขัดแย้งที่เกิดจากงานและความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการทำงานในระดับปฏิบัติการ มักจะมีประโยชน์ต่อองค์กร นอกจากนั้นแล้วยังมีหลักฐานแสดงอีกว่า ความขัดแย้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลผลิต โดยความขัดแย้งสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของการตัดสินให้ดีขึ้น ช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ เร่งเร้าความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นของพนักงานคนอื่น ๆ ภายในองค์กร ความขัดแย้งจะเป็นสื่อกลางให้ปัญหาถูกเปิดเผยออกมาและความตึงเครียดคลี่คลายลง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการประเมินตนเองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี ความขัดแย้งด้านสติปัญญาจะทำให้เกิดการวิจัยและพัฒนาอย่างมีประสิทธิผลสูงสุด ผู้บริหารองค์กรหรือซีอีโอจึงต้องรู้จักกระตุ้นให้พนักงานใต้บังคับบัญชากล้าที่จะแสดงออกถึงความเห็นที่แตกต่างหรือความเห็นที่ขัดแย้งจากความเห็นของผู้บริหาร เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นอีกประการหนึ่งของการพัฒนางานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น การเปิดโอกาสให้พนักงานในองค์กรได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ตลอดจนการประชุมที่เต็มไปด้วยข้อถกเถียง ข้อขัดแย้ง ถือเป็นความก้าวหน้าอย่างหนึ่งขององค์กร ซึ่งผู้บริหารองค์กรหรือซีอีโอต้องสุขุม อดทน และต้องตัดสินทุกเรื่องด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่พบว่าวิธีบริหารจัดการความขัดแย้งจะต้องตัดสินเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ เพื่อให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมของทีมผู้บริหารองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮ.นิกฮูกี้ (2555, 73-75) ที่กล่าวว่า “อคติ” เป็นเชื้อร้ายสำคัญที่จะทำลายองค์กรให้ย่อยยับ ถ้าผู้บริหารมีอคติกับพนักงานจะบ่อนทำลายน้ำใจพนักงาน ทำให้พนักงานเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ไม่แน่ใจในสวัสดิภาพการทำงานของตน เกิดการไม่ปกป้อง

ผลประโยชน์ให้องค์กร มีใจออกห่างและจะลาออกไป ซึ่งผู้บริหารองค์กรที่มีอคติเท่ากับทำลายตนเอง การงานก็ไม่เจริญ สุดท้ายองค์กรอาจปิดตัวลงในที่สุด

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าหลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรมเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัวเช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการพิจารณาตามองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. ตำแหน่งหน้าที่ 2. อายุงาน 3. ความสามารถ 4. ความดี นอกจากนี้จากผลการวิจัยพบว่าควรจัดให้มีการประเมินผลงานบ่อย ๆ จากผู้อื่นที่วางตนเป็นกลาง และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในแผนกนั้น ๆ ขององค์กรเข้ามาตรวจสอบและประเมินผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสตีเฟ่น พี ร็อบบิ้นส์ (Steven P. Robbins) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2552 : 222-227) ที่กล่าวถึงทฤษฎีการสรุปเหตุผล (Attribute Theory) ว่าด้วยการประเมินผลงานแบบ 360 องศา ซึ่งเป็นการประเมินผลงานรอบด้าน โดยการแสวงหาข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งที่มา เช่น เพื่อนร่วมทีม ลูกค้า ตลอดจนองค์กรห้างร้านต่าง ๆ ที่พนักงานผู้นั้นเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งโดยปกติพนักงานแต่ละคนจะใช้ผู้ประเมินผล 8-12 คน ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและค้นพบว่าทฤษฎีการสรุปเหตุผล (Attribute Theory) ว่าด้วยการประเมินผลงานแบบ 360 องศานี้ทำให้เกิดผลดี เที่ยงตรงและยุติธรรมต่อทุกฝ่าย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาประโยชน์ในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรมโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการวิจัย

5.3.2 ควรมีการนำผลงานวิจัยที่แล้วเสร็จมาเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือขนาดที่สะดวกพกพา ฯลฯ เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ตระหนักและให้ความสำคัญในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กร

5.3.3 ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กับพนักงานเพื่อให้สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด

AN APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN BUSINESS ORGANIZATONAL MANAGEMENT: A CASE STUDY OF DC CONSULTANTS AND MARKETING COMMUNICATIONS LTD.

ดาเรศ สุเพียร 5436230 SHCR/M

ศศ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์, DBA., Ph.D., กังวล คัชชิมา, ศศ.ด. อำนาจ ยอดทอง, พธ.ด,, กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน, Ph.D.,

บทสรุปแบบสมบูรณ์

1. บทนำ (Introduction)

กระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมประเทศไทยในปัจจุบัน ทำให้องค์กรธุรกิจได้เปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมาก โดยลักษณะสำคัญขององค์กรธุรกิจในปัจจุบันคือการย่อโลกทั้งโลกให้เล็กลง มีการติดต่อเชื่อมโยงกันทั่วทั้งโลกอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาสั้น ๆ ทำให้เกิดการกระจายอำนาจและเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในองค์กรทั่วไป ซึ่งรวมถึงองค์กรธุรกิจที่จำเป็นจะต้องจัดการองค์กรเพื่อหวังผลกำไรควบคู่กับการบริหารงานโดยมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวัชระ งามจิตรเจริญ(2554: 349-355) ที่พบว่านอกจากพุทธธรรมจะมีคำสอนหรือแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สามารถนำไปใช้ในด้านต่างๆ ได้แล้ว นักธุรกิจจำนวนมากได้นำพุทธธรรมไปใช้จริงในการดำเนินการธุรกิจของตนซึ่งทำให้เกิดผลดีต่อธุรกิจของตนแทบทุกคน และแนวคิดในการนำพุทธธรรมไปใช้จริงในการดำเนินการธุรกิจของนักธุรกิจเหล่านี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงแล้วก็มีประเด็นที่น่าสนใจและผู้อื่นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน แม้ในสังคมทุนนิยมปัจจุบันจะมีความเห็นแก่ตัว การแข่งขันและการเอารัดเอาเปรียบกันอยู่มาก แต่พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจด้านต่างๆ ยังสามารถนำมาใช้

ได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมคือโดยการปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ ซึ่งนอกจากจะไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ธุรกิจที่นำพุทธธรรมมาใช้แล้ว ยังกลับทำให้เกิดผลดีต่อธุรกิจเหล่านั้นอีกด้วย เพราะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งบางครั้งดูจะมากกว่าการไม่นำพุทธธรรมมาใช้เสียอีก แม้จะไม่ได้เน้นกำไร แต่กลับได้กำไรมาก เพราะการดำเนินธุรกิจบนฐานของพุทธธรรมทำให้พนักงานพร้อมใจกันทำงานอย่างทุ่มเท และพนักงานมีความรักและความซื่อสัตย์ต่อบริษัท อีกทั้งภาพลักษณ์ของบริษัทในสายตาของประชาชนผู้บริโภคก็เป็นภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือและน่าสนับสนุนส่งผลให้มีผู้เข้ามาเป็นลูกค้ามากขึ้น การนำพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยมจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และควรแก่การสนับสนุนอย่างยิ่ง ซึ่งงานวิจัยนี้จะศึกษาผ่านกรณีศึกษาของบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งผู้นำนโยบายนี้คือคุณดนัย จันทร์เจ้าฉาย ประธานเจ้าหน้าที่บริหารองค์กรธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธนิษฐา รัตนะ (2553: 25-29) ที่พบว่าฆราวาสผู้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดคือคุณดนัย จันทร์เจ้าฉาย

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ทำให้เกิดความเข้าใจทั้งแนวคิด หลักการและวิธีการจัดการงานภาคปฏิบัติตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์รอบด้าน ทั้งต่อตนเอง สังคมส่วนรวม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม ฯลฯ ตลอดจนเป็นแนวทางในการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของบุคคลทั่วไปที่จะมาสืบค้นต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย (Objectives)

1. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

2. ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

3. ขอบเขตการดำเนินการวิจัย (Scopes)

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาของผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ต

ติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด จำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่านและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจคือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4

ขอบเขตด้านประชากรของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัดจำนวน 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่าน

ขอบเขตด้านสถานที่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด เลขที่ 496-502 อาคารอัมรินทร์พลาซ่า ชั้น 22 ถนนเพลินจิต ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6102364-5, โทรสาร: 02-6102345-6, E-mail : contact@dcconsultants.co.th

4. ระเบียบวิธีการวิจัย (Methods)

การศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจกรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด (An application of Buddhist principles in business organizational management: A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd.) ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ 2539 และพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ (สยามรฏฐสฺส เตปิฎกำ) พ.ศ 2525 พร้อมทั้งอรรถกถาที่เกี่ยวข้องในเรื่องของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 และได้ศึกษาเอกสารทุติยภูมิจากวรรณกรรมหรือเอกสารวิชาการ เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 และที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทั่วไป การจัดการองค์กรธุรกิจเอกชน ตลอดจนวิธีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

4.2 การสัมภาษณ์

การวิจัยภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลใน บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด เลขที่ 496-502 ถนนเพลินจิต ลุมพินี ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์: 02-6102364-5, โทรสาร: 02-6102345-6, E-mail : contact@dcconsultants.co.th โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้บริหาร 16 ท่าน แบ่งเป็นหญิง 10 ท่าน ชาย 6 ท่านโดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (รหัสโครงการวิจัย MU-SSIRB: 2013/292.0309 (B1) วันที่ 21 ตุลาคม 2556) โดยผู้วิจัยใช้เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์

4.3 การรวบรวมข้อมูล

4.3.1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือ เอกสาร วารสาร รายงาน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.3.2 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่น จำกัด และทำการจดบันทึก ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล หลังจากนั้นเรียบเรียงข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลไปทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.4 .1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร

หลังจากรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารในเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์การธุรกิจ

4.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบจับประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. ผลการศึกษา (Results)

5.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารองค์กรมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสากลที่ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนานำมาปฏิบัติได้ ตลอดจนเป็นความจริงที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ทั้งยังเป็นที่รวมของสรรพวิชาที่สามารถสอนหลักการขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันจนถึงระดับลึกของจิตใจ

5.2 ผลการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษางานวิจัยครั้งนี้พบว่าองค์กรธุรกิจมีการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเน้นผลในภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 โดยนำเสนอ (1) ความหมาย (2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ

1. ทศพิธราชธรรม

(1) ความหมาย : ทศพิธราชธรรม คือธรรม 10 ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครอง เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นักปกครองหรือผู้บริหารทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย 1.ทาน (การให้) 2.ศีล (ความประพฤติดีงาม, การรักษาความสุจริต) 3.ปริจจาคะ(การบริจาค) 4.อาชชวะ (ความซื่อตรง) 5.มัททวะ (ความอ่อนโยน) 6. ตปะ(พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส) 7.อักโกธะ (ความไม่โกรธ) 8.อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) 9. ขันติ (ความอดทน) 10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)

(2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ โดยพนักงานในองค์กรมักจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้บริหารในองค์กร ดังนั้น "แบบอย่างที่ดี" ที่มาจากพฤติกรรมของผู้บริหารองค์กรเป็นสิ่งสำคัญมาก ตลอดจนผู้บริหารที่เป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมจะสามารถสร้างความสามัคคี สร้างการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในองค์กรธุรกิจได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ผู้บริหารไม่ควรใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา และไม่ควรเห็น

ประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งองค์กรที่มีผู้บริหารดังกล่าวจะเป็นองค์กรที่มีอ่อนแอในการบริหารงานภายในองค์กร และโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ย่อมเป็นไปได้ยากมาก เพราะผู้บริหารเป็นผู้สร้างความแตกแยก ความไม่ยุติธรรม ให้เกิดขึ้นในองค์กรเอง ทั้งยังจะส่งผลทำให้ผลงานในภาพรวมไม่ประสบความสำเร็จ ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล

2. พรหมวิหาร 4

(1) ความหมาย : พรหมวิหาร 4 แปลว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ซึ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะชวยให้ทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ประกอบด้วย 1.เมตตา (ความรัก, ความมีน้ำใจ) 2. กรุณา (ความสงสาร) 3. มุทิตา (ความเบิกบาน พลอยยินดี) 4. อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานในองค์กรต่างมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล จะต้องเริ่มจากการที่ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรต้องวางตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งยังให้ความรัก ความมีน้ำใจ และนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ โดยเฉพาะความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต้องมาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีแต่ความรัก อบอุ่นเสมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งการบริหารงานด้วยความเข้าใจและจริงใจย่อมจะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร สร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างกันและกัน พูดคุยกันได้ทุกเรื่องด้วยความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังกัน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ เกิดขึ้นในองค์กร และจากผลการวิจัยพบว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความห่วงใยอย่างเป็นรูปธรรมของการดูแลทุกข์สุขของพนักงานในองค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกว่าองค์กรธุรกิจ นั้น ๆ ไม่ทอดทิ้งพนักงาน ตลอดจนทำให้ลดความกดดันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พนักงานมีปัญหาต่าง ๆ และเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากมาได้ จะทำให้พนักงานยิ่งรักและผูกพันกับองค์กรนั้น ๆ ยิ่งขึ้นไป

3. ศีล 5

(1) ความหมาย : ศีล แปลว่าปรกติ โดยคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นหลักปฏิบัติสากลที่มีมาแต่โบราณกาลตลอดจนเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมทั่วไปที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ ศีล 5 ประกอบด้วย ศีลข้อที่ 1. เว้นจากปาณาติบาต (ละเว้นจากการฆ่า ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย) ศีลข้อที่ 2. เว้นจากอทินนาทาน (ละเว้นจากการลักขโมย การเบียดเบียนแย่งชิง การโกง การละเมิดกรรมสิทธิ์ การทำลายทรัพย์สิน หรือการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ มาเป็นของ ๆ ตน ศีลข้อที่ 3. เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร (ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหนอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ) ศีลข้อที่ 4. เว้นจากมุสาวาท (ละเว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการโกหกหลอกลวง เว้นการประทุษร้ายหรือตัดรอนประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วยวาจา) ศีลข้อที่ 5 เว้นจากสุราเมรัย (ละเว้นจากการดื่มน้ำเมาเครื่องดอง และละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ และองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ตลอดจนศีล 5 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ทั้งยังทำให้ผู้ปฏิบัติทำดีเป็นปรกติ และจากผลของการกระทำ ก็ย่อมได้รับแต่สิ่งดี ๆ เป็นผลที่ตามมา เช่น ลูกค้าให้ความไว้วางใจพนักงานในองค์กรทำงานร่วมกันด้วยความสุขทุกฝ่าย ฯลฯ ซึ่งการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ทั้ง 5 ข้อจะส่งผลให้องค์กรธุรกิจสามารถบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. มรรคมีองค์ 8

(1) ความหมาย : หมายถึงทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดนี้เป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติโดยตรง เพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความจริงสูงสุดได้ มรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย 1. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) 2. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) 5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 6. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) 8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

(2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่า องค์กรธุรกิจมีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งปี เช่น กิจกรรมรายวันโดยการสวดมนต์ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น อารธนาศีล 5 ฝึกสมาธิประจำวัน กิจกรรมรายสัปดาห์เพื่อฟังพระธรรมเทศนาจากพระอาจารย์ ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ และจากผลการวิจัยพบว่าพนักงานในองค์กรธุรกิจต่างมีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิ และเชื่อว่าสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้ยังมีประโยชน์อื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น สมาธิช่วยให้สามารถจดจ่ออยู่กับหน้าที่การงานได้เป็นเวลานานยิ่งขึ้น สมาธิก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผลงานออกมาด้วยความประณีต มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของลูกค้า สมาธิก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมาธิช่วยให้มีสติกำกับในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนความประพฤติของตนเองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความผิดพลาดในชีวิตน้อยลง ทำให้ผู้ปฏิบัติใจเย็นมากขึ้น ฯลฯ และจากผลการวิจัยมากมายที่ออกมารองรับว่าการฝึกสมาธิมีผลดี จึงทำให้องค์กรธุรกิจได้ออกนโยบายรณรงค์ให้พนักงานฝึกสมาธิ (ภาคสมัครใจ ไม่มีการบังคับ) ซึ่งโครงการนี้มีส่วนช่วยในเรื่องการทำงานของพนักงานเป็นอย่างมาก จึงทำให้องค์กรจัดการฝึกอบรมสมาธิอยู่เสมอ ๆ เพื่อนำการฝึกอบรมสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งทำให้ผลงานออกมามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตลอดจนช่วยทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

5. อิทธิบาท 4

(1) ความหมาย : อิทธบาท 4 หมายถึงคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ แบ่งเป็น 4 ประการคือ 1. ฉันทะ (ความพอใจ) 2. วิริยะ (ความเพียร) 3. จิตตะ (ความคิดมุ่งไป) 4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง)

(2) ผลของการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4 ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมประสบผลสำเร็จ โดยความสำเร็จในองค์กรธุรกิจจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหลาย ๆ ส่วนซึ่งพนักงานในองค์กรก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกองค์ประกอบหนึ่ง โดยผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คน ซึ่งวิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่น และต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยการให้พนักงานปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย “อิทธิบาท 4” คือการทำงานด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ ความไตร่ตรอง

พิจารณาหาเหตุผล ซึ่งมีการฝึกฝน อบรมโดยผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นประจำตลอดทั้งปี โดยในช่วงเวลาเหล่านี้จะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่จะฝึกฝน อบรม หล่อหลอม พัฒนาให้พนักงานเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น และจากผลการวิจัยพบว่านิยามความสำเร็จขององค์กรธุรกิจหมายถึงพนักงานทุกคนมีความสุข สนุกในการทำงาน และองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้โดยมีผลประกอบการเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน

6. สังคหวัตถุ 4

(1) ความหมาย : สังคหวัตถุ 4 หมายถึงสิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะสังคมใหญ่ที่มีการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากแบ่งออกเป็น 1. ทาน (การให้, การโอบอ้อมอารี) 2. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) 3. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4. สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ ต้องเริ่มต้นปฏิบัติจากผู้บริหารองค์กรก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างให้พนักงานและบุคคลทั่วไปได้เลียนแบบในพฤติกรรมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมสัมมนาจากวิทยากรที่มีชื่อเสียงในหลาย ๆ วงการ ในหลาย ๆ สาขาอาชีพ เพื่อร่วมกันพัฒนาพนักงานในองค์กร มีการร่วมกันจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ รู้จักแบ่งปัน ตลอดจนรู้จักการกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ โดยปลูกฝังให้พนักงานทำเป็นประจำสม่ำเสมอให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กร

7. อคติ 4

(1) ความหมาย : อคติ 4 หมายถึง ความลำเอียง ความเอนเอียงเข้าข้าง การวางตัววางใจที่ไม่เป็นกลาง ความไม่ยุติธรรม แบ่งได้เป็น 4 ประการ คือ 1. เว้นจากฉันทาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะชอบ) 2. เว้นจากโทสาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะไม่ชอบ หรือเกลียดชัง) 3. เว้นจากโมหาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะหลง) 4. เว้นจากภยาคติ (ละเว้นจากความลำเอียงเพราะความกลัว)

(2) ผลการปฏิบัติในองค์กรธุรกิจ : จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการจัดการองค์กรธุรกิจด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติทำให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมขององค์กรที่จะให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ลดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนพนักงานบ่อย ๆ เนื่องจากการลาออก และสามารถรักษาพนักงานที่เก่ง ที่ดี ที่ทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ให้คงอยู่ในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้เป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง และมีการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ยุติธรรม โดยสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี หรือสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด เพื่อผสานความขัดแย้งของพนักงานในองค์กรธุรกิจให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นปกติสุข และจากผลการวิจัยพบว่าเกณฑ์การพิจารณาผลตอบแทนของพนักงานในองค์กรธุรกิจควรยึดหลักการประเมินผลจากการปฏิบัติงานของพนักงาน พฤติกรรมการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น พฤติกรรมในการทำความดี มีจิตอาสาในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และพิจารณาตามผลงาน ผลของความก้าวหน้าในการพัฒนางาน พัฒนาศักยภาพของตัวพนักงานเอง โดยใช้มาตรฐานแบบเดียวกันทั้งองค์กรธุรกิจด้วยความยุติธรรม เสมอภาค ไม่มีอคติ

6. สรุปและอภิปรายผล (Discussions)

6.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านต่างเห็นด้วยกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโจฮัน ซี อูริค (Johan C. Aurik) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2547: 21-22,269-270) ที่องค์กรต่าง ๆ พยายามพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันให้สูงมากขึ้นไป ตลอดจนต้องการเป็นเลิศในธุรกิจนั้น ๆ โดยการสร้างผู้นำและมีบุคลากรที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในองค์กรเป็นจำนวนมาก ซึ่งองค์กรธุรกิจจะสร้างเครือข่ายธุรกิจของตัวเองขึ้นมา แล้วบริหารอย่างบูรณาการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยองค์กรเหล่านี้ยังมองไปที่ความยืดหยุ่นและมองไปที่ประสิทธิภาพการทำงานเป็นที่ตั้ง มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับธุรกิจอย่างเนื่อง ตลอดจนต้องรู้จักใช้โอกาสและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลอีกด้วย

ในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการจัดการองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ส่วนประกอบกันตลอดจนต้องอาศัยเวลาในการปรับเปลี่ยนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวัชระ งามจิตรเจริญ (2554: 247-269) ที่พบว่าการปรับแนวคิดของทุนนิยมให้เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรมสามารถนำมาใช้ได้ แต่ต้องการเวลาเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดบางอย่างของทุนนิยมให้ไปกันได้กับแนวคิดทางเศรษฐกิจของพุทธธรรม หรือมีการปรับทุนนิยมให้อ่อนลงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอภิชัย พันธเสน (2544: 54-55,725-727) ที่พบว่าหัวใจสำคัญของพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตตามเส้นทางสายกลาง คือการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยมุ่งเน้นสันติสุข ความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม ความอยู่เย็นเป็นสุขของบุคคล การประสบความก้าวหน้าของชีวิตทางโลกโดยหลักการนี้นำไปสู่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ คือ แทนที่จะเน้นผลลัพธ์จากจุดสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง (extreme point) ไม่ว่าจุดต่ำสุด (minimization) หรือจุดสูงสุด (maximization) มาเป็นการเน้นจุดที่ดีที่สุด (optimization) ที่สังคมพึงได้รับสอดคล้องกับผลการวิจัยของเชิดชาย ธีรัทธานนท์ (2531: 64) ที่พบว่าความสำนึกของนักธุรกิจที่ดีคือ 1.แสวงหาทรัพย์สมบัติอย่างไร เอาเปรียบหรือไม่ จะทารุณข่มขี่ผู้อื่นหรือไม่ 2. เมื่อได้ทรัพย์สมบัติแล้วทำอย่างไร เป็นต้นว่าจะใช้จ่ายอย่างไร เลี้ยงตัวเองและจุนเจือสังคมอย่างไร ใช้ทำความดีอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมบ้าง 3.ท่าทีของจิตใจอันมีต่อทรัพย์สินนั้นเป็นอย่างไร นั้นคือรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์อย่างไร เป็นต้นว่า หลงใหล มัวเมา ตกเป็นทาสหรือเป็นนายของทรัพย์นั้นหรือไม่ ฯลฯ

6.2 หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเป็นไปในหลากหลายมิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยแบ่งตามหมวดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ

1.ทศพิธราชธรรม

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมเป็นหลักคำสอนเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าบทบาทของการเป็นผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่จะต้องมีหน้าที่ดูแลพนักงานในองค์กรและร่วมรับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์กรธุรกิจ ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบ

ด้าน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ภายใต้เงื่อนไขของการยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัสเซลล์ แอล เอคคอฟฟ์ (Russel L. Ackoff) (อ้างถึงในก้องเกียรติ โอภาสวงการ, 2528 : 176-177) ที่กล่าวว่าองค์กรคือ ระบบที่มีจุดมุ่งหมาย มีการแบ่งแรงงานกัน โดยแต่ละคนที่ใช้แรงงานมีจุดมุ่งหมายด้วยกันทุกคน การที่คนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายทำให้พวกเขามี “จุดหมายปลายทาง” (ผลลัพธ์ที่ต้องการนั่นคือ จุดประสงค์) และ “วิธีการกระทำ” (เส้นทางที่เลือกใช้) ซึ่งวิธีการกระทำเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุดิบ (สิ่งที่ป้อนเข้าไป) เพื่อผลิตผลลัพธ์หรือการบริหารที่ต้องการ (สิ่งที่ผลิตออกมา) โดยหวังว่าสิ่งที่ผลิตออกมาจะมีคุณค่าเหนือกว่าสิ่งที่ป้อนเข้าไป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าหากผู้บริหารเป็นผู้นำที่ดีหรือเป็นผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม และนำหลักคำสอนหมวดทศพิธราชธรรมมาบูรณาการ ย่อมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้จากผลการวิจัยยังพบว่าพนักงานในองค์กรธุรกิจยังต้องการให้ผู้บริหารที่มีตำแหน่งเหนือตนปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมเพื่อการเป็น “แบบอย่างที่ดี” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโอลิเวอร์ เชลดอน (Oliver Sheldon) (อ้างถึงในสุรพล สุยะพรหมและคณะ, 2555: 17,27) ในปรัชญาของการจัดการ (The Philosophy of Management) ว่าด้วยเรื่องการจัดการบนความรับผิดชอบขององค์กรต่อสังคมอันถือว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกองค์กรจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งเรียกว่า CSR (Cooperated Social Responsibility) ซึ่งแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารควรประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีขององค์กร เพื่อนำองค์กรให้ปฏิบัติในหนทางที่เพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันก็จะต้องให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย และผลที่ตามมาย่อมจะทำให้พนักงานเคารพ ยกย่อง ชื่นชม ยำเกรง ตลอดจนเลียนแบบในพฤติกรรมที่ดีของผู้บริหารองค์กรธุรกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของสตีเฟ่น พี ร็อบบิ้นส์ (Stephen P. Robbins) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2552 : 20-26) ที่กล่าวว่าสิ่งสำคัญของผู้นำองค์กรคือการเป็นต้นแบบของทุกคน พนักงานย่อมเลียนแบบพฤติกรรมและทัศนคติของผู้นำ โดยพวกพนักงานจะเฝ้าดูสิ่งที่ผู้บริหารกระทำจากนั้นก็จะเลียนแบบ หรืออาจดัดแปลงไปบ้างเล็กน้อย และเมื่อใดก็ตามที่คำพูดหรือการกระทำขัดแย้งกัน คนส่วนใหญ่มักจะเชื่อในสิ่งที่เห็นจากพฤติกรรมมากกว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยพบว่าหากผู้บริหารปฏิบัติงานอย่างเต็มที่และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ก็จะทำให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เช่นกัน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ กับผู้บริหารระดับเหนือตนในทุก ๆ เรื่อง และจากเหตุปัจจัยดังกล่าว ย่อมส่งผลทำให้องค์กรขับเคลื่อนในทิศทางที่ดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจน

ประสบความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2551 : 240-241) ที่ได้อธิบายหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดทศพิธราชธรรมไว้ว่าเป็นธรรมของนักปกครอง โดยผู้ปกครองหรือผู้บริหารที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนหมวดนี้ต้องมีความเสียสละทั้งทรัพย์สินสิ่งของและความสุขสำราญส่วนตน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีความประพฤติที่ดีงาม มีอัธยาศัยดี สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ (2529 : 96-106) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่ดีจะมีจิตใจที่สูงส่งโดยแสดงออกด้วยความอ่อนโยน ไม่จองหอง ไม่เย่อหยิ่ง ไม่หยาบกระด้าง ไม่หลงระเริงอำนาจ มีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ เพื่อรักษากิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่างที่ดี พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่น อดทนต่องานที่ตรากตรำ เพียรพยายามจนกิจนั้น ๆ สำเร็จบริบูรณ์

2. พรหมวิหาร 4

จากการศึกษาผลการวิจัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดพรหมวิหาร 4 พบว่าเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ระบุชี้ชัดว่าผู้บริหารองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีเป็นลำดับแรก โดยพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจก่อนอื่น และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดพรหมวิหาร 4 มาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุดควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับบุคคล (ISR : Individual Social Responsiblity) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศิล) (2546 : 11-36) ที่พบว่า “ เมตตา” คือความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมโลก เป็นความรักที่บริสุทธิ์ เป็นความรักที่เกิดจากปัญญาอันสุขุมลุ่มลึก เป็นความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ไม่หวังผลตอบแทน พร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่เพื่อนร่วมโลก ดีใจ เบิกบานใจที่ได้แผ่ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดีไปให้แก่เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ซึ่งผู้คนในโลกควรจะพัฒนาตนให้มีความรักประเภทนี้ให้มาก ๆ เพื่อความสุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก “กรุณา” คือ ความสงสารคิดจะช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ โดยกรุณาแท้ หรือกรุณาที่เป็นกุศลได้กระตุ้นเตือนให้ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ให้พ้นจากความเดือดร้อน ส่วนจะช่วยได้ขนาดไหนนั้น จิตใจของผู้กรุณาย่อมมีแต่ความเบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่นข้องหมองใจ เสียใจ แม้บางครั้งจะพยายามช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์อย่างเต็มที่แล้ว แต่ช่วยเหลือเขาไม่ได้เลย ก็จะไม่รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจ โดยคิดเพียงว่าตนเองทำดีที่สุดแล้ว อันเนื่องมาจากกรุณาที่แท้ ซึ่งเป็นมหากุศล “มุทิตา” แปลว่าความพลอยยินดี ซึ่งมุทิตาแท้คือมุทิตาที่เป็นกุศล ได้แก่มุทิตาของผู้ที่เมื่อประสบพบเห็นคนผู้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ หรือผู้ที่กำลังกระทำคุณงามความดีอยู่ ก็มีความรู้สึกพลอยยินดีไปกับเขาด้วย ไม่จำกัดว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเป็นพ่อแม่ญาติพี่น้อง รู้จัก หรือไม่รู้จัก รวมถึงคนที่เป็นศัตรูกันก็สามารถพลอยยินดีต่อความสำเร็จของเขาเหล่านั้นได้ ซึ่งท่านผู้เจริญมุทิตาแท้จะมีผลสภาพจิตใจที่เบิกบานแจ่มใส ไม่ขุ่น

มัว อันเนื่องมาจากมุทิตาแท้นั้นมีสภาพเป็นมหากุศล “อุเบกขา” คือความวางเฉย โดยอุเบกขาแท้จะประกอบด้วยปัญญาของท่านผู้บำเพ็ญเพียรที่เจริญไปโดยการกระทำไว้ในใจว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของของตน เขาทำกรรมอันใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาจักเป็นผู้รับผลของกรรมอันนั้น ส่วนอุเบกขาเทียมนั้นเกิดขึ้นเพราะอาศัยกิเลสคือความไม่รู้ เป็นการแสดงอาการเฉยแบบโง่ ๆ ซึ่งเป็นการแสดงความวางเฉยในสถานการณ์ที่ไม่ควร โดยท่านที่เจริญอุเบกขาแท้นั้น เมื่อบำเพ็ญแล้ว ตนเองจะมีความสุขพร้อมกับดำรงรักษาความถูกต้องไว้ได้อย่างแท้จริง และยังสามารถดำรงรักษาความยุติธรรมไว้ได้ ไม่ลำเอียง ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก ทั้งยังสามารถดำรงรักษาความถูกต้อง ถูกกฎหมาย กฎระเบียบของสังคม

3.ศีล 5

จากการศึกษาผลการวิจัยผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ประกอบธุรกิจซึ่งต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา มนุษย์ต้องปฏิบัติตามหลักศีล 5 จึงจะชื่อว่าเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ อีกทั้งอานิสงส์ของศีล 5 จะเป็นเกราะช่วยป้องกันและนำมาซึ่งความเจริญขององค์กร หากการประกอบธุรกิจซึ่งเป็นที่รวมของมนุษย์ที่เคร่งครัดต่อศีล 5 จะยิ่งก่อให้เกิดการประสานประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์ (2555 : 121) ที่ได้อธิบายความหมายของศีลว่าหมายถึง “ปกติ” โดยธรรมชาติของมนุษย์ขณะเป็นทารกอยู่ในครรภ์ของมารดาจะมีศีล หรือความปกติที่สมบูรณ์ เพราะปราศจากการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนทุกประการ ความปกติของมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่ร่างกายของทารก ได้แตกแขนงเป็นปัญจสาขา คือกิ่งก้านห้าประการ ได้แก่ส่วนศรีษะ 1 แขน 2 และขา 2 ปัญจสาขาที่เริ่มต้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาเป็นนิมิตบ่งบอกให้รู้ว่ามนุษย์จะต้องมีศีลห้าติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ดังนั้นจึงจำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีศีลห้าเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ่ (2542: 12-15) ที่พบว่าสำหรับคนทั่วไปแม้ผู้ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกระทำผิดศีลย่อมผิดจากธรรมดา คือได้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ การผิดศีลคือผิดปกติ เป็นที่ตั้งแห่งความยุ่งยากลำบาก ซึ่งค่าของศีลมีค่าเป็นที่ตั้งของจิตอันแน่วแน่ เพราะจิตที่แน่วแน่แล้วจะเป็นที่ตั้งแห่งการเห็น-การรู้-การเข้าใจสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง นอกจากนี้จากผลงานวิจัยพบว่าศีลเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานในองค์กรธุรกิจและบุคคลทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม เหตุเนื่องจากเป็นคำสอนที่เน้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สอนให้เราไม่คิดร้าย ทำร้ายผู้อื่น และใช้ชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาสง่า พลสงคราม (2542 : 13) ที่พบว่าศีล 5 เป็นข้อกำหนดความประพฤติของมนุษย์ที่จะทำให้สังคม

มนุษย์อยู่กันโดยปกติสุข “ศีล” เป็นหลักปฏิบัติสากลที่ว่าด้วยการอยู่รวมกันของมนุษยชาติ เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิมครั้งบุราณกาลจนสืบเนื่องมาถึงยุคปัจจุบัน

4. มรรคมีองค์ 8

จากการศึกษาผลการวิจัยผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ โดยได้มีการสอดแทรกอยู่ในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ขององค์กรธุรกิจที่จัดทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ทำให้พนักงานทำงานด้วยความสบายใจ จิตใจผ่องใส ทำให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยขัดเกลาความคิดและจิตใจของพนักงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเดือน คำดี (2541 :150) ที่กล่าวไว้ว่า มรรคมีองค์ 8 เป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติโดยตรง เพื่อช่วยให้ดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความจริงสูงสุดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระภาวนาวิริยคุณ (2553 : 73-90) ที่กล่าวว่ามรรคมีองค์ 8 เป็นแม่บทให้ถึงความดับทุกข์ของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายและเป็นธรรมแม่บทแห่งการปฏิบัติเพื่อพัฒนา กาย วาจา และใจของบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ ซึ่งการปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 แบบบูรณาการอุปมาเหมือนกับการตำน้ำพริกรสเด็ด ที่จะต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ครบทั้ง 8 อย่าง และต้องปฏิบัติตามหลัก 5 ประการ ได้แก่ ครบข้อ พร้อมกัน สมบูรณ์แบบ ได้สัดส่วน ต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดเป็นนิสัยปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 เป็นกิจวัตรตลอดชีวิต

5. อิทธิบาท 4

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “อิทธิบาท 4” เป็นหลักธรรมหมวดเดียวที่ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจจนสามารถอธิบายเนื้อความภาคทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ภาคปฏิบัติได้โดยละเอียด โดยได้ให้ความหมาย “อิทธิบาท 4” ว่าหมายถึงหลักธรรมที่ทำให้ถึงซึ่งความสำเร็จ ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียรพยายาม (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ความไตร่ตรอง พิจารณา หาเหตุและผล (วิมังสา) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมฤดี ดีวรรณวงศ์ (2551: 13-32) ที่พบว่าอิทธิบาทเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพทั้งยังเป็นเครื่องมือช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปโดยปราศจากอุปสรรค ตั้งแต่ต้นจนถึงเป้าหมายคือความสำเร็จ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย “ฉันทะ” หมายความว่ารักงานของตน พอใจในงานที่ตนทำซึ่งเป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่องาน ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงาน โดยในทาง

พระพุทธศาสนาเชื่อว่า “ฉันทะ” สามารถปลุกเร้า ปลูกฝัง และสร้างขึ้นได้ “วิริยะ” หมายถึงความบากบั่น ความกล้าแข็ง ความพยายามเพื่อจะกระทำกิจบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี “จิตตะ” หมายถึงการหมั่นตรวจตราดูแล เอาใจจ่อไว้กับงาน ของตน อุทิศตัวอุทิศใจให้กับงานที่ทำ โดยจิตตะมีประโยชน์เนื่องจากเรื่องการทำงานนั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ เพราะงานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรสภาพไปผิดจากที่ผู้ทำคาดการณ์ไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ ถ้ามีจิตตะต้องเอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอแล้วก็จะแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันที “วิมังสา” หมายถึงการใช้ปัญญาประกอบการทำงาน หมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง ซึ่งเป็นการทำอย่างละเอียด รอบคอบ รัดกุม ไม่ว่าจะเป็นส่วนงานเล็ก ๆ หรือส่วนงานใหญ่ ๆ ต้องใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อให้ชิ้นงานต่าง ๆ สมบูรณ์แบบที่สุด

6. สังคหวัตถุ 4

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการจัดการธุรกิจจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ซึ่งส่งผลให้เกิดความสุขในการทำงาน นอกจากนี้จากผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนนี้ช่วยให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ มีสิ่งใดที่แบ่งปันกันได้ก็จะแบ่งปันกันตั้งแต่การให้แบบเป็นรูปธรรม เช่น วัตถุ สิ่งของ ตลอดจนการให้แบบเป็นนามธรรม เช่น รู้จักกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอรศิริ เกตุศรีพงษ์ (2550 : 43-46) ที่พบว่า สังคหวัตถุ 4 คือสิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน แบ่งเป็น 4 ประการ คือ “ทาน”คือการแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้การทำงานเป็นการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอกและการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายในซึ่งเป็นเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) “ปิยวาจา” หมายถึงคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน น่าฟัง พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน “อัตถจริยา” คือการแบ่งปันความรู้ โดยหากองค์กรใด สามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อัตถจริยา” แล้วก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน “สมานนัตตตา” คือการมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความจริงใจต่อกัน การมีความไว้วางใจกันเชื่อใจซึ่งกันและกัน (Trust) โดย ”สมานนัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้พนักงานในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าองค์กรธุรกิจได้สนับสนุนให้พนักงานในองค์กรมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนหมวดสังคหวัตถุ 4 อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กรจนกลายเป็นองค์กรแห่งความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ

ผลงานวิจัยของมณีนุช ไพรดี (2552:26) ที่พบว่าปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทำงานร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข คือ “วัฒนธรรมความภักดี 5 ใจ” (Wheel of WHIPS) ประกอบด้วย

1. ความเต็มใจ	=	Willingness
2. ความสุขใจ สบายใจ	=	Happiness
3. ความตั้งใจ	=	Intent
4. ความภูมิใจ	=	Pride
5. ความร่วมใจ	=	Synergy

7. อคติ 4

จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กรธุรกิจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าจากการทำงานร่วมกันของพนักงานก็อาจมีความขัดแย้งได้ตลอดเวลา พนักงานในองค์กรจึงควรมีความอดทน อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกันเป็นลำดับแรก และควรมีการให้อภัยซึ่งกันและกัน เอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นสิ่งสำคัญในลำดับต่อมา ซึ่งวิธีการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กรคือการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ยุติธรรม และเสมอภาค พร้อมทั้งรู้จักหันหน้าเข้าหากัน เพื่อหาทางปรับความเข้าใจกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อผสานความขัดแย้งให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างปกติสุขและบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแพทริก เลนซิโอนี่ (Patrick Lencioni) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2546 : 110-132) พบว่าผู้บริหารองค์กรหรือซีอีโอต้องบริหารจัดการกับความขัดแย้งต่าง ๆ ให้เหมาะสมลงตัว ซึ่งความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 1. ความขัดแย้งที่เกิดจากงาน 2. ความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการทำงาน 3. ความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ โดยความขัดแย้งที่เกิดจากงานและความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการทำงานในระดับปฏิบัติการ มักจะมีประโยชน์ต่อองค์กร นอกจากนั้นแล้วยังมีหลักฐานแสดงอีกว่า ความขัดแย้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลผลิต โดยความขัดแย้งสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพของการตัดสินให้ดีขึ้น ช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ ๆ เร่งเร้าความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นของพนักงานคนอื่น ๆ ภายในองค์กร ความขัดแย้งจะเป็นสื่อกลางให้ปัญหาถูกเปิดเผยออกมาและความตึงเครียดคลี่คลายลง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการประเมินตนเองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี ความขัดแย้งด้านสติปัญญาจะทำให้เกิดการวิจัยและพัฒนาอย่างมีประสิทธิผลสูงสุด ผู้บริหารองค์กรหรือซีอีโอจึงต้องรู้จักกระตุ้นให้พนักงานใต้บังคับบัญชากล้าที่จะแสดงออกถึงความเห็นที่แตกต่างหรือความเห็นที่ขัดแย้งจากความเห็นของผู้บริหาร เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นอีก

ประการหนึ่งของการพัฒนางานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น การเปิดโอกาสให้พนักงานในองค์กรได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ตลอดจนการประชุมที่เต็มไปด้วยข้อถกเถียง ข้อขัดแย้ง ถือเป็นความก้าวหน้าอย่างหนึ่งขององค์กร ซึ่งผู้บริหารองค์กรหรือซีอีโอต้องสุขุม อดทน และต้องตัดสินทุกเรื่องด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่พบว่าวิธีบริหารจัดการความขัดแย้งจะต้องตัดสินเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ เพื่อให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมของทีมผู้บริหารองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮ.นิกฮูกี้ (2555, 73-75) ที่กล่าวว่า “อคติ” เป็นเชื้อร้ายสำคัญที่จะทำลายองค์กรให้ย่อยยับ ถ้าผู้บริหารมีอคติกับพนักงานจะบ่อนทำลายน้ำใจพนักงาน ทำให้พนักงานเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ไม่แน่ใจในสวัสดิภาพการทำงานของตน เกิดการไม่ปกป้องผลประโยชน์ให้องค์กร มีใจออกห่างและจะลาออกไป ซึ่งผู้บริหารองค์กรที่มีอคติเท่ากับทำลายตนเอง การงานก็ไม่เจริญ สุดท้ายองค์กรอาจปิดตัวลงในที่สุด

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าหลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรมเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัวเช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการพิจารณาตามองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. ตำแหน่งหน้าที่ 2. อายุงาน 3. ความสามารถ 4. ความดี นอกจากนี้จากผลการวิจัยพบว่าควรจัดให้มีการประเมินผลงานบ่อย ๆ จากผู้อื่นที่วางตนเป็นกลาง และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในแผนกนั้น ๆ ขององค์กรเข้ามาตรวจสอบและประเมินผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสตีเฟ่น พี ร็อบบิ้นส์ (Steven P. Robbins) (อ้างถึงในดนัย จันทร์เจ้าฉาย, 2552 : 222-227) ที่กล่าวถึงทฤษฎีการสรุปเหตุผล (Attribute Theory) ว่าด้วยการประเมินผลงานแบบ 360 องศา ซึ่งเป็นการประเมินผลงานรอบด้าน โดยการแสวงหาข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งที่มา เช่น เพื่อนร่วมทีม ลูกค้า ตลอดจนองค์กรห้างร้านต่าง ๆ ที่พนักงานผู้นั้นเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งโดยปกติพนักงานแต่ละคนจะใช้ผู้ประเมินผล 8-12 คน ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและค้นพบว่าทฤษฎีการสรุปเหตุผล (Attribute Theory) ว่าด้วยการประเมินผลงานแบบ 360 องศานี้ทำให้เกิดผลดี เที่ยงตรงและยุติธรรมต่อทุกฝ่าย

7. ข้อเสนอแนะ (Suggestions)

7.1 ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาประโยชน์ในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรมโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการวิจัย

7.2 ควรมีการนำผลงานวิจัยที่แล้วเสร็จมาเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ หนังสือขนาดที่สะดวกพกพา ฯลฯ เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ตระหนักและให้ความสำคัญในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กร

7.3 ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กับพนักงาน เพื่อให้สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

AN APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN BUSINESS ORGANIZATONAL MANAGEMENT: A CASE STUDY OF DC CONSULTANTS AND MARKETING COMMUNICATIONS LTD.

DARES SUPEIN 5436230 SHCR/M

M.A. (COMPARAIVE RELIGIONS)

THESIS ADVISORY COMMITTEE : SUKHUMPONG CHANNUWONG, DBA., Ph.D., KANGVOL KHATSHIMA, Ph.D., AMNAT YODTHONG, Ph.D., KARANSUPAMAS ENGCHUAN, Ph.D.,

EXTENDED SUMMARY

1. Introduction

Because of rapid changes of society in Thailand, the business organization changed from the past time dramatically. The important characteristics of business organization can narrow down the world or make the world smaller as it can create connections throughout the world in a short time. Business needs to be organized for profit coupled with the management for society and environments' responsibility. This concept is relevant to the research of Watchara Ngamjitjareun (2011, 349-355) which found that Buddhist Principle has concept about economic operation that makes many benefits when business owners adapt it to their jobs. Buddhist principle was applied to business both directly and indirectly depending on each situation. Working on basis of Buddhist principle can make staff work dedicatedly with love and devote themselves more than other employees. Moreover, the organization's image will be very credible and will make it gain more customers' support. Therefore, the Buddhist principle should be applied in the organization in a capitalism society. This research was studied with a case of DC Consultants and Marketing Communications Ltd., which this business organization applied the Buddhist Principle in organizational management

under policy of Mr. Danai Chanchaochai, executive in position of business organizational management, the layman who is well-known in broadly speaking (Rattana, 2010: 25-29)

From above sentences, the researcher agreed that studying opinions on application of Buddhist Principles can make the understanding of organizational management's concept under the Buddhist Principles' application. This concept has many advantage dimensions for organizational management such as society, environment, economic, law, ethic, etc. Moreover, it can be a concept for learning in term of theory and activity for who need to study.

2.Objectives

1. To study the opinions on the application of Buddhist Principles in business organizational management

2. To study the Buddhist Principles to apply to business organizational management.

3. Scopes

The scope of research in content of this research was 1) to study the opinions of the application of Buddhist Principles in business organizational management with 10 women executives and 6 men executives of DC Consultants and Marketing Communications Ltd. and 2) to study the 7 Buddhist Principles (**Rajadhamma, Brahamavihara, Panca-sila, Atthangika-magga, Iddhipada, Sangahavatthu, Agati**) to apply to business organizational management.

The scope of research in population samples was 10 women executives and 6 men executives of DC Consultants and Marketing Communications Ltd.

The scope of research in the place of this research was DC Concultants and Marketing Commuications Ltd. 496-502 Amarin Plaza , Level 22, Ploenchit Road, Lumpini, Pathumwan, Bangkok 10330 Thailand, Tel. 02-6102364-5, 02-6102384-5 E-mail : contact@dcconsultants.co.th

4. Methods

An application of Buddhist Principles in business organizational management: A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd. was qualitative research by using an in depth-interview. There were 2 research methodologies that were documentary research and interview.

4.1 Documentary Research

Primary Sources of data were derived from Tipitaka Saimrath published by Mahamakut Ratwitayalai Buddhist University : Edition B.E. 2525 and Tipitaka published by Mahachulalongkornrajavidyalaya University: Edition B.E. 2539

Buddhist Principles and commentary in Buddhist Principles (**Rajadhama, Brahamavihara, Panca-sila, Atthangika-magga, Iddhipada, Sangahavatthu, Agati**) and the secondary sources were derived from books, documents, research on Buddhist Principles **(Rajadhama, Brahamavihara, Panca-sila, Atthangika-magga, Iddhipada, Sangahavatthu, Agati),** research on Business Organizational Management .

4.2 Interview

Researcher collected the data for this research from DC Consultants and Marketing Commuication Ltd., Amarin Plaza, Level 22, 496-502 Ploenchit Road, Lumpini, Pathumwan, Bangkok 10330, Thailand Tel: 02-6102364-5, 02-6102384-5,Fax: 02-6102345-6, E-mail: contact@dcconsultants.co.th. Researcher interviewed 16 executives, who were divided 10 women executives and 6 men executives.

Research instrument used in this research included interviewing, which is arranged from advisor's introduction and it has approved by Office of The Committee for Research Ethics (Social Sciences) Mahidol University, the approval number MU-SSIRB: 2013/292.0309 (B1), date 21 October 2013)

4.3 Data Analysis

For the Documentary Research, the contents were analyzed to show an application of 7 Buddhist Principles **(Rajadhama, Brahamavihara, Panca-sila, Atthangika-magga, Iddhipada, Sangahavatthu, Agati)** from many sources which were books, documents, researches of Buddhist Principles **(Rajadhama,**

Brahamavihara, Panca-sila, Atthangika-magga, Iddhipada, Sangahavatthu, Agati) and research of Business Organizational Management .

4.4 Interview Analysis

For an interview, the researcher analyzed only the important item as the objectives of this research : 1) to study the opinions on application of Buddhist Principles in business organizational management 2) to study the Buddhist Principles to apply to business organizational management.

5. Results

5.1 The results of opinions about the application of the Buddhist Principles in business organizational management.

The research was found that all of executives agreed that taking the Buddhist Principles to apply in business organizational management. They all said that the Buddhist Principles is important factor which can help the organization achieve its goal because the Principle of Buddhism is universal. The Buddhist Principle actually is the truth, a collection of all subjects which can be taught the basic principle that use not only in everyday life but also in the deepest levels of mind.

5.2 The results on the application of the 7 Buddhist Principles in business organizational management

The study was found that the business organization has applied the Buddhist Principles by emphasizing the practical. There are 7 Buddhist Principles were studied in this research consist of **Rajadhama, Brahamavihara, Pancasila, Atthangika-Magga, Iddhipada, Sangahavatthu,** and **Agati** in term of meaning and results from practicing in business organization.

1. Rajadhama

(1) Meaning: **Rajadhama** is virtues of the king or duties of ruler consists: 1) **Dana** (Charity) ; 2) **Sila** (High maoral character); 3) **Pariccaga** (Self-sacrifice); 4) **Ajjava** (Honesty) ; 5) **Maddava** (Kindness and gentleness); 6)

Tapa (Non-indulgence); 7) **Akkodha** (Non-anger); 8)**Avihimsa** (Non-violence); 9) **Khanti** (Pagience) ; 10) **Avirodhana** (Non-deviation from righteousness)

(2) Results from practicing in business organization : the study was found that this Buddhist Principle is applied by the executives in the organizations to make good executives who have good morals, so that they do not use the power to abuse the people, and are not selfish. Because executives who create disharmony and unfairness in the organization will affect overall of performance of the organization are unsuccessful and lack of efficiency and effectiveness.

2. Brahamavihara

(1) Meaning: **Brahmavihara** means holy abiding; 4 divine states of mind. This Buddhist Principle is the way of living of human beings insociey. **Brahmavihara** consists:1**)** **Metta** (Loving-kindness); 2) **Karuna** (Compassion); 3)**Mudita** (Sympatheic joy); 4) **Upakkha** (Equanimity)

(2) Results from practicing in business organization : the research was found that this Buddhist Principle is applied in the organizations to make people happy because they are harmonious, love, generous to help the persons who are less fortunate or face with bad conditions in lives, and to be glad with the success their friends, and to be right in every condition. Moreover, taking care of staffs in organization such as welfare, etc. can make organizational commitment.

3. Panca-Sila

(1) Meaning: **Panca-Sila** means rules of morality. This Buddhist Principle is universal precept of human being . **Panca-Sila** concists: 1) **Panatipata veramani** (To abstain from killing); 2) **Adinnadana** (To abstain from stealing); 3) **Kamesumicchacara** (To abstain from sexual misconduct); 4) **Musavada** (To abstain from false speech); 5) **Suramerayamajjapamadatthana** (To abstain from intoxicants causing heedlessness)

(2) Results from practicing in business organization : the research was found that this Buddhist Principle is applied in organizations to protect people from bad habits and to create love, harmony and advantage among people in organizations. These results can affect effective organization.

4. Atthangika magga

(1) Meaning : **Atthangika magga** means factors or constituents of the Path . This Buddhist Principle is all practical Buddhist ethics; **Atthangika magga** has continuously roles to lead, drive, control and direct the way of life development from the beginning to the last stage of development. **Atthangika magga** consists : 1) **Sammaditthi** (Right Knowledge); 2) **Sammasankappa** (Right Thought); 3) **Sammavaca** (Right Speech); 4) **Sammakammata** (Right Action); 5) **Samma-ajiva** (Right Livelihood); 6) **Sammavayama** (Right Effort); 7) **Sammasati (**Right Mindfulness); 8) **Sammasamadhi** (Right Concentration)

(2) Results from practicing in business organization : the research was found that This Buddhist Principle is applied in organizations to make the people being aware of and work efficiently. The DC Consultants and Marketing Communication Ltd. always takes this Buddhist Principle into practice through activities such as making merit on Buddhist festivals, listening to the Buddhist Principles from monks, and meditation practice, etc.

5. Iddhipada

(1) Meaning : **Iddhipada** means basis for success, this Buddhist principle consists 1) **Chanda** (aspiration); 2) **Viriya** (effort); 3) **Citta** (active though); 4**)Vimamsa** (investigation)

(2) Results from practicing in business organization : the research was found that this Buddhist Principle is applied in the organizations to make people love their work and to be a part of the organizational development as the target of the organizations.

6. Sangahavatthu

(1) Meaning : **Sangahavatthu** means virtues making for group integration and leadership. This Buddhist Principle for social solidarity consists: 1) **Dana** (Charity); 2) **Piyavaca** (Kindly Convincing Speech); 3) **Atthacariya** (Useful Good Conduct); 4) **Samanattata** (Equality Consisting in Impartiality)

(2) Results from practicing in business organization : the research was found that This Buddhist Principle is applied in organizations to make

people have love, harmony , generous happiness, good social relationships and to give joyful help to their colleagues

7. Agati

(1) Meaning : **Agati** means wrong course of behavior, prejudice. This Buddhist principle consists of : 1) **Chandagati** (Prejudice caused by love or desire); 2) **Dosagati** (Prejudice caused by hatred or enmity); 3) **Mohagati** (Prejudice caused by delusion or stupidity); 4) **Bhayagati** (Prejudice caused by fear)

(2) Results from practicing in business organization : the research was found that This Buddhist Principle is applied in organizations to decrease the conflict among people in organizations. Moreover, they are applied to make the rules standardization in moral compensations.

6. Conclusion and Discussions

6.1 The opinions about the application of Buddhist Principles in business organizational management

The study was found that all executives agreed that the Buddhist Principles were applied in organization which is related with concept of Johan C. Aurik (Chanchaochai, 2004 : 21-22, 269-270) that most of organizations try to develop themselves and try to be number first on that kind of business by establishing executive who has moral and ethical. The organization will build up their own business network and then they manage it to achieve objectives that they set it up. These organizations emphasize performance and know how to use technology suitable for effective organization. An application of the Buddhist Principles in business organization required a combination of many factors and it takes time to adjust. The research of Watchara Ngamjitjareun (2011 : 247-269) was found that the Buddhist Principles can be adapted for using with the concept of capitalism. But they need time to change or to adjust concept of capitalism. This idea is related with study of Apichai Panthasean (2001 : 54-55, 725-727) which was found that heart of the Buddhism is life along the center line same as economic concept. The economic concept means the

concept that does not emphasize on extreme point, neither minimization nor maximization, but it emphasizes on optimization. The research of Cherdchai Theeratthanon (1988 : 64) was found that the realization of the great business owner is 1. How to gain wealth, Do they exploit?, Do they use the power to abuse the people?, Do they donate to other people? 2. How about their attitude when they are rich? 3.How do they act to estate?.

6.2 The application of the 7 Buddhist Principles in business organization

From the research, it was found that there were many dimensions when taking 7 the Buddhist Principles to apply organization that were **Rajadhama, Brahamavihara, Pancasila, Atthangika-Magga, Iddhipada, Sangahavatthu,** and **Agati** in term of meaning and results from practicing in organization. Therefore, researcher presented the discussion by dividing follows the Buddhist Principle

1. Rajadhama

From the research, all of executives agreed that this principle was required to apply in business organizational management. The research was found that executives have duty to take care of staffs and take them to involve in the organizational objectives. The executive needs to have good relationship and responsibility to environment for effective organization. These opinions match with concept of Russel L. Ackoff (Opaswongkarn, 1985 : 176-177) that the organization is the system which has aims, labor, and all of labor has aims. These are intended to make them a “result” (result is objective) and “How to do” (the way that they choose to do). “How to do” is action concerning with “using of materials” (the thing that they take in) for establishing result or management that they need (the thing that they take off). The result that they need has value more than materials that they take in.

From in-depth interviews, interviewees said that good leaders who have morals, ethical, and take **Rajadhama** into practice in the organization, they actually create a powerful and effective management sustainable and stable. Moreover, the result of research was found that staffs in the business organization need executives work under this Buddhist Principle for to be a good example. It deals with concept of Oliver Sheldon (Suyaprom et. al., 2012, 17. 27) in the philosophy of management that

it is responsibility of all organization has to practice following morals and ethical which was called CSR (Cooperated Social Responsibility). This concept points that executives should be a good example for staff and they also have social responsibility. This action can affect many results such as respectfulness, appreciation, and parody of the great leaders in the organization. It is same as concept of Stephen P. Robbins (Chanchoichai, 2009, 20-26) that the important point of executives is executives have to be a staffs' idol, both behavior and attitude side. Consistent with this research that if leader intend to work and take the Buddhist Principle in term of **Rajadhama** to apply in business organizational management, staff will collaborate to work, too. According to reason above, it actually affect to effective organization and achieve goal that the organization set up. The concept of Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2008 : 240 – 241) was explained that **Rajadhama** is the virtues of the king. Leader must strive personal happiness to contribute. They should have good behavior and relationship. This matches with concept of Buddhadasa Bhikkhu (1985 : 96 – 106) that those who has exalted heart will express a gentle action, do not arrogant, do not fall to the temptation, and have tolerance, etc.

2. Brahamavihara

From the research, the interviewees pointed that this Buddhist principle is needed to be the first of organizational management. First, they need Brahamavihara is happened in mind and then they will apply this principle into staffs' practice coupled with individual social responsibility (ISR). The research of Phramaha Suthichai Thitachayo (Thavalsil) (2003, 11-36) was found that **Metta** or kindness is to love, have no condition, do not expect a return, and ready to take away their own happiness for helping others. **Karuna** or compassion which is generous to help the person in the bad conditions. **Mudita** is to glad with the success of everybody, and **Upekkha** is to be right in every condition. It is to believe that everyone will get the results of what they had done.

3.Panca-Sila

From the research, the interviewees agreed that the organization should take **Panca-Sila**, all 5 religious Precepts in Buddhism, into practice because this

perception can help to protect and bring prosperity into the organization. Sukhumpong Chanuwong (2012, 121) said that the meaning of **Panca-Sila** is “normal”. Human has **Panca-Sila** or completely normal since they live in the womb as baby because they do not hurt themselves and others. Therefore, human have to take **Panca-Sila** to protect complete human. This concept is matching with Phramaha Phichitchai Yomphalphai (1999, 13) that **Panca-sila** is the human behavior provision which can help people live together with happiness **Panca-Sila** is also the basic of ethical in society which has been used for long time ago.

4. Atthangika - Magga

From the study, most of interviewee agreed that taking the Buddhist Principles in term of **Atthangika – Magga** to apply in business organizational management. This Buddhist Principle takes into practice throughout Buddhist activities. The Buddhist activities can help staffs in term of comfortable and effective working. Those also help to refine the idea of staffs in the same pattern. It is related with concept of Deun Kumdee (1998 : 150) that **Atthangika – Magga** is the main ethical in Buddhism. It is a direct practical teaching to help human live prosperity until the highest truth. Concentrate with concept of Phrabhavanaviriyakhun (2010 : 73-90) that **Atthangika – Magga** is framework to stop suffering of humans and angels and to practice for development of body, speech, and mind of human at all levels. Human has to practice 8 dimensions and 5 items that are all dimensions, together, complete, proportional, and continuous until it is to be human habit.

5. Iddhipada

The research was found that this Buddhist Principle is the only one that interviewee understand clearly and can explain content in term of both theory and practical application. **Iddhipada** means Buddhist Principle that makes the success up. It consists of satisfaction **Chanda ,** laboriousness **Viriya**, concentration **Citta**, reflectivity, respectfulness, and finding cause and effect **Vimamsa**, The research of Somrudee Deewanwong (2008 : 13-32) was found that it is Buddhist Principle for supporting the capabilities to succeed. It will also be tool that can help activities are running without obstacle until start to the end. It consists of 4 dimensions that are

"**Chanda**" is to love work which is opposite with boring. Buddhism believe that "**Chanda**" can built everything up, "**Viriya**" is to try to do until it's success, "**Citta**" is always to take care of works and prove the problem quickly, "**Vimamsa**" is to use wits to work, always to find out the reason, and to prove mistake. All of details is paid attention for complete job.

6. Sangahavatthu

The research was found that taking **Sangahavatthu** to apply in business management will make good working climate which affect to happy workplace. Moreover, the result was found that this Buddhist Principle can help people to have love harmony, generous happiness, good social relationships and to give joyful help to their colleagues such as praised colleagues, encouraging each other, etc. it's matching with research of Aonsiri Katesripong (2007 : 43-46) that this principle is an anchor mind together. It's dividing 4 dimensions, consists of : 1) **Dana** is to share including equipment and document in office, knowledge, tacit knowledge, etc.; 2) **Piyavaca** is to take the sweetest words, advantage words, encourage words, etc.; 3) **Atthcariya** is to share the knowledge; 4) "**Samanattata**" is to have a consistent behavior, sincere together, trust together, etc. **"Samanattata"** is long-term incentive to make sharing in organization. Continuous leaning can build organizational culture which is matched with this research that this organization always support staffs in term of this principle for making organizational culture and happy workplace. It is deal with the research of Maneenuch Praidee (2009 : 26) which was found that happy workplace is Wheel of WHIPS. It consists of

W	=	Willingness
H	=	Happiness
I	=	Intent
P	=	Pride
S	=	Synergy

7. Agati

From the study, it was found that most of interviewees agreed that taking Buddhist Principle in term of **Agati** to apply in conflict management of business

organization. The interviewee said that conflict always happen when staffs work together. So, staffs should have patience first and allow when conflict is happened. The way to manage conflict in organization is to solve problem in the right way, suitable, fair, and equal. The goal of solving the problem is to merge conflict and take staffs to work together normally and happy. It matches with the research of Patrick Lencioni (Chanchoichai, 2003, 110-132) which was found that the executives have to manage conflict in organization. The conflict is divided to 1. Conflict arising from work 2. Conflict arising from work process 3. Conflict arising from relationship. The conflict arising from work and work process have much advantage for the organization. Moreover, there is evidence which show that conflict has positive relationship to product because conflict can help to develop the quality to be better. It also stimulate new idea and innovation, accelerating interesting, etc. conflict will be center to show the problem and to relax the stress. It's also including support self-evaluation affecting a good change. Conflict of wisdom will make research and effective development. So, executive have to stimulate staffs to present their different comments because it's necessary to develop efficient and effective job. When staff shows their opinions, executive have to discreetly bear and judge everything with equity. It's related with result of these researches which was found that conflict management is needed to decide all matter with equity. It's affected to staff feel confidence in the fairness of executive. H. Nickhukee (2012 : 73 – 75) said that **Agati** is bad infection to make unsuccessful organization. If the executive bias, the staff will not want to be suffered and eventually retired. It means the executive destroy themselves and job does not growth. Finally, the organization may end.

Moreover, interviewee said that the organization should set criteria to provide fair compensation by considering the composition 4 dimensions. These are 1. Position, 2. Period of employment, 3. Ability, and 4. Goodness. They also set job evaluation to evaluate and prove staffs' performance by others who do not have a stake in the organization. This is matched with concept of Steven P. Robbins (Chanchoichai, 2009 : 222-227) that Attribute Theory is the evaluation which is evaluated all of performance dimensions by searching information from many sources such as colleague, consumer, etc. Each staff normally takes 8-12 evaluators. It was

found that Attribute Theory is one of good evaluated instrument because it's advantage and fair for everyone.

7. Suggestions

The suggestions of this research are:

1. There should be further research on the advantages of application of the Buddhist Principles in organizations.

2. The research on application of Buddhist Principles should be published widely in order to support the use of Buddhist Principles in organizations.

3. There should be training program on application of Buddhist Principles for the people in the organizations to support their work and performance efficiently.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ (สยามรฏฐสฺส เตปิฎกํ).** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

กมล ฉายาวัฒนะ. (2554). **บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ดีการพิมพ์.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเซียง. **หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักธรรมตรี รวมทุกวิชา.** กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเซียง.

คุณหญิงพรพรรณ ธารานุมาศ. (2542). **วรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา.** (พิมพ์ครั้งที่ 1).นครปฐม : มหามกุฏราชวิทยาลัย

จตุพร ร่วมใจ. (2554). **การศึกษาศาสนภาพและการประยุกต์หลักพุทธธรรมของนักธุรกิจ:ศึกษากรณีนักธุรกิจไทยพุทธในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

จินตนา บุญบงการ.(2554). **จริยธรรมนักธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 14)**. กรุงเทพมหานคร:ด่านสุทธาการพิมพ์.

_____(2552). **สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 8)**. กรุงเทพมหานคร: วี. พริ้นท์ (1991).

จำลอง สารพัดนึก. (2552). **พจนานุกรม บาลี-ไทย สำหรับนักศึกษา.(พิมพ์ครั้งที่ 6)**. กรุงเทพมหานคร:บริษัทธรรมสาร จำกัด.

โจฮัน ซี อูริค. (2547). **แกะรหัสลับองค์กรสายพันธุ์ใหม่ (Rebuilding the Corporate Genome). (พิมพ์ครั้งที่ 5).** กรุงเทพมหานคร : บียอนด์ พับลิชชิ่ง.

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2550). **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชิดชาย ธีรัทธานนท์. (2531). **พุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศ**. วิทยานำพนธ์วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 30.

ไชย ณ พล. (2547). **ร่ำรวยด้วยสันโดษ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันธรรมาธิปไตย.

เดือน คำดี. (2541). **ศาสนศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1)**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดนัย จันทร์เจ้าฉาย. (2553). **กลยุทธ์น่านน้ำสีขาว (White Ocean Strategy). (พิมพ์ครั้งที่ 11)**. กรุงเทพมหานคร:อัมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.

ติช นัท ฮันห์. (2553). **ศิลปะแห่งอำนาจ. (The Art of Power). (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพมหานคร: เอ.พี. กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์.

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2539). ทศพิธราชธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร:คอมแพคท์พริ้นท์.

ธนิษฐา รัตนะ. (2553). **ฆราวาสกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กรณีศึกษา : สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี** สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา วิทยาลัยศาสนศึกษา นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ. (2554). **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า.

นงนุช อมัติรัตน์. (2546). **สัมมาอาชีวะกับการหาเลี้ยงชีพในสังคมไทยร่วมสมัย.** สารนิพนธ์ศิลปะศาสตร์บัณฑิตสาขาวิชาศาสนศึกษา วิทยาลัยศาสนศึกษา นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

นายแพทย์ชัชพล เกียรติขจรธาดา. (2554). **เรื่องเล่าจากร่างกาย. (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปริญดา สังขโอภาส. (2555). **การนำหลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวัน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา. สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา วิทยาลัยศาสนศึกษา.** นครปฐม.มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระครูธรรมธรไพบูลย์ ธมฺมวิปุโล. (2549). **ดรรชนีธรรม ฉบับมงคลสูตร (รวมเล่ม). (พิมพ์ครั้งที่ 5).** กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).

พระครูประกาศธรรมคุณ สัตย์สมนึก. (2556). **การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องมรณสติในทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและพระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระครูวินัยธรไพบูลย์ ธมฺมวิปุโล. (2557). **วงจรชีวิตฉบับชีวิตในกามภพ (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร : ฟองทองเอนเตอร์ไพรส์ จำกัด.

พระนรินทร์ เขื่อนสอน. (2552). **การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร**. สารนิพนธ์ศิลปะศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาศาสนาศึกษา วิทยาลัยศาสนศึกษา นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). **(2553). ธรรมนูญชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 117).** กรุงเทพมหานคร:ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____ .(2552). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11)**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____ .(2551). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 10)**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.

_____ .(2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17)**. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____.(2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 12** กรุงเทพหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____.(2555). **นิติศาสตร์ แนวพุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 14).** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

พระภาวนาวิริยคุณ. (2555). **มรรคมีองค์ 8 เส้นทางครูแท้. (พิมพ์ครั้งที่ 3).**กรุงเทพมหานคร: เอส. เอ็ม. เค. พริ้นติ้ง.

_____. (2555). **สัมมาทิฐิในวงการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3).** กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.

_____. (2553). **ศาสตร์และศิลป์แห่งความเป็นครู. (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร: สกสค. ลาดพร้าว.

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ่. (2542). **การศึกษาทัศนะเรื่องศีล 5 ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. นครฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหาสง่า พลสงคราม. (2542). **การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2553). **ทันโลกทันธรรม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 10).** กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.

พระมหาสมบูรณ์ พรรณนา. (2544). **การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฏฐิในการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระสุตตันตปิฎก.** วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศิล). (2546). **ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา.** วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขพุทธศาสน์ศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสุวิทย์ วิชฺเชสโก. (2542). **ศีล...เป็นที่ตั้งแห่งความดีงาม. (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร : ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรซ์.

พระวิสุทธิภัทรธาดา. **ประวัติชีวิตการงาน หลักธรรมพระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน).** กรุงเทพมหานคร.

พระสารีบุตรเถระ. (2528). **สัมมาทิฏฐิ. (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร: สำนักราชเลขาธิการฯ พระตำนักจิตรลดารโหฐาน.

พระสุธรรมเมธี. (2507). **หน้าที่ของคน. (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระอเนก พรหมคาต. (2556). **การประยุกต์หลักพุทะธรรมเพื่อพัฒนาจิตสำหรับผู้เสพสารเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณี ศูนย์สงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพสารเสพติด วัดสะพานกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาปรียบทียบ. นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระอุปติสสเถระ. (2548). **วิมุตติมรรค. (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์กรและการจัดการ. ม.ป.ป.** กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูสวนดุสิต.

พุทธทาสภิกขุ. **บริหารธุรกิจแบบพุทธ.** กรุงเทพ: อตัมมโย, มปป.

พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษาธรรมะอย่างถูกวิธีหรือธรรมวิภาค นวกภูมิ.** กรุงเทพมหานคร.

_____.(2535). **คู่มือมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 5).** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

_____. (2529). **ธรรมบรรยายชุดทศพิธราชธรรม.** กรุงเทพมหานคร.

พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2551). **แนวคิดเกี่ยวกับองค์การและการจัดการ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิเชียร อำนาจวรประเสริฐ. (2556). **9 คาถามหาเศรษฐี. (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร:แสงดาว.

ฟิลิป คอตเลอร์. (2545). **การตลาดสำหรับนักปฏิบัติ (Kotler on Marketing). (พิมพ์ครั้งที่ 7).** แปลและเรียบเรียงโดยสายฝ้า พลวายุ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

มณีนุช ไพรดี. (2552). **การนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทพรอพเพอร์ตี้ แคร์ เซอร์วิสเซส (ประเทศไทย) จำกัด (P.C.S).** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **พจนานุกรมศัพท์ศาสนสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (แก้ไขเพิ่มเติม).** กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

รัสเซลล์ แอล เอคคอฟฟ์ (Russel L. Ackoff) (2528). **ศิลปะการแก้ปัญหา (The Art of Problem Solving).** (พิมพ์ครั้งที่ 1). แปลและเรียบเรียงโดย ก้องเกียรติ โอภาสวงการ. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

วศิน อินทสระ. (2553). **พระไตรปิฎกฉบับย่อความและอธิบยความ อังคุตตรนิกายหมวด 1-4 เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.

วิเชียร วิทยอุดม. (2554). **การจัดการสมัยใหม่ (Modern Management). (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร: ธนธัช การพิมพ์.

วัชระ งามจิตรเจริญ. (2554). **แนวคิดในการนำเศรษฐกิจเชิงพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติ.(พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ พริ้นท์.

ศรุติ เดชวิถี. (2555). **การจัดการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศในมหาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางการกีฬา. นครปฐม. มหาวิทยาลัยมหิดล.

สตีเฟน พี ร็อบบิ้นส์. (2552). **เคล็ด(ไม่)ลับกับการบริหาร “ค คน” (The Truth About Managing People). (พิมพ์ครั้งที่ 1)**. เรียบเรียงโดย ดนัย จันทร์เจ้าฉาย. กรุงเทพมหานคร: ดีเอ็มจี.

สตีเฟน เอ็มอาร์โควีย์. (2555). **เจ็ดอุปนิสัยสำหรับผู้ทรงประสิทธิผลยิ่ง** (พิมพ์ครั้งที่ 10) แปลและเรียบเรียงโดย นภดล เวชสวัสดิ์. กรุงเทพมหานคร : ดีเอ็มจี.

สตีเฟน เอ็ม อาร์ โควีย์. (2544). **เจ็ดอุปนิสัยพัฒนาสู่ผู้มีประสิทธิผลสูง.** (พิมพ์ครั้งที่ 1) แปลและเรียบเรียงโดย สงกรานต์ จิตสุทธิภากร. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สนอง วรอุไร. (2554). **มหัศจรรย์แห่งจิต . (พิมพ์ครั้งที่ 2).** สมุทปราการ : ขุมทองอุตสาหกรรม และการพิมพ์.

สมคิด บางโม. (2555). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร. วิทยพัฒน์.

สมพงษ์ เกษมสิน (2526). **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่ = Modern personnel management.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สมฤดี ดีวรรณวงศ์. (2551). **การบูรณาการหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับแนวคิดเรื่อง 7 อุปนิสัยของสตีเฟน อาร์. โควีย์ เพื่อพัฒนาการทำงาน.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเกียรติ ตันเจริญ. (2537). **ระบบการจัดการของบริษัททรงสวัสดิ์ (1988) จำกัด.** งานวิจัยปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์. นครปฐม. มหาวิทยาลัยศิลปกร.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2555). **วิธีสร้างบุญบารมีและชีวิตนี้สำคัญนัก.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

_____. (2545). **พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

_____. (2545). **ศีลและพรหมวิหาร 4** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

_____.(2532).**พรหมวิหารธรรม.** กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.

_____.(2523).**หลักการทำสมาธิเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์. (2546). **การสร้างชุดการสอนหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 โดยใช้กิจกรรมกลุ่มสำหรับสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุวรรณรังสรรค์ จังหวัดระยอง สังกัดกรมศาสนา.** งานนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2524). **ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันตก บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์. (2555). **นี่แหละคือสิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนไอน์สไตน์ให้ฉลาดและมีความสุข**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี:ธิงค์ บียอนด์ บุ๊คส์.

_____ .(2554). **ชีวิตคิดบวก. (พิมพ์ครั้งที่ 1)**. กรุงเทพมหานคร: ก่อกันย์การพิมพ์.

สุรพล สุยะพรหมและคณะ. (2555). **พื้นฐานทางการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1)**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

หลวงวจิตรวาทการ. (2515). **ศาสนาสากลฉบับสมบูรณ์ (รวม 5 เล่ม).** กรุงเทพมหานคร: ส ธรรมภักดี.

อภิชัย พันธเสน. (2544). **พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

อรศิริ เกตุศรีพงษ์. (2550). **"สังคหวัตถุ 4" องค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้.** วารสาร Productivity World เพื่อการเพิ่มผลผลิต ปีที่ 12 ฉบับที่ 68 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2550)

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2553). **แนวทางสู่ความสุข. (พิมพ์ครั้งที่ 5).** กรุงเทพมหานคร:เอ. พี. กราฟิคดีไซน์และการพพิมพ์.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2537). **การจัดการสมัยใหม่ (Modern Management).** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2552). **พุทธวจนะในธรรมบท. (พิมพ์ครั้งที่ 11).** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

ไชย ณ พล อัครศุภเศรษฐ์. (2554). **เกร็ดการบริหารจากเรื่องจริงทั่วโลก. (พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพมหานคร. โอ. เอส. พริ้นติ้ง. เฮ้าส์ จำกัด.

_____. (2547) **ร่ำรวยด้วยสันโดษ.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร :สถาบันธรรมาธิปไตย.

ฮ. นิกฮูกี้. (2555). ธรรมะ Manager. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชนดิสทริบิวเตอร์.

ภาษาอังกฤษ

Angelo Kinich & Brian K Williams. (2009). **Management 3/e**. NewYork: Mc Graw-Hill International Enterprises, Inc.

Certo, Samuel C., Certo, S. Trevis. (2006). **Modern management 10 e**, Upper Saddle River, New Jersey, by Pearson Education, Inc.

Dale Ernest. (1973). **Theory and Practice.** New York: Mc Graw – Hill Book Co.,

Harold Koontz & Cyril O' Donnell. (1972). **Principles of Management.** New York: Mc graw – Hill.

Herbert V. Guenther. (1974). **Philosophy and Psychology in the Abhidharma.** Delhi:Motilal Banarsidass.

Hutechinson G. Organization (1976). **Theory and Classical Concepts.** New York Holt. Rinchart and Winston.

Koontz, Harold & Cyrill O' Donnel. (1973). **Principle of Manaement: an Analysis of Managerial Functions.** New York: Mc Graw – Hill Books Co.,

Peter F. Drucker. (1974). **The Practice of Management.** New York: Harper & Row Publishers.

Schumacher, Ernest Friedrich. (1973). **Small is beautiful : economics as if people mattered. London :** Blond and Briggs,

Stephen R. Covey. (1989). **The Seven Habits of Highly Effective people : restoring the** : **character ethic** : Published by Simon & Schuster,

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
การสัมภาษณ์และผลการสัมภาษณ์งานวิจัย

เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่นส์จำกัด" (An application of Buddhist principles in business organizational management : A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd)

ส่วนที่ 1: เอกสารที่ใช้ในการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจและศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมีรูปแบบดังนี้ คือ:

แบบสัมภาษณ์

"การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่นส์จำกัด" (An application of Buddhist principles in business organizational management : A case study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd)

1. ในทัศนะของท่าน ๆ เห็นด้วยหรือไม่ว่า การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะเหตุใด
2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า "หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้"
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะเหตุใด

4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา
5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะเหตุใด
6. ท่านมีการบริหารจัดการอย่างไร ให้องค์กรของท่านมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล
7. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 เพียงบางข้อก็เพียงพอแล้ว”
8. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะเหตุใด
9. กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจของท่านที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคืออะไร และส่งผลอย่างไรในองค์กรฯ
10. พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิทุกคนหรือไม่ และในความคิดเห็นของท่าน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรบ้างหรือไม่ อย่างไร
11. ท่านมีวิธีใดที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจของท่านเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร
12. ในความคิดเห็นของท่าน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจของท่านคืออะไร และมีความหมายเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร
13. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรักความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะเหตุใด

14. ท่านมีวิธีการอบรมพนักงานในองค์กรของท่านอย่างไรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ
15. หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรของท่าน ๆ จะมีวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรอย่างไร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่ อย่างไร
16. ท่านมีหลักปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง

<u>ส่วนที่ 2: ความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ</u>

<u>คำถามที่ใช้เพื่อการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ</u>

“ในทัศนะของท่าน ๆ เห็นด้วยหรือไม่ว่าการบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะเหตุใด”

“ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้”

<u>ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ</u>

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมด มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสากลที่ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนานำมาปฏิบัติได้ ตลอดจนเป็นความจริงที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ทั้งยังเป็นที่รวมของสรรพวิชาที่สามารถสอนหลักการขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันจนถึงระดับลึกของจิตใจ โดยเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้ คือ

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน แม้การบริหารงานองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันจะเน้นการแข่งขันสร้างผลกำไร หากแต่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสภาวการณ์ที่สิ่งแวดล้อมในโลกกำลังเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบโดยตรงต่อองค์กรธุรกิจทุกองค์กร ดังนั้นการสร้างความสมดุลระหว่างการบริหารธุรกิจและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามี**ส่วนช่วยสร้างความสมดุลได้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไม่ให้มุ่งบริหารจัดการองค์กรธุรกิจโดยการแสวงหาผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียว แต่มุ่งให้มีการบริหารจัดการด้วยความสำเร็จอย่างยั่งยืนให้กับองค์กร**โดยการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมด้วยเงื่อนไขของการไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ มีเมตตาต่อกัน ทั้งยังพร้อมจะส่งผ่านสิ่งดี ๆ ไปยังสังคมส่วนรวม ถึงแม้ว่ากระแสโลกาภิวัฒน์ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงมากมายเกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีมาแล้วมากกว่า 2,500 ปี ก็ยังคงนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย สืบเนื่องเพราะแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาเป็นความจริงที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เป็นสัจธรรมที่นำมาใช้ได้อยู่เสมอ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยว่าการบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ดีงามและเป็นหลักที่ควรน้อมนำมาปฏิบัติตาม ซึ่งเน้นเรื่องการคิดดี พูดดี ทำดี โดยสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามกระทำแต่สิ่งที่ดี และเป็นคนดีตามไปด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานซึ่งหากเราศึกษาก็จะพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นที่รวมของสรรพวิชาที่สอนเราในทุก ๆ เรื่องโดยสอนตั้งแต่หลักการขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตทั่วไปจนถึงเรื่องที่ซับซ้อน เช่น เรื่องจิตใจของคนเรา ฯลฯ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้เพราะหลักคำสอนฯ สอนเราทุกเรื่องทั้งในด้านการดำรงชีวิตส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน ด้านสังคม เช่น สอนให้เรารู้จักใช้ความคิด สติ และปัญญา สอนให้เราเข้าใจจิตใจตนเองและจิตใจผู้อื่น สอนให้รู้จักเอาใจเขามา

ใส่ใจเรา สอนให้บริหารลูกน้องด้วยจิตที่มีเมตตา สอนให้ผู้บริหารรู้จักการวางตนให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา สถานที่และบทบาทหน้าที่ในแต่ละหน้าที่ ๆ จะต้องรับผิดชอบ ฯลฯ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

"เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะพระพุทธศาสนาสอนถึงระดับลึกของจิตใจ เมื่อจิตใจดี ความคิดก็ดี การกระทำก็ดี ผลงานก็ออกมาได้ดี"

"เห็นด้วยที่กล่าวว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะเป็นคำสอนฯ ก็คือสิ่งที่เป็นธรรมชาติ สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การบริหารกิจการต่าง ๆ โดยใช้สติเป็นตัวนำทางจะสามารถแก้ไขปัญหาและหาทางออกของสิ่งต่าง ๆ ได้ดี ทำให้การงานลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 : หญิง)

"เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะหลักธรรมะเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตและการทำงาน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี"

"หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะพระพุทธศาสนามีคำสอนที่สอนให้เราเป็นคนดี มีศีลธรรม เมื่อองค์กรเป็นองค์กรที่รวมพนักงานที่มีศีลธรรม การบริหารงานย่อมเป็นไปอย่างราบรื่นและทำให้บรรลุเป้าหมายได้ทุกอย่าง"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

"เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เช่น การไม่ทุจริต การทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การทำงานให้องค์กรเป็นองค์กรสีขาว ฯลฯ และพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทยมาช้านาน และซึมซับเข้าสู่ใจคนไทยมาช้านาน ดังนั้นจึงจำเป็นที่ต้องมีคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน"

"เห็นด้วยที่กล่าวว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

สอนให้ทุกคนมีศีลธรรม เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งถ้ามีสิ่งเหล่านี้อยู่ในองค์กรธุรกิจใด ธุรกิจนั้นก็สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ไม่ยาก”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วย เพราะในยุคปัจจุบันมีการแข่งขันสูงในทุก ๆ ระดับสายงาน เนื่องจากสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจที่เร่งรีบและบีบคั้นมากขึ้น ดังนั้น**ผู้บริหารจึงต้องนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน”**

“เห็นด้วยในคำกล่าวที่ว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะองค์กรจะประสบความสำเร็จได้จะใช้แค่หลักการทางธุรกิจอย่างเดียวไม่ได้ เพราะในองค์กรจำเป็นต้องมีหลักการอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในองค์กร เช่น ความอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความเมตตาซึ่งกันและกัน ฯลฯ เพื่อภาพรวมแห่งความสำเร็จขององค์กร โดยหลักฯ ดังกล่าว คือส่วนหนึ่งของคำสอนทางพระพุทธศาสนา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบันควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะใจความสำคัญของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือการสอนให้คนพูดดี คิดดี ทำดี รวมกับคำสอนอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ฯลฯ การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ ไม่ได้ทำให้บริษัทจะไม่มีรายได้หรือไม่มีกำไร แต่เป็นการนำหลักความเป็นเหตุเป็นผล หลักแห่งปัญญามาใช้ ที่นอกจากจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพยังทำให้ผู้ทำงานมีปัญญาและมีจิตใจที่ดีงาม”

“เห็นด้วยที่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องปัญญา ความเข้าใจ ไม่ใช่วัตถุ การที่องค์กรนำหลักคำสอนฯ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานจึงช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ พนักงานและผู้บริหารมีความเข้าใจการทำงาน เข้าใจปัญหา ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานขององค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพราะจะได้ฝึกฝนตนเองในหลากหลายด้าน เช่น การนำหลักคำสอนเรื่อง “สมาธิ” มาใช้ในการทำงาน

ช่วยเรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทำให้สามารถพบแนวการทำงานใหม่ ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรธุรกิจได้เป็นอย่างดี”

“เห็นด้วยที่กล่าวว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเองมากขึ้น รู้จักรับผิดชอบงานในหน้าที่ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯลฯ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ล้วนทำให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่นำหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีแต่เรื่องดี ๆ ที่ควรประพฤติปฏิบัติและประเทศเราก็เป็นเมืองพุทธ อะไรที่สามารถทำและเกิดผลแต่สิ่งที่ดีในทุกด้านก็สมควรทำ “

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะองค์กรที่มีพนักงานในองค์กรปฏิบัติตามหลักคำสอนฯ จะทำให้องค์กรนั้น ๆ ย่อมเกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ง่ายขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่กล่าวว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อองค์กรฯ เช่นจะทำให้ลูกค้าเกิดความไว้ใจ ความเชื่อใจ ปรึกษา ร่วมงานและทำงานร่วมกันไปด้วยความราบรื่น ตลอดจนทำให้พนักงานในองค์กรเกิดไอเดียสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนายังฝึกให้ทุกคนมีจิตอาสาเพื่อนำสิ่งที่ดีงามสู่สังคม”

“เห็นด้วยอย่างยิ่งกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะพระพุทธศาสนาจะเป็น “แก่น” ในการขับเคลื่อนสิ่งที่ดีงามทั้งภายนอกและภายในองค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรฯ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนมีความเพียร อดทน สามารถทำสิ่งสุจริตให้ประสบความสำเร็จได้ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยทำให้มีการพัฒนาสติปัญญาในการทำงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและมีสติกำกับ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ สอนให้คนทุกคนเป็นคนดี มีความประพฤติที่ดี ปฏิบัติดีต่อผู้อื่น และจะส่งผลถึงภาพรวมขององค์กรนั้นให้กลายเป็นองค์กรที่ดีและบรรลุเป้าหมายในที่สุด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรจะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้ทุกคนรู้จักคิด พัฒนาจิตไปในทางที่ดี มีศีลธรรม ผู้ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรม ไม่ควรเข้าใกล้ ควรอยู่ให้ไกล ถือว่าเป็น “คนพาล” เพราะสามารถจะทำเรื่องไม่ดีงามได้เสมอ สุดท้ายก็จะชวนไปในทางที่ไม่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด”

เห็นด้วย กับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนมีศีล มีธรรม มีความเพียร มีความซื่อสัตย์ มีความอดทนต่อความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานหากมีการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ จะทำให้สามารถประสบความสำเร็จ และบรรลุผลความเป้าหมายที่ตั้งไว้ในที่สุด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่การบริหารองค์กรควรนำหลักคำสอนางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพราะหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสากลคือ ไม่แบ่งเชื้อชาติหรือศาสนาใด ๆ ทุกคน

สามารถนำมาปฏิบัติได้ เช่น ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จสามารถนำ “อิทธิบาท 4” มา ฯ ใช้ได้ ฯลฯ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะพุทธศาสนาคือหลักสำคัญที่เป็นที่พึ่งและเครื่องยึดเหนี่ยวให้คนมีศีลธรรม ไม่คดโกงทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“ตามความเห็นของผม ผมคิดว่า ควรครับที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพราะว่าการน้อมนำศาสนาเข้ามาในจิตใจ จะทำให้พนักงานในองค์กรมีความสงบ มีที่พึ่งทางจิตใจ และสามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาปรับให้ชีวิตตนเองและการทำงานในองค์กรให้ดีขึ้นได้ครับ”

“เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้” เพราะคำสอนของพระพุทธองค์ไม่มีผลลัพธ์ที่เป็นลบเมื่อนำมาปฏิบัติตามครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการบริหารองค์กรธุรกิจในยุคปัจจุบัน ควรนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ตลอดจนเห็นด้วยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

<u>ส่วนที่ 3: หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ</u>

บทสัมภาษณ์ในการทำวิจัยในครั้งนี้ มาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 16 ท่าน แบ่งออกเป็นหญิงจำนวน 10 ท่าน และชายจำนวน 6 ท่าน ซึ่งการสัมภาษณ์และผลการสัมภาษณ์ผู้วิจัยขอนำเสนอตามหมวดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ คือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ อคติ 4 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

<u>คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “ทศพิธราชธรรม” :</u>

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะเหตุใด”

“ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา”

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด“ทศพิธราชธรรม” :

ไม่เห็นด้วยที่ผู้ปกครองหรือผู้บริหารจะใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะองค์กรที่มีผู้บริหารดังกล่าว องค์กรนั้นไม่มีวันบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ทั้งยังส่งผลให้ผลงานภาพรวมไม่ประสบผลสำเร็จเกิดความล้มเหลวในการบริหารงาน ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการองค์กร เพราะตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มนุษย์เท่านั้นจะเป็นผู้บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้ แต่หากมนุษย์ขาดคุณธรรม และจริยธรรมประจำใจ สร้างความแตกแยกและไม่เป็นธรรม ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เห็นประโยชน์ส่วนตนมาก่อนประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความสุข ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน องค์กรนั้นจะเติบโตอย่างมั่นคงแข็งแรงไปได้อย่างไร หากการบริหารงานภายในอ่อนแอ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารองค์กร คือผู้นำที่ควรประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของความดีและ ความถูกต้อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกน้อง และทำให้ลูกน้องเคารพ ยกย่อง ชื่นชม รักผู้นำ ตลอดจนพนักงานย่อมทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกับผู้บริหารในทุก ๆ เรื่อง”

“รับไม่ได้ที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้ บังคับบัญชาเพราะแสดงให้เห็นถึงการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครองคน ซึ่งผู้บริหารลักษณะนี้เป็นบุคคลน่ารังเกียจ และจะทำให้นึกถึงว่าการที่เขาได้มาอยู่ในตำแหน่งระดับสูง(หากไม่ใช่เจ้าของกิจการ) อาจเป็นเพราะเขาเป็นคนประจบสอพลอเก่ง หรือมีการติดสินบน การขาดคุณธรรม และจริยธรรมในการปกครองนั้น

ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ยอมรับนับถือ และจะไม่ได้ใจของผู้ใต้บังคับบัญชาแน่นอน ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างลำบาก และไม่ราบรื่น"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

"เห็นด้วยว่าผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะการที่ผู้บริหารมีคุณธรรมจะเป็นการลดกิเลส ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้สามารถบริหารองค์กรได้อย่างสงบสุข ตลอดจนผู้บังคับบัญชาควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับองค์กรด้วย เหมือนการจะสอนลูก พ่อ-แม่ก็ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ข้อนี้สำคัญมาก นอกจากนี้แล้วผู้บริหารควรมีการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้น้อยเช่นเดียวกับผู้ที่อยู่เหนือตนและลูกค้าขององค์กรฯ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดขวัญและกำลังใจ ซึ่งผู้บริหารสูงสุดในองค์กรฯนี้ทำอยู่แล้ว แต่ผู้บริหารอื่น ๆ บางท่านยังไม่ได้เริ่มทำ หากสนใจเฉพาะผู้ที่อยู่เหนือตน เพื่อหวังประโยชน์ในหน้าที่การงานของตัวเองคนเดียว ก็จะทำให้บางคนรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญสำหรับองค์กร และไม่เกิดแรงผลักดันก็เป็นไปได้"

"ไม่เห็นด้วยกับการจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา และคิดว่าองค์กรที่มีผู้บริหารแบบนั้นจะอยู่ได้ไม่นาน เพราะพนักในองค์กรจะต้องดิ้นรนออกไปหางานใหม่ที่เหมาะกับการดำรงชีวิตของตัวเอง"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารเสมือนเป็นแม่ทัพและเป็นผู้นำ หากนำไปในทางที่ดีเป็นตัวอย่างที่ดี ให้เกียรติในผู้น้อย เคารพซึ่งกันและกัน จะทำให้องค์กรขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดี"

"ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขส่วนรวม ซึ่งผู้บริหารดังกล่าวเป็นผู้บริหารที่ไม่สามารถแยกแยะเรื่องงานกับเรื่องส่วนตัวได้ จึงไม่มีความเหมาะสมในการเป็นผู้บริหาร โดยผู้บริหารเหล่านี้จะไม่สามารถมองภาพรวมได้"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะถ้าผู้บริหารองค์กรไม่เป็นนักปกครองที่ดี ไม่อยู่ในศีลธรรม ย่อมไม่สามารถ

บริหารงานให้บรรลุเป้าหมายของบริษัทได้ เพราะผู้บริหารเป็นผู้ไม่มีความยุติธรรมและสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นเอง ซึ่งผลสุดท้ายย่อมทำให้บริษัทไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้"

"ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารหรือผู้ปกครองใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรใช้อำนาจในทางที่ถูกต้อง ยึดหลักศีลธรรม ไม่ควรเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ของผู้อื่น"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารเป็นนักปกครองที่มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารเป็นตัวหลักในการบริหารคน บริหารงานต่าง ๆ ในองค์กร ถ้าผู้บริหารมีความยุติธรรม มีคุณธรรม มีศีลธรรม ย่อมจะส่งผลทำให้คนในองค์กรมีศีลธรรมในการทำงานด้วย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรในภาพรวมที่จะทำงานใด ๆ ก็สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสำฤทธิ์ผล"

"ไม่เห็นด้วยเพราะองค์กรใดที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา องค์กรนั้นจะเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายบรรยากาศในการทำงานทำให้บรรยากาศในการทำงานไม่ราบรื่น และส่งผลเสียโดยตรงต่องานในองค์กรนั้น ๆ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

"**เห็นด้วยที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ** เพราะคนที่จะขึ้นบริหารได้ดีนั้นจะต้องมีคุณธรรมและศีลธรรมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง"

"ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนจะทำให้องค์กรฯ นั้น ๆ เป็นองค์กรที่ไม่น่าอยู่และไม่น่าร่วมงานด้วยอีกต่อไป"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

"เห็นด้วยที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ โดยสืบเนื่องจากทุกวงสังคมต่างต้องการผู้นำเพื่อควบคุมทิศทางของสังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง องค์กรก็เป็นสังคมลักษณะหนึ่งที่มีผู้บริหารเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง การที่ผู้บริหารมีความเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรม ก็จะทำให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น ทุกคนสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี"

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากองค์กรไม่สามารถปฏิบัติงานได้ด้วยผู้บริหารเพียงกลุ่มเดียวได้ ตลอดจนทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ดังนั้นการที่องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างราบรื่น ผู้บังคับบัญชาจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้บริหารต้องมีความยุติธรรม เห็นใจลูกน้องอย่างจริงใจ มีความหนักแน่นไม่หูเบา ตลอดจนเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความท้อแท้ใจในการทำงาน ก็สามารถสร้างขัวญกำลังใจ และเป็นที่พึ่งเมื่อยามลูกน้องเกิดความทุกข์ได้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“**จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ** เพราะการมี “คุณธรรมของผู้บริหาร” เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่จะนำพาองค์กรฯ สู่เป้าหมายและความสำเร็จที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป”

“มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งที่แย่มาก รับไม่ได้ค่ะ และไม่ควรมีอย่างยิ่งในทีมนักบริหารทั้งหมด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะจะปกครองด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเอาใส่ใจ เห็นอกเห็นใจ เข้าใจความต้องการของลูกน้อง ทำให้ลูกน้องเกิดความรัก ความศรัทธา มีกำลังใจในการทำงาน ทำให้งานออกมามีคุณภาพ สำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายของกระบวนการบริหาร”

“ไม่เห็นด้วยที่การจัดการองค์กรธุรกิจที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำให้องค์กรฯ นั้นเกิดความเสียหายในระยะยาว เกิด Turn over สูง คนลาออกตลอดเวลา เสียลูกน้องที่ดี คนที่อยู่ก็เพราะทนอยู่ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีประสิทธิผล

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยที่ว่า ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะผู้นำที่ดี มีศีลมีธรรมย่อมนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารหรือผู้ปกครองใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งถือเป็นการทำผิดศีลธรรม ย่อมส่งผลเสียให้เกิดขึ้นแก่องค์กรโดยรวมอย่างแน่นอน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยที่ผู้บริหารต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ ซึ่งจะทำให้พนักงานทุกคนในองค์กรทำงานอย่างมีความสุข เพราะผู้นำเห็นความสำคัญของพนักงานในองค์กร คอยสอดส่องดูแล ห่วงใยอย่างสม่ำเสมอ”

“ไม่เห็นด้วยที่ผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่เอาเปรียบพนักงาน จะทำให้ขาดความศรัทธาและเคารพนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนทำให้พนักงานไม่มีกำลังใจในการทำงานที่ตนได้รับมอบหมายมา งานจึงออกมาอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลเสียในภาพรวมต่อองค์กรและส่งผลกระทบต่อผลประกอบการให้ตกต่ำลงและทำให้องค์กรนั้นถดถอยลงไปเรื่อย ๆ จนอาจถึงขั้นปิดกิจการในที่สุด”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“**เห็นด้วยที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ** เพราะผู้บริหารที่ขาดคุณธรรมที่ดี อาจมีใจเอนเอียงเข้าข้างผู้ใต้บังคับบัญชาในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้”

“ผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ควรอยู่ใกล้ หรือไม่ควรทำงานด้วยเป็นอันขาด เพราะอาจจะทำให้เราเป็นคนไม่ดีตามไปด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรจำเป็นต้องมีนักปกครองที่ดี ซึ่งนักปกครองที่ดีต้องมีคุณธรรมและศีลธรรมซึ่งจะเป็น “แบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา” ในองค์กรแต่ละองค์กร พนักงานย่อมทำงานต่าง ๆ เลียนแบบผู้บริหารองค์กร ดังนั้น “แบบอย่าง”ในการทำงานจึงสำคัญมาก”

“ไม่เห็นด้วยกับผู้ปกครองที่ใช้อำนาจ ไม่ยุติธรรม และไม่ควรมีผู้บริหารเช่นนี้เกิดขึ้นในองค์กรใด ๆ เลย ซึ่งจะเป็นเยี่ยงอย่างที่ไม่ดีต่อพนักงานในองค์กรนั้น ๆ ด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งครับที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ เพราะ ศีลธรรม คุณธรรม คือสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรมี หากผู้นำองค์กร ไม่มีศีลธรรม ไม่มีคุณธรรมย่อมจะทำให้พนักงานในองค์กรขาดตัวอย่างที่ดี และอาจทำให้องค์กรดำเนินธุรกิจไปในทางที่ผิดได้”

“ไม่เห็นด้วยที่มีผู้บริหารหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการทำงานต้องทำงานร่วมกันฉันท์พี่น้อง ทุกคนคือส่วนหนึ่งขององค์กร ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ ไม่ใช่ว่าผู้บริหารจะเป็นใหญ่อยู่คนเดียว องค์กรคือการสามัคคีร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ผมมักจะได้ยินท่านประธาน CEO พูดไว้เสมอว่า ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรอย่าคิดการใหญ่ และจงเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ครับ”

สำหรับผู้บริหารที่นิสัยไม่ดีต่าง ๆ เช่นใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ฯลฯ ควรจะพิจารณาตนเองเพื่อความเหมาะสมในการเป็นนักบริหาร และต้องแก้ไขนิสัยที่ไม่ดีต่าง ๆ เพราะการจะปกครองพนักงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาต้องสามารถ “ซื้อใจ” ของพนักงานในองค์กร ฯได้ ตลอดจนต้องมีการใช้ “พระเดช” และ “พระคุณ” อย่างเที่ยงตรงและยุติธรรม ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น บุคคล เวลา และ สถานการณ์ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องเป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมประจำใจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ต่างเชื่อว่าพนักงานในองค์กรมักจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้บริหารในองค์กร ดังนั้น ”แบบอย่างที่ดี” ที่มาจากพฤติกรรมของผู้บริหารองค์กรเป็นสิ่งสำคัญมาก ตลอดจนผู้บริหารที่เป็นนักปกครองที่ดี มีคุณธรรม มีศีลธรรมจะสามารถสร้างความสามัคคี สร้างการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในองค์กร ธุรกิจได้อย่างยั่งยืน และผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างไม่เห็นด้วยที่ผู้ปกครองจะใช้อำนาจในหน้าที่กลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนไม่เห็นด้วยในการที่ผู้บริหารจะเห็นประโยชน์สุขส่วนตนมาก่อนประโยชน์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้ให้สัมภาษณ์เชื่อว่าองค์กรที่มีผู้บริหารดังกล่าวจะเป็นองค์กรที่มีอ่อนแอในการบริหารงานภายในองค์กร และโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรตาม

วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นไปได้ยากมาก เพราะผู้บริหารเป็นผู้สร้างความแตกแยก ความไม่ยุติธรรม ให้เกิดขึ้นในองค์กรเอง ซึ่งจะส่งผลให้ทำให้ผลงานในภาพรวมไม่ประสบความสำเร็จ ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล

<u>คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “พรหมวิหาร 4”:</u>

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะเหตุใด”

“ท่านมีการบริหารจัดการอย่างไร ให้องค์กรของท่านมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล”

<u>ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด“พรหมวิหาร 4” :</u>

เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการมีส่วนสร้างความมั่นคงอย่างมั่นใจให้กับพนักงานอย่างหนึ่ง หากพนักงานเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย มีหลักประกันที่ดีในชีวิต พนักงานก็จะทำงานอย่างมีความสุข ไม่ต้องกังวลกับการดำเนินชีวิต การทำงานก็จะมีประสิทธิภาพและสามารถทำให้องค์กรก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงเช่นเดียวกัน เพราะหากองค์กรใดมีบุคลากรที่มุ่งมั่นทำงานให้องค์กรอย่างมีความสุข องค์กรนั้นก็จะเข้มแข็งและสามารถเติบโตอย่างมั่นคง”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล ซึ่งในความเห็นของดิฉันต้องยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งมีผู้บริหารที่เป็นผู้นำองค์กรลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ปลูกฝังให้สิ่งดี ๆ เหล่านี้กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร การบริหารงานด้วยความเข้าใจและจริงใจ เสมือนหนึ่งเป็นครอบครัวหรือทีมเดียวกัน ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร สร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างกันและกัน พูดคุยกันได้ทุกเรื่องด้วยความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังกัน ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ว่าองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความห่วงใยอย่างเป็นรูปธรรมการดูแลทุกข์สุขของพนักงานเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ ทั้งยังทำให้พนักงานรู้สึกว่าเขามีค่ากับบริษัท”

“ในฐานะพนักงานที่ทำงานใกล้ชิดประธานเจ้าหน้าที่บริหาร สิ่งที่ได้รับการปลูกฝังอยู่เสมอ คือ Individual Social Responsibility (ISR) หรือการทำประโยชน์ต่างๆให้สังคม และการช่วยเหลือผู้อื่นเริ่มที่ตัวเรา เช่น การที่ปลูกฝังพนักงานในบริษัทฯ ปิดไฟในออฟฟิศก่อนไปทำวัตรเช้า หรือช่วงพักเที่ยงตอนที่ไม่มีใครอยู่ ก็เป็นสิ่งเล็กๆน้อยๆที่ทำเพื่อช่วยบริษัทฯประหยัดไฟ หรือการให้พนักงานนำกระดาษมารีไซเคิลเวลาปริ้นท์เอกสารที่ใช้ภายในบริษัทก็เป็นสิ่งที่พนักงานในบริษัทฯ ทำประจำ ประธานเจ้าหน้าที่บริหารฯให้ความสำคัญกับการทำสิ่งเล็ก ๆ เสมอ เพราะเขาเชื่อว่าความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ต่าง ๆ เกิดขึ้นจากสิ่งเล็ก ๆ นอกจากนี้แล้วสิ่งที่สัมผัสได้จากการทำงานกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร คือ ความรัก ความเมตตาที่ CEO มีให้พนักงานทุกคน ดังนั้นบรรยากาศที่ออฟฟิศจึงเหมือนกับครอบครัวที่ทุกคนมีแต่ความห่วงใย และปรารถนาดีต่อกันไม่มีความอิจฉาริษยา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“เห็นด้วยในการที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะมนุษย์อยู่ได้ ทำงานอย่างมีความสุขได้เพราะมีปัจจัยสี่สมบูรณ์”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เช่น อยากให้ผู้อื่นอยู่ร่วมกับเราอย่างสงบสุขอย่างไร ก็ต้องเริ่มจากตัวเราวางตัวให้เหมาะสมก่อน เพื่อการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสงบสุขเช่นกัน ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ เกิดขึ้นในองค์กร ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ ซึ่งเหตุการณ์เหนือความคาดหมายเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา จึงควรใส่ใจ ดูแลพนักงานในส่วนนี้ด้วย”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการเพื่อให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการที่จัดให้มีกิจกรรมที่ทุกคนได้มีเวลาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมนั้น ๆ ตามความเหมาะสม ตามความถนัด และตามแรงจูงใจของแต่ละคน ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เพราะถือว่าเป็นผลตอบแทนอีกรูปแบบหนึ่งที่ให้กับพนักงานที่ทำงานให้กับองค์กร”

“เห็นด้วยในการจัดการเพื่อให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการเริ่มจากตัวผู้บริหารก่อนโดยมีความจริงใจ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะถ้าทุกคนในองค์กรปฏิบัติตนดี มีจิตสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน ก็จะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ และจะส่งผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายในภาพรวมขององค์กรด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะพนักงานจะรู้สึกว่าองค์กรฯ นั้น ๆ ไม่ทอดทิ้งพนักงาน ทำให้ลดความกดดันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พนักงานมีปัญหาต่าง ๆ และเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากมาได้ จะทำให้พนักงานยิ่งรักและผูกพันกับองค์กรนั้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป”

“เห็นด้วยที่มีการบริหารจัดการให้องค์กรให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ โดยต้องเริ่มต้นจากตัวเราก่อน ซึ่งหากเราต้องการความรัก ความเมตตา ความมีน้ำใจ เราต้องให้ในสิ่งที่เราต้องการก่อนคือให้ความรัก ความมีเมตตา ความมีน้ำใจต่อบุคคลรอบข้างทั้งที่รู้จักและที่ไม่รู้จักเท่าที่จะทำได้ และองค์กรของเราก็จะเกิดบรรยากาศแห่งความรัก ความเมตตา ฯลฯ ตามไปด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะพนักงานคือบุคคลกรผู้ขับเคลื่อนองค์กร การที่องค์กรให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าของพนักงาน มีสวัสดิการต่าง ๆ แสดงถึงความห่วงใยและใส่

ใจขององค์กรต่อบุคลากรของตน ส่งผลให้พนักงานมีความพอใจ ผูกพันกับองค์กร และทำงานอย่างเต็มที่ ช่วยเหลือองค์กร ปกป้ององค์กรในเรื่องต่าง ๆ"

"เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่ส่งเสริมให้พนักงานได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม ยกระดับทางจิตใจของผู้ปฏิบัติ ส่งผลให้พนักงานได้มีโอกาสสานสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีการให้เกียรติและให้ความเคารพซึ่งกันและกันเสมอ ทำให้องค์กรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะจะทำให้พนักงานทุ่มเทในการทำงาน ๆ อย่างสุดความสามารถ มีกำลังใจในการทำงาน และหากลูกน้องทำงานเสมือนหนึ่งว่าทำงานให้บริษัทของตัวเอง ก็จะทำให้บริษัทมีผลประกอบการเพิ่มขึ้น และจะทำให้บริษัทมีกำไรมากขึ้นตามลำดับ"

"เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ฯลฯ โดยการส่งเสริมให้พนักงานมีกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของพนักงานในองค์กร นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมร่วมกันบ่อย ๆ เป็นกิจวัตรของบริษัท ฯลฯ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะความสุขของพนักงาน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องใส่ใจและคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง การที่ดูแลความเป็นอยู่ของพนักงานให้กินดี อยู่ดี มีความสุข ย่อมจะส่งผลให้พนักงานในองค์กรทำงานอย่างเต็มที่ ผลงานก็ได้ตามเป้าหมาย และองค์กรก็สามารถเจริญเติบโตได้เรื่อย ๆ ในท้ายที่สุด"

"เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการจัดให้มีการอบรมบุคลากรทั้งภายในและ

ภายนอกองค์กร ตลอดจนจากการจัดกิจกรรมฝึกจิตอาสาช่วยเหลือส่วนรวมในรูปแบบต่าง ๆ ของ องค์กร ส่งผลให้พนักงานในองค์กรมีรอยยิ้ม มีความรัก มีความจริงใจให้กันและกัน"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะจะเพิ่มความมั่นคงให้ผู้ที่ทำงานมีกำลังใจที่ดี เกิดความรักและความเชื่อมั่นในองค์กรฯ"

"เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยเริ่มต้นจากผู้บริหารก่อนที่จะต้องให้ความรัก ความเมตตา การเอาใจใส่ดูแลลูกน้อง คนปฏิบัติงาน โดยปฏิบัติให้เท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมต่อทุกคน และจะมีการอบรมฝึกฝนพัฒนาทรัพยากรบุคคลในด้านต่าง ๆ เป็น ช่วง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งภายหลังการอบรมจะมีการติดตามผลและรณรงค์ให้พนักงานในองค์กรทำซ้ำ ๆ สม่ำเสมอ เป็นวัฒนธรรมองค์กร เช่น การมีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ยิ้มให้กัน พูดจากันในเชิงสร้างสรรค์ ให้กำลังใจกัน ชื่นชมกันด้วยความจริงใจ ออกจากใจอย่างแท้จริง ฯลฯ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

"เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะพนักงานถือเป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัวที่องค์กรควรให้ความสำคัญ แม้ยามเจ็บไข้ได้ป่วย เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่พนักงานที่จะทำงานให้กับองค์กรด้วยความเต็มใจ"

"การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยต้องเริ่มจากผู้นำองค์กรฯ ก่อน อยากให้ทีมเป็นอย่างไร ผู้นำองค์กรต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้นำองค์กรต้องเป็นผู้ให้ ทั้งทำให้เป็นแบบอย่าง ทั้งให้ความรัก ความมีน้ำใจ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ฯ มาปรับใช้ โดยเฉพาะความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต้องมาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีแต่ความรัก อบอุ่น เสมือนพี่น้องในครอบครัว และพึ่งพาอาศัยกันได้"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยว่าควรมีสวัสดิการให้กับพนักงานเป็นอย่างยิ่ง เพราะสวัสดิการสามารถสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คนในองค์กรฯ ได้เป็นอย่างดี”

“เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรของท่านมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล ต้องเริ่มต้นจากผู้นำองค์กรฯ เป็นอันดับแรก โดยแสดงความมีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นและเพื่อนร่วมงานตลอดจนส่งเสริม ชื่นชมยินดีในความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องกระทำเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อพนักงานในองค์กร เพื่อให้ทุกคนในองค์กรได้เรียนรู้ และทำตามจนเกิดเป็นวัฒนธรรมในองค์กรที่ถือปฏิบัติเป็นกิจวัตรทุกวัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“เห็นด้วยองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะอย่างน้อยที่สุดทำให้พนักงานก็อุ่นใจว่ามีผู้ร่วมรับผิดชอบในยามเจ็บป่วย”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ ฯลฯ โดยการจัดกิจกรรมหลากหลายให้พนักงานมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ร่วมมือร่วมแรงช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ผู้บริหารได้เรียนรู้นิสัยหลาย ๆ อย่างของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะการมีสวัสดิการดี ๆ เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสร้างกำลังใจให้พนักงาน เพื่อพนักงานจะทำงานได้อย่างเต็มที่”

“เห็นด้วยในการบริหารจัดการให้องค์กรมีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการช่วยเหลือพนักงานด้วยน้ำใสใจจริง พูดดี ทำดี แบ่งปันเรื่องราวดี ๆ ซึ่งกันและกัน มีการประชาสัมพันธ์เพื่อยกย่องกรณีพนักงานทำงานดีและทำงานเก่ง ตลอดจนหากมีพนักงานท่านใดขอความช่วยเหลือใด ๆ หากไม่ผิดกฎระเบียบขององค์กรก็สามารถนำมาประชาสัมพันธ์ในองค์กรได้เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เห็นด้วยครับ ที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่นเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะหากอยากให้องค์กรอยู่ได้อย่างมั่นคง ต้องเริ่มต้นจากการดูแลพนักงานในองค์กรให้เปรียบเหมือน “คนในครอบครัวเดียวกัน” ก่อน และอีกเหตุผลที่ผู้บริหารต้องใส่ใจคือ พนักงานทุกคนไม่ได้มีฐานะเท่าเทียมกัน บางคนมีเงิน มีบ้าน มีครบทุกอย่าง แต่บางคนต้องหาเงินเพื่อมาเลี้ยงทั้งครอบครัว การที่มีสวัสดิการ ดูแลยามเจ็บป่วย หรือยามฉุกเฉิน ย่อมเป็นสิ่งที่พนักงานทุกคนสมควรได้รับครับ”

“เห็นด้วยที่การบริหารจัดการให้องค์กรให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานมีจิตอาสาชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยเริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารต้องมี “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา” ในจิตใจก่อนอื่น และค่อย ๆ ทำความเข้าใจกับพนักงาน โดยอธิบายให้พนักงานทุกคนเข้าใจก่อนว่า ถ้าคุณอยากให้คนอื่นรัก คนอื่นชอบ และอยากจะกลายเป็นคนดีในสังคม ทุกๆอย่างต้องเริ่มจากตัวเองก่อน ชมคนอื่น รักคนอื่น โดยที่ไม่ต้องหวังว่าสิ่งตอบแทนกลับมา ขอแค่ให้ได้ทำ ทำด้วยหัวใจ ไม่ใช่หน้าที่ แล้วมันจะปลูกฝังไปในจิตใต้สำนึก และเราจะกลายเป็นคนที่มีจิตใจดี หัวใจสะอาดบริสุทธิ์ พร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนพี่น้องในสังคมตลอดไป และอาจจะมีการจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมบ่อยๆ เพื่อกระตุ้นให้พนักงานในองค์กรได้ร่วมมือกันช่วยเหลือสังคมครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจเพราะจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความรัก ความมีน้ำใจ พนักงานในองค์กรต่างมีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ตลอดจนมีจิตชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ทั้งยังวางตนตามความเหมาะสมแห่งเหตุและผล โดยการที่ผู้บริหารที่เป็นผู้นำองค์กรจะต้องวางตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งให้ความรัก ความมีน้ำใจ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ฯ มาปรับใช้ โดยเฉพาะความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต้องมาปรับใช้กับพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาให้มากที่สุด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีแต่ความรัก อบอุ่น เสมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งการบริหารงานด้วยความเข้าใจและจริงใจย่อมจะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันในองค์กร สร้างความรู้สึกที่ดีระหว่างกันและกัน พูดคุยกันได้ทุกเรื่องด้วยความเข้าใจ เปิดใจ และรับฟังกัน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ เกิดขึ้นในองค์กร นอกจากนี้แล้วผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างเห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องมีสวัสดิการ ตลอดจนมีการดูแลพนักงานทั้งในยามปกติสุข และในยามฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ฯลฯ เพราะสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการ

แสดงออกถึงความห่วงใยอย่างเป็นรูปธรรมของการดูแลทุกข์สุขของพนักงานในองค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกว่าองค์กรฯ นั้น ๆ ไม่ทอดทิ้งพนักงาน ตลอดจนทำให้ลดความกดดันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พนักงานมีปัญหาต่าง ๆ และเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากมาได้ จะทำให้พนักงานยิ่งรักและผูกพันกับองค์กรนั้น ๆ ยิ่งขึ้นไป

<u>คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “ศีล 5” :</u>

“ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคำกล่าวที่ว่า “เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 เพียงบางข้อก็เพียงพอแล้ว”

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะเหตุใด”

<u>ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “ศีล 5” :</u>

“การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ประกอบธุรกิจต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา มนุษย์ถือศีล 5 จึงจะขึ้นชื่อว่าเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ อีกทั้งอานิสงส์ของศีล 5 จะเป็นเกราะช่วยป้องกัน และนำมาซึ่งความเจริญขององค์กร หากการประกอบธุรกิจซึ่งเป็นที่รวมของมนุษย์เคร่งครัดต่อศีล 5 จะยิ่งก่อให้เกิดการประสานประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ หากจะทำอะไรก็ควรจะทำให้อย่างถึงที่สุด ไม่ควรเลือกปฏิบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้น”

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะการประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 มีแต่เรื่องที่ดี เมื่อเป็นสิ่งที่ดีไม่มีเหตุผลที่องค์กรจะไม่สนับสนุนหรืออบรมให้กับพนักงาน เพราะหากพนักงานดี องค์กรก็จะดีได้ด้วยอย่างแน่นอน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจควรเคร่งครัดต่อศีล 5 ทุกข้อ เพราะศีล 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐานของชาวพุทธที่พึงรักษาให้ครบถ้วนบริบูรณ์ การปฏิบัติตามศีล 5 เป็นการปฏิบัติโดยยึดหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราไม่อยากให้ผู้อื่นปฏิบัติกับเราอย่างไรเราก็ต้องไม่ทำอย่างนั้นกับผู้อื่น”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะอย่างที่กล่าวแล้วว่า ศีล เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติหรือนับถือศาสนาใด ๆ ก็ตาม เหตุเนื่องจากเป็นคำสอนฯที่เน้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สอนให้เราไม่คิดร้าย ทำร้ายผู้อื่น และใช้ชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 โดยที่ทำงานจะมีการสวดมนต์พร้อมตั้งจิตกำหนดความประพฤติตามหลักปฏิบัติของศีล 5 ทุกเช้าก่อนเข้าทำงาน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจมีความจำเป็นที่จะต้องเคร่งครัดต่อศีล 5 เพราะหลักศีล 5 ที่จะประสานประโยชน์และนำมาจัดการในองค์กรธุรกิจได้ดี ต้องนำมาปฏิบัติให้ครบทั้ง 5 ข้อ ถึงจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งไป ก็จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ไม่บริบูรณ์เต็มที่”

“เห็นด้วยที่ว่าองค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะหลักศีล 5 เป็นหลักคำสอนขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ถ้าพนักงานในองค์กรไม่มีศีลธรรม ก็ไม่สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นและลุล่วงได้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ จำเป็นที่ต้องประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 และควรปฏิบัติให้ครบทุกข้อ แต่ควรเน้นข้อ 4 คือการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ซึ่งข้อนี้มีผลกับการทำงาน การผูกจิตสัมพันธ์ในการทำงานของเพื่อนร่วมงานในองค์กร”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีล 5 เป็นหลักธรรมคำสอนที่ควรมีในจิตใจของคนไทยทุกคนอยู่แล้ว”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีล 5 คือแนวทางที่ดีที่ให้เราจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งองค์กรของเรามีการสมาทานศีล 5 ทุกเช้าก่อนเข้าทำงาน ซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้พนักงานเริ่มงานด้วยความสบายใจ จิตใจผ่องใส ทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะความประพฤติตามหลักศีล 5 เป็นความประพฤติที่ดีงามทั้งต่อตัวพนักงานเองและส่วนรวม อย่างไรก็ตาม องค์กรจะไม่บีบบังคับให้พนักงานปฏิบัติตาม แต่จะเริ่มต้นจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับศีล 5 และนำเสนอเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสียในการปฏิบัติตามหลักของศีล 5 โดยให้พนักงานมีความเข้าใจให้มากที่สุดและให้พนักงานเลือกเอง เพราะการปฏิบัติที่ได้ผลที่สุดควรเกิดจากความเข้าใจและสมัครใจของพนักงานเท่านั้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะถ้าพนักงานสามารถปฏิบัติศีล 5 ได้จริง ๆ จะส่งผลต่อบรรยากาศในการทำงานที่ดีมาก เช่น ลดหรือไม่มีความขัดแย้งต่อกันระหว่างพนักงาน ทำให้รู้รักสามัคคีกันมากขึ้น ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้บริษัทสามารถเติบโตต่อไปในภายภาคหน้า”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 และทุกวันนี้พนักงานของบริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ ฯ ก็ทำกันอยู่ และมีการสมาทานศีล 5 ทุกเช้า ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ทำแล้วส่งผลดีโดยตรงกับตัวเองค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทุกข้อ” และวิธีการที่จะทำให้พนักงานปฏิบัติศีล 5 ให้ครบทั้งห้าข้อคือ “พูดคุยไปเรื่อย ๆ บ่อย ๆ “ใจเย็น ๆ ค่อย ๆ คุยว่าทำได้บ้างบางข้อก็ยังดีกว่าไม่ทำเลย ทำข้อไหนได้บ้างให้ทำไปเรื่อย ๆ และค่อย ๆ คุย ปรับขึ้นในข้อที่

เหลือ เพื่อให้พนักงานปฏิบัติศีล 5 ได้ครบทั้งห้าข้อ เพราะมีเป้าหมายว่าจะให้พนักงานปฏิบัติให้ครบห้าข้อ และควรมี Dead line ว่า เมื่อไหร่"

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะส่งผลดีต่อการทำงานในด้านต่าง ๆ เช่น ลูกค้าให้ความไว้วางใจพนักงานในองค์กรทำงานร่วมกันด้วยความสุขทุกฝ่าย ฯลฯ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

"เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ" เพราะการปฏิบัติตัวให้เคร่งครัดต่อศีล 5 ทั้งหมดทุกข้อย่อมส่งผลดีกว่าที่จะเลือกปฏิบัติเพียงบางข้อ เพราะศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติทำดีเป็นปรกติ และจากผลของการกระทำก็ย่อมได้รับแต่สิ่งดี ๆ เป็นผลที่ตามมาด้วยครับ"

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะทำให้ทุกคนอยู่ในศีลในธรรม ไม่ประพฤติตัวไปในทางไม่ดี"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

"เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 ต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ" เพราะการที่คนธรรมดาสามารถถือศีล 5 ให้ครบได้จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข"

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะได้อยู่ร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข ไม่มีการอิจฉาริษยา"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

"เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะการที่องค์กรธุรกิจสนับสนุนให้ทุกคนประพฤติดีตามปกติตามหลักศีล 5 จะทำให้พนักงานวางตัวได้อย่างเหมาะสม รู้ว่าอะไรควรทำ หรืออะไรไม่ควรทำ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ เพราะคนเราควรมีศีล 5 ให้ครบทั้ง 5 ข้อเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะจะทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการจัดการในองค์กรธุรกิจ การประกอบธุรกิจที่เคร่งครัดต่อศีล 5 จำเป็นต้องปฏิบัติให้ครบทั้งห้าข้อ” ควรปฏิบัติให้ครบทุกข้อ ถึงแม้ว่าบัวจะมี 4 เหล่า ก็ควรเลือกพนักงานที่สามารถอบรมไปในทางที่ดีได้ แต่หากบัวนั้นไม่สามารถโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำได้เพราะมัวติดอยู่ในโคลนตม เราก็ต้องปล่อยไปตามธรรมชาติครับ”

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะการทำตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่มีทางที่จะทำให้เราเดินไปในเส้นทางที่ผิด ดังนั้นการสนับสนุน อบรม ให้ประพฤติตามหลักศีล 5 จึงเป็นสิ่งที่ดีครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดไม่เห็นด้วยกับการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 เพียงบางข้อมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดเห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนและอบรมให้พนักงานทุกคนมีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศีล 5 เพราะศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติหรือนับถือศาสนาใด ๆ ก็ตาม ตลอดจนศีล 5 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ทั้งยังทำให้ผู้ปฏิบัติทำดีเป็นปรกติ และจากผลของการกระทำ ก็ย่อมได้รับแต่สิ่งดี ๆ เป็นผลที่ตามมา เช่น ลูกค้าให้ความไว้วางใจ พนักงานในองค์กรทำงานร่วมกันด้วยความสุขทุกฝ่าย ฯลฯ ซึ่งการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดศีล 5 มาประยุกต์ใช้ทั้ง 5 ข้อจะส่งผลให้องค์กรธุรกิจสามารถบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

<u>คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “มรรคมีองค์ 8” :</u>

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจของท่านที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคืออะไร และส่งผลอย่างไรในองค์กรฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิทุกคนหรือไม่ และในความคิดเห็นของท่าน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรบ้างหรือไม่ อย่างไร”

<u>ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด“มรรคมีองค์ 8” :</u>

“กิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่องค์กรของดิฉันทำประจำ คือ : “

1.การทำวัตรเช้าและเย็นซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้สามารถตั้งสติก่อนเข้าทำงานและหลังเลิกงาน ทุกครั้งเวลาสวดมนต์และอุทิศบุญกุศลแด่สรรพสัตว์ทั้งหลายทำให้เรารู้สึกดี การทำสมาธิทำให้ได้ฝึกตั้งสติก่อนเริ่มงาน ซึ่งกิจกรรมอันเป็นมงคลในภาคเช้าเหมือนเป็นการอวยพรในการทำงานให้ราบรื่น สำเร็จ มีความสุขตลอดวัน ส่วนการทำวัตรเย็นหลังเลิกงานก็เหมือนเป็นการอวยพรให้เรากลับบ้านด้วยความสวัสดี ปลอดภัยตลอดเส้นทางค่ะ

2. กิจกรรมเรือนธรรมทุกเย็นวันอังคารและเย็นวันพุธโดยนิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ มาแสดงธรรมแก่ผู้สนใจ ซึ่งจะมีผู้ร่วมกิจกรรมนี้มากมาย เช่น พนักงานออฟฟิศจากหลาย ๆ ที่ (เพราะจัดประจำมานานแล้วจึงมีแขกประจำมาร่วมงานอย่างสม่ำเสมอค่ะ) ญาติธรรมทุกเพศ ทุกวัย ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาร่วมงาน ฯลฯ ซึ่งสถานที่แสดงพระธรรมเทศนาและปฏิบัติธรรมก็คือพื้นที่ว่างในบริษัทฯ ที่ทางทีมพนักงานช่วยกันจัดในช่วงเย็นทุกเย็นที่มีกิจกรรม เพื่อต้อนรับทุก ๆ ท่านที่สนใจโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งกิจกรรมนี้สามารถฝึกจิตอาสาให้พนักงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี ทำให้พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักใช้คำพูดที่ชวนฟังเพื่อนต้อนรับผู้มาเยือนด้วยความจริงใจ ด้วยความรู้สึกภายในที่ถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด โดยกิจกรรมนี้ดิฉันเห็นว่าทำให้คนที่อยู่เมืองหลวงก็คือกรุงเทพฯ ได้ใกล้ชิด ได้สัมผัส และได้ซึมซับพระพุทธศาสนามากขึ้น ตลอดจนได้ฟังหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นประโยชน์จากพระอาจารย์ ซึ่งผู้ร่วมกิจกรรมสามารถนำคำสอนฯ ต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในชีวิตส่วนตัว และชีวิตการทำงานค่ะ

3.กิจกรรมงานตักบาตรหนังสือซึ่งจะจัดขึ้นปีละสามครั้ง ราว ๆ ช่วงวันพระใหญ่ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา โดยงานแต่ละครั้งจะมีการทำบุญและนิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ มารับบิณฑบาตหนังสือเพื่อมอบให้วัด และโรงเรียนทั่วประเทศ ตลอดจนมอบให้

ทหารในสามจังหวัดชายแดน เนื่องจากงานนี้เป็นงานใหญ่ พนักงานของทั้งสองบริษัท คือ ดีซี คอนซัลแทนส์ฯ และสำนักพิมพ์ดี เอ็ม จี ฯ จะช่วยกันเตรียมงาน ทำให้พนักงานสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกันเป็นอย่างดี

4.บริษัทฯ ส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความกตัญญูกตเวที เกี่ยวกับประเพณีอันดีงามทางพระพุทธศาสนา โดยที่ให้พนักงานสามารถหยุดงานได้โดยไม่เสียวันลาในกรณี :

4.1 วันเกิดคุณพ่อคุณแม่ เพื่อให้พนักงานพาท่านไปทำบุญเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี

4.2 ร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา ครั้งละไม่เกิน 7 วัน ต่อปี ซึ่งบริษัทฯ มองว่าเป็นการดีต่อทุก ๆ ฝ่าย ที่จะสนับสนุนให้มีการขัดเกลาจิตใจและเพิ่มพูนบุญของพนักงานในองค์กร

ฯลฯ

“ในความคิดเห็นของดิฉัน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กร โดยพนักงานแทบทุกคนมีประสบการณ์จากการฝึกสมาธิเวลาไปปฏิบัติธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานที่อยู่มานาน นอกจากนี้ ก็มีโอกาสได้ฝึกสมาธิ จากช่วงเวลาทำกิจกรรมเรือนธรรมทุก ๆ สัปดาห์ โดยมีการจัดช่วงเวลาหนึ่งให้ผู้ร่วมกิจกรรมนั่งสมาธิด้วยค่ะ ประโยชน์ของสมาธิมีมากมายหลายประการ เช่น ทำให้มีสติ จิตใจนิ่ง และ ว่าง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สัดส่ายไปมา ซึ่งจะส่งผลดีต่องานโดยตรง คือสามารถจดจ่ออยู่กับหน้าที่การงานของเราได้เป็นเวลานานยิ่งขึ้น ทำงานได้อย่างเต็มที่ เต็มความสามารถของเรา และทำให้เรามีความรู้ตัวว่ากำลังทำอะไร และจะทำอะไรเป็นลำดับต่อ ๆ ไป”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ “กิจกรรมเรือนธรรม” เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการนั่งสมาธิ และการฟังเทศน์จากพระอาจารย์ที่ประพฤติดีงามเป็นประจำทุกวันอังคารและพุธ โดยมีพนักงานสลับกันเป็น “ธรรมะบริกร” นอกจากนี้ยังมี “กฐิน” “ผ้าป่า” ซึ่งจัดทุกปี เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และที่สำคัญคือได้ฝึกพนักงานมีจิตอาสาช่วยเหลืองานส่วนรวม ทำให้พนักงานในองค์กรรู้จัก “การให้”และ”การเสียสละ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิและเห็นประโยชน์ในการทำสมาธิ เพราะ “สมาธิ” ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้นและทำให้อยู่กับผู้อื่นอย่างมีสติ เพราะ

สมาธิช่วยให้มีสติ รู้จักไตร่ตรองความคิด คำพูด และการกระทำให้ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นสมาธิจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นกว่าเดิมค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ กิจกรรมสมาทานศีลตอนเช้า กิจกรรมนั่งสมาธิ ฯลฯ โดยกิจกรรมดังกล่าวนี้ฝึกให้เรามีสมาธิและทำให้จิตใจสงบ ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิเป็นพื้นเดิมอยู่แล้ว และในความคิดเห็นของดิฉัน ๆ คิดว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรเพราะสมาธิ ช่วยให้เรามีความสงบในการทำงานมากขึ้น ดังนั้นจึงมีการฝึกอบรมสมาธิอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพนักงานจะสามารถนำการฝึกอบรมสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งทำให้ผลงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ การทำบุญ การนั่งสมาธิ การสมาทานศีล 5 ฯลฯ ซึ่งการทำทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา ส่งผลให้คนในองค์กรมีสติในการทำงานและในการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้นค่ะ”

“พนักงานมีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิทุกคน และสมาธิมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กร เพราะการมีสมาธิในการทำงานจะทำให้ผลงานออกมาดีและองค์กรก็บรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสมาทานศีลทุกวันทำงาน กิจกรรมฟังธรรมในช่วงเย็นวันอังคารและเย็นวันพุธ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้พนักงานทำงานด้วยความสบายใจ จิตใจผ่องใส ทำให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพทั้งยังช่วยขัดเกลาจิตใจและความคิดของพนักงานให้เป็นในแนวทางเดียวกันกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ซึ่งการทำสมาธิมีส่วนช่วยอย่างมากในการพัฒนาจิตใจของพนักงาน ทำให้ใจเย็นมากขึ้น มีสติในการทำงานมากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“กิจกรรมประจำที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ กิจกรรมการสวดมนต์และนั่งสมาธิเป็นประจำ ฯลฯ ซึ่งส่งให้พนักงานได้มีโอกาส มีเวลาตั้งสติและทบทวนตนเองก่อนเริ่มการทำงานในแต่ละวัน อีกทั้งยังเป็นการทำให้จิตใจรู้สึกสงบ เย็นสบาย ช่วยให้สามารถเริ่มต้นการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสติ ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ โดยสมาธิจะช่วยพัฒนาจิตใจได้ เนื่องจากสมาธิช่วยให้ตั้งสติ มีเวลาทบทวนความคิดและจิตใจของตนเอง ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถจดจ่อกับการทำงานได้มากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือสมาทานศีล นั่งสมาธิก่อนทำงาน สวดมนต์เคารพธงชาติก่อนกลับบ้าน ซึ่งทำให้พนักงานมีความอดทน ใจเย็น อารมณ์ดีมากขึ้น”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ โดยสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานได้จริง ๆ ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ทำให้พนักงานมีสติมากขึ้น ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผลที่กลั่นกรองมาจากปัญญามากยิ่งขึ้น ซึ่งถ้าเราสามารถนำปัญญาที่ได้จากการฝึกสมาธิมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทุกปัญหาย่อมพบทางออกที่เหมาะสมและผ่านพ้นไปด้วยดี”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจของท่านที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือการสมาทานศีล การนั่งสมาธิ ทุกวัน และมีการปฏิบัติธรรม ทุกวันอังคาร-พุธ ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ การสมาทานศีล การนั่งสมาธิในตอนเช้าทุกเช้าก่อนทำงาน ทำให้จิตใจผ่องใส มีความสุข ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ โดยส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมาก่อนแล้ว ซึ่ง “สมาธิ” ทำให้เกิดปัญญา เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผลงานออกมาด้วยความประณีต ตรงตามความต้องการของลูกค้า ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ทุกเช้า-เย็น ก่อนทำงานและหลังเลิกงาน การจัดงานบุญกุศลต่าง ๆ กฐิน ผ้าป่า ธรรมบรรยาย การปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้องค์กร มีความสงบ ร่มเย็น ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน”

“พนักงานทุกคนได้มีประสบการณ์การทำสมาธิมาแล้ว และสมาธิมีความสำคัญต่อการทำงานของพนักงาน ทำให้ได้งานที่มีคุณภาพมากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์นั่งสมาธิตอนเช้าก่อนเริ่มงาน และตอนเย็นก่อนกลับบ้าน โดยกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้พนักงานรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่พร้อมทั้งยังทำงานด้วยความตั้งใจและเต็มใจครับ ฯลฯ”

“**พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ**โดย “สมาธิ” สำคัญมากในการพัฒนาจิตใจของพนักงาน ดังคำกล่าวที่ว่า “สมาธิมา ปัญญาเกิด” และงานก็จะสำเร็จลุล่วงด้วยดี มีความสุขทั่วหน้าทั้งองค์กรครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ การสวดมนต์ตอนเช้า นั่งสมาธิ เชิญพระอาจารย์มาบรรยายธรรมทุกสัปดาห์ ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้พนักงานมีจิตใจที่เยือกเย็น มีจิตอาสา ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ตลอดจนร่วมมือกันทำกิจกรรมส่วนรวมเป็นอย่างดี ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ และสมาธิช่วยให้มีสติกำกับในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนความประพฤติของตนเองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความผิดพลาดในชีวิตน้อยลง และทำให้ผู้ปฏิบัติใจเย็นมากขึ้นด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือ ชมรมคนรู้ใจ ชมรมเรือนธรรม และอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้พนักงานเกิดความสามัคคีในองค์กรยิ่งขึ้น ไม่เห็นแก่ตัว มีจิตอาสามากขึ้น ฯลฯ”

“พนักงานมีประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ซึ่งโดยความคิดเห็นส่วนตัว เห็นด้วยกับนโยบายของบริษัทในการรณรงค์ให้พนักงานฝึกสมาธิ (ภาคสมัครใจ ไม่มีการบังคับ) ซึ่งโครงการนี้มีส่วนช่วยในเรื่องการทำงานของพนักงานมาก เพราะ “สมาธิ” ช่วยทำให้พนักงานมี “สติ” ในการทำงานมากขึ้น ทำให้องค์กรมีการจัดอบรมการฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“กิจกรรมประจำขององค์กรธุรกิจ จะมีกิจกรรมเรือนธรรม และชมรมคนรู้ใจ ทุกวันอังคาร พุธ ของทุกอาทิตย์ จะนิมนต์พระอาจารย์ มาเทศนาธรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสมาฟังพระธรรมเทศนา ซึ่งพนักงานในองค์กรจึงได้มีโอกาสฟังธรรมจากพระอาจารย์ที่เมตตามาบรรยายธรรมอยู่บ่อยๆ **นอกจากนี้ ทุกเช้า – เย็น เราก็จะมีการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ก่อนเข้าทำงานและหลังเลิกงานตลอด** เพื่อให้เกิดเป็นนิสัยลงไปในระดับจิตใต้สำนึกของแต่ละคน โดยสมาธิมีส่วนช่วยให้พนักงานมีความตั้งใจในการทำงานและมีจิตใจที่สงบมากขึ้น นอกจากนั้นเรายังมีจัดกิจกรรมตักบาตรหนังสือในวันพระใหญ่ต่างๆ มีส่วนร่วมในการสร้างองค์เจดีย์ วัด หรือหอพิบาลภิกษุสงฆ์อาพาธ และอื่นๆอีกมากมาย”

“ผมคิดว่าพนักงานที่เคยนั่งสมาธิน่าจะเกือบ 100% ครับ เพราะบริษัทก็จะมีการจัดให้นั่งสมาธิอยู่เสมอ ๆ ส่วนคำถามที่ว่า “สมาธิ” มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กรบ้างหรือไม่ ผมตอบได้เลยครับว่า ได้!! การนั่งสมาธิคือการฝึกสติ ฝึกให้อยู่กับลมหายใจ ฝึกให้เราไม่คิดฟุ้งซ่าน ฝึกให้เราอยู่กับตัวเอง ทำให้พนักงานมีสติอยู่กับตัวเองตลอดเวลา ไม่ล่องลอย ไม่อารมณ์ร้อน ใจเย็นลง และมีผลการวิจัยเยอะแยะมากมาย ที่ออกมารองรับว่าการนั่งสมาธินั้น มีผลดีจริง ๆ ครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ โดยจะมีการสอดแทรกอยู่ในรูปแบบของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรธุรกิจที่จัดทำอย่างสม่ำเสมอ เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือเป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งปี เช่น กิจกรรมรายวันเพื่อการสวดมนต์ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น กิจกรรมรายสัปดาห์เพื่อฟังพระธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา กิจกรรมอารธนาศีล 5 ทุกเช้าก่อนเริ่มทำงาน กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์และพนักงานในองค์กรต่างมีประสบการณ์ในการฝึกสมาธิ โดยเชื่อว่าสมาธิมีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของพนักงานในองค์กร นอกจากนี้ยังมีประโยชน์อื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น สมาธิช่วยให้สามารถจดจ่ออยู่กับหน้าที่การงานได้เป็นเวลานานยิ่งขึ้น สมาธิก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผลงานออกมาด้วยความประณีต มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของลูกค้า สมาธิก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมาธิช่วยให้มีสติกำกับในการดำเนินชีวิต สามารถทบทวนความประพฤติของตนเองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีความผิดพลาดในชีวิตน้อยลง ทำให้ผู้ปฏิบัติใจเย็นมากขึ้น ฯลฯ และจากผลการวิจัยมากมายที่ออกมารองรับว่าการนั่งสมาธิมีผลดี จึงทำให้องค์กรได้ออกนโยบายรณรงค์ให้พนักงานฝึกสมาธิ

(ภาคสมัครใจ ไม่มีการบังคับ) ซึ่งโครงการนี้มีส่วนช่วยในเรื่องการทำงานของพนักงานมาก จึงมีการฝึกอบรมสมาธิอยู่เสมอ เพื่อนำการฝึกอบรมสมาธิมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ซึ่งทำให้ผลงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตลอดจนทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

<u>คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “อิทธิบาท 4” :</u>

“ท่านมีวิธีใดที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจของท่านเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร”

“ในความคิดเห็นของท่าน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจของท่านคืออะไร และมีความหมายเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร”

<u>ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด”อิทธิบาท 4” :</u>

วิธีการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจ และตระหนักรู้ถึงความสำคัญและหน้าที่ของแต่ละคนเป็นลำดับแรก แม้ความสำเร็จในองค์กรจะมีองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วน แต่พนักงานในองค์กรก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกองค์กระกอบหนึ่งโดยผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความเข้าใจ และตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คน ซึ่งพนักงานในองค์กรสำคัญเท่าเทียมกันเปรียบเสมือนเป็นฟันเฟืองที่สำคัญขององค์กร หากพนักงานคนใดคนหนึ่ง ไม่ทำหน้าที่ของตนอย่างเข็มแข็ง ไม่พัฒนาให้ก้าวหน้าคู่แข่ง หรือไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตน ขาดการมีส่วนร่วมในองค์กร ก็เหมือนนอตตัวเดียวที่ทำให้เครื่องมีปัญหา ซึ่งจะกลายเป็นภาระขององค์กรได้”

“ในความคิดเห็นของดิฉันนิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจคือการที่พนักงานทำงานอย่างมีความสุข สนุกกับการทำงาน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งมีความหมายเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ด้วยการทำงานที่ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้พนักงานในองค์กรมีความสุขประสบความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งก็คือความสำเร็จขององค์กรด้วย เช่นกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“ในความคิดเห็นของดิฉัน วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยการฝึกอบรมพนักงานให้เข้าใจหลักธรรมว่าด้วย “อิทธิบาท 4” จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานและทำกิจกรรมร่วมกัน สำหรับนิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ดิฉันคิดว่ามีความหมายตรงกับ “อิทธิบาท 4” หรือหลักธรรมที่ทำให้ถึงซึ่งความสำเร็จ โดยขอยกตัวอย่าง การทำงานประกอบการอธิบาย ดังนี้

1. ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งนั้น ข้อนี้เปรียบได้กับการที่เราจะทำอะไรสักอย่างเราต้องมีความอยาก เพราะความอยากนั้นจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เรามีความเพียร ตัวอย่าง เช่น การนำเสนอโครงการพร้อมหนังสือเกี่ยวกับกลยุทธ์น่านน้ำสีขาว และหัวใจสีขาวให้กับ บิล เกตต์ ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติและยินดีมากที่จะได้มีโอกาสเขียนเอกสารนำเสนอโครงการฯกับคนดังระดับโลก

2. วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในสิ่งนั้น ปัจจัยนี้สำคัญมาก เพราะจะทำให้เราทำทุกอย่างด้วยความ มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ โดยความยินดีในข้อแรกทำให้ดิฉันมีความเพียรพยายามศึกษาหนังสือกลยุทธ์น่านน้ำสีขาวอีกหลาย ๆ ครั้ง พร้อมกับค้นหาตัวอย่างที่บิล เกตต์ได้ทำเพื่อสังคม เพื่อจะนำสาระสำคัญต่าง ๆ มาผนวกรวมกันและเขียนออกมาในโครงการนี้

3.จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ สนใจในสิ่งนั้น สิ่งนี้ทำให้เรามีสมาธิและจดจ่อกับงานที่เราทำ ความมุ่งมั่นที่จะจัดทำเอกสารออกมาให้ดีที่สุด ทำให้ดิฉันพยายามหาตัวอย่างในหนังสือ ที่สอดคล้องและนำมาร้อยเรียงในเอกสาร และความพยายามนี้ทำให้ดิฉันมีสมาธิ และเอาใจใส่กับโครงการนี้เป็นอย่างมาก

4. วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง พิจารณา หาเหตุและผลในสิ่งนั้น ซึ่งก็คือการทบทวนว่าสิ่งที่เราได้ทำไป เป็นอย่างไร คล้ายๆกับการประเมินผล เพื่อนำข้อดีไปต่อยอด และข้อเสียไปปรับปรุงโดยพอจัดทำเอกสารเสร็จก็ได้อ่านทวน และปรับเนื้อหาให้กระชับมากขึ้น หลังจากปรับและอ่านทวนอีกหลายครั้ง ก็รู้สึกพอใจกับเอกสารเพื่อนำเสนอโครงการนี้ เมื่อนำเสนอประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ก็ได้รับคำชมกลับมา ทำให้มีกำลังใจเพราะเจ้านายสัมผัสได้กับความตั้งใจของดิฉันค่ะ

ในส่วนของลูกค้าก็สำคัญ ความไว้เนื้อเชื่อใจของลูกค้าที่มีต่อองค์กรฯ คือความสำเร็จขององค์กรอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็มาจากการที่ลูกค้าพบว่าพนักงานบริษัทฯดำเนินงานต่อลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์ ทำงานให้ลูกค้าทุกรายอย่างสุดความสามารถ ซึ่งแน่นอนว่ามีความเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4 เพราะสิ่งเหล่านี้เกิดจากการนำหลักคำสอนฯต่าง ๆ มาปรับใช้ ทำให้มีจิตสำนึกต่องาน มีความรับผิดชอบต่องาน มีความซื่อสัตย์ มีจรรยาบรรณต่อลูกค้าและต่อหน้าที่การงานที่ทำค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“ในการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้น ผู้บริหารควรมีการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้น้อยเช่นเดียวกับผู้ที่อยู่เหนือตนและลูกค้าขององค์กรฯ ตลอดจนต้องร่วมแรงร่วมใจกัน ทำงานเป็นทีม เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดขวัญและกำลังใจ เกิดความรู้สึกอยากทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายขององค์กรพร้อม ๆ กัน”

“ความสำเร็จ”ในความคิดเห็นของดิฉัน คือ การที่องค์กรสามารถหล่อหลอมให้ทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และช่วยเหลือในกิจกรรมทุกอย่างขององค์กรอย่างสุดกำลัง ไม่ใช่เฉพาะในเชิงธุรกิจ แต่ในเชิงคุณธรรมก็ร่วมแรงร่วมใจกันจนงานทุกอย่างสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยพยายามอธิบาย ทำความเข้าใจ และชี้ให้พนักงานในองค์กรมองเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตทั้งต่อตนเองและต่อองค์กร เมื่อทุกคนตั้งใจลงมือปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ตลอดจนร่วมแรงร่วมใจกันฝ่าฟันอุปสรรคจนกว่าจะสำเร็จบรรลุเป้าหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“**องค์กรของเราเป็นองค์กรธรรมะ ทุกคนรู้หน้าที่ ขยันหมั่นเพียร และมีเมตตาจิตต่อกัน**ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกปลูกฝังโดยการอบรม ตลอดจนร่วมกันทำกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ ตลอดปี ทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมในองค์กร และซึมซับอยู่ในจิตสำนึกของพนักงานทุกคน ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ง่าย”

“ในความคิดเห็นของดิฉัน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” คือ การที่องค์กรบริหารงานจนบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนพนักงานทุกคนมีความสุขในการทำงาน ๆ ด้วยความตั้งใจ มีความอดทน มีเมตตาจิตต่อกัน มุ่งมั่น ลงมือทำ พัฒนางาน และ “ไม่หยุดจนกว่าจะถึงจุดหมาย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“ในความคิดเห็นของดิฉัน ความสำเร็จขององค์กร คือ พนักงานทุกคนมีความสุขทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีความกดดันน้อย ในส่วนองค์กรก็สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่นสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้บนพื้นฐานของการที่พนักงานมีความสุข มีความสนุกในการทำงานในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“ความสำเร็จขององค์กร คือ การที่องค์กรไม่ถือผลกำไรเป็นหลักเพียงอย่างเดียว แต่ยึดการทำงานควบคู่การทำความดี โดยพนักงานทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ จนสำเร็จบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามที่กำหนดไว้ ตลอดจนการบริหารงานขององค์กรยังสามารถสร้างความเชื่อถือจนได้รับการยอมรับจากสังคมทั่วไป”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยในองค์กรของเราจะมีการฝึกฝน อบรมพนักงานผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นประจำตลอดทั้งปี ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาที่หล่อหลอม ฝึกฝน อบรมให้พนักงานเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น โดยกิจกรรมที่จัดร่วมกันบ่อย ๆ เช่น กิจกรรมปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทุกสัปดาห์ กิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดทุกปี เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ ฯลฯ”

“นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ในความคิดเห็นของดิฉัน คือผลประกอบการของบริษัทเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันด้วย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“ในความคิดเห็นของดิฉัน นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ของดิฉันหมายถึงการบรรลุเป้าหมายที่ดี ที่ถูกต้องทั้งต่อการดำเนินชีวิตในส่วนของการทำงานและทั้งเรื่องส่วนตัวค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“นิยามคำว่า “ความสำเร็จ” ของผมคือ “บันไดในการก้าวเดินต่อไป” เพื่อทำสิ่งใหม่ให้ดีกว่าเดิมและการทำตัวให้เป็น”น้ำครึ่งแก้ว”อยู่ตลอดเวลา”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“วิธีที่สร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยเปิดโอกาสให้พนักงานได้ทำหน้าที่ด้วยใจรัก และกระตุ้นให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรฯ เพราะหากมีความร่วมแรงร่วมใจกัน มุ่งมั่น ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน ย่อมจะเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความสำเร็จ

ในองค์กรฯ ซึ่งพนักงานในองค์กรต่างก็มีจุดเด่นของพวกเขา ผู้นำองค์กรฯ ต้องรู้จักพัฒนา และส่งเสริมจุดเด่นของพนักงานให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบอยู่เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น อย่างเต็มที่ บนพื้นฐานของการมีความสุขที่ได้ทำงานร่วมกัน"

"ความสำเร็จ คือการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ ด้วยวิธีที่สุจริต ด้วยความมุ่งมั่น บากบั่น เพียรพยายาม ปรับปรุงแก้ไขจนถึงเส้นชัย จากความร่วมมือ ร่วมใจของพนักงานทุกฝ่าย โดยมีความสามัคคีคือพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะขับเคลื่อนต่อไปจนถึงจุดหมาย"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

"ในความคิดเห็นของผม "ความสำเร็จ" ขององค์กรธุรกิจ คือ การที่พนักงานทำงานอย่างมีความสุขและองค์กรก็ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ด้วยความมุ่งมั่น หมั่นเพียรของพนักงานทุกคนในองค์กร"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

"การนำธรรมะเรื่อง "อิทธิบาท 4 " มาใช้ในการบริหารองค์กรจะทำให้ประสบผลสำเร็จทั้งการบริหารงานและบริหารคนในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ด้วยวิธีการตั้งเป้าหมายร่วมกัน ทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่ดี ๆ ในการทำงาน เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกัน กระตือรือร้น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานอย่างจริงใจ ให้รางวัลคนทำงาน คนที่มีความขยันหมั่นเพียร ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่บอกถึงผลตอบแทนที่ทุกคนจะได้รับเมื่องานบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในงานให้เหมาะสมกับความสามารถของพนักงาน โดยมีกรอบระยะเวลาเป็นตัวกำหนด ในองค์กรจะมีการพัฒนางานและพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องเพื่อการทำงานร่วมกันด้วยความมุ่งมั่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน"

นิยามคำว่า "ความสำเร็จ" ขององค์กรธุรกิจของผม คือการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการมีปัญหาในงานก็เป็นเรื่องปรกติของการทำงาน แต่หากมีความเข้าใจ ความพยายาม ความอดทนต่อความยากลำบากและอุปสรรคทั้งปวง ตลอดจน**มีความเพียรพยายามที่จะทำให้ผ่านพ้นลุล่วงไปด้วยดี และจะทำให้งานประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด**ครับ"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“การนำธรรมะหมวดอิทธิบาท 4 มาใช้ในองค์กรจะทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานและสามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ผู้บริหารต้องทำงานให้เป็นแบบอย่างต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย เช่น ขยันทำงาน มีระเบียบวินัย มุ่งมั่น พัฒนางาน มีมนุษย์สัมพันธ์ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อทุกคน ฯลฯ”

“**ความสำเร็จ” ขององค์กรธุรกิจ หมายถึง** การที่บริษัทฯมีผลประกอบการที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของการที่พนักงานในองค์กรมีความสามัคคีและมีความสุขในการทำงาน ฯลฯ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“วิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจของผม เพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ขยัน พัฒนา มุ่งมั่นและต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยอันดับแรกที่พนักงาน และผู้บริหารต้องทำก็คือ “หาหัวใจตัวเองให้เจอ” การได้ทำสิ่งที่ตัวเองรักนั้น จะทำให้เราหมั่นฝึกและพัฒนาศักยภาพของตัวเอง และถ้าท่านใดรู้สึกท้อ หรือเหนื่อยกับการทำงาน เราก็ต้องหมั่นสร้างแรงบันดาลใจขึ้นมา คอยนึกถึงคนที่ไม่มีโอกาสเหมือนเรา คนที่พิการไม่มีแขนไม่มีขา แต่ก็ยังมุ่งมั่นตั้งใจ ไม่ท้อถอยตามความฝันของตัวเองต่อไป (ในส่วนนี้บริษัทฯ มีการจัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจต่างๆ จากวิทยากรผู้มากด้วยความสามารถมาให้เกียรติบรรยายบ้างเป็นครั้งคราว) สุดท้ายผู้บริหารของบริษัทและพนักงานของบริษัทต้องมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน เพราะถ้าต่างคนต่างทำ ไม่มีความเป็นทีม วัฒนธรรมองค์กรที่ดีก็ไม่เกิดขึ้นครับ”

“**ความสำเร็จขององค์กรในนิยามของผมก็คงเป็นในเรื่อง การตอบแทนสังคม** ว่าบริษัทเราสามารถตอบแทนสังคมได้มากกว่าสิ่งที่เราได้รับมาจากสังคมนั้นๆ การคงอยู่ขององค์กรต้องดำเนินธุรกิจไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม (ตามพระดำรัสของพระบรมราชชนก : ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตน เป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์ และเกียรติยศ จะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ ให้บริสุทธิ์)ควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหาผลกำไรตามแผนงานในแต่ละปีที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นปี และที่ขาดไม่ได้เลยคือ ความสุขของพนักงาน ผมคิดว่าถ้าพนักงานในบริษัทผม สามารถที่จะยิ้มและมีความสุขในเวลาทำงานได้ แค่นี้ผมก็คิดว่าเราสามารถสร้างบริษัทที่ประสบความสำเร็จได้แล้วครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอิทธิบาท 4 มาใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีความเชื่อว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวดอิทธิบาท 4 ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมประสบผลสำเร็จ โดยความสำเร็จในองค์กรธุรกิจจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญหลาย ๆ ส่วนซึ่งพนักงานในองค์กรก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอีกองค์ประกอบหนึ่ง โดยผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุก ๆ คน ซึ่งวิธีที่สามารถสร้างวัฒนธรรมในองค์กรธุรกิจเพื่อให้พนักงานมีใจรักในหน้าที่ ขยัน พัฒนา มุ่งมั่น และต้องการมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยการให้พนักงานปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย “อิทธิบาท 4” คือการทำงานด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ ความไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล โดยมีการฝึกฝน อบรมผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นประจำตลอดทั้งปี ซึ่งในช่วงเวลาเหล่านี้จะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่จะฝึกฝน อบรม หล่อหลอม พัฒนาให้พนักงานเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น สำหรับนิยามของความสำเร็จผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความหมายว่าหมายถึงพนักงานทุกคนมีความสุข สนุกในการทำงาน และองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยมีผลประกอบการเพิ่มขึ้นกว่าเดิมทุก ๆ ปี ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน

<u>คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “สังคหวัตถุ 4:</u>

“ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจเพราะเหตุใด”

“ท่านมีวิธีการอบรมพนักงานในองค์กรของท่านอย่างไรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ”

<u>ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด”สังคหวัตถุ 4” :</u>

“เห็นด้วยอย่างยิ่ง ที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ

เพราะหากองค์กรมีบรรยากาศในการทำงานเช่นนั้น ทุกคนย่อมมีความสุขและสนุกกับการทำงาน ก้าวไปพร้อมกันด้วยความมุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน องค์กรนั้นก็จะเข้มแข็ง สามารถเติบโตอย่างมั่นคง”

“วิธีการอบรมที่ดีที่สุดเพื่อพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอก็คือ การลงมือทำ เมื่อทุกคนร่วมใจกันทำ เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร เมื่อนั้นการอบรมก็ไม่จำเป็น (อยากได้สิ่งใด ก็ต้องให้สิ่งนั้นแก่ผู้อื่นก่อน แล้วเราจะสมปรารถนาในที่สุด)

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะบรรยากาศนี้ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีความสุข และทุกคนมีความเชื่อใจ และไว้ใจซึ่งกันและกัน บรรยากาศการทำงานที่บริษัท ดีซีฯ นั้น อยู่ร่วมกันเสมือนหนึ่งเป็นครอบครัวเดียวกัน พนักงานทุกคนมีเมตตา มีน้ำใจ และมีความปรารถนาดี ห่วงใยกัน ทำให้งานต่างๆสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยในลำดับแรกต้องทำความเข้าใจกับพนักงานก่อนว่า “พนักงานทุกคนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์กร “องค์กรอยู่รอด ตัวเราก็อยู่รอด” “องค์กรเจริญ เราก็เจริญด้วย” “อยากมีความสุขกับการทำงาน ก็ต้องทำงานด้วยใจรักที่จะแบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่นก่อน ซึ่งเมื่อทำด้วยใจรักอย่างสม่ำเสมอ ก็จะรักในสิ่งที่ทำในที่สุด เริ่มต้นที่ความคิดดี ๆ กับทุกสิ่งทุกคนที่เราพบ ซึ่งเมื่อจิตใจดี ก็จะส่งผลถึงการแสดงออก ทำก็ทำแต่สิ่งที่ดี เหมาะสม พูดก็พูดแต่สิ่งที่ดี ชวนฟัง น่าประทับใจ และทุกอย่างก็จะราบรื่น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“เห็นด้วยในการช่วยกันสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในองค์กร เพราะการทำงานร่วมกันในสังคม ต้องมีความสามัคคีและโอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน รวมถึงผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญของพนักงานด้วยจึงจะเกิด “องค์กรเปี่ยมสุข” ขึ้นมาได้ค่ะ”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กร เพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการให้พนักงานเห็นความสำคัญของการมีมนุษย์สัมพันธ์ต่อคนในและนอกองค์กร ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ บรรลุผลตามที่คาดหวังค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 : หญิง)

“เห็นด้วยค่ะ ที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะบรรยากาศเหล่านี้ทำให้การทำงานมีความสุข สนุกในการทำงาน ซึ่งจะทำให้ผลงานออกมาดีตามไปด้วยค่ะ”

“ในความคิดเห็นของดิฉัน วิธีการอบรมเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอต้องเริ่มจากการอบรม “ใจ” ของทุกคนในองค์กรก่อน ซึ่งการอบรมโดยวิธีการ “ฝึกสมาธิ” เป็นประจำ เป็นสิ่งที่ช่วยอบรมใจได้ตรงประเด็นที่สุดค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“เห็นด้วยค่ะ ที่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะองค์กรใดไม่มีสิ่งเหล่านี้องค์กรนั้นก็ไม่ต่างกับสมรภูมิรบค่ะ”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการอบรม และร่วมกันทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ มีสิ่งใดที่แบ่งปันกันได้ก็จะแบ่งปันกัน ตลอดจนรู้จักการกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ โดยปลูกฝังให้พนักงานทำเป็นประจำ สม่ำเสมอให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กร นอกจากนี้แล้วจะมีการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างผู้บริหาร พนักงาน และองค์กร โดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการชี้ให้พนักงานเห็นและเข้าใจวิสัยทัศน์และพันธะกิจขององค์กรด้วยค่ะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะบรรยากาศการทำงานที่ดี คือหัวใจของการทำงานที่มีความสุข และเมื่อทั้งพนักงานและผู้บริหารมีความสุขในการทำงาน ก็จะทำให้อยากมาทำงาน มีความกระตือรือร้น ทำงานร่วมกัน ช่วยกัน ซึ่งจะทำให้ทุก ๆ งานผ่านไปอย่างราบรื่น”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ทำความดีในหลากหลายรูปแบบ พร้อมรณรงค์และกระตุ้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อหล่อหลอมให้พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรกับทุกคน ทำงานกันเป็นทีมและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะถ้าพนักงานและผู้บริหารต่างมีความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันด้วยความรักใคร่และปรารถนาดีอย่างจริงใจ ทำให้บรรยากาศในการทำงาน สบาย ๆ ไม่เครียด ไม่เกร็ง แม้ยามเวลาผู้บังคับบัญชาอยู่งานทุกอย่างก็จะสำเร็จไปได้ด้วยดี มีความสุขทุกฝ่าย”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการจัดกิจกรรมและการฝึกอบรมร่วมกันบ่อย ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้พนักงานร่วมประเพณีต่าง ๆ ตามเทศกาลของไทย เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ ฯลฯ เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่พนักงานในองค์กร ฯลฯ

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“เห็นด้วยที่ว่าองค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เหมือนกับองค์กรของเรา ที่พนักงานของดีซี คอนซัลแทนส์ฯ จะไม่มีคำว่า “หัวหน้า” และคำว่า “เจ้านาย” เรามีแต่คำว่า “ครอบครัว พี่น้อง” ที่ต่างดูแลซึ่งกันและกัน”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรของท่านเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการ จัด

ให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งส่งผลให้พนักงานของบริษัทฯ มีรอยยิ้ม มีความรัก มีความจริงใจให้กันและกัน นอกจากนี้เรายังยึดหลักปฏิบัติตามคำกล่าวที่ว่า “องค์กรแห่งความสุข : ทำงานให้สนุก เป็นสุขที่ได้ทำงานที่นี้”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะความรักในการงาน ตลอดจนความสามัคคี มีน้ำใจในหมู่พนักงานในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอเริ่มต้นจากการแสดงออกแบบไทย ๆ คือ การยิ้มให้กัน การชมกันด้วยใจจริง การไหว้ทักทายกัน การแบ่งปันแลกเปลี่ยนสิ่งดี ๆ ต่อกัน ฯลฯ โดยให้พนักงานร่วมกันปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จนให้เป็นวัฒนธรรมขององค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“เห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กร เพราะบรรยากาศที่เป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสพูดจารื่นหูชวนฟัง เป็นบรรยากาศที่ทำงานด้วยแล้วมีความสุข สามารถทำงานอย่างเต็มที่ด้วยความเพลิดเพลิน ทำให้สร้างความสำเร็จในองค์กรได้ง่ายยิ่งขึ้น”

“วิธีการอบรมพนักงานเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยเริ่มจากผู้บริหารคือตัวเองก่อน ทำให้เป็นตัวอย่างก่อนในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการยิ้ม ทักทายลูกน้อง การเป็นผู้ให้ การแบ่งปันทั้งสิ่งของและความรู้ต่าง ๆ ความมีน้ำใจ ฯลฯ ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะ การรักใคร่กันของพนักงานในองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งที่จะส่งผลให้องค์กรพัฒนาและก้าวหน้าไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการจัดอบรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้พนักงานในองค์กรได้เข้าร่วม ซึ่งส่งผลให้พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มมากขึ้น และมีจิตอาสามากขึ้น”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะความรัก ความสามัคคี ความโอบอ้อมอารี จะนำมาซึ่งการที่พนักงานทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากปัญหาหลากหลายแต่ก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคด้วยใจจริง ซึ่งการทำงานด้วยความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้องค์กรฯ ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กร เพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ โดยการให้พนักงานทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะทำให้เกิดความรักใคร่ สมานสามัคคีกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างพนักงานในองค์กร ซึ่งจะส่งผลถึงการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น ต่อผู้ที่มาติดต่อและต่อลูกค้าขององค์กร”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

“เห็นด้วยที่องค์กรธุรกิจควรมีบรรยากาศในการทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ เพราะ ความรัก ความสามัคคี เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแรงบันดาลใจ แรงผลักดันในการทำงาน หากทำงานบนพื้นฐานของความรัก ความสามัคคีก็สามารถสร้าง “องค์กรเปี่ยมสุข” ได้ไม่ยาก”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดให้มีการอบรมพนักงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาการคิดบวกในการทำงาน การพัฒนาบุคลิกภาพ กิจกรรมจิตอาสาเพื่อการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ตลอดจนรณรงค์ให้ทุกคนในองค์กรฝึกฝนในการเป็นผู้ให้ มีการแบ่งปัน มีการพูด การทำ แต่เรื่องดี ๆ ฯลฯ และที่สำคัญคือผู้บริหารองค์กรต้องทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพนักงานและบุคคลทั่วไปได้เลียนแบบในพฤติกรรมที่ดีด้วย ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

“เห็นด้วยครับ ที่บรรยากาศในการทำงานต้องทำงานกันด้วยความรัก ความสามัคคี มีการแบ่งปัน มีการช่วยเหลือ ถ่อยทีถ่อยอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารและพนักงานในองค์กร เพราะถ้าบรรยากาศเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ แล้วองค์กรจะอยู่รอดได้ยังไงครับ การทำงาน ต้องหันหน้า ปรึกษาซึ่งกันและกัน ร่วมด้วยช่วยเหลือกัน แม้จะมีอุปสรรคต่างๆในการทำงาน ก็สามารถฝ่าฟันทำงานจนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งทุกอย่างก็จะผ่านไปได้ด้วยดีเมื่อพนักงานในองค์กรทำงานด้วยกันอย่างมีความสุข องค์กรก็ก้าวหน้าอย่างมั่นคงครับ”

“วิธีการอบรมพนักงานในองค์กรเพื่อให้เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี มีรอยยิ้มอยู่ตลอดเวลา และยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ ต้องเริ่มต้นจากผู้บริหารก่อน ต้องทำเป็นแบบอย่างให้พนักงานและผู้อื่นได้ดูเป็นแบบอย่างก่อน คือมีมนุษย์สัมพันธ์ มีรอยยิ้ม มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ จริงใจ ฯลฯ ซึ่งในส่วนของพนักงานจะมีกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ เพื่อฝึกการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และจะมีการอบรมพนักงาน และจัดกิจกรรมจากวิทยากรที่มีชื่อเสียงในหลาย ๆ วงการ ในหลาย ๆ สายอาชีพ เพื่อนำเสนอข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมให้ได้มากที่สุด ซึ่งวิทยากรรับเชิญจะเป็นทั้งวิทยากรคนไทยและชาวต่างประเทศในระดับนานาชาติยอมรับ แต่อย่างไรก็ดีที่สำคัญที่สุดผู้บริหารทุกคนต้องเป็นตัวอย่างให้แก่พนักงานในองค์กร เพื่อที่พนักงานจะได้มีตัวอย่างที่ดีในการทำเพื่อสังคมต่อไปครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ เพื่อบรรยากาศในการทำงานที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันระหว่างพนักงานด้วยกัน และพนักงานกับผู้บริหารองค์กรธุรกิจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นว่าต้องเริ่มต้นปฏิบัติจากผู้บริหารองค์กรก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างให้พนักงานและบุคคลทั่วไปได้เลียนแบบในพฤติกรรมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมสัมมนาจากวิทยากรที่มีชื่อเสียงในหลาย ๆ วงการ ในหลาย ๆ สาขาอาชีพ เพื่อร่วมกันพัฒนาพนักงานในองค์กร มีการร่วมกันจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมจิตอาสา เพื่อให้พนักงานรู้จักเป็นผู้ให้ มีสิ่งใดที่แบ่งปันกันได้ก็จะแบ่งปันกัน ตลอดจนรู้จักการกล่าวชื่นชมผลงานของผู้ร่วมงาน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ โดยปลูกฝังให้พนักงานทำเป็นประจำ สม่ำเสมอให้เป็นวัฒนธรรมในองค์กร

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด “อคติ 4:

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรของท่าน ๆ จะมีวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรอย่างไร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่ อย่างไร”

“ท่านมีหลักปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง”

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหมวด ”อคติ 4” :

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดย ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม คนเราถ้ามีสองสิ่งนี้ ก็จะเกิดสำนึกและไม่ทำในสิ่งผิด เกิดความละอายต่อการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ชอบธรรม และบริหารงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็นซึ่งหมายถึงการให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ตลอดจนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของพนักงาน ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 : หญิง)

“วิธีจัดการบริหารความขัดแย้งในความคิดของดิฉันก็ต้องพิจารณาว่าความขัดแย้งนั้นเกิดจากอะไร ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร หาข้อมูลประกอบและตัดสินด้วยความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ เพื่อให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมของทีมผู้บริหารองค์กร หากมีใครทำผิด ก็ต้องตักเตือนด้วยความหวังดี และทำอย่างมีเมตตา เพื่อให้คนที่ทำผิดได้รับรู้ว่าที่ตักเตือนเพราะความหวังดี ไม่อยากให้ทำผิดอีก และก็ต้องอภัยให้กัน ซึ่งถือเป็นอภัยทาน คือสละอารมณ์โกรธ ไม่ผูกใจเจ็บต่อกัน เพื่อผสานความขัดแย้งของพนักงานในองค์กรธุรกิจให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นปกติสุขดังเดิม”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 : หญิง)

“หากเกิดความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ “การเดินสายกลาง” ให้ฝ่ายที่ขัดแย้งนั้นหันหน้าเข้าหากัน

และมาพูดคุยตกลงกัน จนเป็นที่พอใจ หรือเพื่อลดความขัดแย้งลง ที่สำคัญคือ “ต้องไม่มีอคติต่อทุก ๆ สิ่งต้องวางตัวเป็นกลาง และต้องไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก”

“เกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) ของดิฉัน คือ “การใส่ใจ” และพิจารณาผลงานของผู้นั้นจากสิ่งที่เขาเป็นและทำได้จริง ไม่ใช่ฟังจากคำบอกเล่าของผู้อื่น พร้อมทั้งเสนอผลตอบแทนตามผลงานที่พนักงานปฏิบัติจริงตามมาตรฐานขององค์กร โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่น ความลำเอียง ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อการให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถตลอดจนความทุ่มเทปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 : หญิง)

“ความอดทนอดกลั้นต่อการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่พนักงานควรทำเป็นลำดับแรกเพื่อลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง เพราะในการทำงานร่วมกันก็อาจมีความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ดังนั้นควรมีการให้อภัยซึ่งกันและกัน เอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นสิ่งสำคัญในลำดับต่อมา และในการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ต้องให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ยุติธรรม”

“เกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยการพิจารณาตามความสามารถ และการเอาใจใส่ในการทำงานของพนักงานในองค์กรเป็นรายบุคคลและเสนอผลงานที่ประชุมตามผลงานจริง เพื่อการใช้มาตรฐานเดียวกันมาพิจารณาผลตอบแทน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5: หญิง)

“หากมีความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งคือการหันหน้าเข้าหากัน พูดคุยกันด้วยการมีเมตตาจิตต่อกัน และใช้ขันติคือความอดทนเป็นที่ตั้ง ใช้ความยุติธรรมเป็นมาตรฐานตัดสินความเพื่อพนักงานเกิดความมั่นใจ”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง ใช้หลักความยุติธรรม และคุณธรรม ดูจากผลงานและความประพฤติของพนักงานในองค์กรเป็นหลัก”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 : หญิง)

“วิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรของดิฉัน จะใช้หลักให้อภัย ไม่ก่อเวร เพราะเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร รวมทั้งการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การมีเมตตาต่อกันของทุก ๆ คนในองค์กร”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการประเมินผลงานบ่อย ๆ จากผู้อื่นที่วางตนเป็นกลาง และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในแผนกนั้น ๆ ขององค์กร เข้ามาตรวจสอบและประเมินผลงาน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 : หญิง)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร วิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรคือ การไกล่เกลี่ย หันหน้าเข้าหากัน เพื่อหาทางปรับความเข้าใจกัน และให้ความสำคัญ ใส่ใจพนักงานทุกคนอย่างเสมอภาค ตลอดจนมีการป้องกันเพื่อไม่ให้ปัญหานี้เกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีตลอดจนปลูกฝังให้รู้รักสามัคคีระหว่างผู้บริหารและพนักงานในองค์กร”

“วิธีการเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยพิจารณาและยึดหลักการประเมินผลการปฏิบัติการและพฤติกรรมการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น พฤติกรรมในการทำความดี มีจิตอาสาในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และพิจารณาตามผลงาน ผลของความก้าวหน้าในการพัฒนางาน พัฒนาศักยภาพของตัวพนักงานเอง โดยใช้มาตรฐานอย่างเดียวกันด้วยความยุติธรรม เสมอภาค ไม่มีอคติ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 : หญิง)

“หากเกิดความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร ในการบริหารความขัดแย้งในองค์กร เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพราะหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถฝึกให้คนทุกคนใจเย็น มีสติ มีความอดทนรับฟังทั้งคำชมและคำวิพากวิจารณ์ของเพื่อนร่วมงานในกรณีต่าง ๆ ตลอดจนมีความยุติธรรมตัดสินแยกแยะในสิ่งดี สิ่งไม่ดี ในสิ่งถูกและในสิ่งผิด เพื่อผสานความขัดแย้งให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างปกติสุขและบรรลุเป้าหมายขององค์กร”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียง

เพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องจะมาจากปัจจัยหลาย ๆ ส่วนมาประกอบการพิจารณา คือพนักงานต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่มอบหมายให้ดีและตรงตามเวลาที่กำหนด หรือถ้าไม่เสร็จต้องมีเหตุผลที่ดี และการทำงานต้องขยันทั้งต่อหน้าและลับหลัง นอกจากนี้ต้องมีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน สำหรับพนักงานที่มีจิตอาสาที่ดีชอบช่วยเหลืองานสังคมส่วนรวมเป็นประจำ ทั้ง ๆ ที่งานในหน้าที่ก็มีมากมาย จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง และจะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดมาเป็นเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 : หญิง)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้คือ เวรต้องระงับด้วยการไม่จองเวร (การให้อภัยซึ่งกันและกัน) และคำพังเพยที่ว่า น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า (การอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน) เป็นหลัก ค่ะ”

“หลักเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยอย่าเอาความคิดหรือความรู้สึกของตัวเองเป็นหลัก เป็นบรรทัดฐาน วางตนเป็นกลางเสมอ พิจารณาตามผลงานและความถูกต้อง และต้องไม่มีอคติใด ๆ กับพนักงานทุกคน”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 : หญิง)

“หากเกิดความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร สามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้โดยต้องรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน เปิดใจพูดคุยกันและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในทุก ๆ ฝ่าย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ฝึกแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์อยู่เสมอ ตลอดจนทำบุญให้ทั้งตนเองและทุก ๆ คน”

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่น ลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยพิจารณาตามผลงาน และความเข้าใจในทุกเหตุการณ์ด้วยใจที่เป็นกลาง ยุติธรรม ไม่ลำเอียง”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งโดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้คือให้มีการพูดคุยกันเพื่อหาทางออกร่วมกัน นำเสนอด้วยเหตุและด้วยผล ประกอบการพิจารณาในข้อขัดแย้งต่าง ๆ ไม่ควรตัดสินว่าใครผิด ใครถูก โดยไม่ดูหลักฐาน หรือพยานต่าง ๆ รอบด้าน ควรใช้น้ำเย็นเข้าลูบ ใจเย็น และพูดจาด้วยความเมตตาเท่าเทียมกันทุกฝ่าย”

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยพิจารณาไปตามหลักเกณฑ์ ข้อบังคับที่บริษัทกำหนดไว้บนพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกันและเมตตาธรรมต่อทุกฝ่าย”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กรวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กรคือพูดให้คิดและควบคุมสติทุกฝ่าย ค่อยพูด ค่อยจากัน มาหาสาเหตุและแก้ปัญหาร่วมกันด้วยความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย”

“หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการพิจารณาตามองค์ประกอบ 4 ประการ คือ :

1.ตำแหน่งหน้าที่

2.อายุงาน

3.ความสามารถ

4.ความดี

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 : ชาย)

“หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร จะมีวิธีการจัดการบริหารความขัดแย้งในองค์กร ด้วยวิธีร่วมประชุมหารือกันเพื่อหาข้อยุติ หาขอบเขตหน้าที่ของแต่ละคน ใครมีหน้าที่ทำอะไรให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่นที่สำคัญต้องไม่กล่าวเพ่งโทษกันและกัน ในความขัดแย้งบางเรื่องต้องใช้การวางเฉยและความอดทนเพื่อให้บรรยากาศผ่อนคลาย บรรเทาความขัดแย้งให้น้อยลง”

“หลักปฏิบัติเพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะ

ชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องโดยต้องมีความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย ต้องตัดความชอบหรือไม่ชอบส่วนตัวทิ้งไป แล้วพิจารณาจากผลงานที่ทำ ความสามารถที่พนักงานมี ระเบียบวินัยในการมาทำงานอย่างสม่ำเสมอ ไม่ขาดงานบ่อย มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมงานและต่องานที่เป็นหน้าที่ของตน หากมีการทำงานที่จะต้องมีความต่อเนื่องจะดูที่ความสม่ำเสมอในการมาทำงาน ตลอดจนเวลาในการมาทำงานเป็นสำคัญ นอกจากนั้นพนักงานต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่บริษัทฯตั้งไว้ด้วย"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 : ชาย)

"หากความขัดแย้งเรื่องงาน และความขัดแย้งเรื่องบุคคลเกิดขึ้นในองค์กร ผู้บริหารสามารถนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในหลากหลายวิธี เช่น เริ่มจากการให้พนักงานนั่งสมาธิ เพื่อให้ใจละเอียดอ่อน ใจเย็นขึ้น อารมณ์สงบเป็นปรกติก่อนแล้วจึงเริ่มพูดคุยกันโดยใช้หลักคำสอนฯ หมวดศีล 5 เข้ามาเป็นตัวช่วยในการตัดสินความต่าง ๆ (เพราะศีล 5 เป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ หากเกิดความขัดแย้งกันย่อมเป็นเรื่องผิดปกติของมนุษย์)"

"หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทนอย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัว เช่นลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ต้องพิจารณาตามความรู้ ความสามารถ ความดีของพนักงานมาเป็นเกณฑ์ตัดสินอย่างเที่ยงตรง ไม่เข้าข้างใคร"

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 : ชาย)

"ถ้ามีเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ต้องพิจารณาทั้ง 2 ฝ่ายอย่างยุติธรรม หาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำผิดจริง เราก็ต้องตักเตือน ผิดคือผิด ถูกคือถูก นอกจากผู้บริหารใช้หลัก การไม่มีอคติใด ๆ แล้ว ต้องใช้หลักพรหมวิหารธรรมมาเป็นพื้นฐานด้วย เช่น ต้องฉลาดในการตักเตือน ระวังน้ำเสียงในการตักเตือนต้องนุ่มนวล มีความเมตตา และควรแยกกันคุยถ้าจะตักเตือนฝ่ายผิดเพื่อเปิดโอกาสให้แก้ไขปรับปรุงและไม่เกิดการเสียหน้า อีกทั้งเพื่อที่ฝ่ายที่ผิดจะได้มีกำลังใจดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ลดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนพนักงานบ่อย ๆ เนื่องจากการลาออก และยังสามารถรักษาพนักงานที่เก่ง ที่ดี ที่ทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ให้คงอยู่ในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้เป็นเวลานานต่อไปครับ"

"หลักปฏิบัติ เพื่อให้มีเกณฑ์การให้ผลตอบแทน (เงินเดือน) อย่างยุติธรรม เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยวางใจเป็นกลาง เอาใจเขามาใส่ใจเรา

ไม่นำเอาความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เที่ยงธรรม ดูที่ผลงาน ความประพฤติ ความดีเป็นองค์ประกอบหลักครับ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 : ชาย)

ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจ เพราะทำให้พนักงานเกิดความมั่นใจในความยุติธรรมขององค์กรที่จะให้ผลตอบแทนคุ้มค่าเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ตลอดจนความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยไม่มีความรู้สึกส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความลำเอียงเพราะชอบหรือไม่ชอบ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลให้ลดปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ลดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนพนักงานบ่อย ๆ เนื่องจากการลาออก และสามารถรักษาพนักงานที่เก่ง ที่ดี ที่ทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ให้คงอยู่ในองค์กรธุรกิจนั้น ๆ ได้เป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรให้น้อยลง และมีการไกล่เกลี่ยปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ยุติธรรม โดยสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี หรือสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด เพื่อผสานความขัดแย้งของพนักงานในองค์กรธุรกิจให้กลับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเป็นปกติสุข นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณาผลตอบแทนของพนักงานในองค์กรธุรกิจว่าควรยึดหลักการประเมินผลจากการปฏิบัติงานของพนักงาน พฤติกรรมการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น พฤติกรรมในการทำความดี มีจิตอาสาในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และพิจารณาตามผลงาน ผลของความก้าวหน้าในการพัฒนางาน พัฒนาศักยภาพของตัวพนักงานเอง โดยใช้มาตรฐานแบบเดียวกันทั้งองค์กรธุรกิจด้วยความยุติธรรม เสมอภาค ไม่มีอคติ

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบงานวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์

Assistant Professor Dr. Sukhumpong Channuwong

ที่อยู่ปัจจุบัน ๕๔/๑๐๓ ซอย ๑๘ หมู่ ๕
หมู่บ้านอินนิซิโอ ปิ่นเกล้า-ศาลายา ถนนสำเร็จพัฒนา
ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐
เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๖-๘๘๖-๔๕๑๖ ๐๘๗-๔๕๘-๐๐๕๕
อีเมล์: Sukhumpong@hotmail.com; Sukhumpong.cha@mahidol.ac.th

ประวัติการศึกษา:

Ph.D. (Organizational Leadership and Ethics) California University, Los Angeles, U.S.A.

D.B.A. (Management) Argosy University, Orange County, California, U.S.A.

M.P.A. (Public Administration), California University, Los Angeles, U.S.A.

M.A. (Public Organizational Administration), Krirk University

รปบ. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เปรียญธรรม ๙ ประโยค ภาษาบาลีและวรรณคดีพุทธศาสนา (ขณะเป็นสามเณร) สำนักเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพฯ

Certificate in Teaching English as a Second Language,
California State University, U.S.A.

Certificate in Advanced English, Virginia, U.S.A.

ประวัติการทำงาน:

๒๕๕๓ - ปัจจุบัน - อาจารย์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนหลักสูตรนานาชาติ วิชาบริษัทภิบาลและจริยธรรมธุรกิจ

(Corporate Governance and Business Ethics) Mahidol University International College

- สอนหลักสูตรนานาชาติ วิชาวาทศาสตร์ผู้นำ (Rhetoric for Leadership) คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาการวิจัยสำหรับจริยศาสตร์ศึกษา หลักสูตรปริญญาโท สาขาจริยศาสตร์ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาการสัมมนาทางจริยศาสตร์ หลักสูตรปริญญาโท สาขาจริยศาสตร์ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก (Buddhism in the West) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาวรรณคดีพระวินัย (Vinaya Literature) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาวัฒนธรรมเปรียบเทียบ (Comparative Culture) (หลักสูตรนานาชาติ) คณะเทคโนโลยีสารสนเทศฯ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาจิตวิทยาพุทธศาสนา และวิชาประวัติศาสตร์ศาสนาฮินดู หลักสูตรปริญญาโท สาขาศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาการจัดการองค์การทางศาสนา หลักสูตรปริญญาโท สาขาศาสนากับการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาศิลปะวิทยาการเพื่อการพัฒนามนุษย์ หัวข้อ “การพัฒนาศิลปะวิทยาการ: อิทธิพลต่อวิถีชีวิตมนุษย์” ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาศิลปะวิทยาการเพื่อการพัฒนามนุษย์ หัวข้อ “การพัฒนาศิลปะวิทยาการ: ปัญหา/ผลกระทบ” ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหิดล

- สอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ หัวข้อ “ศิลปวัฒนธรรม/ภูมิปัญญากับคนยุคใหม่” ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ หัวข้อ “ศาสนา จริยธรรม และปัญหาในสังคมยุคโลกาภิวัตน์” ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ หัวข้อ “มนุษย์: ความหลากหลายและการอยู่ร่วมกันในสังคม” ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สอนวิชาพลวัตในกลุ่มและการทำงานเป็นทีม หัวข้อ “มนุษยสัมพันธ์ ผู้นำและภาวะผู้นำ และศิลปการพูดในที่ชุมชน” ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขากายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล
- วิทยากรพิเศษบรรยายเรื่อง “หลักการเขียนเค้าโครงงานวิจัย และเทคนิคการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศ” มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อาจารย์พิเศษวิชาทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- อาจารย์พิเศษวิชาทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- อาจารย์พิเศษ วิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๕๕๒ –๒๕๕๓

- Dean of Graduate School, Stamford International University (คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย)
- ประธานกรรมการร่างหลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต
- ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และภาคนิพนธ์
- ผู้อำนวยการหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
- กรรมการและเลขานุกรรมคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย
- กรรมการพัฒนายุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย
- สอนวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ การบริหารความเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ และหลักการ จัดการ
- กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และภาคนิพนธ์วิทยาลัยนานาชาติเซ็นต์เทเรซ่า

๒๕๕๑ -๒๕๕๒ - Dean of Faculty of Business Administration, Chaopraya University (คณบดีคณะบริหารธุรกิจ)

๒๕๕๐-๒๕๕๑ - MBA Program Director, and Head of International Business, Troy State University U.S.A. & St. Theresa International College
- (ผู้อำนวยการหลักสูตร MBA และหัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ)

๒๕๔๗-๒๕๔๙ - Department of Business and Information Technology Argosy University, California, U.S.A.

ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารภาคภาษาอังกฤษ (PUBLICATIONS IN ENGLISH)

1. Sukhumpong Channuwong. (2013). Buddhist approaches to managing stress and improving mental health. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal,* 33 (3), 1-16.
2. Sukhumpong Channuwong. (2010). The Use of Meditation for Getting insight and Improving Wisdom within: An Effective Strategy for Modern Managers and Businessmen. *Journal of Sahasart,* Mahidol University. Vol. 9 (1), 88-100.
3. Sukhumpong Channuwong. (2009). Strategies for Reducing Stress Among Managers: An Integrated Physical and Spiritual and Approach. *International Journal of Management,* United Kingdom, Vol. 26 (1), 334-341.
4. Sukhumpong Channuwong. (2009). Stress Management Strategies for Modern Managers in the Situation of the Ever-changing World. *Journal of Association of Private Higher Education Institutions of Thailand,* Vol. 15 (1), 176-191.
5. Sukhumpong Channuwong. (2008). Human Resource Management of the Private and Public Universities in Bangkok Metropolitan Areas: A Comparative Study. *Journal of Association of Private Higher Education Institutions of Thailand,* Vol. 14 (2), 18-39.
6. Sukhumpong Channuwong. (2008). Leadership in Changing Organizational Culture: A Current Challenge for Leaders in Modern Business World**.** *Journal of Chaopraya University,* Vol. 1 (1), 45-56.

International Conference

1. Sukhumpong Channuwong. (2010). *The Strategic Management of Coca-cola and Starbucks Company.* International Conference of Business and Industrial Research (ICBIR 2010), Thai-Nichi Institute of Technology, Bangkok, pp. 116-119.
2. Sukhumpong Channuwong. (2009). *The Organizational Commitment of Employees in the Hospitality Industry: A Case Study of Five- Star-Hotels in Bangkok.* International Conference on Society and University (ICSU) 2009: Roles for Community Strengthening, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi Province, pp. 216-227.
3. Sukhumpong Channuwong. (2009). *Marketing Strategies Influencing Customer Satisfaction and Customer Loyalty: A Case Study of Tesco Lotus in Bangkok.* International Conference on Society and University (ICSU) 2009: Roles for Community Strengthening, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi Province, pp. 473-481.

ผลงานหนังสือ/ตำรา

Sukhumpong Channuwong. (2014). *The Art of Happiness: How to Reduce Stress and Create Positive Feeling.* Bangkok: Blue Ocean Rich.

สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์. (๒๕๕๕). นี้แหละ....คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนไอน์สไตน์ให้ฉลาดและมีความสุข.
นนทบุรี: สำนักพิมพ์ธิงค์ บิยอนด์ จำกัด

สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์. (๒๕๕๔). ชีวิตคิดบวก. กรุงเทพมหานคร: เบิ้มมัลติมิเดีย แอนด์ ซัพพลาย จำกัด

Sukhumpong Channuwong. (2010). *Creating Positive Feeling: How to Reduce Stress and Improve Mental Health.* Germany: Akademikerverlag Publishing.

Sukhumpong Channuwong. (2010). *The Human Resource Management of Universities in Thailand: Human Resource Management of Private and Public Universities.* Germany: Akademikerverlag Publishing.

Achievements/Awards

๒๕๕๔ - ทุนส่งเสริมนักวิจัยรุ่นกลาง ปีงบประมาณ ๒๕๕๔ มหาวิทยาลัยมหิดล

๒๕๕๐ - Alumni Success story Award, Argosy University, Orange County, California, U.S.A.

๒๕๓๗ - ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุนาคหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ในพระบรมมหาราชวัง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชชิมา

Assistant Professor Kangvol Khatshima

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

สาขา ภาษาตะวันออก

สถานภาพ พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา

สังกัด ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถานที่ทำงาน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ถนนหน้าพระลาน เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์และโทรสารที่ทำงาน 02-222-6818

โทรศัพท์มือถือ 086-549-4213

Email kangvol@gmail.com

วุฒิการศึกษา

- ป.ธ.9 (เปรียญธรรม 9 ประโยค)
- รบ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศศ.บ. (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศศ.ม. (เขมรศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศศ.ม. (จารึกภาษาตะวันออก) มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศศ.ด. (ภาษาเขมร) มหาวิทยาลัยศิลปากร

สาขาที่เชี่ยวชาญ

วัฒนธรรมเขมร ภาษาเขมรปัจจุบัน ภาษาเขมรโบราณ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต

ประวัติการทำงาน

2543 - ปัจจุบัน อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี

มค. 2555–ธค. 2556 หัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี

ปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาภาษาตะวันออก
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน

Assistant Professor Dr. Karansupamas Engchuan

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ประวัติการศึกษา

อ.ด. ภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๔

อ.ม. ภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๗

ศศ.บ. (เกียรตินิยม) ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๒

สังกัด ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

งานวิจัยที่สนใจหรือมีความเชี่ยวชาญ

๑. จริยศาสตร์กับเทคโนโลยี

๒. จริยศาสตร์กับวัฒนธรรม

๓. จริยธรรมธุรกิจ

๔. วาทศาสตร์ผู้นำ

๕. ภาษากับวัฒนธรรม

๖. ภาษากับมานุษยวิทยา

ผลงานวิจัยหรือผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการที่เชื่อถือได้ในรอบ ๕ ปี

กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน. (๒๕๕๓). **ความต้องการศึกษาในหลักสูตรปริญญาเอกสาขาพุทธศาสนศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ของภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.**

กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน. (๒๕๕๕). **ความต้องการศึกษาหลักสูตรปริญญาเอก สาขาพุทธศาสนศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) ของภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล : กรณีศึกษาพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสหศาสตร์*. ๑๑(๒), ๑๕๒-๑๗๓.**

กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน. (๒๕๕๔). **English Syntactic Errors as Influenced by Language Awareness. วารสารฟ้าเหนือ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ๑๕(๒),๓๕-๕๒.**

กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน. (๒๕๕๔). **A Comparative Study of Color Terms among Fujian Speakers in Singapore, Taiwan, Penang and Southern Thailand. วารสารฟ้าเหนือ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ๑๕(๒),๘๗-๙๙.**

กรัณศุภมาส เอ่งฉ้วน. (๒๕๕๓). **โครงสร้างของสกรรมกริยาในภาษาไทยถิ่นใต้. รวมบทความเสนอในการประชุมวิชาการโครงการไวยากรณ์ไทย ฉบับครอบคลุม ภาษาย่อย. ๑-๑๔.**

<u>ดร. อำนาจ ยอดทอง</u>

<u>Dr. Amnat Yodthong</u>

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2541 พุทธศาสตรบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
เกียรตินิยมอันดับ 1
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2541 บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการทั่วไป)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2547 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2553 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงานทางวิชาการ

พระครูสังฆรักษ์อำนาจ เขมปญฺโญ (ยอดทอง). (2553). **พระพุทธศาสนากับปัญหาจริยธรรมเรื่องการละมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในสังคมไทย.** พิมพ์เผยแพร่ในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปีการศึกษา 2553 วันอาทิตย์ที่ 1 พฤษภาคม 2554, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2554). **อทินนาทานในเบญจศีลกับการละเมิดผลงานทางวิชาการ**. วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ *18* ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2554), น. 7 – 37.

อำนาจ ยอดทอง. (2554). พระพุทธศาสนากับปัญหาจริยธรรมเรื่องการละมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา. ใน พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร (พรรณา) และคณะ. (บรรณาธิการ). **รวมบทความวิชาการโครงการ "สัมมนาวิทยานิพนธ์ดีเด่น" ประจำปี 2554.** กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, น. 1–12.

_____. (2554). "รู้ไหมว่าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาผิดศีล" คอลัมน์สว่าง ณ กลางใจ โดย กรรมาภิวัฒน์. **โพสต์ทูเดย์,** ปีที่ 9 ฉบับที่ 3,174 (16 ตุลาคม 2554). น. B3.

_____. (2555). แนวคิดว่าด้วยสิทธิสัตว์ในเบญจศีล-เบญจธรรม. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ใน **รวมบทความประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ 9 เนื่องในวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก 31 พฤษภาคม-2มิถุนายน 2555 ประเทศไทย**. (ปีที่ 8 ฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า). บรรณาธิการโดย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, น. 279 –295.

_____. (2555). สวดมนต์ไหว้พระหน้าจอคอมพิวเตอร์: การสวดมนต์ยุคดิจิตอลกับความเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา. **วารสารมนุษย์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.** ปีที่ 7 ฉบับที่12 (มกราคม-มิถุนายน) : น. 44-62.

_____. (2555). กรรมดี-ชั่ว อยู่ที่ไหน? ตรรกศาสตร์เชิงพุทธในมิลินทปัญหา. **วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.** ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) : น. 7-41.

_____. (2555). **การนำพุทธศิลป์ไปประดับตกแต่งโรงแรม : ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม?**. เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปีของสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 17 ร่วมกับภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 25-26 ตุลาคม 2555 ณ อาคาร 36 ปี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.

_____. (2557). การแก้กรรมตามนัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา. **วารสารสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒(กันยายน) : น. ๑-๔๔.

_____. (2557). **บทวิเคราะห์ว่าด้วยธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา.** เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๑ เล่ม ๒ (Book of Abstracts and MCU Congress Proceedings). งานประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๑ (MCU Congress I) ประจำปี ๒๕๕๗ เรื่องพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม ณ หอประชุม มวก. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วันที่ ๒๓-๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (หน้า ๙๒๗-๙๔๔.)

ภาคผนวก ค

การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
โทร.0 2441 9180 โทรสาร.0 2441 9181

ที่ ศธ 0517.12/(วจส) ๘๖๖

วันที่ 21 ตุลาคม 2556

เรื่อง แจ้งผลการพิจารณารับรองโครงการวิจัย

เรียน อ.ดร.สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์

ตามที่ นักศึกษาของท่านส่งโครงการวิจัยมาเพื่อขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ เรื่อง:	
รหัสโครงการวิจัย:	MU-SSIRB: 2013/292.0309 (B1)
หัวหน้าโครงการวิจัย:	น.ส.ดาเรศ สุเพียร
ชื่อโครงการวิจัยภาษาไทย:	การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมิเนิเคชั่นส์ จำกัด
ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ:	An Application of Buddhist Principles in Business Organizational Management: A Case Study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนฯ ได้พิจารณาโครงการวิจัยแล้ว มีมติเห็นสมควรให้การรับรอง

ทั้งนี้ คณะกรรมการฯ ขอเรียนระเบียบของคณะกรรมการจริยธรรมฯ ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ขอให้นักศึกษานำเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ ที่มีตราประทับรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนไปสำเนาใช้กับผู้เข้าร่วมการวิจัยเท่านั้น

2) หากนักศึกษาต้องการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางส่วนของโครงร่างวิจัย ขอให้นักศึกษาแจ้งมายังคณะกรรมการฯ โดยกรอกแบบฟอร์มการขอปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัย (Protocol Amendment) เพื่อขอรับการพิจารณารับรองก่อนเริ่มดำเนินการ เมื่อคณะกรรมการฯ พิจารณารับรองแล้วจะมีหนังสือตอบรับ (Acceptance Letter) แจ้งไปยังท่าน โดยระบุวันที่พิจารณารับรอง

3) หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์อย่างร้ายแรง รวมทั้งเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ล่วงหน้ามาก่อนเกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมการวิจัย ขอให้นักศึกษารายงานมายังคณะกรรมการฯ โดยกรอกแบบฟอร์ม "รายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์" หรือส่งสำเนาการรายงานที่ส่งไปยังผู้ให้ทุนมาให้คณะกรรมการฯ ด้วย เมื่อคณะกรรมการฯ พิจารณารายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์แล้วจะมีหนังสือแจ้งไปยังท่าน โดยระบุวันที่พิจารณา

4) หากนักศึกษาดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นภายใน 1 ปี ขอให้ส่งรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยตามแบบฟอร์มแบบติดตามผลการดำเนินการวิจัยประจำปี มายังคณะกรรมการจริยธรรมฯ หลังจากได้รับรายงานแล้ว คณะกรรมการฯ จะมีหนังสือตอบรับการรายงานโครงการวิจัยและแจ้งปิดโครงการมายังท่าน

ในกรณีที่โครงการวิจัยของนักศึกษา มีระยะเวลานานกว่า 1 ปี หลังจากนักศึกษาส่งรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย ตามแบบฟอร์มแบบติดตามผลการดำเนินการวิจัยประจำปีที่คณะกรรมการฯ จะจัดส่งให้ภายใน 1 เดือน คณะกรรมการฯ จะพิจารณาต่ออายุเอกสารรับรองโครงการวิจัยให้ หากนักศึกษาส่งรายงานความก้าวหน้ามาตามกำหนด

จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดแจ้งนักศึกษาด้วย

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สันทัด เสริมศรี)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์

สำเนาเรียน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

COA.No.	2013/288.2110

Documentary Proof of The Committee for Research Ethics (Social Sciences)

Title of Project:	An Application of Buddhist Principles in Business Organizational Management: A Case Study of DC Consultants and Marketing Communications Ltd
Principal Investigator:	Miss Dares Supein
Name of Institution:	Faculty of Social Sciences & Humanities, Mahidol University
Approval includes:	1) MU-SSIRB Submission form version received date 3 September 2013 2) Participant Information sheet version 3 September 2013 3) Informed consent form version date 3 September 2013 4) In-depth Interview Guideline version received date 3 September 2013
The Committee for Research Ethics (Social Sciences) is in full compliance with International Guidelines of Human Research Protection such as Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guidelines and the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)	

Date of Approval:	21 October 2013
Date of Expiration:	20 October 2014

Signature of Chairman:.....
(Emeritus Professor Santhat Sermsri)

Signature of Head of the Institute:.....
(Assoc.Prof.Dr.Wariya Chinwanno)
Dean of Faculty of Social Sciences and Humanities

Office of The Committee for Research Ethics (Social Sciences), Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
Phuttamonthon 4 Rd., Salaya, Phuttamonthon District, Nakhon Pathom 73170. Tel.(662) 441 9180 Fax.(662) 441 9181

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (สำหรับการสัมภาษณ์)
(Participant Information Sheet)

คำชี้แจง
ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามหัวหน้าโครงการวิจัยให้ช่วยอธิบายจนกว่าจะเข้าใจดี ท่านจะได้รับเอกสารนี้ 1 ฉบับ ท่านสามารถนำกลับไปอ่านที่บ้านเพื่อปรึกษาหารือกับญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทของท่าน หรือผู้อื่นที่ท่านต้องการปรึกษา เพื่อช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย

ชื่อโครงการ	การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมินิเคชั่นส์ จำกัด
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวดาเรศ สุเพียร
สถานที่ทำงาน	สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
หมายเลขโทรศัพท์	081-8685591, 089-4099988
สถานที่วิจัย	บริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมินิเคชั่นส์ จำกัด

ข้อมูลโครงการวิจัยโดยย่อ
โครงการวิจัยนี้ทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรธุรกิจคือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และอคติ 4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้คือทำให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและทำให้ทราบถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 7 ประการ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรธุรกิจคือ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ศีล 5 มรรคมีองค์ 8 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4

ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะ	เป็นผู้บริหารระดับต่าง ๆ ของบริษัทดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมินิเคชั่นส์ จำกัด
จำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยทั้งสิ้น	6-15 ท่าน
ระยะเวลาที่จะทำวิจัยทั้งสิ้น	ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตั้งแต่ ตุลาคม 2556 – กุมภาพันธ์ 2557

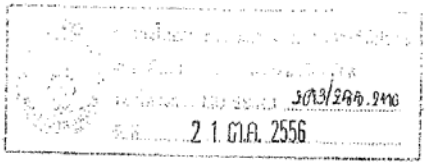

หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว จะมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้
ผู้วิจัยจะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเกี่ยวกับ "การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ" โดยมีบทสัมภาษณ์ทั้งหมด 16 ข้อ การกำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึก และมีการบันทึกเสียง
ข้อมูลเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิผู้เข้าร่วมการวิจัย
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินวิเคราะห์ผลเฉพาะในภาพรวมเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และจะทำการทำลายไฟล์ข้อมูลตลอดจนข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่านภายหลังเสร็จสิ้นการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเป็นเวลา 5 เดือน (มีนาคม 2557-กรกฎาคม 2557)
ท่านอาจรู้สึกอึดอัด หรืออาจรู้สึกไม่สบายใจอยู่บ้างกับบางคำถามในระหว่างการสัมภาษณ์ ท่านมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงท่านมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านแต่ประการใด
ข้อมูลส่วนตัวของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล และไม่มีการแสดงชื่อหรือที่อยู่ของท่านแต่อย่างใด แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลส่วนรวม ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ คือ นักวิจัย หรืออาจมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบได้ความถูกต้อง เช่น สถาบันหรือองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบ คณะกรรมการจริยธรรมฯ เป็นต้น
การวิจัยครั้งนี้ท่านจะไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการเข้าร่วมวิจัย และท่านไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น
หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ทราบโดยรวดเร็วไม่ปิดบัง
หากท่านมีข้อข้องใจที่จะสอบถามเกี่ยวข้องกับการวิจัย ท่านสามารถติดต่อไปยังนางสาวดาเรศ สุเพียร หมายเลขโทรศัพท์ 081-8685591, 089-4099988 ได้ตลอดเวลา
โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 หมายเลขโทรศัพท์ 0 2441 9180 โทรสาร 0 2441 9181

ข้าพเจ้าได้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยนี้ ครบถ้วนแล้ว
ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมวิจัย (.....) วันที่.....

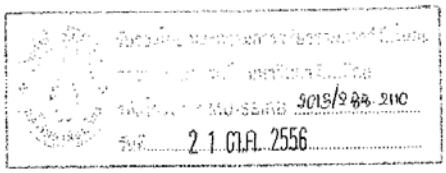

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

ข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย			
วันที่..... เดือน..... พ.ศ...			
ข้าพเจ้าชื่อ		อายุ	
อยู่บ้านเลขที่		ถนน	
ตำบล/แขวง		อำเภอ/เขต	
จังหวัด		รหัสไปรษณีย์	
หมายเลขโทรศัพท์			

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่อง	การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมินิเคชั่นส์ จำกัด

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขหากเกิดอันตราย โดยได้อ่านข้อความที่มีรายละเอียดอยู่ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและตอบข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงสิทธิ์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษจากการเข้าร่วมการวิจัย และสามารถถอนตัวหรือลาเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าที่จะได้รับในอนาคตและยินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเท่านั้น

หากข้าพเจ้ามีข้อข้องใจที่จะสอบถามเกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อไปยังนางสาวดาเรศ สุเพียร หมายเลขโทรศัพท์ 081-8685591, 089-4099988 ได้ตลอดเวลา

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 หมายเลขโทรศัพท์ 0 2441 9180 โทรสาร 0 2441 9181 หากข้าพเจ้าได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ ข้าพเจ้าสามารถติดต่อกับประธานคณะกรรมการจริยธรรมฯ หรือผู้แทน ได้ตามสถานที่และหมายเลขโทรศัพท์ข้างต้น

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้โดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้	
ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมวิจัย (.....) วันที่.....	ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม (.....) วันที่.....

Informed Consent form version 3 September 2013

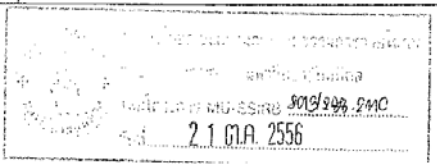

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูล ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2556

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๒๕/๒๕ ถ.พุทธมณฑลสาย ๔ ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๘๐๐-๒๘๔๐-๗๘ ต่อ ๑๐๑๔
โทรสาร ๐๒-๔๔๑-๙๗๓๘

ที่ ศธ ๐๕๑๗.๑๒/๒๑๒๑
วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๖
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูล

เรียน ดร.ดนัย จันทร์เจ้าฉาย

ด้วย นางสาวดาเรศ สุเพียร นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษา บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมิเนิเคชั่นส์ จำกัด"

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์ใคร่ขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูลพนักงานของบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมิเนิเคชั่นส์ จำกัด เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการดังกล่าว จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ)
รองคณบดีฝ่ายบริหารและพัฒนาระบบ
ปฏิบัติงานแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ติดต่อนักศึกษา นางสาวดาเรศ สุเพียร โทรศัพท์ ๐๘๙-๔๐๙-๙๙๘๔, ๐๘๑-๘๖๘-๕๕๙๑

(สุรัช สิตสิริสม)
18/06/2556

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอเก็บข้อมูล ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2556

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๒๕/๒๕ ถ.พุทธมณฑลสาย ๔ ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๒-๘๐๐-๒๘๔๐-๗๘ ต่อ ๑๐๑๔
โทรสาร ๐๒-๔๔๑-๙๗๓๘

ที่ ศธ ๐๕๑๗.๑๒/ ๕๑๗๗
วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๖
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ขอเก็บข้อมูล

เรียน คุณดนัย จันทร์เจ้าฉาย

ด้วย นางสาวดาเรศ สุเพียร นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการจัดการองค์กรธุรกิจ กรณีศึกษา บริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมินิเคชั่นส์ จำกัด" โดยมี อาจารย์ ดร.สุขุมพงษ์ ชาญนุวงศ์ เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์ใคร่ขอความอนุเคราะห์ขอเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัท ดีซี คอนซัลแทนส์ แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอมมินิเคชั่นส์ จำกัด เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการดังกล่าว จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ)
รองคณบดีฝ่ายบริหารและพัฒนาระบบ
ปฏิบัติงานแทนคณบดีคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ไกล่เกลี่ยเอกสารหัวข้อเรื่องนี้
ปฐมพงษ์ สันโภธิโสภณ
090-104-1998
18-11-56

ติดต่อนักศึกษา นางสาวดาเรศ สุเพียร โทรศัพท์ ๐๘๙-๔๐๙-๙๙๘๘, ๐๘๑-๘๖๘-๕๕๙๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นางสาว ดาเรศ สุเพียร

Miss Dares Supein

วัน เดือน ปีเกิด 8 กรกฎาคม 2508

สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

วุฒิการศึกษา พ.ศ. 2526-2528

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาบริหารธุรกิจ (การบัญชี)

จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

วิทยาเขตจักรพงษภูวนารถ

พ.ศ. 2528-2529

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาบริหารธุรกิจ (การบัญชี)

จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ

พ.ศ. 2529-2531

ปริญญาตรี การศึกษาบัณฑิตเอกภาษาอังกฤษ จาก

มหาวิทยาลัยศรีนค รินทรวิโรฒ

พ.ศ. 2547-2552

ปริญญาตรี สาขาพุทธศาสนา

จาก มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย (อเมริกา)

พ.ศ. 2554-2557

ปริญญาโท ศิลปศาสตร (ศาสนาเปรียบเทียบ)

มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่อยู่ปัจจุบัน 42/70 หมู่ 5 หมู่บ้านอิงลดา (Land & House)

ต.ลาดสวาย อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี 12150

โทรศัพท์ 081-868-5591 , 089-409-9988

Email: dares_2011@ hotmail.co.th

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน บริษัท เอ.ไอ. เอ จำกัด(หน่วยศุภมงคล)
1919 อาคารชุมทอง 24 ถ.สุขุมวิท ต.เทพารักษ์
อ.เมือง จ.สมุทรปราการ 10270

<u>ประสบการณ์การทำงานบริษัท เอ.ไอ.เอ จำกัด</u>

2533 ตัวแทนขายประกันชีวิตบริษัท เอ. ไอ. เอ จำกัด
2537 หัวหน้าหน่วยชุมทอง 24 เค 8
2540 ผู้จัดการหน่วยชุมทอง 24 เค 8
2543 ผู้จัดการภาคชุมทอง 24 เค 8
2544 ผู้จัดการภาคชุมทอง 24 เค 8
2545 ผู้จัดการภาคอาวุโสชุมทอง 24 เค 8
ปัจจุบัน ผู้จัดการภาคอาวุโสภาคศุภมงคล
บริษัท เอ. ไอ. เอ จำกัด

<u>คุณวุฒิที่ได้รับในขณะเป็นตัวแทนบริษัท เอ.ไอ.เอ จำกัด</u>

2534 MDC, 75 ราย ประกันชีวิต, ตัวแทนเกรด B
2535 SUPERSTAR , MDRT, ตัวแทนเกรด A จำนวนรายนำส่ง 207 ราย (อนุมัติ 197 ราย เป็นตัวแทนอันดับ 1 ของ ภาคกลาง และเป็นอันดับ 6 ทั่วประเทศ ด้านจำนวนราย)
2536 ตัวแทนเกรด A , SUPERSTAR

<u>คุณวุฒิที่ได้รับขณะเป็นผู้บริหารบริษัท เอ.ไอ.เอ จำกัด</u>

2536 เตรียมผู้บริหาร (AO) อันดับ 1 ของเครือชุมทอง 24
2537 หัวหน้าหน่วยเกรด B
2537 หัวหน้าหน่วยใหม่อันดับ 1 ของเครือชุมทอง 24
2544 ผู้จัดการภาคเกรด B
2545 ผู้จัดการภาคเกรด A
2546 ผู้จัดการภาคอาวุโส เกรด A
2547 ผู้จัดการภาคอาวุโสอันดับ3ของเครือชุมทอง 24,

2547 ผู้จัดการภาคอาวุโสเกรด A

2548 ผู้จัดการภาคอาวุโสอันดับ 3 ของเครือชุมทอง 24

2549 ผู้จัดการภาคอาวุโส อันดับ 3 ของเครือชุมทอง 24

<u>คุณวุฒิทัศนศึกษาต่างประเทศ</u>

2534 มินิคอนเวนชั่นเครือชุมทอง 24 ณ ฮ่องกง

2535 มินิคอนเวนชั่นเครือชุมทอง 24 ณ ประเทศเกาหลีใต้ (โดย นำส่งผลงาน เป็นอันดับหนึ่ง ได้รับเกียรติเป็นตัวแทนเปิดประชุมที่กรุงโซล)

2535 มินิคอนเวนชั่น ณ โกลด์โคส ประเทศออสเตรเลีย

2536 ซัมมิทคลับ ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

2537 มินิคอนเวนชั่น ฮาวาย ประเทศอเมริกา

2538 ซัมมิทคลับ ณ แวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา

2539 คอนเวนชั่น ซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

2540 คอนเวนชั่น เมืองเมลเบิล ประเทศออสเตรเลีย

2544 คอนเวนชั่นปารีส, ประเทศฝรั่งเศส

2545 คอนเวนชั่น เพิร์ท ประเทศออสเตรเลีย

2546 คอนเวนชั่น เซียงไฮ้ ประเทศจีน

2547 คอนเวนชั่น ซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

2548 คอนเวนชั่น เซี๊ยเหมิน ประเทศจีน

2550 คอนเวนชั่น หมาเก๊า ประเทศจีน

2551 คอนเวนชั่นโอซากา ประเทศญี่ปุ่น

2553 คอนเวนชั่น ฮาร์บิน ประเทศจีน

2554 คอนเวนชั่น ฮ่องกง ประเทศจีน

2555 คอนเวนชั่นเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน